

आठबीस नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
राकम कर्णाली, दैलेख
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

नगर बस्तुगत विवरण २०७५

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
राकम कर्णाली, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प्रतिवेदनको विवरण

शिर्षक :	वस्तुगत विवरण-२०७५ आठवीस नगर कार्यपालिका
प्रकाशक :	आठवीस नगरपालिका, दैलेख कर्णाली प्रदेश
सर्वाधिकार :	आठवीस नगरपालिकामा सुरक्षित

आठबीस नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

राकम कर्णाली, दैलेख
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प्रकाशकीय

वस्तुगत विवरण भनेको कुनै पनि क्षेत्रको ऐना हो, जसरी ऐनामा अनुहार हेर्दा अनुहारको वास्तविकता भल्कदै सबै कुरा प्रष्ट देखिन्छ त्यसै गरी कुनै पनि क्षेत्रको लागि तयार गरिएको वस्तुगत विवरणमा पनि त्यस क्षेत्रको सम्पूर्ण वस्तुगत विवरणहरू प्रस्ट रूपमा देखिनु पर्दछ। राज्यको पुनःसंरचना संगै साविकका छ वटा गाविसहरू(सातला, सिंगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट, सिंहासैन र तिलेपाटा) एक आपसमा गाभिएर स्थापना भएको यस आठबीस नगरपालिका दैलेखको वस्तुगत विवरण तयार गर्न पाउँदा मलाई अत्यन्त खुशी लागेको छ। कुनै पनि योजना वा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नका निमित्त यथार्थ तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यिनै कुरालाई ध्यानमा राखी तथ्याङ्क सङ्कलन गरीएको छ भन्ने कुरामा म विश्वस्त छु। स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ द्वारा प्रदत्त अधिकार क्षेत्र भित्र रही स्थानीय तहले गुणस्तरीय तथा प्रभावकारी सेवा दक्षताका साथ योजनावद्ध ढङ्गबाट सञ्चालन गर्नु पर्ने मान्यताका आधारमा दैलेख जिल्लाको यस आठबीस नगरपालिकाले आफ्नो वस्तुगत विवरण तयार गरेको छ। यस वस्तुगत विवरणलाई नगरपालिकाको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन लगायतका प्रक्रियामा आधार बनाईएमा नगरपालिकाको समानुपातिक रूपमा समग्र विकासका लागि सहज हुने कुरामा विश्वास गरिएको छ।

नेपालको संविधान २०७२ को धारा २९५ को उपधारा ३ बमोजिम नेपाल सरकारको मिति २०७३ फाल्गुण २६ गतेको निर्णयले ७४४ वटा स्थानीय तह (गाउँपालिका, नगरपालिकाहरू) तोकिएकोमा त्यसमा पुनः हेरफेर गरी नेपाल सरकारले २०७४ जेष्ठमा तराईका १६ जिल्लामा स्थानीय तहको सख्या र सीमा हेरफेर गरी ७ सय ५३ वटा कायम गरेको छ। यस नगरपालिकाको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्नका लागि यस वस्तुगत विवरणले केही मात्रामा भए पनि सहयोग पुग्नेछ। यस वस्तुगत विवरणले आठबीस नगरपालिकाको समग्र आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वन तथा वातावरण र संस्थागत विषयमा यथार्थ र यथेष्ट जानकारी प्रदान गर्नेछ। यस महत्वपूर्ण कार्यलाई सफल बनाउन प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने यस नगरपालिकाका जनप्रतिनिधीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरूका साथै सम्पूर्णमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दै यस आठबीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारी कार्यमा प्राविधिक सहयोग गर्ने परामर्शदाता संस्था सुर्खेत तालिम तथा अनुसन्धान विकास केन्द्रको टिमलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। वार्षिक तथा आवधिक योजना तर्जुमा, स्थानीय आवश्यकताको पहिचान, एकिकृत सम्पत्ति कर कार्यविधि निर्माण, आन्तरिक राजस्व प्रक्षेपण तथा श्रोत परिचालन लगायतका विविध क्षेत्रमा यो वस्तुगत विवरणलाई प्रभावकारी रूपमा प्रयोगमा ल्याइने कुरा नगरवासी सामु प्रतिवद्धता जाहेर गर्दै यस कार्यमा नगरकार्यपालिकाका सम्पूर्ण जनप्रतिनिधीहरू, कर्मचारी, राजनैतिक दल, शिक्षक, उद्योगी, व्यापारी, बुद्धिजीवी, नागरिक समाज, पत्रकार, लगायत सम्पूर्ण नगरवासीबाट सहयोगको अपेक्षा पनि गर्दछु।

धन्यवाद।

खड्गराज उपाध्याय
नगर प्रमुख

आठबीस नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

राकम कर्णाली, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

कृतज्ञता ज्ञापन

यस आठबीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न पाउँदा समग्र नगरपालिका परिवारको तर्फबाट खुशी व्यक्त गर्दछु। आफ्नो क्षेत्र भित्रको भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वन तथा वातावरण, एवं समग्र संस्थागत पक्षहरूको चित्रण हुने गरी स्थानीय तहहरूले आफ्नो पालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्नु पर्ने संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको मिति २०७४ बैशाख २६ गतेको परिपत्र र स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ बमोजिम आठबीस नगरपालिका दैलेखबाट पनि नगरपालिकाको सर्वाङ्गण पक्षहरूको विस्तृत विवरण सहितको परिमार्जित तथा संशोधित तथ्याडकीय विवरण र स्वरूप सहित यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ। यस अध्ययन कार्यमा नगरपालिकालाई विभिन्न क्षेत्रबाट प्राविधिक परामर्श तथा राय सुझाव प्राप्त भएको छ जसको परिणाम स्वरूप नगरपालिकाले आफ्नो वस्तुगत विवरण तयार गर्न सफल भएको छ। यो वस्तुगत विवरण निर्माण कार्यमा सहजिकरण गर्ने, आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने, विभिन्न तहका छलफल कार्यमा सहजीकरण तथा तथ्यांक संकलन गर्नु हुने सबै जना, निर्वाचित पदाधिकारीज्यूहरू, विषयगत कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधीहरू, क्रियाशिल राजनैतिक दलका प्रतिनिधीहरू लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू प्रति नगरपालिका आभारी छ। अध्ययनको क्रममा प्रारम्भिक प्रतिवेदन पुनरावलोकन, अपुग तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, पालिका स्तरीय छलफल गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयारीमा सहयोग गर्नु हुने परामर्शदाता र आठबीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण सम्बन्धी अध्ययन कार्यमा सहभागी भई रचनात्मक सुझाव दिई सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई धन्यवाद सहित हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु।

धन्यवाद।

.....
दीपा वोहरा
नगर उप-प्रमुख

आठवीस नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

राकम कर्णाली, दैलेख
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मेरो भनाइ

दैलेख जिल्लाका विभिन्न गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू मध्ये यस आठवीस नगरपालिकाले आफ्नो नगरपालिका क्षेत्र भित्र पर्ने आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक, राजनीतिक, भौतिक, वन तथा वातावरण, सुशासन जस्ता नगरपालिकाका विभिन्न स्रोत र सम्भावना आदि सम्पूर्ण विवरण समावेश भएको नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गरी प्रस्तुत गर्न पाउँदा हामी हर्षित छौं। संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको ढाँचा २०७४ बमोजिम हामीले यो विवरण तयार पारेका छौं। यस अध्ययन कार्यमा नगरपालिकालाई विभिन्न क्षेत्रबाट आवश्यक सल्लाह, प्राविधिक परामर्श तथा रायसुझाव प्राप्त भएर नै यो वस्तुगत विवरण तयार गर्नमा थप हौसला मिलेको हो।

कुनै पनि ठाउँको विकासका लागि सर्वप्रथम त्यस ठाउँको समग्र वस्तुस्थिति र स्थानीय स्रोत साधन सहितका सम्भावनाहरू अध्ययन अवलोकन गर्न जरूरी हुन्छ। समयको अन्तरालसंगै ती वस्तुगत विवरणमा धेरै थोरै परिवर्तनहरू आउनु स्वभाविक हुन्छ। यस अर्थमा कुनै पनि ठाउँको वस्तुगत विवरण तयार पार्ने कार्य एउटा निरन्तर प्रकृया हो। राज्यको पुनःसंरचना गर्ने क्रममा साविकका गाविसहरूलाई एक आपसमा गाभेर गठन भएको यस आठवीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार पार्ने कार्यमा प्रत्यक्ष योगदान दिनुहुने सबै पदाधिकारी ज्यूहरू, राजनितिक दलका प्रतिनिधी ज्यूहरू, नगरपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारी साथिहरू, विषयगत शाखाका प्रमुख ज्यूहरू, विभिन्न छलफल अन्तरक्रियाहरूमा सहभागी हुनु हुने महानुभावहरूमा नगरपालिका सधैं आभारी छ। अध्ययनको क्रममा प्रारम्भिक प्रतिवेदन पुनरावलोकन, अपुग तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, नगरपालिका स्तरीय छलफल गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयारीमा सहयोग गर्नु हुने परामर्शदाता र आठवीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण (Profile) सम्बन्धी तयारी कार्यमा सहभागी भई रचनात्मक सुझाव र सहयोग दिनु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई धन्यवाद सहित हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु।

धन्यवाद।

मातृका प्रसाद भट्टराई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बिषय सूची :

१. पृष्ठभूमि(Background).....	१
१.२.अध्ययनका उद्देश्यहरू.....	२
१.३. अध्ययनको महत्व.....	२
१.४ अध्ययन विधि.....	३
१.४.१ नगरपालिकास्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम.....	३
१.४.२ संस्थागत तथा विषयगत सूचना संकलन.....	३
१.४.३ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण.....	३
१.४.४ नगरपालिका वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी.....	४
१.४.५ नगरपालिका वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन.....	४
१.४.६ नगरपालिका वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी.....	४
१.५ अध्ययनको सीमा :.....	४
२.जिल्ला तथा स्थानीय तहको परिचय.....	५
२.१ दैलेख जिल्लाको परिचय :.....	५
२.२ आठवीस नगरपालिकाको परिचय :.....	६
२.३. आठवीस नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि.....	६
२.४. नगरपालिकाको नामाकरण.....	९
२.५ .नगरपालिकाको अवस्थिति (सिमाना) :.....	१०
२.६ क्षेत्रफल.....	१०
३. भौगोलिक स्वरूप.....	११
४. स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाको विवरण.....	११
५. पर्यटकीय, सांस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू.....	१२
६. वर्तमान भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण.....	१३
७. सिंचाईको स्थिति.....	१३
८. वन क्षेत्र/नर्सरी सम्बन्धी विवरण :.....	१४
९. सरकारी /सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण.....	१७
१०. जनसांख्यिकीय अवस्था.....	१७
११. वडागत घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण.....	१८
१२. उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसंख्या विवरण.....	१९
१३. आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको अवस्था.....	२१
१४. भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण :.....	२१
१५. धर्मको आधारमा जनसंख्याको वितरण.....	२२
१६. जातजातिका आधारमा जनसंख्याको अवस्था :.....	२२
१७ उमेर र लिङ्ग अनुसार घरमुलीको विवरण :.....	२४
१८. दश वर्ष र सो भन्दा माथिका महिला पुरुषहरूको पहिलो पटक विवाह गरेको उमेरको आधारमा जनसंख्या :.....	२५
१९.अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या.....	२६
२०.छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी संख्या.....	२७
२१.स्वामित्वका आधारमा घरधुरी संख्या.....	२७
२२. खानेपानीको श्रोतको आधारमा घरधुरी संख्या.....	२७
२३. इन्धनको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको अवस्था.....	२८
२४. बत्तीको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको अवस्था.....	२८
२५. उपलब्ध सेवा सुविधाहरूको आधारमा घरपरिवार विवरण.....	२९
२६. शौचालयको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको अवस्था.....	३०
२७. बसाई सराई सम्बन्धी विवरण.....	३०
२८. खाद्यान्न आत्मनिर्भरताको अवस्था.....	३१
२९. भूस्वामित्व सम्बन्धी विवरण.....	३२
३०. परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन सम्बन्धी विवरण.....	३२

३१. नगरपालिकाको पञ्जिकरण विवरण	३२
३२. आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ मा भएको नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण	३४
३३. वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरूको विवरण	३६
३४. वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको विनियोजन तथा खर्चको अवस्था	३७
३५. आठवीस नगरपालिकाको शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण	३७
३६. विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरु :	३७
३७. पाँच वर्ष र सो भन्दा माथिको साक्षरताको आधारमा जनसंख्याको विवरण	३८
३९. विद्यालयमा अध्ययन गरीरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण:	३९
३९.१. आधारभूत तहका विद्यालयहरूमा अध्ययन गरीरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण:	४०
३९.२. माध्यमिक विद्यालयहरूमा अध्ययन गरीरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण :	४५
४०. विद्यालयमा भर्ना भएका तथा विद्यालय छाडेका बालबालिकाहरूको अवस्था :	४६
४१. कुल साक्षरता दरमा महिलाको हिस्सा :	४६
४२. बालविकास केन्द्रहरूको अवस्था :	४६
४३. बाल सञ्जालको अवस्था :	४७
४४. विशेष शिक्षा तर्फ स्रोत कक्षमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अवस्था :	४८
४५. विद्यालयहरूमा शौचालयको अवस्था :	४८
४६. शिक्षकको पर्याप्तताको अवस्था :	५०
४७. तहगत शिक्षक विवरण विद्यालयहरूको वडा अनुसार विवरण	५३
४८. विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरू :	५७
४८.१. दैलेख जिल्लामा रहेका स्वास्थ्य सेवाहरूको विवरण	५७
४८.२ आठवीस नगरपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण	५८
४८.३. आठवीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थाहरूमा कार्यरत कर्मचारी विवरण	५८
४८.४ आठवीस नगरपालिकामा स्वास्थ्य चौकमा सेवा प्राप्त गर्ने सेवा ग्राहीको विवरण	५९
४८.५ गर्भवती महिलाले स्वस्थ चौकीबाट गराइको सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण	५९
४८.६ गर्भवती महिलाले स्वस्थ चौकीबाट लिएको सुत्केरी सेवाको विवरण	६०
४९. खोप सेवाको विवरण	६१
५०. खोप सेवा छोडने बालबालिकाको अवस्था	६३
५१. विगत ३ वर्षहरूको पोषणको अवस्था	६३
५२. कुपोषणको अवस्था सम्बन्धी विवरण	६५
५३. दीर्घ रोगको समस्यामा रहेका जनसंख्या सम्बन्धी विवरण	६५
५४. लिङ्ग अनुसार बाल विवाह सम्बन्धी विवरण (१८ वर्ष मुनिका)	६५
५५. कामदारको रूपमा घर/परिवारबाट घर बाहिर गएका बालबालिकाहरूको विवरण	६५
५६. श्रमिक बालबालिकाको प्रकार	६५
५७. बालबालिकाहरूको हत्या अपहरण सम्बन्धी विवरण	६६
५८. स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था	६६
५९. बालक्लबहरूको विवरण :	६६
६१. बालक्लब तथा बाल समूहले प्रतिनिधीत्व गरेका संघ संस्थाहरूको विवरण:	६७
६२. DCWB मा दर्ता भई न.पा.अन्तर्गत रहेका बालक्लबहरूको संख्या:	६७
६३. जन्मदर्ता भएका बालबालिकाको संख्या	६७
६४. परिवार विहीन बालबालिकाको अवस्था	६७
६५. महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण :	६८
६६. वातावरण तथा सरसफाई	६८
६७. फोहरमैला व्यवस्थापन	६८
६८. सेवा प्रवाह विवरण	६९
६९. कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह	६९
७०. पशु सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह	७०
७१. हुलाक सेवा केन्द्र	७०
७२. नगरपालिकामा भएका हालका भवनहरू	७०

७३. बसपार्क वा बस स्टेशन	७१
७४. सिंचाईको स्रोत	७१
७५. तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम	७२
७६. नगरपालिकाको टाढाको बस्ति वाट वडाकेन्द्र सम्म पुग्नलाग्ने अनुमानित समय	७३
७७. बैंक तथा वित्तीय संस्था	७३
७८. खुला क्षेत्र	७४
७९. अचल सम्पत्ति विवरण	७४
८०. धार्मिक स्थलको नाम	७६
८१. सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्था :	७६
८२. निर्माणाधीन नगर स्तरीय सडकहरू :	७६
८३. नगरपालिका क्षेत्रभित्र रूट परमिट लिएर संचालन भएका सवारी साधनहरूको विवरण	७७
८४. नगरपालिका क्षेत्रमा चल्ने सवारी साधनहरूको विवरण	७७
८५. विद्यमान सतह ढलको अवस्था	७७
८६. सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धी विवरण	७८
८७. प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण	७८
८८. विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी सम्बन्धी विवरण:	७९
८९. शहरी विद्युतीकरण	७९
९०. दुर संचार सम्बन्धी विवरण	७९
९१. नगरभित्र पक्की तथा आरसिसि पुल, कल्भर्ट तथा भोलुङ्गे पुलहरूको विवरण	७९
९२. व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण	८०
९३. सामुदायिक भवनहरूको विवरण :	८१
९४. सार्वजनिक पाटीपौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण :	८२
९५. खेल मैदान सम्बन्धी विवरण:	८२
९६. नगरपालिका कार्यालयदेखि प्रत्येक वडाकेन्द्र सम्मको दूरी	८२
९७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संघसंस्थाको विवरण	८३
९८. नगरपालिका क्षेत्रभित्र गठन भएका टोल विकास संस्थाहरूको विवरण	८३
९९. वडा नागरिकमञ्च तथा नागरिक सचेतना केन्द्र सम्बन्धी विवरण	८४
१००. जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या विवरण	८४
१०१. मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण	८४
१०२. विप्रेषण (रेमिटान्स)को विवरण	८४
१०४. वडा अनुसार विपन्नता स्तरीकरणको अवस्था	८५
१०५. विद्युत/सौर्य उर्जा आयोजनाहरूको स्थिति	८५
१०६. वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण	८५
१०७. पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्था सम्बन्धी विवरण	८६
१०८. नगरपालिकाबाट बाहिर निकासी हुने वस्तुहरूको विवरण:	८७
१०९. जग्गाको किसिम अनुसारको विवरण :	८७
११०. औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण	८७
१११. अधिल्लो आर्थिक वर्षको आयव्ययको विवरण :	८९
११२. नगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा :	९०
११३. जिल्लाका प्रदेश र प्रतिनिधी सभा तर्फका सांसदहरूको विवरण	९२
११४. जिल्लाका स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरूको विवरण	९२
११५. स्थानीय राजनैतिक दलहरू	९३
११६. नगरपालिकासंग साभेदारी गरेका संघ संस्थाहरू	९३
११७. नगरपालिकाको भगिनी सम्बन्ध रहेको संस्था	९३
११८. नगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण :	९४
११९. विगत ३ वर्षको MCPM को स्तर	९४
१२०. विमानस्थल तथा हेलिप्याडको विवरण	९४
१२१. शवदाह पशु वधशालाको विवरण	९४

१२२. विशेष व्यवसायिक खेती र उत्पादन हुने मुख्य कृषि बाली.....	९५
१२३. नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका होटलहरूको विवरण :	९५
१२४. बेरोजगारको तथ्याङ्क:	९५
१२५. सुरक्षा ईकाईहरू:	९६
१२६. सहकारी संस्थाहरूको विवरण	९७
१२७. एफ.एम / रेडियो स्टेशनहरूको विवरण:	९९
१२८. व्यापारिक फर्महरूको विवरण:	९९
१२९. सामुदायिक मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन र क्रियाकलाप.....	१०६
१३०. प्राकृतिक श्रोत (खानी/खनिज आदि) :.....	१०७
१३१. पशुपंक्षी/वन्यजन्तुको विवरण	१०७
१३२ सुकुम्वासीको तथ्याङ्क:.....	१०७
१३३. अल्पसंख्यक/सिमान्तीकृत वर्गको तथ्याङ्क:	१०७
१३४. घरभाडामा बस्नेहरूको विवरण:	१०८
१३५. नगरपालिका भित्र रहेका विशेष, संरक्षित, स्वायत्त क्षेत्रको विवरण :.....	१०८
१३६. नगरपालिका आफैले बनाएका नियम र विनियमहरूको विवरण	११०
१३७. नगर पालिकाकासंभावना, अवसर, चुनौति र समस्याहरू	११२
१३८. नगरपालिकाको विकास सम्भावनाहरू (कृषि, पर्यटन, उद्योग, आदि)	११३
१३९. नगरपालिकाको आ.व. २०७५/०७६ को लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम	११६
१४०. नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू:	१२४
१४१.नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण.....	१२७
अनुसूचि.....	१३०
अनुसूचि १: आठवीस नगरपालिकाको नक्शा	१३०
अनुसूचि २: नगरपालिका वस्तुगत विवरण प्रमाणिकरण कार्यशालाको उपस्थिति विवरण	१३१
अनुसूचि ३: नगरपालिका वस्तुगत विवरण प्रमाणिकरण कार्यशालाको एक भलक	१३२
सन्दर्भ सामग्री :.....	१३३

तालिका सूची :

तालिका नं. १. नयाँ संरचना अनुसार दैलेखका स्थानीय तहको विवरण.....	७
तालिका नं. २. नयाँ संरचना अनुसार आठवीस नगरपालिकाको वडा विभाजन.....	९
तालिका नं. ३ : वडागत क्षेत्रफल विवरण	१०
तालिका नं ४: नगरपालिकामा प्रचलनमा रहेका स्थानीय चाडपर्व/जात्रा/मेलाहरूको विवरण	११
तालिका नं ५ : आठवीस नगरपालिकाको पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू	१२
तालिका नं. ६: आठवीस नगरपालिकाको भु-उपयोगको अवस्था	१३
तालिका नं. ७: वडा अनुसार कृषि योग्य जमिन र सिञ्चित क्षेत्रफल	१३
तालिका नं. ८ : नगरपालिकामा रहेको वन क्षेत्रको विवरण.....	१४
तालिका नं. ९ : वडागत रूपमा आठवीस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण	१५
तालिका नं. १० : नगरपालिकाभित्र रहेको कबुलियति वनहरूको विवरण	१६
तालिका नं. ११ : नगरपालिकामा रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण	१७
तालिका नं. १२ : पारिवारिक तथा जनसङ्ख्या विवरण.....	१७
तालिका नं. १३ : वडा अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण.....	१८
तालिका नं. १४ : वडा अनुसारको औषत घरधुरी तथा जनघनत्व विवरण	१८
तालिका नं. १५ : ० देखि ७५ वर्ष उमेरसमुहको जनसंख्या विवरण	१९
तालिका नं. १६ : आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण :	२१
तालिका नं. १७ : भाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण र प्रतिशत	२१
तालिका नं. १८ : भाषाको आधारमा वडागत रूपमा जनसंख्या विवरण :	२१
तालिका नं. १९ : जातजाति अनुसार जनसंख्याको विवरण	२३
तालिका नं. २० : भिन्न शारीरिक तथा मानसिक क्षमता भएका व्यक्तिहरूको विवरण :	२६
तालिका नं. २१ : छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी विवरण	२७
तालिका नं. २२ : घरको स्वामित्वको विवरण	२७
तालिका नं. २३ : खानेपानीको श्रोतको आधारमा घरधुरी विवरण	२८
तालिका नं. २४ : इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरधुरी विवरण :	२८
तालिका नं. २५ : बत्तीको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण.....	२९
तालिका नं. २६ : उपलब्ध सेवा सुविधाका आधारमा घरपरिवारको विवरण :	२९
तालिका नं. २७ : शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण	३०
तालिका नं. २८ : आ.व २०७४/०७५ को चैत्र मसान्तसम्मको बसाई सराई विवरण	३०
तालिका नं. २९ : खाद्यान्न आत्मनिर्भरताको अवस्था.....	३१
तालिका नं. ३० : नगरपालिकामा एक वर्षभरीमा दर्ता पञ्जिकरण सम्बन्धि विवरण.....	३३
तालिका नं. ३१ : नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण.....	३४
तालिका नं. ३२ : वडाअनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरूको संख्या (आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ चैत्र मसान्त सम्म)	३६
तालिका नं. ३३ : शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण	३७
तालिका नं. ३४ : नगरपालिकामा संचालित क्याम्पसको विवरण.....	३७
तालिका नं. ३५ : पाँच वर्ष र सो भन्दा माथिकाको साक्षरताको विवरण :	३८
तालिका नं. ३६ : तहगत रूपमा ५ वर्ष भन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था	३९
तालिका नं. ३७ : आधारभूत तहमा शैक्षिक सत्र २०७५ मा विद्यालयगतरुमा विद्यार्थी भर्नाको विवरण.....	४०
तालिका नं. ३८ : आठवीस गा.पामा ९ देखि १२ सम्म शैक्षिक सत्र २०७५ मा विद्यालयगत रूपमा विद्यार्थी भर्नाको विवरण	४५
तालिका नं. ३९ : विद्यालय पहिरेका तथा विद्यालय छाडेका बालबालिकाहरूको विवरण :	४६
तालिका नं. ४० : साक्षरता दरमा महिलाको हिस्सा सम्बन्धी विवरण	४६

तालिका नं. ४१ : बालविकास केन्द्रहरूको विवरण	४७
तालिका नं. ४२ : बालसञ्जालहरूको विवरण	४७
तालिका नं. ४३ : विद्यालयमा शौचालय उपलब्धताको विवरण	४८
तालिका नं. ४४ : आठवीस नगरपालिकामा शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता	५०
तालिका नं. ४५ : आठवीस नगरपालिका अर्न्तगत विद्यालयहरूमा शिक्षक विवरण	५३
तालिका नं. ४६ : जिल्लामा रहेका विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरूको विवरण	५७
तालिका नं. ४७ : आठवीसमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण	५८
तालिका नं. ४८ : आठवीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारी विवरण	५८
तालिका नं. ४९ : आठवीस नगरपालिका अर्न्तगत स्वास्थ्य संस्थाहरूमा उमेर अनुसार सेवा प्राप्त गनको विवरण	५९
तालिका नं. ५० : आठवीस नगरपालिकामा गर्भवती महिलाले स्वस्थ चौकीबाट सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धि सेवा लिनेको विवरण	६०
तालिका नं. ५१ : आठवीस नगरपालिकामा गर्भवती महिलाले स्वस्थ संस्थाबाट लिएको सुत्केरी सेवाको विवरण	६०
तालिका नं. ५२ : नगरपालिका क्षेत्रको विगत ३ वर्षको खोप सेवाको विवरण	६१
तालिका नं. ५३ : आठवीस नगरपालिकाको विगत ३ वर्षहरूको पोषणको अवस्था	६३
तालिका नं. ५४ : कामदारको रूपमा घरबाट बाहिर गएका बालबालिकाहरू :	६५
तालिका नं. ५५ : स्वास्थ्य सम्बन्धी सुचकांकहरूको विवरण :	६६
तालिका नं. ५६ : बालकलबहरूको वडागत विवरण विवरण :	६६
तालिका नं. ५७ : परिवार विहिनबालबालिकाकोविवरण :	६७
तालिका नं. ५९ : नगरपालिका भित्र दर्ता भई संचालन भएका कृषक समुहहरू	६९
तालिका नं. ६० : नगरपालिकाको हुलाक सेवाको अवस्था	७०
तालिका नं. ६१ : नगरपालिका भएका हालका भवनहरूको अवस्था	७०
तालिका नं. ६२ : नगरपालिकामा हाल प्रयोगमा रहेको सिंचाईको स्रोतहरू	७१
तालिका नं. ६३ : तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम	७३
तालिका नं. ६४ : नगरपालिका कार्यलय देखि अन्य वडाहरूमा पुग्न लाग्ने अनुमानित समय तालिका	७३
तालिका नं. ६५ : अचल सम्पत्ती सम्बन्धि विवरण तालिका	७४
तालिका नं. ६६ : धार्मिक स्थलको विवरण :	७६
तालिका नं. ६७ : सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्थाको विवरण	७६
तालिका नं. ६८ : गाउँपालिकाभित्र निर्माणधिन सडकहरू	७७
तालिका नं. ६९ : नगरक्षेत्रमा सञ्चालन भएका सवारी साधनहरूको विवरण :	७७
तालिका नं. ७० : गाउँपालिका रहेको सार्वजनिक शौचालयहरू	७८
तालिका नं. ७१ : प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण	७८
तालिका नं. ७२ : विद्युत प्रसारण लाईन जडान संख्या	७९
तालिका नं. ७३ : पुल सम्बन्धी विवरण	८०
तालिका नं. ७४ : प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरू	८१
तालिका नं. ७५ : नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेको सामुदायिक भवनहरू	८१
तालिका नं. ७६ : सार्वजनिक पाटीपौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण	८२
तालिका नं. ७७ : खेल मैदान सम्बन्धी विवरण	८२
तालिका नं. ७८ : नगरपालिका कार्यालयदेखि प्रत्येक वडाकेन्द्रसम्मको दूरी	८३
तालिका नं. ७९ : NGOsहरूको विवरण	८३
तालिका नं. ८० : वडा अनुसार विपन्नता स्तरीकरण मापनको घरधुरी विवरण	८५
तालिका नं. ८१ नगरपालिकामा कृषी बालिको उत्पादन रेकर्ड	८५
तालिका नं. ८२ : नगरपालिकामा पशुधन उत्पादनको अवस्था रेकर्ड	८६
तालिका नं. ८३ : नगरबाट बाहिर निकासी हुने वस्तुहरूको विवरण :	८७

तालिका नं. ८४ : जग्गाको किसिम अनुसारको विवरण	८७
तालिका नं. ८५ : औद्योगिक तथा व्यापार व्यावसायको विवरण	८८
तालिका नं. ८६ : गापामा आ.व. २०७४/०७५ को आर्थिक विवरण	८९
तालिका नं. ८७ : दैलेख जिल्लाबाट प्रदेश र प्रतिनिधी सभाका सदस्यहरु	९२
तालिका नं. ८८ : दैलेख जिल्लाका स्थानीय तहका प्रमुख तथा उपप्रमुखहरु	९२
तालिका नं. ८९ : राजनितिक दलहरुको विवरण	९३
तालिका नं. ९० : नगरपालिकाको स्थापनाकाल देखि हालसम्मका प्रमुखहरुको विवरण	९४
तालिका नं. ९१ : विगत ३ बर्षको MCPM को स्तर	९४
तालिका नं. ९२ : नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका होटलहरुको विवरण	९५
तालिका नं. ९३ : नगरपालिकारहेका सुरुक्षा निकायहरु	९६
तालिका नं. ९४ : नगरपालिकामा स्थापना तथा संचालनमा रहेका सहकारी सस्थाको विवरण	९७
तालिका नं. ९५ : नगरपालिका रहेको रेडियो तथा एफ एम को अवस्था	९९
तालिका नं. ९६ : नगरपालिकाभित्र दर्ता भएका व्यापारिक फर्महरु (वाणिज्य)	९९
तालिका नं. ९७ : आठवीस नगरपालिकाउपलब्ध पशुपक्षि तथा बन्धुजन्तुहरु	१०७
तालिका नं. ९८ : अल्पसंख्यक/सिमान्तीकृत वर्गको विवरण	१०८
तालिका नं. ९९ : नगरपालिकाकानिर्वाचित जनप्रतिनिधीहरु को विवरण-२०७४	१२५
तालिका नं. १०० : नगरपालिकाका निर्वाचित कार्यपालिकाका सदस्यहरुको विवरण-२०७४	१२६
तालिका नं. १०१ : नगरपालिका कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण	१२७

१. पृष्ठभूमि(Background)

स्थानीय शासनलाई सुशासन प्रवर्धन, सामाजिक सशक्तिकरण तथा विकास प्रतिफल अभिवृद्धि गर्ने प्रमुख रणनीतिको रूपमा स्वीकार गरीएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय शासनको संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार शासन संचालनमा केन्द्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारको संरचना प्रस्ताव गरीएको छ । संविधानले गाउँपालिका र नगरपालिकालाई स्थानीय सरकार र जिल्लातहमा विकास व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह कार्यमा समन्वय गर्न जिल्ला समन्वय समितिको व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहमा समावेशी तथा लोकतान्त्रिक प्रणालीको अभ्यास र विकास प्रतिफलमा अभिवृद्धि गर्न स्थानीय शासनको अनुशरण गर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ ।

नेपालमा विकेन्द्रित शासनको कोशेढुङ्गाको रूपमा रहेको स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहहरूमा अधिकार निक्षेपणसहितको स्थानीय शासनको परिकल्पना गरेको छ । सो अनुसार स्थानीय तहले सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण गर्ने, श्रोत अनुमान गर्ने, आवधिक योजना तथा वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्ने, विकासका गतिविधि तथा सेवा प्रवाह गर्ने, विकास कार्यहरूबाट प्राप्त प्रतिफलको अनुगमन तथा लेखाजोखा गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ ।

नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ बमोजिम उल्लेख गरिएको स्थानिय तहहरूको एकल अधिकारहरूको सुचि अनुसार तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ (ड) अनुसार प्रत्येक स्थानीय तहहरूले आफ्नो क्षेत्रको विकासका पार्श्वचित्र तथा श्रोत नक्साको आवधिक अभिलेखन गर्नु पर्नेछ । यसैगरी स्थानिय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ अनुसार नगरपालिकाले विभिन्न क्षेत्रको तथ्याङ्क संकलन गरी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति भल्किने विवरण तयार गरी अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ, भन्ने व्यवस्था रहेको छ । यसका साथै नगर विकासको विद्यमान स्थितिको विश्लेषण गरी नगर विकासको प्रयासलाई दिशानिर्देश गर्न आवधिक तथा वार्षिक नगरपालिका विकास योजना तर्जुमा, योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा नगर विकासका प्रयासहरूको प्रभावको लेखाजोखा गर्न नगर वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण तयार तथा अद्यावधिक गर्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्था रहेको छ ।

उपरोक्त कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र योजनाबद्ध रूपमा नगर विकासका प्रयासहरूलाई अगाडि बढाउन नगर वस्तुस्थिति विवरण तथा श्रोत नक्शा अपरिहार्य भए बमोजिम यस आठवीस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण सहितको विवरण तयार गरीएको छ । उपलब्ध कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था अनुसार सरोकारवालाको प्रयास र परामर्शदाताको सहयोगबाट नगरको वस्तुस्थिति विवरण तयार गरीएको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ को धारा २९५ को उपधारा ३ बमोजिम मिति २०७३ फाल्गुण २७ गते देखि लागु हुने गरी ७४४ वटा स्थानीय तह तोकिएकोमा त्यसमा पुन हेरफेर गरी मन्त्रालयले मिति २०७४ जेष्ठ ०८ मा तराईका १६ जिल्लामा स्थानीय तहको संख्या र सीमा हेरफेर तथा स्तरोन्नति गरी स्थानीय तहको कुल संख्या बढेर ७ सय ५३ कायम गरेको छ । यो संगै नेपालमा स्थानीय तह अर्न्तगत ६ महानगरपालिका, ११ उपमहानगरपालिका, २७६ नगरपालिका र ४६० गाउँपालिका गरी कुल ७५३ वटा स्थानीय तह कायम भई जनताको अधिकार जनताकै घरदैलोमा पुगेको छ ।

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा ४४ अनुसार प्रत्येक स्थानीय निकायहरूले आफ्नो क्षेत्रको विकासका निम्ति वस्तुगत तथ्याङ्क संकलन पार्नु पर्ने प्रावधान भएकोमा हाल नेपालको संविधान २०७२ अनुसार पुरानो संरचना हटेर गाउँपालिका र नगरपालिकाको अवधारणा आए अनुसार साविकका छ वटा गाउँ विकास समितिहरू सात्तला, सिंगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट,सिंहासैन र तिलेपाटा एक आपसमा गाभिएर आठवीस नगरपालिका बनेको छ । यसै सन्दर्भमा नगरपालिकाको जनसंख्या, भू-वनावट, सम्भाव्यता, स्थानीय आवश्यकता, स्रोत व्यवस्थापन, उल्लेखित कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र योजनाबद्ध रूपमा नगर विकासका प्रयासहरूलाई अगाडि बढाउन नगर वस्तुस्थिति विवरण तथा श्रोत नक्सा अपरिहार्य भए बमोजिम यस आठवीस नगरपालिकाको नगर वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

१.२. अध्ययनका उद्देश्यहरू

नेपालको संविधान २०७२ को धारा २९५ को उपधारा ३ मा व्यवस्था भए अनुरूप गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरू राज्य पुनसंरचना आयोगको प्रतिवेदन अनुसार मिति २०७३६ गते भएको निर्णय अनुसार क्रियाशिल भए पश्चात साविकका छ वटा गाउँ विकास समितिहरू (सात्तला, सिंगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट, सिंहासैन र तिलेपाटा) एकआपसमा गाभिएर नयाँ आठबीस नगरपालिका बनेको हो । यो नगरपालिका घोषणा भए पश्चात समायोजन भएको स्थानहरूको सम्पूर्ण वस्तुस्थिति समावेश हुने गरी कुनै आधिकारिक दस्तावेज नभएको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै तथा नेपाल सरकार सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको २०७४ वैशाख महिनाको परिपत्र अनुसार यस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी सार्वजनिक गरीनु पर्ने नीतिगत प्रावधान बमोजिम नगरपालिकाको निर्णय अनुसार यो वस्तुस्थिति विवरण तयार गरीएको छ । यसका लागि संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तय गरेको ढाँचामा नेपालको पछिल्लो जनगणना राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसारको जानकारी, साविकका गा.वि.स.हरूले विभिन्न समयमा संकलन गरेका तथ्यांकहरू, नगरपालिका तथा जिल्ला स्तरका विभिन्न विषयगत कार्यालहरूबाट सङ्कलित संस्थागत सूचनाहरू, आदि स्रोतहरूबाट तथा स्थलगत अध्ययनबाट संकलित तथ्याङ्कहरू विश्लेषण गरी नगरपालिकाको भौगोलिक, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा वातावरणीय र संस्थागत स्थिति विश्लेषण सहित नगरपालिकाको वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने प्रमुख उद्देश्य रहेको छ ।

यी उद्देश्यहरूका साथै अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- नगरपालिकाको समग्र वस्तुस्थिति चित्रण तथा विवरण तयार गर्ने र सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने,
- नगरपालिकाका विषयगत तथा क्षेत्रगत विकासका संभावना तथा समस्याहरूको पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने ।
- नगरपालिकाको भौतिक, प्राविधिक, मानवीय तथा वित्तीय स्रोतको स्थिति र उपलब्धता बारे विश्लेषण गर्ने,
- नगरको आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि विषयगत र सामाजिक रूपमा खण्डकृत र एकिकृत अद्यावधिक सूचना उपलब्ध गराउने,
- नगरपालिकाको आवश्यकता, सम्भाव्यता र प्राथमिकताको आधारमा स्पष्ट लक्ष्य, उद्देश्य, नीति तथा कार्यक्रम तयार पारी वार्षिक योजना तर्जुमामा मद्दत गर्ने,
- स्रोत, साधन र सीपको पहिचान गरी त्यसको सदुपयोग गर्न तथा सम्भावित जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरूको खोजी गर्दै रणनीतिक योजना तयार गर्न सकिने,
- संविधानले परिकल्पना गरेको र नगरबासिले चाहेको प्रशासनिक संयन्त्रको विस्तार र विकास निर्माण गर्नको लागि आवश्यक एकिकृत सूचना उपलब्ध गराउने ।

१.३. अध्ययनको महत्व

विकासका प्रतिफलहरू जनता समक्ष पुऱ्याउन एवं सबै वर्गले उपयोग गर्न सक्ने वातावरणको सृजना गर्नका लागि स्थानीय तहको वास्तविक वस्तुस्थिति र आवश्यकताको पहिचान गर्नु आजको प्रमुख आवश्यकता हुन्छ । वर्तमान विश्वव्यापीकरणको युगमा समय सापेक्ष ढंगले समानुपातिक विकासका प्रकृयाहरू अगाडि बढाउनको लागि सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुगत र विश्लेषणात्मक अध्ययन हुनु जरूरी छ । यो आठबीस नगरपालिका साविकका विभिन्न छ वटा गाविसहरू मिलाएर बनेको नयाँ नगरपालिका हो । संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको मिति २०७४ वैशाख २६ को परिपत्र तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसार हरेक नयाँ स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रको वस्तुगत विवरण तयार गरी सार्वजनिकरण गर्नुपर्ने प्रावधानलाई पुरा गर्नको लागि परिवर्तित संरचना अनुसार यो वस्तुगत विवरण तयार भएको छ । यस आठबीस नगरपालिकाको वास्तविक

वस्तुस्थिति पहिचान गरी भावी विकासका योजना र रणनीतिहरू तर्जुमा गर्न तथा विभिन्न विकासका क्रियाकलापहरू संचालन गर्नको लागि यस वस्तुगत विवरणले विशेष महत्व राख्ने छ ।

१.४ अध्ययन विधि

उपलब्ध कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र साविकका विभिन्न गाविस, नगरपालिका तथा जिविसहरूले विगतमा अभ्यास गरीएका र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट जारी गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा-२०७४ अनुसार यस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयार गरीएको छ । यस नगर वस्तुस्थिति विवरण आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमाको लागि आधार रेखा सूचना र नगरपालिका विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आधारभूत सूचनाको श्रोत बन्ने अपेक्षा सहित देहायका विधि तथा प्रक्रिया पुरा गरी यो वस्तुस्थिति विवरण तयार गरीएको छ ।

१.४.१ नगरपालिका स्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम

वस्तुस्थिति विश्लेषण तथा आवधिक नगरपालिका विकास योजना सम्बन्धी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था, उद्देश्य, तयारी विधि तथा प्रक्रिया, नगर र नगर विकासमा सरोकारवालाको भूमिका एवं समय तालिका बारे प्रस्तुती तथा छलफलका लागि नगरपालिका स्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम आयोजना गरियो । नगरपालिकाको आयोजना र प्राविधिक परामर्श संस्थाको सहयोगमा सहजिकरण भएको कार्यक्रममा नगर प्रमुख, उपप्रमुख, नगर कार्यपालिकाका सदस्य, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा विषयगत शाखाका कर्मचारीहरू, विभिन्न संघ/संस्था तथा लक्षित समुदाय र सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहेको थियो । कार्यक्रममा वस्तुस्थिति विवरणमा उपयोगी तथ्याङ्कको श्रोत, ढाँचा तथा विषय क्षेत्र, प्रयोग तथा आवश्यकता र योजना तर्जुमा प्रक्रियाबारे समेत अन्तरक्रिया तथा छलफल गरीएको थियो ।

१.४.२ संस्थागत तथा विषयगत सूचना संकलन

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट जारी गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरणको ढाँचा लगायत विगतका स्थानीय निकायहरूले अभ्यास गरेका गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तथा आवधिक गाउँ/नगर विकास योजनाको आधारमा सूचनाको ढाँचा अनुसार संस्थागत तथा विषयगत सूचना संकलन गरियो ।

संस्थागत तथा विषयगत सर्वेक्षणका लागि स्थानीय गणकहरूलाई एक दिने तालिम प्रदान गरी तथ्याङ्क संकलन गरियो भने विषयगत विज्ञ परामर्शदाताको टोलीले संस्थागत स्रोत तथा अध्ययन, सर्वेक्षण र प्रगति प्रतिवेदन जस्ता स्रोतहरूबाट संस्थागत तथ्याङ्क विवरण संकलन गरियो । संस्थागत तथ्याङ्कको प्रमुख स्रोतहरूमा नगरपालिकाका विषयगत इकाइहरू, वडा कार्यालय, साविक गाविस, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, सेवा केन्द्र तथा संघ/संस्थामा उपलब्ध तथ्याङ्क विवरण, जिल्ला स्थित विषयगत कार्यालयहरू, राष्ट्रिय जनगणना, कृषि गणना, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग सर्वेक्षण र अध्ययन प्रतिवेदन, मानव विकास प्रतिवेदन, आर्थिक सर्वेक्षण, सहस्राब्दी विकास लक्ष्य (MDG), दिगो विकास लक्ष्य (SDG) तथा सूचकहरूको अध्ययन, विभिन्न विषयगत अध्ययन प्रतिवेदनहरू र यस क्षेत्रमा कार्य गरेका विज्ञहरूसँगको परामर्श आदिलाई मुख्य सूचनाको आधार मानियो । तथ्याङ्कीय शुद्धताको लागि वर्तमान जनप्रतिनिधीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिवहरू, विषयगत कार्यालयका प्रमुख तथा प्रतिनिधीहरूसँगको परामर्श समेत लिने कार्य गरियो । संस्थागत तथा विषयगत तथ्याङ्क संकलनका लागि उपलब्ध ढाँचा अनुसार तथ्याङ्क संकलन फाराम (औजार) विकास गरी तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो । नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयारीको लागि प्रयोग गरीएका तथ्याङ्क संकलन फारामहरू यस विवरणको अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरीएको छ ।

१.४.३ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण

वस्तुगत विवरण तयार पार्नको लागि आवश्यक तथ्याङ्कहरू नगरपालिका तथा जिल्ला स्तरबाट विषयगत तथा संस्थागत रूपमा संकलन पश्चात कम्प्युटर प्रणालीबाट प्रशोधन गरियो । प्रशोधित तथ्याङ्कलाई तथ्याङ्क शास्त्रीय विधिद्वारा विषयगत विज्ञले विश्लेषण गरी वस्तुगत विवरण तयारीमा उपयोग गरियो । प्राप्त तथ्याङ्कलाई समग्र

नगरपालिकाको विकासको वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने तथा उपलब्ध तथ्याङ्कको सम्भव भएसम्म दुई समयावधिमा तुलना गर्ने, जिल्ला, केन्द्र र अन्य स्थानीय तहहरूको विवरणसँग तुलना गर्ने कार्यमा प्रयोग गरियो । यसरी तुलना गर्दा विषयगत कार्यालयहरूका वार्षिक तथा अन्य समय अवधिका प्रकाशित तथा अप्रकाशित सूचना तथा जानकारीहरू समेत संकलन गरीएको छ ।

१.४.४ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट जारी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणको परिमार्जित ढाँचा-२०७४ तथा विभिन्न विकास साभेदार तथा साविकका स्थानीय निकाय स्वयंले विगतमा अभ्यास गरेका नमूनायोग्य ढाँचा अनुसार नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयार गरियो ।

१.४.५ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन

निर्धारित ढाँचामा तयार गरीएको नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणको मस्यौदालाई नगरपालिका स्तरीय सुझाव संकलन कार्यशाला आयोजना गरी प्रमुख विषयवस्तु तथा विवरण प्रस्तुत गरी राय सुझाव संकलन गरियो । यसैगरी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा जिल्ला समन्वय समिति र तर्जुमा कार्यमा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने परामर्शदाताहरूबाट समेत आवश्यक सुझाव संकलन गरियो ।

१.४.६ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

नगरपालिकाका प्रमुख तथा उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, नगरकार्यपालिका सदस्य, वडा सचिवहरू, विषयगत कार्यालयको प्रतिनिधीहरू, स्थानीय राजनितिक दलका प्रतिनिधीहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा नगरपालिका स्तरीय कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त राय सुझाव समावेश गरी आवश्यक संसोधन सहित नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणको अन्तिम मस्यौदा तयार गरियो ।

१.५ अध्ययनको सीमा:

नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणलाई संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट जारी नयाँ ढाँचामा तयार गरिएको छ । यस वस्तुगत विवरणमा संस्थागत तथा विषयगत क्षेत्रका लागि प्रयोगमा आएका सूचना हरूमा द्वितीय तथ्याङ्कको प्रयोग गरिएको छ । संभव भएसम्म तथ्याङ्क विश्लेषण गरी सामाजिक, आर्थिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकासका विषयवस्तुहरूलाई खण्डीकृत र विषयगत रूपमा एकिकृत गर्ने प्रयास गरिएको छ । उपलब्ध भएसम्म सूचनालाई दुई समय रेखामा प्रस्तुत गरी तुलना गर्ने प्रयास गरिएको भएता पनि सबै कार्यालयहरू नयाँ संरचनामा जाँदाखेरी विगतका धेरै सूचना उपलब्ध हुन नसकेका कारण धेरै सूचनालाई दुई समय रेखामा तुलना गर्न सकिएको छैन । धेरैजसो सूचना विवरणलाई पर्याप्त सूचनाको अभावको कारण नगरपालिका, जिल्ला, क्षेत्र र राष्ट्रिय सूचनासँग तुलना गर्न सकिएको छैन । द्वितीय तथ्याङ्कको अधिक प्रयोग हुनु र २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणनाको जनसंख्या प्रयोग हुँदा नयाँ र विद्यमान जनसाङ्खिक विवरण प्रस्तुत हुन सकेको छैन । संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट छोटो अवधिमा तयार पारेर पठाएको मार्ग निर्देशन र ढाँचामा तयार भएकोले केही कमी कमजोरी रहेका छन् । यस अध्ययनमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले उपलब्ध गराएको ढाँचा अनुसार तयार गरीएको विवरण अध्ययनको मुख्य सीमाक्षेत्र मानिएको छ र यसलाई आवधिक रूपमा परिमार्जन तथा अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।

२.जिल्ला तथा स्थानीय तहको परिचय

यस अर्न्तगत विशेष गरी दैलेख जिल्लाको समान्य परिचय र नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी,नगरपालिकाको नामाकरण, भौतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति तथा सिमाना र नगरपालिकाको क्षेत्रफल लगायतका विषयवस्तुहरू समावेश गरिएको छ ।

२.१दैलेख जिल्लाको परिचय :

नेपालको संविधान २०७२ ले परिकल्पना गरेको राज्य बिकेन्द्रिकरणको अवधारणा बमोजिम पछिल्लो परिवर्तित संरचना अनुसार विभिन्न ७ वटा प्रदेशहरूमध्ये दैलेख जिल्ला नेपालको कर्णाली प्रदेशमा पर्ने एक पहाडी जिल्ला हो । यस जिल्लाको नाम “दैलेख” कसरी रहन गयो भन्ने सम्बन्धमा विभिन्न किंवदन्तीहरू प्रचलित छन् । पौराणिक कालमा दधिची नाम गरेका एक जना ऋषिले यस क्षेत्रमा तपस्या गरी बसेकाले उनै महर्षीको नामबाट दधिची लेक भन्न थालिएको र कालान्तरमा त्यहि नाम अपभ्रंश हुँदै दैलेख रहन गएको भन्ने एक कथन छ । अर्को जनश्रुती अनुसार पौराणिक कालमा यो क्षेत्र देवताहरूको बासस्थान भएकोले देवलोकबाट दैलेख हुन पुगेको हो भन्ने भनाई छ । यसैगरी अर्को एक पौराणिक कथन अनुसार प्राचिन समयमा ठूलो बनक्षेत्र भएको र यहाँका लेकहरूमा ठूलो संख्यामा गाई भैसी पाल्ने गरेकाले प्रसस्त मात्रामा दूध दही पाइने हुनाले यसको नाम “दहिलेक” भएको र समय अन्तरालमा यस नामको अपभ्रंश हुँदै दैलेख रहन गएको हो भन्ने पनि गरिन्छ ।

भौगोलिक अवस्थिति

दैलेख जिल्ला महाभारत पर्वत श्रृंखलाको उत्तरमा अवस्थित एक दुर्गम पहाडी जिल्ला हो । कर्णाली प्रदेशको राजधानी सुर्खेतको वीरेन्द्रनगरबाट ६८ कि.मि. र राजधानी-काठमाडौँबाट करिब ६५० कि.मि. टाढा रहेको छ । यस जिल्लाको पूर्वमा जाजरकोट, पश्चिममा अछाम, उत्तरमा कालिकोट र दक्षिणमा सुर्खेत जिल्ला पर्दछन् । यस जिल्लाको सदरमुकाम नारायण नगरपालिका दैलेख बजार हो । नयाँ संरचना अनुसार दैलेख जिल्लामा ११ वटा स्थानीय तह (चार नगरपालिका र ७ गाउँपालिका), प्रतिनिधीसभामा दुई र प्रदेशसभामा चार निर्वाचन क्षेत्र कायम गरिएको छ । दैलेख जिल्लाको भौगोलिक अवस्थिती यस प्रकार छ :

भौगोलिक अवस्थिति

अक्षांश : २८ डिग्री ३५ मिनेट देखि २९ डिग्री ८ मिनेट उत्तर

देशान्तर : ८१ डिग्री २५ मिनेट देखि ८१ डिग्री ५३ मिनेट पूर्व

सिमाना : पूर्व जाजरकोट, पश्चिम अछाम, उत्तर कालिकोट, दक्षिण सुर्खेत जिल्ला

क्षेत्रफल : १५०२ वर्ग कि.मि. (देशको कुल भूभागको १.०२५ प्रतिशत)

होचो भाग : समुद्र सतहबाट ५४४ मिटर (तल्लो जुंगेश्वर)

अग्लो भाग : ४९६८ मिटर (महाबु लेक)

कुल क्षेत्रफल-१५०२ वर्ग कि.मि.१,५०,२०० हेक्टर

हावापानी

दैलेख जिल्ला विविध भौगोलिक भू-बनावट संगै हावापानीमा पनि विविधता बोकेको जिल्ला हो, जहाँ सांघुरो उपत्यका देखि पर्वतश्रृंखलाको भिरालो पहाडहरूमा उष्ण-उपोष्ण देखि लिएर समशीतोष्ण र शितोष्ण जलवायु पाइएतापनि खासगरी समशीतोष्ण जलवायुको प्रधानता रहेको पाइन्छ । यो जिल्ला पहाडै पहाडले भरिएको हिउँदमा लेकहरूमा हिउँ पर्ने र ठण्डा हावाको प्रभावले गर्दा चिसो रहन्छ, भने गृष्म ऋतुमा केही गर्मी भएको अनुभव हुन्छ । यसैगरी चैत्र-वैशाख महिनामा हुरी चल्ने, वर्षा ऋतुमा मनसुनी वर्षा हुने तथा हिउँदमा ढिलो र कम वर्षा हुने, आदि यस जिल्लाका हावापानी सम्बन्धी विशेषताहरू हुन् ।

धर्म र धार्मिक स्थलहरू

प्राचीन कालदेखि नै देवभूमी र पवित्र भूमीका रूपमा प्रसिद्ध दैलेख जिल्लाका प्रमुख धार्मिक स्थलहरूमा श्रीस्थान, नाभीस्थान, पादुकास्थान, तल्लोडुङ्गेश्वर कोटिला र धुलेश्वर पर्दछन्, जसलाई पञ्चकोशी पनि भनिन्छ। यिनीहरूमध्ये श्रीस्थान, नाभिस्थान र पादुकास्थानमा परापूर्वकालदेखि ज्वाला प्रज्वलित छन्। नारायण, बेलासपुर भैरव, वज्रभैरव, गणेश, चामुण्डादेवी, कालिकादेवी, भवानी, डुगेश्वर, विन्द्रासैनी, छडदेवी, मालिकादेवी, बुकिमाई, भैरवी, आदि दैलेख जिल्लामा भएका मुख्य मन्दिरहरू हुन्।

ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक र पर्यटकीय महत्वका स्थलहरू

महावुगाथ, कोतगढी, पञ्चदेवल, कीर्तिखम्बा, पाथरनाउली, दुल्लु, धाउखानी गुफा, लालीकाँडाको गुफा, धौलापडा गुफा, दुल्लुको पौवा, सातखम्ब, भैरवकुण्ड, द्वारीको भरना, तोलिजैसीको ठूली छहारी, घोडाताल, विसल्ला मदान ताल, कुइकाना देवल, लकान्द्र, भिमको पाइला, बागढुगा, नेपाली भाषाको पुरानो र पहिलो शिलालेख -दामु पालको शिलालेख दुल्लु), जाहरकोट, राइली, त्रिपानी, बडाभैरवको शिखर आदि दैलेख जिल्लाका प्रमुख ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक र पर्यटकीय महत्वका स्थलहरू हुन्।

नदीनाला

दैलेख जिल्लामा साना ठूला गरी प्रसस्त नदी र खोलानालाहरू भएतापनि नेपालको दोश्रो ठूलो नदीको रूपमा चिनिने कर्णाली नै यहाँको मुख्य नदी हो। कर्णाली नदी यस जिल्लाका सिंगासैन र पिपलकोटबाट प्रवेश गरी ६० कि.मि.सम्म यस जिल्लाको पश्चिमक्षेत्र र अछाम जिल्लाको सिमाना छुट्याउने काम गर्दछ। यस जिल्लाको लेकहरूबाट उत्पन्न रामगाड, लोहरे, ताराघाट, तामेद्वारी, पादुका, कट्टी, पराजुलखोला, सानाखोला, रतिखोला, आदि यहाँका मुख्य खोलाहरू हुन्।

जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस जिल्लाको कूल जनसंख्या २ लाख ६१ हजार ७ सय ७० जना रहेको छ। जसमा महिला १ लाख ३४ हजार ७ सय ८० र पुरुष १ लाख २६ हजार ९ सय ९० जना रहेका छन्। जिल्लामा बसोबास गर्ने जम्मा घरधुरी संख्या ४८ हजार ९ सय १९ छ भने औषत परिवार संख्या ५.३६ रहेको छ। यसका आधारमा जनघनत्व १७३.९३ प्रति वर्ग कि.मि रहेको छ। जातजातीमा क्षेत्री ३४.८, कामी १५.३३, ठकुरी १४, ब्राम्हण १२, मगर ९.८७, दमाई ४.४५, सार्की २.७५, सन्यासी १.६१, सुनार १.५८, गुरुड १.४३ आदि रहेका छन्।

नयाँ संरचना अनुसार दैलेख जिल्लालाई ११ वटा स्थानीय तह (चार नगरपालिका र ७ गाउँपालिका) मा विभाजन गरिएको छ, जसलाई तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १. नयां संरचना अनुसार दैलेखका स्थानीय तहरुको विवरण

क्र.स	स्थानीय तहको नाम	समावेश गाविस र नगरपालिका	वडा संख्या	जनसंख्या	क्षेत्रफल (बर्ग कि.मि)	केन्द्र
१	नारायण नगरपालिका	नारायण नगरपालिका, भवानी विन्ध्यवासिनी र खरिगैरा गा.वि.स(वडा नं. ८ र ९	११	२७०३७	११०.६३	साविक नारायण नगरपालिका कार्यालय
२	दुल्लु नगरपालिका	दुल्लु नगरपालिका वडा नं. (१ देखि ९) मालिका, गौरी, कालभैरव र गमौडी गाविस	१३	४१५४०	१५६.७७	साविक दुल्लु नगरपालिका कार्यालय
३	चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका	लयाँटी विन्द्रासैनी, चामुण्डा र जम्बुकाँध गाविस	९	२६१४९	९०.६	साविक जम्बुकाँध गाविसको कार्यालय
४	आठबीस नगरपालिका	सात्तला, सिंगौडी, राकम कर्णाली, पिपलकोट, सिंहासैन र तिलेपाटा गाविस	९	२९२२७	१६८	साविक राकमकर्णाली गाविसको कार्यालय
५	भगवतीमाई गाउँपालिका	पगनाथ, रूम, मेहेलतोली, जगनाथ, कट्टी र वडाभैरव गा.वि.स.	७	१८७७८	१५१.५२	साविक पगनाथ गाविसको कार्यालय
६	गुराँस गाउँपालिका	खड्कावाडा, बराह, सेरी, गोगनपानी, पिलाडी र लालिकाँडा गा.वि.स.	८	२२०३३	१६४.७९	साविक बराह गाविसको कार्यालय
७	डुङ्गेश्वर गाउँपालिका	बेलपाटा, लाँकुरी, अवलपराजुल र डाँडापराजुल गा.वि.स.	६	१५८८३	१०५.१९	साविक डाँडापराजुल गाविसको कार्यालय
८	नौमुले गाउँपालिका	तोली, बालुवाटार, द्वारी, कालिका, नौमुले, सल्लेरी र चौराठा गा.वि.स.	८	२०८०२	२२८.५९	साविक नौमुले गाविसको कार्यालय
९	महावु गाउँपालिका	खरिगैरा गा.वि.स.वडा नं १-७, बडाखोला, बाँसी, रानीवन र काँशीकाँध गा.वि.स. वडा नं १,२,३,४,५,६,७,९	६	१९२७७	११०.८	साविक रानीवन गाविसको कार्यालय
१०	भैरवी गाउँपालिका	भैरीकालिकाथुम, कुसापानी, रावतकोट, काँशीकाँध गा.वि.स वडा नं. ८ र दुल्लु नगरपालिका वडा नं. १०	७	२१२३३	११०.४६	साविक भैरीकालिकाथुम गाविसको कार्यालय
११	ठाँटीकाँध गाउँपालिका	लकान्द्र, विशाला र तोलीजैसी गा.वि.स	६	१८८९६	८८.२२	साविक लकान्द्र गाविसको कार्यालय
जम्मा			९०	२६०८५५	१४८५.५७	

स्रोत : राज्य पुनरसंरचना आयोगको प्रतिवेदन २०७३

२.२ आठवीस नगरपालिकाको परिचय :

नेपाल सरकारको वि.सं.२०७३ फागुन २६ गतेको निर्णयानुसार साविकका ६ वटा गाविसहरू साताला, सिगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट,सिहासैन र तिलेपाटालाई एक आपसमा गाभेर ९ वटा वडामा विभाजन गरी यो आठवीस नगरपालिकाको संरचना तयार पारिएको हो । कुल १६८ बर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यो नगरपालिका दैलेखका ११ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये क्षेत्रफल र जनसंख्याका हिसाबले दोस्रो ठुलो स्थानीय तह हो ।

दुन, टार, चुरे र महाभारत श्रेणीमा पर्ने रमणीय वातावरण रहेको यो सुन्दर नगरपालिकामा थोरै साधन र स्रोतको लगानीबाट नगरपालिकाको, सामाजिक, आर्थिक र भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा विकास हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ । भौगोलिक हिसाबले विकट र विकासको हिसाबले विकासोन्मुख अवस्थामा यो नगरपालिका रहेको छ । वि.स २०६८ सालको जनगणना अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या २९ हजार २ सय २७ रहेको छ । कुल जमिनको ७७.३२ प्रतिशत अर्थात् १२ हजार ९ सय ८९ दशमलव ५४ हेक्टर भुभाग वनजंगलले ढाकेको यस नगरपालिका भित्र प्रशस्त मात्रामा खोलानाला तथा कर्णाली नदी रहेका छन् ।

मुख्यतया क्षेत्री , ब्राह्मण, ठकुरी, कामी जातिको बाहुल्यता रहेको यस नगरपालिकामा मगर, दमाईको पनि बसोबास रहेको छ भने केही संख्यामा अल्पसंख्यक वादी जातिको पनि बसोबास रहेको छ । यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा हिन्दु, इसाई, मुस्लिम, बौद्ध धर्मावलम्बीहरू रहेका छन् । नगरपालिकामा जाक्सीकोट मालिका माई,अधिकारी, भैरव मन्दिर,थामा चौधेरा माई मन्दिर जस्ता धार्मिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक महत्व बोकेका सम्पदाहरू रहेका छन् । प्राकृतिक स्रोत साधनको रूपमा कर्णाली नदी,खोलानाला ,स्लेट खानी, प्रसस्त मात्रामा वनजंगल तथा जडिवुटी रहेको छ ।

२.३.आठवीस नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी

दैलेख जिल्लाको सदरमुकाम नारायण नगरपालिका देखि २२ कोष पश्चिम क्षेत्रमा चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका र ठाटिकांध गाउपालिकासंगै सिमाना जोडिएको आठवीस नगरपालिका साविकका ६ वटा गाविसहरू (साताला, सिगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट,सिहासैन र तिलेपाटा) एकआपसमा गाभिएर संघीय पुनसंरचना आयोगको प्रतिवेदन बमोजिम मिति २०७३ फाल्गुण २७ गतेदेखि आठवीस नगरपालिका बनेको हो । यस नगरपालिकामा २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार कुल जनसंख्या २९ हजार २ सय २७ रहेको छ । जसमा १४ हजार ४ सय ८४ जना पुरुष र १४ हजार ४ सय ४३ जना महिला रहेका छन् । यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल करिब १६८ वर्ग कि.मि रहेको छ । यस क्षेत्रमा उद्योग व्यापार पर्यटन, कृषि ,पशुपालनको उच्च सम्भावना रहेको छ । जातीय रूपमा मिश्रित बसोबास रहेको यस नगरपालिकामा क्षेत्री जातिको बाहुल्यता रहेको छ । विशेष गरी क्षेत्री, ब्राहमण, ठकुरी , दलित तथा मगरहरूको उच्च बसोबास रहेको देखिन्छ । यस क्षेत्रका समुदायले नेपाली भाषालाई मातृभाषाको रूपमा प्रयोग गरेको पाईन्छ । यस क्षेत्रमा खेतीयोग्य जमिनका साथै केही भु-भाग भिरालो जमिनले बनेको हुदाँ यस क्षेत्रका मानिसहरू जिविकोपार्जनका लागि कृषिका अतिरिक्त ज्याला मजदुरीमा काम गर्नका लागि भारत लगायत अन्य देशहरूमा जाने गरेको पाइन्छ ।

मुख्य गरी वनजंगल, वन पैदावार र कृषि तथा पशु उत्पादनलाई मुख्य आम्दानीको स्रोत मानिने यस नगरपालिकाको रामाघाट, टुनीवगर र राकमकर्णाली, खिडकीजिउला बजारलाई मुख्य व्यापारिक केन्द्र मानिदै आएको छ ।

साविकका ६ वटा गाविसहरूका ५४ वटा वडाहरूलाई पुनसंरचना गरी यस नगरपालिकामा ९ वटा वडाहरू कायम गरिएको छ । यातायातको सुविधा, भौगोलिक रूपमा मिलेको वस्ती ,मध्यपहाडी लोकमार्गको मेगा सिटि र

कर्णाली राजमार्गमा पर्ने भएकोले यस नगरपालिकाको मुख्य केन्द्र वडा नं. ४ राकम कर्णालीमा कायम गरीएको छ । राज्यको विकेन्द्रीकृत शासनप्रणाली तथा स्थानीय जनचाहना र आवश्यकताको सम्बोधन गर्ने हेतुले यस नगरपालिकाले सरकारी निकायका विभिन्न विषयगत कार्यालयहरु र गैरसरकारी संघ/संस्थाहरूसँग समन्वय गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति लिएको छ ।

यस नगरपालिकाको संरचना अनुसार कायम गरिएका वडाहरूको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. २.नयाँ संरचना अनुसार आठबीस नगरपालिकाको वडा विभाजन

वडा नं.	साविक गाविस	घरधुरी संख्या	जनसंख्या २०६८	क्षेत्रफल (बर्ग कि.मि)
१	सात्तला (१-८)	८३३	४४८६	३२.३८
२	सात्तला (९) र सिंगौडी (१-५)	५११	२८७९	१८.६९
३	सिंगौडी (६- ९)	६५५	३५३२	२३.६९
४	राकमकर्णाली (१-९)	५५६	२८१४	१२.०६
५	पिपलकोट (१-९)	५४४	३२१३	३३.८९
६	सिंहासैन (५-९)	६३६	३५००	२१.०८
७	तिलेपाटा (१,२,३,६) र सिंहासैन (३)	५९१	३३७५	६.७१
८	तिलेपाटा (४,५,७,८ र ९)	५७४	३३४१	११.३८
९	सिंहासैन (१,२ र ४)	३६३	२०८७	८.२
जम्मा		५२६३	२९२२७	१६८.१

स्रोत : राज्य पुनरसंरचना प्राविधिक सहयोग समितीको प्रतिवेदन, २०७३

२.४. नगरपालिकाको नामाकरण

नेपाल सरकारको वि.सं.२०७३ फागुन २६ गतेको निर्णय अनुसार साविकका ६ वटा गाविसहरू ((सात्तला, सिंगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट,सिंहासैन र तिलेपाटा) लाई एक आपसमा गाभेर ९ वटा वडामा विभाजन गरी यो आठबीस नगरपालिकाको संरचना तयार पारिएको हो । नगरपालिका गठन हुनु पूर्व साविकका ६ वटा गाविसहरू मिलाएर एउटा स्थानीय तह बनाउने निक्कै भइसकेपछि यसको वडागत सिमाङ्कन र नामाङ्कनका विषयमा स्थानीय स्तरमा यस क्षेत्रका राजनितिक दल, बुद्धिजीवी, शिक्षक, समाजसेवी, जेष्ठ नागरिक आदीका बिचमा व्यापक छलफल तथा बहसहरु भए । सिमाङ्कनका विषयमा सरकारले जनसंख्या र भुगोलको मापदण्ड तोकिएकोले सोहि बमोजिम नै वडा संख्या र तिनको सिमा निर्धारण गरियो । त्यसपछि यस नगरपालिकाको नामाकरण सम्बन्धमा बुद्धिजीवी, राजनीतिक दल, शिक्षक, समाजसेवी, जेष्ठ नागरिक र यस क्षेत्रका स्थानीय वासीहरूको भेलामा सबैले आ-आफ्नो राय सल्लाह तथा सुझावहरु पेश गरेका थिए ।

दैलेख जिल्ला सदरमुकाम भन्दा पश्चिममा रहेका देउगाड भन्ने पादुका खोला भन्दा पश्चिम कर्णाली नदी सम्मको भाग भित्र पर्ने १६० गाउँ थिए । ति सबै गाउँलाई चिनाउने गरी आठबीस क्षेत्र भन्ने गरिन्थ्यो । २००७ सालको प्रजातन्त्र पश्चात र २०१७ सालमा राजा श्री महेन्द्र शाहले पञ्चायतको घोषणा पश्चात यो क्षेत्रलाई लयाटी विन्द्रासैनी,जम्बुकांध,चामुण्डा,विशाला,लकान्द्र,तोलीजैसी,सात्तला,सिंगौडी,राकमकर्णाली,तिलेपाटा,सिंहासैन र पिपलकोट) १२ गाउँ पञ्चायतमा विभाजन गरियो । वि.स २०७३ पछि राज्य पुनसंरचनामा यसलाई २ नगर र १ गाउँपालिकामा विभाजन गरियो । जस अन्तरगत साविकका लयाटी विन्द्रासैनी,जम्बुकांध,चामुण्डा मिली चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका बनाइयो भने विशाला, लकान्द्र, र तोलीजैसी मिली ठाटिकांध गाउँपालिका बनाईयो । बाँकी रहेका सात्तला , सिंगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट, सिंहासैन र तिलेपाटा गाविस एक आपमा गाभेर यो आठबीस नगरपालिका बनेको हो । यो नगरपालिका गठन पश्चात यस क्षेत्रका जेष्ठ नागरिक, राजनीतिक दलहरु

तथा वृद्धिजीवीको राय सल्लाह अनुसार आफ्नो पुरानो परिचयलाई यथावत राख्ने र इतिहास जोगाउने कसरत स्वरूप यस नगरपालिकाको नाम आठवीस नगरपालिका कायम गरिएको हो ।

२.५ .नगरपालिकाको अवस्थिति (सिमाना) :

राजनीतिक हिसावले दैलेखका ११ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये जिल्लाको प्रतिनिधी सभा निर्वाचन क्षेत्र नं २ तथा प्रदेश सभा २, ख अर्न्तगत यो नगरपालिका पर्दछ । विश्व मानचित्रमा यसको फैलावट २९ डिग्री ०३ मीनेट उत्तर देखि २९ डिग्री ०६ मिनेट उत्तरी अक्षांसम्म र ८१ डिग्री २७ मिनेट पूर्व देखि ८१ डिग्री ४५ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म रहेको छ । समुद्री सतहबाट ५९५ मीटर देखि २८५० मिटर सम्मको उचाइमा रहेको यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल १६८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस नगरपालिकाको सबैभन्दा होचो स्थान वडा नं. १ को रामाघाट र सबैभन्दा अग्लो स्थान वडा नं. ६ स्थित बयलहुंगा हो । हालको नगरपालिका केन्द्र राकम कर्णाली समुन्द्री सतहदेखि ६१४ मिटरको उचाईमा रहेको छ । जिल्ला सदरमुकाम नारायण नगरपालिकाबाट सुदुर पश्चिम क्षेत्रको २५ कोषको दुरी सम्ममा यो नगरपालिकाका वडाहरू फैलिएका छन् । यस नगरपालिकाको पूर्वमा ठाटिकांध गाउपालिका पश्चिममा कर्णाली नदी र अछाम जिल्ला त्यसैगरी उत्तरमा कालिकोट जिल्ला र दक्षिणमा अछाम जिल्ला तथा चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका रहेकाछन् ।

सिमाना

पूर्वमा : ठाँटीकाँध गाउँपालिका

पश्चिममा : कर्णाली नदी र अछाम जिल्ला

उत्तरमा : अछाम र कालिकोट जिल्ला

दक्षिणमा : चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका र अछाम जिल्ला

२.६ क्षेत्रफल

दैलेख जिल्लाका साविकका ६ वटा गाविसहरू सात्तला, सिंगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट, सिंहासैन र तिलेपाटा का ५४ वटा वडा मिलाएर यो नगरपालिकाको पुनसंरचना गरिएको हो । दैलेखका ११ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये क्षेत्रफलका हिसावले यो दोस्रो ठुलो स्थानीय तह हो । भौगोलिक हिसावले बिकट र बिकासको हिसावले बिकासोन्मुख अवस्थामा यो नगरपालिका रहेको छ । यस नगरपालिकाको वडा अनुसार क्षेत्रफल हेर्दा आठवीस नगरपालिकाको वडा नं ५ को क्षेत्रफल सबैभन्दा बढी अर्थात ३३.८९ वर्ग किलोमिटर छ भने सबैभन्दा सानो वडा नं ७ रहेको छ जुन ६.७१ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । क्षेत्रफलका हिसावले यस नगरपालिकाको वडागत क्षेत्रफल निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ३ : वडागत क्षेत्रफल विवरण

वडा न.	साविक गाविस	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)
१	सात्तला (१-८)	३२.३८
२	सात्तला (९) र सिंगौडी (१-५)	१८.६९
३	सिंगौडी (६,७,८ र ९)	२३.६९
४	राकमकर्णाली (१-९)	१२.०६
५	पिपलकोट (१-९)	३३.८९
६	सिंहासैन (५-९)	२१.०८
७	तिलेपाटा (१,२,३,६) र सिंहासैन (३)	६.७१
८	तिलेपाटा (४,५,७,८ र ९)	११.३८
९	सिंहासैन (१,२ र ४)	८.२
जम्मा		१६८.००

३. भौगोलिक स्वरूप

दैलेख जिल्लाको सुदुर पश्चिमी भागमा अवस्थित आठबीस नगरपालिकामा महाभारत श्रृङ्खलाको मन्द ढालयुक्त पहाडी क्षेत्र, चटान युक्त र कंकड खैरो माटो, अधिकांश भाग जंगलले ढाकिएको, खोलानाला, कर्णाली नदीको छेउमा राकमकर्णालीको समथर भु-भाग रहेको छ। यस नगरपालिकाको पुर्वमा ठाँटिकाँध गाउँपालिका, पश्चिममा कर्णाली नदी (अछाम जिल्लाको कमलवजार नगरपालिका) उत्तरमा कालिकोट जिल्ला र दक्षिणमा चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका तथा कर्णाली नदी रहेकोछ।

यस नगरपालिकाको पूर्वदेखि पश्चिम सम्म एकै प्रकारको भुगोल र चौडा क्षेत्रफल छ। उर्वर भूमि र विशाल जंगल, नदी तथा खोलाक्षेत्रले ओगटेको यस नगरपालिका दोमट बलौटे माटोको भुखण्डले बनेको छ। यस नगरपालिकाको तल्लो भाग समुन्द्री सतहवाट ५९५ देखि २८५० मिटरको उचाइमा पर्ने भएकोले यहाँ न्यानो, सुख्खा, उपोष्ण, हावापानी पाइन्छ। महाभारत श्रृङ्खलाको तल्लो भागमा पाइने वनस्पति साल, सिमल, सल्ला बाँझ, कटुस, काफल, उत्तिस जातका वनस्पति पाइन्छन् भने जडिबुटि तर्फ समयो, काउलो, चुत्रो, कुरिलो, टिमुर, तेजपात, सुनगाभा, अमला, हरो, बरो, आदि प्रशस्त मात्रामा पाइनुका साथै बाँस, निगालो जस्ता डोको डालोका लागि चोयायुक्त वनस्पति पनि यहाँ पाइन्छन् र कुच्चो तथा भाडुको लागि अम्रिसो जस्ता वनस्पति पनि प्रशस्त पाइन्छन्। यस भु-भागमा औषत १०० मिलिलिटर भन्दा बढी नै वर्षा हुने गर्दछ।

भौगोलिक अवस्था

विश्व मानचित्रमा यसको फैलावट २९ डिग्री ०३ मनेट उत्तर देखि २९ डिग्री ०६ मिनेट उत्तरी अक्षांसम्म र ८१ डिग्री २७ मिनेट पुर्व देखि ८१ डिग्री ४५ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म रहेको छ। समुद्री सतहवाट ५९५ मीटर देखि २८५० मिटर सम्मको उचाइमा रहेको यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल १६८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ। यहाँको तापक्रम अधिकतम ३९ डिग्री देखि न्युनतम ० डिग्री सेल्सियस सम्म पाइन्छ।

४. स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाको विवरण

नेपाल एक बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुजातीय, बहुसाँस्कृतिक विविधताले भरिपूर्ण देश हो। नेपालको एक फरक पहिचान भनेकै साँस्कृतिक विविधता हो र नेपालको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण प्रभाव पार्ने तत्वहरू मध्येको सामाजिक र साँस्कृतिक स्रोत पनि एक हो। यहाँका विभिन्न पवित्र स्थलहरूमा मन्दिर, गुठी, चर्च, परम्परागत संस्थाहरू र पर्यटकीय सार्वजनिक स्थलहरू पर्दछन्। हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको बाहुल्यता रहेतापनि यस नगरपालिकामा बौद्ध धर्म, क्रिश्चियन धर्म मान्नेहरूको पनि सामान्य मात्रामा बसोबास भएकाले यहाँ मुख्यतया दशै, तिहार, माघेसक्रान्ती, तीज, जनैपुर्णिमा, बुद्धजयन्ती, क्रिसमस डे लगायतका चाडपर्वहरू मुख्य रूपमा मनाइन्छ। यहाँ मनाइने मुख्य चाडपर्वको साथसाथै स्थानीय स्तरमा मनाइने जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिकानं ४: नगरपालिकामा प्रचलनमा रहेका स्थानीय चाडपर्व/जात्रा/मेलाहरूको विवरण

क्र.सं.	चाडपर्वहरू	मनाइने महिना	तिथि	मनाउने समुदाय
१	दशै, तिहार	असोज, कार्तिक	दशमी, द्वितीया, तृतीया	सबै हिन्दु
२	माघे सक्रान्ती	माघ १ गते	संक्रान्ति	थारू तथा अन्य
३	जनै पुर्णिमा, होली पुर्णिमा	भाद्र, फाल्गुण	पुर्णिमा	सबै हिन्दु
४	ल्होसार	माघ वा फाल्गुण	औसीको नजिक	गुरुग, मगर
५	चैते दशै	चैत्र	चैत्र अष्टमी	सबै हिन्दु
६	बुद्ध जयन्ति	वैशाख	वैशाख पुर्णिमा	सबैबौद्ध धर्मावलम्बीहरु
	जात्राहरू			

क्र.सं.	चाडपर्वहरू	मनाइने महिना	तिथि	मनाउने समुदाय
१	तिजको जात्रा	भाद्र	तृतीया	हिन्दु
२	लाखेजात्रा	भाद्र		हिन्दु
३	भोसी	कार्तिक	औंसी	हिन्दु
	मेलाहरू			
१	शिवरात्री मेला	फाल्गुण		हिन्दु
२	माघी मेला	पुस अन्तिम दिन	सक्रान्तिको अधिल्लो दिन	सबै

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७४

५. पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू

आठबीस नगरपालिको वडाहरूमा विभिन्न ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्व बोकेका सम्पदाहरू रहेका छन् । प्रचार प्रसार, संरक्षण र सम्बर्द्धनको अभावमा पर्यटक भने तान्न यी सम्पदाहरूले सकिरहेका छैनन् । यस स्थानमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको रणनीतिक योजना सहित पर्यटन योजना बनाएर यी स्थलहरूको प्रबर्द्धन र बजारीकरण गर्न सकेको खण्डमा यस नगरपालिकामा पर्यटन प्रबर्द्धन गर्न सकिने प्रचुर संभावनाहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेको धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण वडागत रूपमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ५ : आठबीस नगरपालिको पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू

वडा नं.	क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरूको नाम	स्थलको महत्व	दैनिक औषतमा आउने पर्यटकहरूको संख्या
१	१	खम्मडांडा	प्राचिन शिलालेख	
	२	सिद्ध गुफा	दृश्यावलोकन	
२	१	सिद्धपाईला ढुंगा	प्राचिन शिला	
	२	ओवी गुफा अधिकारी मन्दिर	दृश्यावलोकन	
	३	माईमन्दिर	दर्शन	
	४	करकलेपर्दा गुफा	दृश्यावलोकन	
३	१	कर्णालीनदी पक्की पुल	दृश्यावलोकन	
	२	मालिका मन्दिर	दर्शन	
४	१	वसुन्धरा तिर्थस्थल	पुजा अर्चना	
	२	जाक्सीकोट	प्राचिन शिला, दृश्यावलोकन	
	३	नानीटापु	दृश्यावलोकन	
	४	कर्णालीनदी भुलुगें पुल	दृश्यावलोकन	
५	१	घट्टखोला ओडार	दृश्यावलोकन	
६	१	कालिका मन्दिर	दृश्यावलोकन	
	२	वयलढुंगा	दृश्यावलोकन	
७	१	कुपुढुंगा	दृश्यावलोकन	
८	१	सात ओखल	प्राचिन शिला, दृश्यावलोकन	
	२	पान्डवले बनाएका खम्बा	प्राचिन शिला	
	३	पोखरी ताल	दृश्यावलोकन	
९	१	अधिकारी मन्दिर	दर्शन	
	२	कालिका मन्दिर	दर्शन	
	३	मालिका मन्दिर	दर्शन	
	४	विराधवन गुफा	दृश्यावलोकन	

६. वर्तमान भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण

दैलेख जिल्लाको भू-उपायोगको अवस्था हेर्दा जिल्लाको कुल क्षेत्रफल १,०५,२०० हेक्टर रहेको छ । त्यसमा वन जंगल ७८,०२६ हेक्टर, कृषि योग्य जमिन ४३१२१ हेक्टर, चरन क्षेत्र ३६९८ हेक्टर र अन्य क्षेत्र २५३३५ हेक्टरले ओगटेको छ ।

यसैगरी आठबीस नगरपालिकाको जग्गाको क्षेत्रफल १६,८०० हेक्टर अर्थात १६८.०० बर्ग कि.मि रहेकोछ । जसमा कृषियोग्य जमिनको क्षेत्रफल २९६० हेक्टर अर्थात १७.६२ प्रतिशत, वन क्षेत्र १२९८९.५४ हेक्टर अर्थात ७७.३२ प्रतिशत रहेकोछ, भने अन्य भुभाग नदीनाला, खोला, सडक तथा आवास क्षेत्रले ओगटेका छन् । आठबीस नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्थालाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६: आठबीस नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्था

क्रं सं.	विवरण	आठबिस नगरपालिका	
		क्षेत्रफल (हेक्टर.)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	२,९६०.००	१७.६२
२	वन तथा चरन क्षेत्र	१२,९८९.५४	७७.३२
३	आवास क्षेत्र	८५०.४६	५.०६
४	खोलानालाले ओगटेको क्षेत्र		
५	ताल तलैया		
६	औद्योगिक क्षेत्र		
७	सडकले ओगटेको क्षेत्र		
८	अन्य		
नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल		१६,८००.००	१००.००

स्रोत: जिल्ला वन कार्यालय दैलेख-२०७४

७. सिंचाईको स्थिति

जलश्रोतका हिसाबले यो नगरपालिकाका केही वडाहरू सम्पन्नशाली मानिन्छन् । महाभारत श्रृङ्खला अन्तरगत अवस्थित रहेको यस क्षेत्रभित्र बाह्रै महिना पानी बगिरहने साना ठुला खोलाहरू देखि खोल्सा खोल्सी रहेका छन् । मुख्य गरी कर्णाली, खुनगाड, कानेगाड, घट्टेखोला, साईखोला, जाक्सीखोला चिनेगाडखोला र रामाघाट खोला जस्ता खोला देखि दर्जनौ खोल्साहरू रहेका छन् । तिनै खोलाहरूबाट मौसमी सिंचाइ तथा पानी घट्ट चलेका छन् । यस नगरपालिका अर्न्तगत रहेका विभिन्न वडाहरूमा रहेको कृषियोग्य जमिनहरूमा पर्याप्त सिंचाई सुविधाको अभावले गर्दा त्यतिकै खेर गहिरहेको अवस्था छ । नगरपालिकामा खेती गरिएको क्षेत्रफल र सिंचित क्षेत्र आदिको विवरणलाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७: वडा अनुसार कृषि योग्य जमिन र सिञ्चित क्षेत्रफल

क्र.स	साविक गाविसको नाम	कुल क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषियोग्य जमिनको क्षेत्रफल (हे)	खेती गरिएको जमिन (हे)	सिंचित क्षेत्रफल (हे)	असिंचित क्षेत्रफल (हे)
१	सात्तला	३९१३	५५८	४३२	२०५	३५३
२	सिंगौडी	३५५३	७०३	५००	१२३	५८०
३	राकम कर्णाली	१२०६	१५६	११२	७६	८०
४	पिपलकोट	३३८९	३२८	२६५	११३	२१५
५	सिंगासैन	३३१३	४९२	४०७	१०७	३८५
६	तिलेपाटा	१४२४	७३३	६०३	९३	६४०
जम्मा		१६८००	२९७०	२३१९	७१७	२२५३

द. वन क्षेत्र/नर्सरी सम्बन्धी विवरण :

दैलेख जिल्लामा सामुदायिक वन, निजी वन, धार्मिक वन र संरक्षित वन आदि प्रकारका वनहरू रहेका छन् । जिल्लाभर भएका वनहरूको विवरण हेर्दा सबै भन्दा बढी सामुदायिक वनहरू रहेका छन् । दैलेख जिल्लामा समुदायबाट नै व्यवस्थापन गर्ने गरी जिल्ला तथा ईलाका वन कार्यालयद्वारा समुदायलाई हस्तान्तरित सामुदायिक वनहरूको अवस्था राम्रो देखिएको छ ।

यस आठवीस नगरपालिकामा १२९८९.५४ हेक्टर क्षेत्रफलमा वन क्षेत्र फैलिएर रहेको छ , जुन कुल जमिनको ७७.३२ प्रतिशत क्षेत्रफल हो । यस नगरपालिकाको विभिन्न वडाहरू वन पैदावार तथा जैविक विविधताका दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिन्छन् । आठवीस नगरपालिकामा इलाका वन कार्यालय लकान्द्र र तिलेपाटा अन्तर्गत हाल विभिन्न २८ वटा सामुदायिक र ४ वटा कबुलियति वनहरू ३९३४.७० हेक्टर क्षेत्रफलमा फैलिएका छन् भने बाँकी ९०५४.८४ हेक्टर क्षेत्रफलमा सरकारी तथा संरक्षित वन क्षेत्र रहेको छ ।

तालिका नं. ८ : नगरपालिकामा रहेको वन क्षेत्रको विवरण

विवरण	संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रतिशत	कैफियत
सामुदायिक वन	२८	३,९१८.७५	३०.१७	
कबुलियती वन	४	१५.९५	०.१२	
धार्मिक वन	०	-	-	
सरकारी संरक्षित वन	-	९,०५४.८४	६९.७१	
अन्य/निजी वन	=	-	-	
जम्मा		१२,९८९.५४	१००	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय दैलेख/स्थलगत अध्ययन

नगरपालिका भित्रको समग्र वनक्षेत्र हेर्दा सरकारद्वारा संरक्षित वन क्षेत्रको भुभाग नै बढी रहेको पाइन्छ। यद्यपि यस क्षेत्र भित्र त्यसको अलवा सामुदायिक वनहरु समुदायबाट संरक्षित गरिएका छन्। नगरपालिकाभित्र वडागत रुपमा फैलिएर रहेका सामुदायिक तथा कबुलियत वनहरु निम्न अनुसार रहेका छन्।

तालिका नं. ९ :वडागत रुपमा आठबीस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरुको विवरण

वडा नं.	सि.नं	इलाका वन कार्यालय	सा.व.उ.स.को नाम	साविक ठेगाना	हस्तान्तरण मिति	क्षेत्रफल हे.	लाभान्वित घरधूरी	लाभान्वित जनसंख्या
१	१	लकान्द्र इ.ज.का.	कालिका	सात्तला - १,२,३	०६५/०१/१७	१८०.००	१९९	१३६०
	२	लकान्द्र इ.ज.का.	सल्लेरीचौर	सात्तला - २,३,४,५,६,९	०६५/०१/१७	१८०.००	२७१	१८०४
	३	लकान्द्र इ.ज.का.	हरियाली	सात्तला-७,८	०६५/०१/१७	१५०.००	१७०	१३७१
२	४	तिलेपाटा इ.ज.का.	अधिकारी हरियाली	सिंगौडी - १,२,३,४,५	०६५/०१/१६	१९५.१२	३९२	२२६२
	५	तिलेपाटा इ.ज.का.	नरसंगे	सिंगौडी- २,३,५	०६५/०९/२३	११७.००	११०	१२७
३	६	तिलेपाटा इ.ज.का.	कालिका	सिंगौडी-७	०६५/०१/१६	१९८.००	१३६	८७५
	७	तिलेपाटा इ.ज.का.	अधिकारी	सिंगौडी- ८	०६५/०१/१६	१८६.००	१८४	१०३८
	८	तिलेपाटा इ.ज.का.	जालपादेवी	सिंगौडी-७	०६५/०९/२३	११५.००	१८८	११६७
	९	तिलेपाटा इ.ज.का.	देउलीकोट घाप्ते	सिंगौडी- ९	०७१/०१/१९	२०२.५९	१४०	७७२
४	१०	तिलेपाटा इ.ज.का.	सिरुवाडी	राकमकर्णाली -७	०५५/११/०९	४०.७९	४५	१५९
	११	तिलेपाटा इ.ज.का.	तारापानी	राकमकर्णाली - ८	०५८/०३/०७	१६३.०५	८४	३६०
	१२	तिलेपाटा इ.ज.का.	रातिमाटे	राकमकर्णाली - ५,२	०५९/०३/१२	४३.५७	१५७	७७३
	१३	तिलेपाटा इ.ज.का.	बेलानी सालकोट	राकमकर्णाली - ६	०६०/०३/२२	११९.००	६४	३११
५	१४	तिलेपाटा इ.ज.का.	भिरकछार गिठाखानी	पिपलकोट - ५	०५४/०२/१९	६८.५०	८१	४४०
	१५	तिलेपाटा इ.ज.का.	खम्बडाँडा	पिपलकोट-७	०७०/०३/१८	२००.१०	१२८	८५७
	१६	तिलेपाटा इ.ज.का.	मंराय मालिका	पिपलकोट- ३	०७१/०१/१९	३५०.३९	११३	७४१
	१७	तिलेपाटा इ.ज.का.	रागोहरे	पिपलकोट - ६	०७१/०१/०५	७७.२९	८५	५९४
६	१८	तिलेपाटा इ.ज.का.	वयालढुंगा	सिंगासैन -७	०६५/०९/२९	१४०.००	३७७	३३९३

वडा नं.	सि.नं	इलाका वन कार्यालय	सा.व.उ.स.को नाम	साविक ठेगाना	हस्तान्तरण मिति	क्षेत्रफल हे.	लाभान्वित घरधुरी	लाभान्वित जनसंख्या
	१९	तिलेपाटा इ.ज.का.	नैनलदेव माल्ले बढापहरा	सिंगासैन - ९	०६७/०३/१४	९६.००	८५	३९४
	२०	तिलेपाटा इ.ज.का.	भामेठलामेला	सिंगासैन - ५	०५५/११/०९	१२९.४२	१७९	१०३५
	२१	तिलेपाटा इ.ज.का.	सानखेत गोगनपानी	सिंगासैन - ९	०५५/११/०९	१३१.६०	१६७	३०८
७	२२	तिलेपाटा इ.ज.का.	ठाटासेतीइजर	सिंगासैन- ३ र तिलेपाटा- ६	०६५/०९/०२	१०१.५९	११६	१२९९
	२३	तिलेपाटा इ.ज.का.	मेनौरंगी	तिलेपाटा - ३	०७३/०३/३१	७०.०८	१५९	९४८
	२४	तिलेपाटा इ.ज.का.	सातओखल इखरेनी	तिलेपाटा - ४	०६७/०३/१४	१०६.००	९६	५९४
८	२५	तिलेपाटा इ.ज.का.	लालीगुराँस	तिलेपाटा - ९	०७१/०१/१९	२६७.६२	१६१	९२१
	२६	तिलेपाटा इ.ज.का.	सितलपातल	तिलेपाटा - ४,५,८	०५७/०३/०९	८५.८०	१३०	७१५
	२७	तिलेपाटा इ.ज.का.	तर्कटिमिले	तिलेपाटा - ४,७	०५७/०३/०९	५५.२४	९९	४७८
	२८	तिलेपाटा इ.ज.का.	सातओखल नौलोथलो	तिलेपाटा-७	०५८/०३/०७	१४९.००	१२०	५६०
कुल जम्मा						३९१८.७५	४२३६	२५६५६

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय दैलेख, प्रगति प्रतिवेदन

यस आठवीस नगरपालिकाभित्र वडागत रुपमा फैलियर रहेका कबुलियति वनहरु निम्न अनुसार रहेका छन् ।

तालिका नं. १० : नगरपालिकाभित्र रहको कबुलियति वनहरुको विवरण

वडा नं.	सि.नं	कबुलियति वनको नाम	साविक ठेगाना	हस्तान्तरण मिति	क्षेत्रफल हे.	लाभान्वित घरधुरी	लाभान्वित जनसंख्या
८	१	अधिकारी	तिलेपाटा ४	०६८/०३/१८	४.५१	९	५५
	२	उच्च हिमाली	तिलेपाटा ८	०६८/०३/१८	४.१७	९	४७
	३	कालिका	तिलेपाटा ५	०६८/०३/१८	४.७७	९	५०
२	४	भगवती क व उ स	सिंगौडी ५	०६८/०३/१९	२.५०	११	५७
कुल जम्मा					१५.९५	३८.००	२०९.००

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय दैलेख, प्रगति प्रतिवेदन

९. सरकारी / सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण

यस आठवीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण निर्माणका लागि गरिएको अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफल तथा वडागत रूपमा गरिएको स्थलगत अध्ययन तथा द्वितीय स्रोत अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कलाई आधार मान्दा करिब ४६७ रोपनी सार्वजनिक क्षेत्रहरू रहेको पाइयो । आठवीस नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेको सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ११ : नगरपालिकामा रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण

वडा नं.	क्रं सं.	जग्गा रहेको स्थान	क्षेत्रफल (रोपनी.)	स्वामित्व	कैफियत
१	१	चिउरेलीडाडा	१५	सरकारी	खाली
	२	खम्मडाडा	१	सरकारी	खाली
	३	सुकीपिप्ली	२००	सरकारी	वस्ती वसेको
२	४	सिद्धपाइला	५	सरकारी	खाली
	५	खालीडाडा	२	सरकारी	खाली
३	६	धौलाकोट	८०	सरकारी	खाली
४	७	नानीटापु	८०	सरकारी	खाली
६	८	पानीमुला चौर	२५	सरकारी	खाली
७	९	खालडाडा	१२	सरकारी	खाली
८	१०	गाईजात्रेडाडा	२५	सरकारी	खाली
	११	स्याउलेकांधडाडा	१५	सरकारी	खाली
९	१२	पानीमुला फिल्ड	७	सरकारी	खाली
कुल जम्मा			४६७		

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७५

१०. जनसांख्यिकीय अवस्था

यस आठवीस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण निर्माणका लागि गरिएको स्थलगत अध्ययन, लक्षित समुह छलफल तथा साविकका गा.वि.स. हरूबाट प्राप्त द्वितीय स्रोत अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कलाई आधार मानिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यसको कुल जनसंख्या २९ हजार २ सय २७ रहेको छ । जस अर्न्तगत महिला १४ हजार ७ सय ४३ जना र पुरुष १४ हजार ४ सय ८४ जना रहेका छन् । साथै यस आठवीस नगरपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार घरधुरी संख्या ५ हजार २ सय ६३ रहेको छ भने औषत परिवार संख्या ५.५५ रहेको छ । यसैगरी वि.स. २०५८ को जनगणना अनुसार यहाँको जनसंख्या २२ हजार १ सय ६९ रहेको थियो । यी दुई जनगणना विचको तुलनात्मक अध्ययन सम्बन्धी थप विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १२ : पारिवारिक तथा जनसङ्ख्या विवरण

विवरण	गणना वर्ष	
	२०५८	२०६८
जनसंख्या	२२,१६९	२९,२२७
परिवार संख्या	-	५,२६३
जनघनत्व	१३१.९६	१७३.८९
औषत वृद्धिदर	-	२७.६४
परिवारको औषत आकार	-	५.५५
महिला पुरुष अनुपात (प्रति १०० जना महिलामा पुरुषको संख्या)	९९.१५	९८.२४

स्रोत : केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, २०६८

११. वडागत घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ बमोजिम यस नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा गरी कुल ५ हजार २ सय ६३ घरधुरी रहेका छन् । वडागत रूपमा घरधुरी संख्यालाई विश्लेषण गर्दा विविधता युक्त रहेको देखिन्छ । सबैभन्दा कम घरधुरी वडा नं. ९ मा ३ सय ६३ र सबैभन्दा बढी वडा नं. १ मा ८ सय ३३ रहेको छ । यसैगरी यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या २९ हजार २ सय २७ रहेको छ । वडागत रूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी जनसंख्या वडा नं. १मा ४ हजार ४ सय ८६ तथा सबैभन्दा कम वडा नं. ९ मा २ हजार ८७ जना रहेको देखिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ बमोजिम यस नगरपालिकाको वडा अनुसारको घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १३ : वडा अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण

वडा नं.	घरधुरी संख्या	जनसंख्या २०६८			क्षेत्रफल (बर्ग कि.मि)
		जम्मा	पुरुष	महिला	
१	८३३	४,४८६	२,२११	२,२७५	३२.३८
२	५११	२,८७९	१,४८२	१,३९७	१८.६९
३	६५५	३,५३२	१,६९९	१,८३३	२३.६९
४	५५६	२,८१४	१,३४४	१,४७०	१२.०६
५	५४४	३,२१३	१,५८४	१,६२९	३३.८९
६	६३६	३,५००	१,६८०	१,८२०	२१.०८
७	५९१	३,३७५	१,७०२	१,६७३	६.७१
८	५७४	३,३४१	१,७२१	१,६२०	११.३८
९	३६३	२,०८७	१,०६१	१,०२६	८.२
जम्मा	५२६३	२९,२२७	१४,४८४	१४,७४३	१६८

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

यस नगरपालिकाको वडा अनुसारको औषत घरधुरी तथा जनघनत्व विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १४ : वडा अनुसारको औषत घरधुरी तथा जनघनत्व विवरण

वडा नं.	घरधुरी संख्या	जनसंख्या २०६८			औषत परिवार आकार	लैंगिक अनुपात	क्षेत्रफल (बर्ग कि.मि)	जनघनत्व (औषत)
		जम्मा	पुरुष	महिला				
१	८३३	४,४८६	२,२११	२,२७५	५.३९	९७.१९	३२.३८	१३८.५४
२	५११	२,८७९	१,४८२	१,३९७	५.६३	१०६.०८	१८.६९	१५४.०४
३	६५५	३,५३२	१,६९९	१,८३३	५.३९	९२.६९	२३.६९	१४९.०९
४	५५६	२,८१४	१,३४४	१,४७०	५.०६	९१.४३	१२.०६	२३३.३३
५	५४४	३,२१३	१,५८४	१,६२९	५.९१	९७.२४	३३.८९	९४.८१
६	६३६	३,५००	१,६८०	१,८२०	५.५०	९२.३१	२१.०८	१६६.०३
७	५९१	३,३७५	१,७०२	१,६७३	५.७१	१०१.७३	६.७१	५०२.९८
८	५७४	३,३४१	१,७२१	१,६२०	५.८२	१०६.२३	११.३८	२९३.५९
९	३६३	२,०८७	१,०६१	१,०२६	५.७५	१०३.४१	८.२	२५४.५१
जम्मा	५२६३	२९,२२७	१४,४८४	१४,७४३	५.५५	९८.२४	१६८	१७३.८९

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

१२. उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसंख्या विवरण

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा रहेको जनसंख्यालाई उमेरगत समूहमा विभाजित गरेर प्रस्तुत गर्न सकिन्छ। जस अनुसार ५ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकाको संख्या ४ हजार ५ सय ६५ जना, ६ वर्ष देखि १५ वर्ष मुनि उमेर समूहमा ८ हजार ७ सय २७ जना, १५ देखि २५ वर्ष उमेर समूहमा ५ हजार ४ सय ५५ जना, २५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहमा ८ हजार ८ सय ४८ जना, ६० देखि ७० वर्ष उमेर समूहमा १ हजार १ सय २६ जना र ७० देखि माथिको जनसंख्या ५ सय ६ जना रहेको पाइयो। जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.१५ : ० देखि ७५ वर्ष उमेरसमूहको जनसंख्या विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	जम्मा जनसंख्या	००-०४	०५-०९	१०-१४	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५०-५४	५५-५९	६०-६४	६५-६९	७०-७४	७५ +
सात्तला	दुबै	४,८६५	८०९	७५६	६७९	४७९	३६६	३५३	२७२	२६६	२००	१६१	१४९	११८	११६	७३	३७	३१
	पुरुष	२,४०५	३९७	३५५	३४७	२४२	१८१	१५१	१३९	१२५	१०१	७६	८५	६४	५८	४५	२५	१४
	महिला	२,४६०	४१२	४०१	३३२	२३७	१८५	२०२	१३३	१४१	९९	८५	६४	५४	५८	२८	१२	१७
सिंगौडी	दुबै	६,०३२	९०८	९२१	८२६	६४६	५३८	४०३	३४८	२९२	२४३	२००	१७५	१५३	१६२	११९	५६	४२
	पुरुष	२,९८७	४८१	४६५	४२२	३२४	२६९	१८०	१६३	१३८	११२	९२	८६	७६	७०	५८	३२	१९
	महिला	३,०४५	४२७	४५६	४०४	३२२	२६९	२२३	१८५	१५४	१३१	१०८	८९	७७	९२	६१	२४	२३
राकम कर्णाली	दुबै	२,८१४	४०७	४३७	४१३	३११	२४४	२०७	१५०	१३२	१३०	९५	८६	६२	६६	३१	२३	२०
	पुरुष	१,३४४	१९९	२२०	२०२	१४९	१०७	९५	६५	६६	६६	४१	४३	३२	२९	१२	९	९
	महिला	१,४७०	२०८	२१७	२११	१६२	१३७	११२	८५	६६	६४	५४	४३	३०	३७	१९	१४	११
पिपलकोट	दुबै	३,२१३	५३७	५०१	४५८	३२५	३११	२३३	१५४	१४१	१२१	९५	८४	७३	७२	४२	२६	४०
	पुरुष	१,५८४	२६३	२५४	२२९	१४४	१४२	१२३	६९	८२	५५	४४	३६	४२	३९	२२	१७	२३
	महिला	१,६२९	२७४	२४७	२२९	१८१	१६९	११०	८५	५९	६६	५१	४८	३१	३३	२०	९	१७
सिंहासैन	दुबै	६,७०९	१,१२१	१,१४२	९०४	७०१	५०१	४४२	३५७	३५०	२८१	२६२	१५५	१४५	१३५	८४	७३	५६
	पुरुष	३,३११	५९०	६०६	४६२	३२०	२१७	१८७	१६२	१५७	१३८	१३८	९१	७६	६०	४१	३२	३४
	महिला	३,३९८	५३१	५३६	४४२	३८१	२८४	२५५	१९५	१९३	१४३	१२४	६४	६९	७५	४३	४१	२२
तिलेपाटा	दुबै	५,५९४	७८३	९२९	७६१	५८१	४५२	४०२	२७६	३०४	२५८	१७३	१७१	१७६	१३५	९१	६३	३९
	पुरुष	२,८५३	४२०	४८६	३९४	३१३	२२४	१८१	१२८	१४८	१२९	९२	८५	९५	६४	४२	३४	१८
	महिला	२,७४१	३६३	४४३	३६७	२६८	२२८	२२१	१४८	१५६	१२९	८१	८६	८१	७१	४९	२९	२१

जम्मा	दुबै	२९,२२७	४,५६५	४,६८६	४,०४१	३,०४३	२,४१२	२,०४०	१,५५७	१,४८५	१,२३३	९८६	८२०	७२७	६८६	४४०	२७८	२२८
	पुरुष	१४,४८४	२,३५०	२,३८६	२,०५६	१,४९२	१,१४०	९१७	७२६	७१६	६०१	४८३	४२६	३८५	३२०	२२०	१४९	११७
	महिला	१४,७४३	२,२१५	२,३००	१,९८५	१,५५१	१,२७२	१,१२३	८३१	७६९	६३२	५०३	३९४	३४२	३६६	२२०	१२९	१११

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

१३. आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्यालाई आर्थिक रूपले सक्रिय र निष्क्रिय गरी विश्लेषण गर्दा कुल ४७.४९ प्रतिशत (१५ देखि ५९ वर्ष उमेर समुह) जनसंख्या आर्थिक रूपले सक्रिय देखिन्छ जसमा ६,८८६ जना पुरुष र ७,४१७ जना महिला गरी जम्मा १४,३०३ जना रहेको छ । हालको अवस्थाको बस्तुस्थिति हेर्दा यो जनसंख्या बढेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को विवरणलाई निम्नअनुसारका तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१६ : आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण :

उमेर समुह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
० देखि १४	६७९२	६५००	१३२९२	४५.४८
१५ देखि ५९	६८८६	७४१७	१४३०३	४८.९४
६० भन्दा माथि	८०६	८२६	१६३२	५.५८
जम्मा	१४,४८४	१४,७४३	२९,२२७	१००.००

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

१४. भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण :

यस नगरपालिकाको २०६८ सालको जनगणनालाई आधार मान्दा मातृभाषाका रूपमा धेरै जसो मानिसहरूले नेपाली भाषा नै बोल्ने गरेको पाइएको छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न जातजातिहरूको जनसंख्या उलेख्य रहेको भएतापनि मातृभाषाका रूपमा नेपाली भाषा नै बोल्ने गरेको पाइएको छ । जस अनुसार सबै भन्दा बढी ९७.७८ प्रतिशत नेपाली, १.३० प्रतिशत मगर र नगन्य मात्रामा अन्य भाषा बोल्ने जनसंख्या रहेको छ । यस नगरपालिकामा भाषाका आधारमा जनसंख्याको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १७ : भाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण र प्रतिशत

भाषा	कुल जम्मा	प्रतिशत
नेपाली	२८,५७७	९७.७८
मगर	३८०	१.३०
उर्दु	२४	०.०८
मैथिली	१९	०.०७
खाम	१८७	०.६४
अन्य	४०	०.१४
जम्मा	२९,२२७	१००.००

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

यस नगरपालिकाका भिन्न भिन्न वडामा भिन्न भिन्न जातजातीको बाहुल्यता रहे संगै त्यहाँ बोलिने भाषामा पनि विविधता रहेको छ । वडागत रूपमा बोलिने मातृ भाषालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १८ : भाषाको आधारमा वडागत रूपमा जनसंख्या विवरण :

साविक गाविस	मातृभाषा	मातृ भाषा बोल्नेहरू		
		कुल जनसंख्या	पुरुष	महिला
सात्तला	जम्मा मातृ भाषा	४,८६५	२,४०५	२,४६०
	नेपाली	४,८६३	२,४०४	२,४५९

साविक गाविस	मातृभाषा	मातृ भाषा बोल्नेहरू		
		कुल जनसंख्या	पुरुष	महिला
	अन्य	२	१	१
सिंगौडी	जम्मा मातृ भाषा	६,०३२	२,९८७	३,०४५
	नेपाली	५,९९९	२,९६९	३,०३०
	उर्दु	२४	१३	११
	अन्य	९	५	४
राकमकर्णाली	जम्मा मातृ भाषा	२,८१४	१,३४४	१,४७०
	नेपाली	२,७८६	१,३२८	१,४५८
	मैथिली	१९	१०	९
	अन्य	९	६	३
पिपलकोट	जम्मा मातृ भाषा	३,२१३	१,५८४	१,६२९
	नेपाली	२,८२४	१,३८५	१,४३९
	मगर	३८०	१९२	१८८
	अन्य	९	७	२
सिंहासैन	जम्मा मातृ भाषा	६,७०९	३,३११	३,३९८
	नेपाली	६,५१८	३,२२०	३,२९८
	खाम	१८७	८८	९९
	अन्य	४	३	१
तिलेपाटा	जम्मा मातृ भाषा	५,५९४	२,८५३	२,७४१
	नेपाली	५,५८७	२,८४९	२,७३८
	अन्य	७	४	३
कुल जम्मा		२९,२२७	१४,४८४	१४,७४३

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

१५. धर्मको आधारमा जनसंख्याको वितरण

आठवीस नगरपालिकाअर्न्तर्गत राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार साविकका गाविसहरूमा भएको जनगणना बमोजिम यस नगरपालिकामा मुख्यगरी हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको बाहुल्यता रहेको छ । यसका अलावा न्यून संख्यामा बौद्ध धर्मावलम्बी र क्रिस्चियनहरूको पनि बसोबास रहेको छ । यस नगरपालिकामा ९७ प्रतिशत भन्दा बढी हिन्दुधर्मावलम्बीहरू नै रहेको विभिन्न अध्ययनहरूले देखाउँदछन् ।

१६. जातजातिका आधारमा जनसंख्याको अवस्था :

क्षेत्री र ब्राह्मण जातीको बाहुल्यता रहेको यस नागरपालिकामा जनजाती, ठकुरी र दलित जातजातीहरूको बसोबास रहको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस आठवीस नगरपालिकामा पहाडी ब्राह्मण,क्षेत्री, मगर,कामी,ठकुरी,सन्ध्यासी जाती तथा पहाडी जनजातीहरूरहेको पाईन्छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १९ : जातजाति अनुससार जनसंख्याको विवरण

साविक गाविस	जातजाती	जम्मा	पुरुष	महिला
सात्तला	जम्मा जातजाती	४८६५	२४०५	२४६०
	क्षेत्री	१७९२	८१८	८९४
	ब्राह्मण पहाडी	६२६	३०४	३२२
	कामी	१५७३	८०३	७७०
	दमाई/ढोली	४९०	२४९	२४१
	ठकुरी	२८६	१४३	१४३
	तेली	१९	८	११
	सन्यासी	११४	६०	५४
	बादी	२५	१०	१५
	अन्य	२०	१०	१०
	सिंगौडी	जम्मा जातजाती	६०३२	२९८७
क्षेत्री		११५५	५३९	६१६
ब्राह्मण पहाडी		१७२८	८५१	८७७
मगर		२०	२०	०
मुसलमान		२५	१३	१२
कामी		१२८९	६५५	६३४
दमाई/ढोली		६५०	३२४	३२६
ठकुरी		११४३	५७६	५६७
अन्य		२२	९	१३
राकमकर्णाली		जम्मा जातजाती	२८१४	१३४४
	क्षेत्री	१६७५	८००	८७५
	ब्राह्मण पहाडी	६१	३०	३१
	मगर	२०	११	९
	मुसलमान	२७	१२	१५
	कामी	६४७	२९७	३५०
	दमाई/ढोली	६४	३४	३०
	ठकुरी	२४७	१२२	१२५
	सार्की	२६	१५	११
	सन्यासी	२६	१२	१४
	माभी	११	५	६
	अन्य	१०	६	४
पिपलकोट	जम्मा जातजाती	३२१३	१५८४	१६२९
	क्षेत्री	४६२	२२६	२३६
	ब्राह्मण पहाडी	५१८	२६०	२५८

साविक गाविस	जातजाती	जम्मा	पुरुष	महिला
	मगर	१००२	५१२	४९०
	कामी	८०४	३७६	४२८
	दमाई/ढोली	१४८	७०	७८
	ठकुरी	२१५	१०७	१०८
	सार्की	१८	९	९
	सन्यासी	३५	१७	१८
	अन्य	११	७	४
सिंहासैन	जम्मा जातजाती	६७०९	३३११	३३९८
	क्षेत्री	२५९८	१३०२	१२९६
	ब्राह्मण पहाडी	६७४	३३२	३४२
	मगर	१९०	८८	१०२
	कामी	१६६९	८२२	८४७
	दमाई/ढोली	२८९	१३८	१५१
	ठकुरी	९७९	४७९	५००
	सार्की	५५	२९	२६
	सन्यासी	२४३	११५	१२८
अन्य	१२	६	६	
तिलेपाटा	जम्मा जातजाती	५५९४	२८५३	२७४१
	क्षेत्री	१९८१	१०१०	९७१
	ब्राह्मण पहाडी	६७९	३२७	३५२
	कामी	१२६७	६७४	५९३
	दमाई/ढोली	४२८	२१९	२०९
	ठकुरी	११३२	५६३	५६९
	अन्य	२१	१२	९
	दलित अन्य	८६	४८	३८
कुल जनसंख्या		२९,२२७	१४,४८४	१४,७४३

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

१७ उमेर र लिङ्ग अनुसार घरमुलीको विवरण :

आठबीस नगरपालिको वस्तुगत विवरण २०७५ निर्माण गर्ने क्रममा विभिन्न स्रोतबाट संकलित जनसंख्या तथ्याङ्कलाई विभिन्न उमेर र लिङ्ग अनुसारले घरमुली विवरणलाई विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी ३० देखि ६० वर्ष उमेर समूहका घरमुलीहरू बढी देखिन्छन् भने ६० वर्ष भन्दा माथि र ३० वर्ष भन्दा मुनिको संख्या न्यून देखिन्छ। यि सबै उमेर समूहमा घरमुलीको रूपमा महिलाको तुलनामा पुरुषहरूको बाहुल्यता रहेको पाइन्छ। यद्यपि घर र जग्गाको स्वामित्व पुरुषहरूमा रहेता पनि पुरुषहरू प्राय वैदेशिक रोजगारीमा बाहिरिने हुँदा अधिकांस समय घर व्यवहार चलाउने जिम्मेवारीमा महिलाहरूले नै नेतृत्व गरेको पाइन्छ।

१८. दश वर्ष र सो भन्दा माथिका महिला पुरुषहरूको पहिलो पटक बिबाह गरेको उमेरको आधारमा जनसंख्या :

विगतको समयमा छिटो विवाहको प्रचलन रहेता पनि कानुनी व्यवस्था तथा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूको सक्रियतामा विभिन्न बालविवाह विरुद्ध तथा बालविवाह न्युनिकरणका लागि चेतनामूलक अभियान तथा कार्यक्रमहरू संचालन गरिदै आएकाे पहिलेको तुलनामा हाल आएर पहिलो पटक विवाह गर्नेहरूको औषत उमेर वृद्धि हुँदै गइरहेको छ । अहिले आएर यस नगरपालिका क्षेत्रमा पहिलो पटक विवाह गर्ने महिला तथा पुरुषहरूको उमेर १९ देखि २४ वर्ष रहेको विभिन्न प्रतिवेदन तथा लक्षित समूह छलफल मार्फत बुझिन आएको छ । तैपनि छिटफुट रुपमा बालबिवाहका घटनाहरू पनि घटिरहेका छन् । सहमति र मञ्जुरीमा गरीने बालविवाह गैरकानुनी भएको हुँदा सम्बन्धित निकायको रेकर्डमा अभिलेखिकरण हुन आई पुगेका छैनन् ।

१९.अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस आठबीस नगरपालिकामा भिन्न भिन्न शारीरिक तथा मानसिक क्षमताका आधारमा फरक फरक भागमा विभाजित गरी तथ्यांक संकलन गर्दा यस नगरपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संख्या जम्मा ४७७ जना रहेको छ । जसमा ३७१ जना शारीरिक अपाङ्गता, १४९ जना न्यून दृष्टि भएका, ११९ जना सुस्त श्रवण, ७ जना दृष्टि विहिन, ७० जना बहिरा, ३१ जना मानसिक अपाङ्ग, १५ जना बौद्धिक अपाङ्ग र ३० जना बहुअपाङ्ग रहेका छन् । सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २० :भिन्न शारीरिक तथा मानसिक क्षमता भएका व्यक्तिहरूको विवरण :

साविक गाविस	लिंग	कुल जनसंख्या	अपाङ्गता नभएको जनसंख्या	अपाङ्ग जनसंख्या							
				शारीरिक	न्यून दृष्टि	सुस्त श्रवण	दृष्टि विहिन	बहिरा	मानसिक अपाङ्ग	बौद्धिक अपाङ्ग	बहु अपाङ्ग
सात्तला	जम्मा	४,८६५	४,७०२	८२	२९	२२	१	९	८	८	४
	पुरुष	२,४०५	२,३१५	५०	१४	११	-	३	५	५	२
	महिला	२,४६०	२,३८७	३२	१५	११	१	६	३	३	२
सिंगौडी	जम्मा	६,०३२	५,८९९	५१	२८	२७	१	३	८	३	१२
	पुरुष	२,९८७	२,९२०	२७	११	१२	-	३	५	-	९
	महिला	३,०४५	२,९७९	२४	१७	१५	१	-	३	३	३
राकमकर्णाली	जम्मा	२,८१४	२,७६८	२४	१२	४	१	४	-	-	१
	पुरुष	१,३४४	१,३२१	१०	५	४	-	३	-	-	१
	महिला	१,४७०	१,४४७	१४	७	-	१	१	-	-	-
पिपलकोट	जम्मा	३,२१३	३,१०३	५३	२५	१४	२	९	१	२	४
	पुरुष	१,५८४	१,५२३	३०	११	९	१	४	-	२	४
	महिला	१,६२९	१,५८०	२३	१४	५	१	५	१	-	-
सिंहासैन	जम्मा	६,७०९	६,५५७	५०	२३	३२	-	३४	५	२	६
	पुरुष	३,३११	३,२३३	२२	१०	१६	-	२३	३	१	३
	महिला	३,३९८	३,३२४	२८	१३	१६	-	११	२	१	३
तिलेपाटा	जम्मा	५,५९४	५,४०६	१११	३२	२०	२	११	९	-	३
	पुरुष	२,८५३	२,७४९	६३	१४	१४	१	७	४	-	१
	महिला	२,७४१	२,६५७	४८	१८	६	१	४	५	-	२
कुल जम्मा	जम्मा	२९,२२७	२८,४३५	३७१	१४९	११९	७	७०	३१	१५	३०
	पुरुष	१४,४८४	१४,०६१	२०२	६५	६६	२	४३	१७	८	२०
	महिला	१४,७४३	१४,३७४	१६९	८४	५३	५	२७	१४	७	१०

२०. छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी संख्या

यस नगरपालिकामा मुख्यगरी आवास प्रयोजनका लागि तयार गरिएको घरहरूमा ढुंगा (पथ्थर)ले छाएको घरको संख्या तुलनात्मक रूपमा बढि देखिन्छ भने त्यस पछि खरले छाएका घरहरू रहेका छन् । यसका साथै नगरपालिका अर्न्तगतका विभिन्न वडाहरूमा आवासका लागि जस्ता पाताको छाना प्रयोग गर्ने घरधुरीहरू पछिल्लो समयमा बढ्दै गएको पाईन्छ । सामान्यतया आर.सि.सि.ढलान भएको घरहरू रहेका छन् । जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख छ ।

तालिका नं. २१ : छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी विवरण

गाउँको नाम	जम्मा घरधुरी	घरको छानाको र संख्या							
		खरले छाएको	जस्ता पाताले	टायल तथा ढुंगाले	आर. सि. सि.	काठले छाएको	माटोले छाएको	अन्य	उल्लेख नभएका
सात्तला	८९५	४२३	५२	३७८	७	-	१६	१४	५
सिंगौडी	१,१०४	३०४	८०	६२२	१८	४	६८	१	७
राकमकर्णाली	५५६	२१	४४	४०१	६	-	७९	१	४
पिपलकोट	५४४	१३५	६	३३६	१	-	५८	२	६
सिंहासैन	१,१९३	२३८	११	८७३	-	-	६०	१	१०
तिलेपाटा	९७१	२९६	६	४७७	३	१	१८०	-	८
जम्मा	५,२६३	१,४१७	१९९	३,०८७	३५	५	४६१	१९	४०

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२१. स्वामित्वका आधारमा घरधुरी संख्या

यस नगरपालिकाका घरहरूलाई घरको स्वामित्वको आधारमा वर्गीकरण गर्दा अधिकांश परिवार आफ्नै निजी घरमा बसोबास गरिरहेका छन् । जम्मा ५ हजार ७० (९६.३३%) घरपरिवारले आफ्नै घरमा बसोबास गरेको, १५० घरपरिवार भाडाका घरमा बसेको पाइयो भने यस स्थानमा संस्थागत घरहरू नरहेको पाइयो । सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २२ : घरको स्वामित्वको विवरण

साविक गाविस	जम्मा	घरको स्वामित्वको			
		निजी घर	भाडाको घर	संस्थागत	अन्य
सात्तला	८९५	८६४	२०	-	११
सिंगौडी	१,१०४	१,०४६	४२	-	१६
राकमकर्णाली	५५६	५००	५५	-	१
पिपलकोट	५४४	५१८	१७	-	९
सिंहासैन	१,१९३	१,१७९	१०	-	४
तिलेपाटा	९७१	९६३	६	-	२
जम्मा	५,२६३	५,०७०	१५०	-	४३

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२२. खानेपानीको श्रोतको आधारमा घरधुरी संख्या

नेपाल आफैमा जलस्रोतले एक धनि देश हो तर जनसंख्याको तीव्र वृद्धि र भौगोलिक असमानता र विकटताका कारण नेपालमा कैयन नेपाली नागरिकहरूले स्वच्छ खानेपानी पिउनबाट बञ्चित भइरहेका छन् ,यो समस्याबाट यस नगरपालिकाका बासिन्दाहरू पनि अछुतो हुन सकेका छैनन् । नगरपालिकाको वडागतको विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा

बढी धारा वा पाइपबाट खानेपानीको प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या २ हजार ८ सय ८१ रहेको पाइएको छ । साथै यस नगरपालिकामा खोला, मुलधारा र ईनार जरूवाको पानी प्रयोग गर्ने घरपरिवारहरू पनि रहेका छन् । सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २३ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरधुरी विवरण

साविक गाविस	जम्मा घरधुरी	खानेपानीको मुख्य स्रोत							
		धारा/ पाईप	ट्युबवेल/ हातेपम्प	ढाकिएको इनार/ कुवा	खुला इनार/ कुवा	लिफ्ट/ पोखरी	खोला तथा नदी	अन्य	अनुत्तरीत
सात्तला	८९५	६७५	-	१०	३३	१५३	२२	-	२
सिंगौडी	१,१०४	५८५	-	१	१७३	२७७	६५	१	२
राकमकर्णाली	५५६	२५६	-	-	४१	१२६	१३०	-	३
पिपलकोट	५४४	१११	२	१	१८	३६४	४४	-	४
सिंहासैन	१,१९३	८४६	-	१४	५३	२६२	११	-	७
तिलेपाटा	९७१	४०८	-	-	८६	४५२	१७	-	८
जम्मा	५,२६३	२,८८१	२	२६	४०४	१,६३४	२८९	१	२६

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२३. इन्धनको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको अवस्था

यस आठवीस नगरपालिकाको इन्धनको मुख्य स्रोत भनेकै काठ दाउरा रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाका कुल ५ हजार २ सय ६३ घर मध्ये ५ हजार २ सय ४ अर्थात ९८.८८ प्रतिशत घरपरिवारले दाउरालाई प्रमुख इन्धनको स्रोतका रूपमा लिएको तथा नगन्य मात्रामा अन्य इन्धनका स्रोतहरू प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २४ : इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरधुरी विवरण :

गाउँको नाम	जम्मा घरधुरी	खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनहरू							
		काठ/ दाउरा	मट्टितेल	एल.पी. ग्यास	गुईठा	गोबर ग्याँस	विजुली	अन्य	अनुत्तरीत
सात्तला	८९५	८९०	-	२	-	१	-	-	२
सिंगौडी	१,१०४	१,१०१	१	-	-	-	-	-	२
राकमकर्णाली	५५६	५३८	-	१२	-	२	-	-	४
पिपलकोट	५४४	५३६	-	३	१	-	-	-	४
सिंहासैन	१,१९३	१,१७६	-	३	१	६	-	-	७
तिलेपाटा	९७१	९६३	-	-	-	-	-	-	८
जम्मा	५,२६३	५,२०४	१	२०	२	९	-	-	२७

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२४. बत्तीको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको अवस्था

यस नगरपालिकाको बत्तीको स्रोतको आधारमा घर परिवारलाई विश्लेषण गर्ने हो भने जनगणना लिने समयमा अधिकांश घर परिवारहरूले स्थानीय दियालो तथा टुकिमारा र त्यस पछि सोलार प्रविधिको प्रयोग गरेको पाइयो । विद्युत प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या ३ सय ४ मात्र रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा विद्युतको केन्द्रीय प्रसारण लाइनले नछोएको र स्थानीय स्तरमा लघु जलविद्युत आयोजनाहरू पनि न्यून मात्रामा संचालनमा भएको हुँदा हाल नगरपालिकामा विद्युतिकरणको अवस्थामा पछाडी नै रहेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. २५ : बत्तीको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण

साविक गाविसहरू	घरधुरी	बत्तीको प्रयोग अनुसार घरधुरी संख्या					उल्लेख नभएका
		विजुली	मट्टितेल	बायोग्याँस	सोलार	अन्य	
साततला	८९५	१	-	-	३६४	५२८	२
सिंगौडी	१,१०४	५	३	-	४९८	५९६	२
राकमकर्णाली	५५६	२७९	-	-	१४०	१३३	४
पिपलकोट	५४४	१०	१	-	१७७	३५२	४
सिंहासैन	१,१९३	२	-	२	५२६	६५६	७
तिलेपाटा	९७१	७	-	-	३४६	६१०	८
जम्मा	५,२६३	३०४	४	२	२,०५१	२,८७५	२७

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२५. उपलब्ध सेवा सुविधाहरूको आधारमा घरपरिवार विवरण

यस नगरपालिकामा उपलब्ध सेवा सुविधाका आधारमा घर परिवारलाई विश्लेषण गर्ने हो भने कुनै पनि सुविधा नभएका घर परिवार ४३ प्रतिशत, कम्तीमा एउटा सुविधा भएका परिवार ५४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ, यद्यपि जनसंख्याको वृद्धि तथा अन्य सेवा सुविधाहरूको विस्तार र संचार क्षेत्रको आधुनिकिकरण संगसंगै हाल आएर यो संख्यामा वृद्धि भएको देखिन्छ। २०६८ को जनगणना अनुसार यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिमको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. २६ : उपलब्ध सेवा सुविधाका आधारमा घरपरिवारको विवरण :

नगरपालिकामा उपलब्ध सुविधाका आधारमा घरपरिवार संख्या			
क्र.स.	सेवाको विवरण	घरपरिवार	प्रतिशत
१	कुनै पनि सेवा सुविधा नभएका	२,२४२	४३
२	कम्तीमा एउटा सेवा सुविधा भएका	२,८४१	५४
३	रेडियो भएका	२,१५१	४१
४	टि.भी. सुविधा भएका	३५	१०
५	केवल लाईन जोडेका	४	-
६	कम्प्युटर सुविधा भएका	३	-
७	इन्टरनेट सुविधा भएका	६	-
८	टेलिफोन भएका	३३	१०
९	मोबाइल भएका	१,७६२	३३
१०	गाडी भएका	-	-
११	मोटरसाईकल भएका	९	-
१२	साईकल भएका	१२	-
१३	अन्य साधन भएका	-	-
१४	फ्रिज भएका	३	-
१५	उल्लेख नभएको	१८०	३
जम्मा घरधुरी		५,२६३	

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२६. शौचालयको प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको अवस्था

सरसफाईलाई स्वस्थ जीवनको आधारभूत अंगको रूपमा लिइएको छ । वातावरण प्रदूषणको मुख्य कारक तत्व नै जथाभावी दिसा पिसाब र फोहोर मैला गर्नु नै हो । खुला रूपमा दिसा पिसाब गर्नाले विभिन्न किसिमका महामारी रोगहरू फैलिने गरेको इतिहास हामीसामु रहेको छ । यसका लागि शौचालयको प्रयोग गर्नु अनिवार्य रहेको छ । सहश्राब्दी विकास लक्ष्यको आधार तथा दिगो विकास लक्ष्यको परिकल्पना अनुरूप सन् २०१७ सम्म नेपाललाई खुला दिसा मुक्त घोषणा गरी सक्नु पर्ने प्रावधान अनुसार दैलेख जिल्लालाई पनि मिति २०७२ असार महिनामा खुला दिसा मुक्त जिल्ला घोषणा गरिसकिएको छ । साथै यस आठवीस नगरपालिकाभित्र पनि सबै घरधुरीहरूले शौचालय निर्माण गरिसकेको हुँदा २०७२ साल भित्र साविकका सबै गाविसहरू तथा हालका सबै वडाहरूलाई खुला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषणा गरिसकिएको छ । यद्यपि राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को तथ्यांकमा शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण निम्न बमोजिम रहेको छ । शौचालयको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २७ :शौचालय प्रयोगका आधारमा घरपरिवारको विवरण

साविक गाविस	कुल परिवार	शौचालय प्रयोग नगर्ने घर	फलस भएको(सार्वजनिक ढल)	फलस भएको(सेप्टिक ट्याङ्क)	उल्लेख नभएका
सात्तला	८९५	३७८	३५२	१६३	२
सिंगौडी	१,१०४	८७८	१२८	९६	२
राकमकर्णाली	५५६	२४६	३०१	५	४
पिपलकोट	५४४	५१०	२७	३	४
सिंहासैन	१,१९३	४३३	३२३	४३०	७
तिलेपाटा	९७१	५७५	३७१	१७	८
	५,२६३	३,०२०	१,५०२	७१४	२७

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

२७. बसाई सराई सम्बन्धी विवरण

यस आठवीस नगरपालिकामा खासगरी एक वडा बाट अर्को वडामा नै बसाई सराई गएको पाइँदैन । यस बाहेक नगरपालिकाबाट छिमेकी नगरपालिका तथा अन्य जिल्लाहरूमा नागरिकहरू बसाई सरी जाने गरेका छन् । भने हिमाली जिल्लाबाट यस नगरपालिकामा बसाई सरी आउने गरेका साविकका गाविसहरूको वडागत रेकर्डबाट पाइन्छ । सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २८ :आ.व २०७४/०७५ को चैत्र मसान्तसम्मको बसाई सराई विवरण

वडा नं.	बसाई सराई संख्या			बसाई सराई गरेका मुख्य जिल्लाहरू
	जम्मा दर्ता सं.	आएको सदस्य सं.	गएको सदस्य सं.	
१	३	१	२	सुर्खेत
२	११	-	११	सुर्खेत
३	-	-	-	
४	३	-	३	
५	५	-	५	
६	-	-	-	
७	७	-	७	
८	११	२	९	
९	२	१	१	
जम्मा	४२	४	३८	

स्रोत : वडा कार्यालय रेकर्ड, २०७४

२८. खाद्यान्न आत्मनिर्भरताको अवस्था

यस नगरपालिकामा बसोवास गर्ने जम्मा घरपरिवार मध्ये आफ्नै उत्पादनबाट ३ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने घरपरिवार २३.२७ प्रतिशत, ४ देखि ६ महिना खान पुग्ने परिवारसंख्या ३७.६४ प्रतिशत, ७ देखि ९ महिना सम्म खान पुग्ने परिवार ३१.४९ प्रतिशत, १० देखि १२ महिना खान पुग्ने परिवार १७.४० प्रतिशत र आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार ३.८० प्रतिशत रहेको विगतको ड्याग म्यापिङ तथा हालको द्रुत घरधुरी मापनले देखाएको छ । सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण वडागत रुपमा तलको तालिकामा उल्लेख गरीएको छ

तालिका नं. २९ :खाद्यान्न आत्मनिर्भरताको अवस्था

वडा नं.	खाद्यान्न उपलब्धताको आधारमा परिवार संख्याको विवरण	प्रतिशत
१	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१६.४७
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	२५.६२
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२०.१३
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१०.९८
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	३.०२
२	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	७.७७
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	१४.६७
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	१२.९४
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	७.७७
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	०.९५
३	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१८.४२
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	३५.८१
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२६.००
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१३.३७
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	३.७१
४	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१७.३८
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	२७.०४
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२२.२९
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१३.६७
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	२.२३
५	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१७.०९
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	२३.१८
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२३.३३
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१३.२२
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	४.०१
६	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१८.८७
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	३०.४६
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२९.४२
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१३.८२
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	१.९३
७	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१८.८७

वडा नं.	खाद्यान्न उपलब्धताको आधारमा परिवार संख्याको विवरण	प्रतिशत
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	२९.४२
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२३.७७
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१२.७८
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	२.९७
८	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१८.८७
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	२८.६८
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	२१.६९
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	१३.२२
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	२.८२
९	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१०.५५
	४ - ६ महिना खान पुग्ने परिवार	१७.६८
	७ - ९ महिना खान पुग्ने परिवार	१५.३०
	१० - १२ महिना खान पुग्ने परिवार	८.४७
	आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने परिवार	१.९३

स्रोत : इयाग म्यापिङ तथा द्रुत घरधुरी मापन २०७५

२९. भूस्वामित्व सम्बन्धी विवरण

यस आठवीस नगरपालिकामा रहेका अधिकांश घरपरिवारहरूको आफ्नो स्वामित्वमा जग्गा भएको कुरा स्थलगत अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफलबाट बुझिन आएको छ । जसमा आफ्नो जग्गा अरूलाई कमाउन दिनेहरूको संख्या केही देखिएको छ भने जग्गा कम हुने वा जग्गा नै नभएका परिवारले अरूको जग्गा कमाउने गरेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामाभू स्वामित्व सम्बन्धी आधिकारिक तथ्यांक प्राप्त गर्नका लागि घरधुरी सर्वेक्षण नै आवश्यक पर्ने भएकाले हाललाई लक्षित समुह छलफल बाट आएको विवरणलाई आधार मानिएको छ ।

३०. परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन सम्बन्धी विवरण

यस आठवीस नगरपालिकामा रहेका कुल घर परिवार मध्ये लक्षित समूह छलफलको आधारमा नगरपालिकामा थोरै मात्रामा भएपनि घर तथा जग्गा जमिन सबै परिवारहरूसंग भएको पाइन्छ । घर तथा जग्गा जमिन नै नहुने सुकुम्बासी परिवारहरू नरहेको पाइएको छ ।

३१. नगरपालिकाको पञ्जिकरण विवरण

स्थानीय तहमा हुने व्यक्तिगत घटनाका विवरणहरू दर्ता गर्ने प्रचलन अनुरूप यस नगरपालिकामा पनि यस्ता घटनाहरू दर्ता गर्ने प्रचलन यस नगरपालिकाभित्र पनि सन्तोषजनक स्थितिमा नै देखिन्छ । यद्यपि साविकका गाविसहरूको दस्तावेजहरू अध्ययन गर्ने हो भने घटना घटेकै बखत दर्ता गराउने प्रचलन भने न्यून देखिन्छ । मानिसहरू आवश्यक परेको खण्डमा मात्र यस्ता दर्ता अभिलेखीकरण गराउन आउने गरेको पाइन्छ । अधिकांस सर्वसाधारणले यसको महत्व नबुझेका कारणले पनि जन्म,मृत्यु,सराई सराई जस्ता व्यक्तिगत घटना दर्ताको अभिलेख पूर्णरूपमा हुन सकेको छैन । यस नगरपालिकामा २०७४ चैत्र देखि २०७४ चैत्र मसान्त सम्मको पञ्जिकरणको विवरणलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.३० :नगरपालिकामा एक वर्षभरीमा दर्ता पञ्जिकरण सम्बन्धि विवरण

वडा नं	क्र.सं.	विवरण	जम्मा दर्ता संख्या	महिला	पुरुष
१	१	जन्म दर्ता	१८२	९५	८७
	२	मृत्यु दर्ता	२४	६	१८
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	३	२	१
	५	विवाह दर्ता	१४	७	७
	जम्मा			२२३	११०
२	१	जन्म दर्ता	१६५	७७	८८
	२	मृत्यु दर्ता	४	-	४
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	११	५	६
	५	बिबाह दर्ता	१२	६	६
	जम्मा			१९२	८८
३	१	जन्म दर्ता	२२३	११५	१०८
	२	मृत्यु दर्ता	२	-	२
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	-	-	-
	५	विवाह दर्ता	१४	७	७
	जम्मा			२३९	१२२
४	१	जन्म दर्ता	१३४	६४	७०
	२	मृत्यु दर्ता	१२	४	८
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	३	१	२
	५	विवाह दर्ता	१६	८	८
	जम्मा			१६५	७७
५	१	जन्म दर्ता	१५०	७४	७६
	२	मृत्यु दर्ता	११	२	९
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	५	३	२
	५	विवाह दर्ता	१८	९	९
	जम्मा			१८४	८८
६	१	जन्म दर्ता	१३३	७५	५८
	२	मृत्यु दर्ता	९	४	५
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	-	-	-
	५	विवाह दर्ता	६	३	३
	जम्मा			१४८	८२
७	१	जन्म दर्ता	४६	२८	१८

वडा नं	क्र.सं.	विवरण	जम्मा दर्ता संख्या	महिला	पुरुष
	२	मृत्यु दर्ता	५	२	३
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	७	२	५
	५	विवाह दर्ता	२	१	१
	जम्मा		६०	३३	२७
८	१	जन्म दर्ता	७५	२९	४६
	२	मृत्यु दर्ता	६	२	४
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	११	२	९
	५	विवाह दर्ता	२	१	१
	जम्मा		९४	३४	६०
९	१	जन्म दर्ता	११०	४५	६५
	२	मृत्यु दर्ता	२	-	२
	३	सम्बन्ध विच्छेद	-	-	-
	४	बसाईसराई	२	१	१
	५	विवाह दर्ता	१०	५	५
	जम्मा		१२४	५१	७३
कुल जम्मा			१,४२९	६८५	७४४

स्रोत : वडा कार्यालय रेकर्ड

३२. आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ मा भएको नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण

यस नगरपालिका तथा वडा कार्यालयबाट विभिन्न प्रयोजनका लागि आवश्यक पर्ने सिफारिसहरू कार्यालयहरूले उल्लेख्य मात्रामा गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को चैत्र समान्त सम्ममा जम्मा १,४५३ वटा सिफारिसहरू कार्यालयहरूले वितरण गरेको तथ्याङ्क प्राप्त भएको छ । जस अर्न्तगत नागरिकता सिफारिस ५२८, नाता प्रमाणित ७८, अन्य सिफारिस ८३३ रहेको छ । माथि उल्लेख गरिए अनुसार विविध शीर्षकहरूमा गरिएको सिफारिसहरूलाई वडागत रूपमा निम्नानुसारले उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.३१ : नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरूको विवरण

वडा नं.	क्र.सं.	विवरण	सिफारिस संख्या
१	१.	नागरिकता सिफारिस	५०
	२.	नाता प्रमाणित	२०
	३.	अन्य सिफारिस	२००
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			२७०
२	१.	नागरिकता सिफारिस	५३
	२.	नाता प्रमाणित	५
	३.	अन्य सिफारिस	१६५
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			२२३
३	१.	नागरिकता सिफारिस	५०

वडा नं.	क्र.सं.	विवरण	सिफारिस संख्या
	२.	नाता प्रमाणित	२
	३.	अन्य सिफारिस	६५
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			११७
४	१.	नागरिकता सिफारिस	२९
	२.	नाता प्रमाणित	१८
	३.	अन्य सिफारिस	४१
	४.	नक्सापास संख्या	१३
जम्मा			१०१
५	१.	नागरिकता सिफारिस	१०५
	२.	नाता प्रमाणित	२५
	३.	अन्य सिफारिस	१८१
	४.	नक्सापास संख्या	१
जम्मा			३१२
६	१.	नागरिकता सिफारिस	६१
	२.	नाता प्रमाणित	१
	३.	अन्य सिफारिस	१५
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			७७
७	१.	नागरिकता सिफारिस	६०
	२.	नाता प्रमाणित	२
	३.	अन्य सिफारिस	१५
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			७७
८	१.	नागरिकता सिफारिस	६५
	२.	नाता प्रमाणित	१
	३.	अन्य सिफारिस	१५
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			८१
९	१.	नागरिकता सिफारिस	५५
	२.	नाता प्रमाणित	४
	३.	अन्य सिफारिस	१३६
	४.	नक्सापास संख्या	-
जम्मा			१९५

स्रोत : वडा कार्यालय रेकर्ड २०७४

३३. वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरूको विवरण

यस नगरपालिका अर्न्तगतका विभिन्न शीर्षकमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण भईरहेको छ। आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को चैत मसान्त सम्म कुल ३५३२ जनाले सामाजिक सुरक्षा भत्ता बुझेको देखिन्छ। मानिसहरूको उमेरको अवस्थामा परिवर्तन र अन्य कारणले गर्दा प्रत्येक चरणमा सामाजिक सुरक्षाको सेवा प्राप्त गर्ने सेवाग्राहीहरूको संख्यामा फेरवदल भईरहन्छ। आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को चैत मसान्तसम्म सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेको विवरण वडागतरूपमा निम्न तालिकाहरूमा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.३२ : वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरूको संख्या (आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ चैत मसान्त सम्म)

वडा नं	जेष्ठ नागरिक (अन्य)			जेष्ठ नागरिक (दलित)			एकल महिला भत्ता संख्या	लोपोन्मुख आदीवासी			पुर्ण अपाङ्गता भत्ता			आंशिक अपाङ्गता भत्ता			बाल बालिका सुरक्षा भत्ता (दलित)	कुल जम्मा
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		
१	६२	५९	१२१	३०	४०	७०	८३	-	-	-	३	१	४	६	२	८	४०५	६९१
२	३३	३५	६८	३२	३७	६९	७५	-	-	-	३	४	७	-	-	-	२१९	४३८
३	३८	३७	७५	११	९	२०	१२२	-	-	-	४	२	६	२	३	५	१८८	४१६
४	२८	२३	५१	१६	३५	५१	७०	-	-	-	४	५	९	३	५	८	१२२	३११
५	४९	५७	१०६	१६	१४	३०	४०	-	-	-	३	-	३	४	६	१०	१९०	३७९
६	४३	४१	८४	३४	१५	४९	७६	-	-	-	३	२	५	३	१	४	१४८	३६६
७	४६	४९	९५	३०	२५	५५	६०	-	-	-	४	२	६	५	४	९	१४४	३६९
८	४७	३६	८३	४०	३०	७०	७०	-	-	-	३	२	५	६	४	१०	१२५	३६३
९	२८	२२	५०	११	९	२०	३२	-	-	-	१	-	१	२	३	५	८१	१८९
जम्मा	३७४	३५९	७३३	२२०	२१४	४३४	६२८	-	-	-	२८	१८	४६	३१	२८	५९	१,६२२	३,५२२

स्रोत : नगरपालिका रेकर्ड, २०७४

३४. वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको विनियोजन तथा खर्चको अवस्था

यस नगरपालिकामा रहेका सबै वडाहरूमा नेपाल सरकारको नियम अनुसारका लक्षित समुदायका लागि विशेष बजेटको व्यवस्था गरे अनुरूप यस नगरपालिका अर्न्तगतका साविकका गाविसहरूले नेपाल सरकारको विद्यमान नीति र निर्देशिका अनुसार वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित वर्गका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरी खर्च गर्ने गरेको लक्षित समूह छलफल र साविकका गाविस प्रतिवेदनहरूबाट देखिन आएको छ । नगरपालिका गठन पश्चात पनि नियमानुसार रकमान्तर गर्न मिल्ने शिर्षक बाहेक अन्य शिर्षकहरू र लक्षित कार्यक्रम तर्फ विनियोजन भएको रकम सम्बन्धित शिर्षकमा नै खर्च गरिएको र सोहि बमोजिम नै गर्ने निर्णय नगर कार्यपालिकाले गरेको छ ।

३५. आठवीस नगरपालिकाको शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

भैगोलिक हिसावले कठिन र विकट यस नगरपालिकाको समग्र शैक्षिक अवस्था सुधारका लागि विभिन्न शैक्षिक सेवाहरू प्रवाह गर्नका लागि स्थापना भएका शैक्षिक संस्थाहरू सरकारी तथा संस्थागत प्रकृतिका रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरणलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.३३ : शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	निजी विद्यालय	कुल
प्रा. वि.	२७	-	५	३२
नि. मा. वि.	१६	-	२	१८
मा. वि.	१०	-	-	१०
क्याम्पस	१	-	-	१
वेद विद्याश्रम	-	-	-	-
प्राविधिक शिक्षालय (कृषि)	१	-	-	१
सीप विकास तालिम केन्द्र	-	-	-	-
जम्मा				६२

स्रोत : स्थलगत अध्ययन २०७५

३६. विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरू :

हालसम्म यस नगरपालिका भित्र त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी सामुदायिक क्याम्पसको रूपमा श्री आठवीस शिक्षा क्याम्पस संचालनमा रहेको छ । खास गरी उच्च शिक्षा तथा अन्य प्राविधिक ज्ञानको लागि यस क्षेत्रका विद्यार्थीहरू छिमेकी नगरपालिका तथा जिल्ला सदरमुकाम र छिमेकी जिल्ला सुर्खेतमा अध्ययनको लागि जानुपर्ने बाध्यता छ । यस नगरपालिकामा संचालनमा रहेको क्याम्पसको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.३४ : नगरपालिकामा संचालित क्याम्पसको विवरण

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	सञ्चालित कार्यक्रम तथा तह	विद्यार्थी संख्या
१.	श्री आठवीस शिक्षा क्याम्पस	वडा नं.८,तिलेपाटा	स्नातक (वि.एड)	२४१

स्रोत : स्थलगत अध्ययन २०७५

३७. पाँच बर्ष र सो भन्दा माथिको साक्षरताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

यस नगरपालिकाको हालको शैक्षिक अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा शैक्षिक विकास र चेतना अभिवृद्धिको कारण निरक्षर भन्दा साक्षर मानिसहरूको संख्या धेरै रहेको छ। वि.स.२०६८ को जनगणना अनुसार कुल साक्षरता प्रतिशत ५२.५३ प्रतिशत देखिएता नेपाल सरकारले शिक्षा क्षेत्रमा चालेका पहल कदमीका कारण हाल आएर यो प्रतिशत थप बढ्न सक्ने देखिन्छ। यस नगरपालिकाको कूल ५ बर्ष माथिको जनसंख्या मध्ये साक्षर जनसंख्या र निरक्षर जनसंख्या सम्बन्धी विस्तृत विवरण निम्नानुसार तालिकाहरूमा वडागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.३५ : पाँच बर्ष र सो भन्दा माथिका जनसंख्याको साक्षरताको विवरण :

साविक गाविस	लिङ्ग	५ बर्ष र सोभन्दा माथिको साक्षरताको अवस्था जनसंख्या					
		५ बर्ष र सोभन्दा माथिको जनसंख्या	लेख्न पढ्न सक्ने	पढ्नमात्र सक्ने	पढ्न लेख्न नसक्ने	उल्लेख नभएको	साक्षरता दर
सात्तला	दुवै	४,०५६	२,९६३	६२	१,०३१	-	५३.३३
	पुरुष	२,००८	१,३१८	२९	६६१	-	६५.६४
	महिला	२,०४८	८४५	३३	१,१७०	-	४१.२६
सिंगौडी	दुवै	५,१२४	२,५४६	१२३	२,४५४	१	४९.६९
	पुरुष	२,५०६	१,६१०	५६	८४०	-	६४.२५
	महिला	२,६१८	९३६	६७	१,६१४	१	३५.७५
राकमकर्णाली	दुवै	२,४०७	१,५१४	८५	७९७	११	६२.९०
	पुरुष	१,१४५	८६५	४१	२३६	३	७५.५५
	महिला	१,२६२	६४९	४४	५६१	८	५१.४३
पिपलकोट	दुवै	२,६७६	१,५७७	५८	१,०४१	-	५८.९३
	पुरुष	१,३२१	९३५	२६	३६०	-	७०.७८
	महिला	१,३५५	६४२	३२	६८१	-	४७.३८
सिंहासैन	दुवै	५,५८८	२,६८०	२५४	२,६५२	२	४७.९६
	पुरुष	२,७२१	१,६१०	१४५	९६५	१	५९.१७
	महिला	२,८६७	१,०७०	१०९	१,६८७	१	३७.३२
तिलेपाटा	दुवै	४,८११	२,४७४	२५१	२,०८५	१	५१.४२
	पुरुष	२,४३३	१,४९३	१२८	८१२	-	६१.३६
	महिला	२,३७८	९८१	१२३	१,२७३	१	४१.२५
जम्मा	दुवै	२४,६६२	१२,९५४	८३३	१०,८६०	१५	५२.५३
	पुरुष	१२,१३४	७,८३१	४२५	३,८७४	४	६४.५४
	महिला	१२,५२८	५,१२३	४०८	६,९८६	११	४०.८९

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

३८. ५ वर्ष र सो भन्दा माथिकाको शैक्षिक स्तर

वि.स २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार यस आठवीस नगरपालिकामा कुल ५२.५३ प्रतिशत जनसंख्या साक्षर रहेको पाइन्छ। नगरपालिकाको तहगत रुपमा साक्षर जनसंख्या निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.३६ : तहगत रुपमा ५ वर्ष भन्दा माथिकाको शैक्षिक अवस्था

साविक गाविस	लिङ्ग	कुल साक्षर जनसंख्या	५ वर्ष माथिकाको शैक्षिक अवस्था									अनौपचारिक	तह नखुलको
			साक्षर	प्रा.वि.तह	नि.म.वि.तह	मा.वि.तह	एस.एल.सी	प्रमाणपत्र	स्नातक	स्नातकोत्तर	अन्य		
सात्तला	दुवै	२,३७७	२२८	१,२४६	४३८	१४४	१४१	६३	१७	४	-	८८	८
	पुरुष	१,४१८	१०७	६९३	२८७	११२	१०९	४८	१६	४	-	३७	५
	महिला	९५९	१२१	५५३	१५१	३२	३२	१५	१	-	-	५१	३
सिंगौडी	दुवै	२,६७१	२५९	१,३३४	५२८	१९७	१४८	८४	१७	६	३	७८	१७
	पुरुष	१,६७४	१२३	७६१	३६९	१४४	१२४	६९	१६	६	२	५४	६
	महिला	९९७	१३६	५७३	१५९	५३	२४	१५	१	-	१	२४	११
राकम कर्णाली	दुवै	१,५८१	१२५	७५४	३००	१०८	११४	७२	१६	-	-	८८	४
	पुरुष	८९८	६७	३९५	१८१	७५	८३	६०	१३	-	-	२३	१
	महिला	६८३	५८	३५९	११९	३३	३१	१२	३	-	-	६५	३
पिपलकोट	दुवै	१,७२५	२१५	९२२	२९८	९१	५६	७६	५	१	१	५३	७
	पुरुष	१,००५	१००	५०२	१९३	६७	४२	६०	५	१	१	२९	५
	महिला	७२०	११५	४२०	१०५	२४	१४	१६	-	-	-	२४	२
सिंहासैन	दुवै	३,०८७	३६३	१,६४०	५४९	१९८	१६०	१११	१९	३	२	३५	७
	पुरुष	१,८०६	१८२	९१४	३३१	१२८	१२०	८७	१५	३	१	२३	२
	महिला	१,२८१	१८१	७२६	२१८	७०	४०	२४	४	-	१	१२	५
तिलेपाटा	दुवै	२,६८५	१९८	१,३९१	५२०	२१६	१४९	१२६	२९	१	१	४९	५
	पुरुष	१,६०६	१०८	७२७	३४१	१६३	११३	९५	२७	१	१	२७	३
	महिला	१,०७९	९०	६६४	१७९	५३	३६	३१	२	-	-	२२	२
जम्मा		१४,१२६	१,३८८	७,२८७	२,६३३	९५४	७६८	५३२	१०३	१५	७	३९१	४८
पुरुष		८,४०७	६८७	३,९९२	१,७०२	६८९	५९१	४१९	९२	१५	५	१९३	२२
महिला		५,७१९	७०१	३,२९५	९३१	२६५	१७७	११३	११	-	२	१९८	२६

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

३९. विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण:

सबै बालबालिकाहरू विद्यालयमा अनिवार्य भर्ना गर्ने नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालयको राष्ट्रिय नीति अनुरूप यस नगरपालिकामा अधिकांश बालबालिकाहरू विद्यालयको पहुँचमा रहेका छन्। उनीहरूको चौतर्फी विकास र सानै उमेर देखि स्कूलमा जाने बानीको विकास गराउनका लागि सामुदायिक स्तरमा बालविकास केन्द्र, आधारभूत विद्यालय र माध्यमिक विद्यालय तथा क्याम्पस सञ्चालनमा रहेका छन्। जस अर्न्तगत आधारभूत तर्फ ४७ वटा आधारभूत विद्यालय र १० वटा माध्यमिक विद्यालय गरी कुल ५७ वटा सरकारी र ७ वटा आधारभूत तह सम्मका संस्थागत विद्यालयहरू गरी जम्मा ६४ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन्।

३९.१..आधारभुत तहका विद्यालयहरूमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण:

यस नगरपालिकामा सामुदायिक ४७ र संस्थागत ७ वटा गरी कुल ५४ वटा विद्यालयहरूमा आधारभुत तहको अध्ययन/अध्यापन भईरहेको छ। यद्यपि विद्यालय शिक्षाको जग प्राथमिक शिक्षा भएकाले यसको विकास र विस्तार एवं व्यवस्थापन हुन जरूरी देखिन्छ। यस नगरपालिकाका हरेक वडा अर्न्तगन प्राथमिक तहका शैक्षिक संस्थाहरूमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको संख्यात्मक स्थितिमा समानता छैन। भौगोलिक असमानता, जनसाङ्ख्यिक अवस्था र अन्य सेवा सुविधाको कारणले गर्दा यस्तो हुन गएको देखिन्छ। विभिन्न वडामा रहेर संचालनमा रहेका विद्यालयहरूमा आधारभुत तहमा ४८६० छात्रा र ४,९८५ छात्र गरी कुल ९ हजार ४५ जना विद्यार्थीहरू अध्ययन गरिरहेका छन्। विद्यालयगत तथा तहगत रूपमा विद्यार्थीहरूको संख्यात्मक स्थिति निम्न बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.३७: आधारभुत तहमा शैक्षिक शत्र २०७५मा विद्यालयगत विद्यार्थी भर्नाको विवरण

वडा नं.	क्र.स	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी भर्ना २०७५																		
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ४		कक्षा ५		कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८		जम्मा		
			छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	१	वण्डाली आधारभुत विद्यालय	१९	१६	१४	१८	१५	८	१५	१६	१८	१३	-	-	-	-	-	-	८१	७१	१५२
	२	कालिका आधारभुत विद्यालय भुंज	२१	१५	१५	८	१४	५	८	१३	९	८	-	-	-	-	-	-	६७	४९	११६
	३	मानदेव आधारभुत विद्यालय	२६	२४	१६	९	८	३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	५०	३६	८६
	४	अधिकारी आधारभुत विद्यालय	१६	९	१२	४	५	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३३	१७	५०
	५	सिद्धार्थ आधारभुत विद्यालय	४	७	८	२	८	३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२०	१२	३२
	६	भानुभक्त आधारभुत विद्यालय	२०	२८	१०	१४	१०	९	१४	१३	११	१२	२०	२३	२५	१६	१३	१८	१२३	१३३	२५६
	७	सत्यसंग्राम आधारभुत विद्यालय	११	१३	१८	५	१०	५	७	५	५	६	-	-	-	-	-	-	५१	३४	८५
	८	सूर्यदय आधारभुत विद्यालय	२	८	४	४	६	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१२	१६	२८
	९	लक्ष्मी मा.वि	३३	३५	२८	१७	२२	२०	२९	२८	३४	३०	५५	५०	६०	३५	२८	३२	२८९	२४७	५३६
२	१०	सिद्धपाईला आधारभुत विद्यालय	१३	११	१७	१५	७	६	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३७	३२	६९
	११	जनता आधारभुत विद्यालय	१४	२१	८	१२	५	७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२७	४०	६७
	१२	सरस्वती मा.वि	३९	२५	११	१७	१७	२०	२९	४५	३८	३६	४०	३४	५३	५१	४०	४६	२६७	२७४	५४१

वडा नं.	क्र.स	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी भर्ना २०७५																		
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ४		कक्षा ५		कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८		जम्मा		
			छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	जम्मा
	१३	नेपाल राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	७	८	७	-	३	७	३	५	५	२	-	-	-	-	-	-	२५	२२	४७
	१४	जनता आधारभुत विद्यालय श्रीकोट	१२	९	८	६	६	७	२	६	५	८	-	-	-	-	-	-	३३	३६	६९
	१५	गुरांस आधारभुत विद्यालय	२८	१५	८	८	९	३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४५	२६	७१
३	१६	कालिका आधारभुत विद्यालय	३५	३४	१२	११	२०	८	१०	१४	१२	८	११	५	१२	७	१०	१३	१२२	१००	२२२
	१७	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि	३१	२७	१६	२०	१३	१७	१३	१०	१९	७	२१	१८	१३	१५	१५	९	१४१	१२३	२६४
	१८	मष्टा आधारभुत विद्यालय	२६	१८	१०	९	५	५	१	७	२	४	-	-	-	-	-	-	४४	४३	८७
	१९	मालिका आधारभुत विद्यालय	३३	२८	१४	५	१२	८	६	७	५	१०	-	-	-	-	-	-	७०	५८	१२८
	२०	नेपाल राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	१६	१२	१०	७	१५	४	१९	९	१९	५	१८	१७	२३	१२	१७	१०	१३७	७६	२१३
४	२१	ज्ञानोदय आधारभुत विद्यालय	१६	१४	१३	११	९	१२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३८	३७	७५
	२२	जनज्योती मा.वि राकमकर्णाली	१६	१०	३	४	२४	१५	३३	१७	३१	१६	३६	३३	५८	३५	५३	४१	२५४	१७१	४२५
	२३	दिपेन्द्र आधारभुत विद्यालय	६	७	८	१२	११	३	६	९	४	५	-	-	-	-	-	-	३५	३६	७१
	२४	हिमालय आधारभुत विद्यालय	१३	१४	६	३	७	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२६	२१	४७
५	२५	दिप मा.वि पिपलकोट	१७	३०	२५	१७	१९	१४	२४	१७	१४	१६	२९	३१	२८	२६	३७	२८	१९३	१७९	३७२
	२६	हिमालय आधारभुत विद्यालय	२१	११	११	९	४	६	३	६	६	१२	-	-	-	-	-	-	४५	४४	८९
	२७	कालिका आधारभुत विद्यालय	१८	३	४	९	५	४	९	६	५	८	-	-	-	-	-	-	४१	३०	७१
	२८	पशुपती आधारभुत विद्यालय	१	४	५	४	७	४	१२	९	८	९	१७	१०	१५	१२	९	७	७४	५९	१३३
	२९	गोकुल आधारभुत विद्यालय	१७	२४	७	२	५	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२९	३०	५९
	३०	नैनेलदेव आधारभुत विद्यालय	३०	३२	१२	१८	१३	१०	१४	९	६	१५	-	-	-	-	-	-	७५	८४	१५९

वडा नं.	क्र.स	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी भर्ना २०७५																		
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ४		कक्षा ५		कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८		जम्मा		
			छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	जम्मा
	३१	जनता आधारभुत विद्यालय	१४	९	८	७	६	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२८	२०	४८
६	३२	कालिका मा.वि सिंहासैन	११	९	१५	९	१५	१२	१०	१९	१६	२२	३१	२९	२८	२९	२४	३०	१५०	१५९	३०९
	३३	मालिका आ वि ताउनी																			
	३४	मंगोलीयन आधारभुत विद्यालय	८	१०	६	८	६	७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२०	२५	४५
	३५	शिव आधारभुत विद्यालय	२१	९	१८	११	९	१४	१७	७	१८	७	-	-	-	-	-	-	८३	४८	१३१
	३६	भैरव आधारभुत विद्यालय	१७	१६	११	१६	१०	११	१२	१३	९	१२	२५	२२	२१	२७	२८	२७	१३३	१४४	२७७
	३७	हियाधारा आधारभुत विद्यालय	१९	२३	१५	१३	११	१३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४५	४९	९४
	३८	गणेश मा.वि रोल	२४	३५	८	१६	१२	१८	२३	२१	२१	२४	२५	१५	३०	३०	२०	२३	१६३	१८२	३४५
७	३९	भाउरेपिपल आधारभुत विद्यालय	१३	६	५	९	८	१०	४	७	४	६	१६	५	३	१५	१०	९	६३	६७	१३०
	४०	नारायण आधारभुत विद्यालय	३६	३२	१२	१५	१५	१८	२५	१३	३०	१९	१९	१४	२०	२५	११	१८	१६८	१५४	३२२
	४१	जनता आ वि गैराखेत																			
	४२	जनता आ वि मडासैन																			
	४३	सरस्वती आ वि कालिकोट																			
	४४	शान्ति आधारभुत विद्यालय	९	१०	६	८	५	७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२०	२५	४५
	४५	सृजना आधारभुत विद्यालय	२०	१९	३	३	८	५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३१	२७	५८
	४६	स्यानवाल शिक्षा आधारभुत विद्यालय	३०	१०	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३०	१०	४०
८	४७	विरेन्द्र मा.वि तर्कु	३०	१६	१०	८	८	१२	१३	१२	१४	२०	२७	२५	११	२४	२३	२०	१३६	१३७	२७३
	४८	सरस्वती आधारभुत विद्यालय	११	७	७	५	७	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२५	१६	४१

वडा नं.	क्र.स	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी भर्ना २०७५																		
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ४		कक्षा ५		कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८		जम्मा		
			छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	जम्मा
	४९	गणेश आधारभुत विद्यालय	२२	२६	५	९	७	१५	५	८	७	७	-	-	-	-	-	-	४६	६५	१११
	५०	कालिका मा.वि	१३	१०	७	६	५	५	२०	१६	१०	१३	२१	३०	२०	१९	४०	३२	१३६	१३१	२६७
	५१	लालिगुरांस आधारभुत विद्यालय	१५	३१	७	६	७	७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२९	४४	७३
	५२	कृष्ण आधारभुत विद्यालय	९	११	६	६	४	९	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१९	२६	४५
	५३	हिमालय आ वि दह																			
९	५४	पशुपती मा.वि छेपाडी	२६	२३	१७	१३	१४	१८	२७	४१	२९	३६	५३	५४	४४	३८	४३	४५	२५३	२६८	५२१
	५५	सर्जना आधारभुत विद्यालय	९	९	४	३	५	७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१८	१९	३७
	५६	आर्दश आ.वि, राईढुंगा	१५	११	४	२	६	३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२५	१६	४१
	५७	गणेश आधारभुत विद्यालय	२२	२३	११	८	७	९	९	७	९	४	-	-	-	-	-	-	५८	५१	१०९
	५८	आर्दश आधारभुत विद्यालय मेहेलगाउँ	२४	२३	२	२	४	५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३०	३०	६०
जम्मा			३०४	८९०	५२७	४६३	४९३	४४२	४२२	४१५	४२३	४००	४६४	४१५	४६४	४१६	४२१	४०८	४,८६०	४,१८५	९,०४५

स्रोत : सम्बन्धित विद्यालय रेकर्ड-२०७५

संस्थागत विद्यालयमा विद्यार्थी भर्नाको विवरण

वडा नं.	क्र.स	संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी भर्ना २०७५																		
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ४		कक्षा ५		कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८		जम्मा		
			छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	१	गुड लक बोर्डिङ स्कूल																			
२	२	ब्राइट होप इडिलस स्कूल																			
	३	वेस्टर्न युनियन बोर्डिङ स्कूल																			
४	४	सूर्योदय एकेडेमी प्रा.लि	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२०१	९८	२९९
	५	जनचेतना विद्या मन्दिर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२९६	११६	४१२
	६	ब्लु मुन इगलिस एकेडेमी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१३०	८२	२१२
६	७	एभरेष्ट एकेडेमी																४०	४०	८०	

३९.२.माध्यमिक विद्यालयहरूमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण:

यस नगरपालिकाको वडा नं ७ बाहेक हरेक वडामा एक/एक वटा माध्यमिक तहका विद्यालयहरू संचालनमा रहेका छन् । उक्त शैक्षिक संस्थाहरूमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको संख्यात्मक स्थिति पनि भिन्न रहेको छ । विभिन्न वडागत क्षेत्रमा रहेका विद्यालयहरूमा अध्ययन गर्ने माध्यमिक तहका विद्यार्थीको संख्यात्मक स्थिति देहाय बमोजिम रहेको छ । साथै कक्षा ११ र १२ को भर्ना शैक्षिक शत्र २०७४ /०७५ को भर्नालाई समावेश गरिएको छ ।

तालिका नं.३८ : आठबीस न पा मा शैक्षिक शत्र २०७५ मा कक्षा ९ देखि १२ सम्म विद्यालयगत रुपमा विद्यार्थी भर्नाको विवरण

वडा नं.	क्र.स.	विद्यालयको नाम	विद्यार्थी भर्ना २०७५										
			कक्षा ९		कक्षा १०		कक्षा ११		कक्षा १२		कुल जम्मा		
			छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	१	लक्ष्मी मा.वि.सातला	४७	३८	३५	३१	१४	२२	१३	३९	१०९	१३०	२३९
२	२	सरस्वती मा.वि सिंगौडी	२३	२५	१९	२१	२१	३६	१४	१९	७७	१०१	१७८
३	३	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि निमायल	१७	१६	१९	५					३६	२१	५७
४	४	जनज्योती मा.वि राकम कर्णाली	५९	५५	७०	५१					१२९	१०६	२३५
५	५	दिप मा.वि पिपलकोट	३१	३१	३४	२२					६५	५३	११८
६	६	कालिका मा.वि सिहासैन	५०	४६	४६	६६	२९	२४	४४	३९	१६९	१७५	३४४
	७	गणेश मा.वि रोल	१४	१६	१०	२०					२४	३६	६०
८	८	विरेन्द्र मा.वि तर्कु	३४	२७	९	१८					४३	४५	८८
	९	कालिका मा.वि तिलेपाटा	३७	३३	४३	२२	३१	३६	४२	३५	१५३	१२६	२७९
९	१०	पशुपती मा.वि छेपाडी	३७	४३	३८	४०	-	-	-	-	७५	८३	१५८
कुल जम्मा			३४९	३३०	३२३	२९६	९५	११८	११३	१३२	८८०	८७६	१,७५६

स्रोत : सम्बन्धित विद्यालय रेकर्ड-२०७५

४०. विद्यालयमा भर्ना भएका तथा विद्यालय छाडेका बालबालिकाहरूको अवस्था :

यस नगरपालिकामा शैक्षिक संस्थाहरूले विभिन्न खाले शैक्षिक सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् । २०७५ सालको भर्ना विवरण तथा विद्यालयको तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिकामा २ सय ७८ जना बालबालिकाहरूले विद्यालय छाडिसकेको तथ्याङ्क देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.३९ : विद्यालयमा पढिरहेका तथा विद्यालय छाडेका बालबालिकाहरूको विवरण :

वडा नं.	भर्ना नभएको संख्या		विद्यालय छाडेको संख्या		कुल जम्मा		
	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	भर्ना नभएको संख्या	विद्यालय छाडेको संख्या	जम्मा
१	८	५	१२	६	१३	१८	३१
२	४	६	१८	१४	१०	३२	४२
३	२	३	७	५	५	१२	१७
४	१४	९	११	७	२३	१८	४१
५	११	९	८	६	२०	१४	३४
६	९	७	६	७	१६	१३	२९
७	८	६	५	२	१४	७	२१
८	९	५	१२	८	१४	२०	३४
९	५	२	१६	६	७	२२	२९
जम्मा	७०	५२	९५	६१	१२२	१५६	२७८

स्रोत : सम्बन्धित विद्यालय रेकर्ड, २०७५

४१. कुल साक्षरता दरमा महिलाको हिस्सा :

यस नगरपालिकाको साक्षरता दरलाई लैङ्गिक रूपमा विश्लेषण गर्दा शैक्षिक उपाधी हासिलमा महिला भन्दा पुरुषको संख्या बढी रहेको पाइएको देखिएता पनि शिक्षाको क्रमिक विकास र आधुनिकीकरणसँगै जनचेतनाको अभिवृद्धिका कारण छोरीलाई पनि छोरा सरह विद्यालय पठाउनु पर्छ भन्ने मान्यताले भने क्रमश बढावा पाइरहेको छ । यस नगरपालिकामा रहेको महिला पुरुषको साक्षरता दरलाई निम्नानुसार तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.४० : साक्षरता दरमा महिलाको हिस्सा सम्बन्धी विवरण

साविक गाविस	साक्षरता दर		
	जम्मा	पुरुष	महिला
साततला	५३.३३	६५.६४	४१.२६
सिंगौडी	४९.६९	६४.२५	३५.७५
राकमकर्णाली	६२.९	७५.५५	५१.४३
पिपलकोट	५८.९३	८१.८७	६७.०३
सिंहासैन	४७.९६	५९.१७	३७.३२
तिलेपाटा	५१.४२	६१.३६	४१.२५
जम्मा	५२.५३	६४.५४	४०.८९

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

४२. बालविकास केन्द्रहरूको अवस्था :

बालबालिकाहरूको प्रारम्भिक शैक्षिक थलो बालविकास केन्द्रहरू रहेकाले नेपाल सरकारले यिनीहरूको व्यवस्थापनमा विशेष चासो राखेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका बालविकास केन्द्रहरूको तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा ३० वटा बाल विकास केन्द्रहरू विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको सहयोग र समन्वयमा संचालनमा रहेका छन् । हाल ति केन्द्रहरूमा कुल ६ सय ४८ जना बालबालिकाहरू अध्ययन गरिरहेका छन् । यस नगरपालिकामा संचालनमा रहेका विभिन्न बालविकास केन्द्रहरूलाई निम्नानुसार तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४१ : बालबिकास केन्द्रहरूको विवरण

वडा नं.	वाल विकास केन्द्रको जम्मा संख्या	भर्ना भएका बालबालिका संख्या		
		वालक	वालिका	जम्मा
१	५	६८	६४	१३२
२	२	२०	३०	५०
३	१	१४	१४	२८
४	५	४३	३५	७८
५	३	३१	३६	६७
६	५	७२	७६	१४८
७	०	०	०	०
८	४	५१	५०	१०१
९	२	२५	१९	४४
जम्मा	२७	३२४	३२४	६४८

स्रोत : सम्बन्धित बालविकास केन्द्र रेकर्ड २०७५

४३. बाल सञ्जालको अवस्था :

नेपाल सरकारले बालबालिकाहरूको समग्र विकासका लागि विशेष कार्यक्रमको व्यवस्था गरेको छ । जस अन्तरगत विगतमा स्थानीय निकायहरूले बजेट विनियोजन गर्दा बालबालिकाहरूका लागि १० प्रतिशत बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने, बालमैत्री विकास, बालमैत्री शिक्षा, बाल क्लबहरूको गठन, बालसञ्जालको गठन लगाएतका प्रावधानहरू रहेका थिए । यस नगरपालिकाका विद्यालय स्तरमा र समुदाय स्तरमा रहेका बालबालिकालाई समावेश गरी बाल सञ्जालहरूको गठन गर्ने नीतिगत व्यवस्था भए बमोजिम विभिन्न विद्यालय तथा वडाहरूमा बालसञ्जाल गठन गरिएको भएता पनि वडा नं. ८ र ९ मा भने बालसञ्जालहरू गठन भएको पाइएन । विगतमा यसको अभिलेख जिल्ला स्तरमा महिला तथा बालबालिका कार्यालयले राख्ने गरेको भएता पनि हाल आएर स्थानीय तहहरूमा नै बजेट तथा कार्यक्रम संचालन हुन थालेपछि यसको प्रभावकारीता अझ बढी रहेको छ । यस आठवीस नगरपालिकामा समुदाय तथा विद्यालय स्तरमा सक्रिय बालसञ्जालको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ४२ : बालसञ्जालहरूको विवरण

वडा नं.	बाल सञ्जालको विवरण (संख्यामा)	सदस्य संख्या					जम्मा
		लैंगिक आधार		सामाजिक आधार			
		बालक	बालिका	दलित	जनजाती	अन्य	
१	१	८	७	५	-	१०	१५
२	६	४६	३६	१९	-	६३	८२
३	३	२९	१८	१८	-	२९	४७
४	१०	१३०	७९	५९	१	१४९	२०९
५	१	६	५	१	१०	-	११
६	५	३३	२५	१२	५	२७	५८
७	१	६	७	४	-	९	१३
८	-	-	-	-	-	-	-
९	-	-	-	-	-	-	-
जम्मा	२७	२५८	१७७	११८	१६	२८७	४३५

स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७५

४४. विशेष शिक्षा तर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अवस्था :

नेपाल सरकारले सबै विशेषताका बालबालिकाहरूको शैक्षिक अवसरका लागि विभिन्न किसिमका शैक्षिक कार्यक्रमहरू संचालनमा ल्याएको पाइन्छ । यी मध्ये फरक क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको पहिचान गरी विशेष आवश्यकताको आधारमा विद्यार्थीहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराउने हेतुले विशेष स्रोत कक्षाको अवधारणा ल्याइएको पाइन्छ । तर यस नगरपालिका भित्र यस प्रकारको कक्षाहरू हाल सम्म संचालनमा आएका छैनन् । फरक क्षमता भएको जनसंख्या भएता पनि उनीहरू हाल यस्तो प्रकारको शिक्षाबाट बञ्चित भएका छन् भने केही पहुँचहुनेहरू मात्र अन्यत्र गएर पढ्न पाएका छन् । आगामी दिनहरूमा नगरपालिकाले यस तर्फ विशेष ध्यान पुऱ्याउनुपर्ने देखिन्छ ।

४५. विद्यालयहरूमा शौचालयको अवस्था :

यस आठवीस नगरपालिका अर्न्तगतका साविकका गाविसहरू खुला दिसामुक्त गाविस घोषणा भईसकेको तथा विद्यालयमा सरसफाईका लागि अनिवार्य शौचालयको व्यवस्था गरीएकाले अधिकांश विद्यालयहरूले शौचालय निर्माण गरेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.४३ : विद्यालयमा शौचालय उपलब्धताको विवरण

वडा नं.	क्र.स.	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	शौचालयको किसिम (संख्यामा)					जम्मा
			सबैले प्रयोग गर्ने किसिमको	शिक्षक शिक्षिका लागि भिन्दा भिन्दै	छात्रछात्राका लागि भिन्दा भिन्दै	अपङ्गका लागि भिन्दै	शौचालय नभएको	
१	१	वण्डाली आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	२	कालिका आधारभुत विद्यालय भुंज	१	-	-	-	-	१
	३	मानदेव आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	√	-
	४	अधिकारी आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	५	सिद्धार्थ आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	६	भानुभक्त आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	७	सत्यसंग्राम आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	८	सूर्यदय आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
२	९	लक्ष्मी मा.वि	१	-	२	-	-	३
	१०	सिद्धपाईला आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	११	जनता आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	१२	सरस्वती मा.वि	१	१	१	-	-	३
	१३	नेपाल राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	१४	जनता आधारभुत विद्यालय श्रीकोट	१	१	-	-	-	२
३	१५	गुरांस आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	१६	कालिका आधारभुत विद्यालय	-	१	१	-	-	२
	१७	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि	१	-	-	-	-	१
	१८	मष्टा आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	१९	मालिका आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
४	२०	नेपाल राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	२१	जनज्योती मा.वि राकमकर्णाली	१	१	१	-	-	३
	२२	दिपेन्द्र आधारभुत विद्यालय	१	१	१	-	-	३

वडा नं.	क्र.स.	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	शौचालयको किसिम (संख्यामा)					जम्मा
			सबैले प्रयोग गर्ने किसिमको	शिक्षक शिक्षिका लागि भिन्दा भिन्दै	छत्रछत्राका लागि भिन्दा भिन्दै	अपङ्गका लागि भिन्दै	शौचालय नभएको	
५	२३	हिमालय आधारभुत विद्यालय	१	१	१	-	-	३
	२४	ज्ञानोदय आधारभुत विद्यालय	१	१	१	-	-	३
	२५	दिप मा.वि पिपलकोट	१	१	-	-	-	२
	२६	हिमालय आधारभुत विद्यालय	१	१	-	-	-	२
	२७	कालिका आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	२८	पशुपती आधारभुत विद्यालय		१	१	-	-	२
	२९	गोकुल आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	३०	नैनेलदेव आधारभुत विद्यालय		-	-	-	√	-
	३१	जनता आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
६	३२	कालिका मा.वि सिंहासैन	१	१	१	-	-	३
	३३	मालिका आ वि ताउनी						
	३४	मंगोलीयन आधारभुत विद्यालय	१	१	१	-	-	३
	३५	शिव आधारभुत विद्यालय	१	१	१	-	-	३
	३६	भैरव आधारभुत विद्यालय	१	१	१	-	-	३
	३७	हियाधारा आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	३८	गणेश मा.वि रोल	१	१	१	-	-	३
७	३९	भाउरेपिपल आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	४०	नारायण आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	४१	शान्ती आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	४२	जनता आ वि गैराखेत						
	४३	जनता आ वि मडासैन						
	४४	सरस्वती आ वि कालिकोट						
	४५	सृजना आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	४६	स्थानवाल शिक्षा आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
८	४७	विरेन्द्र मा.वि तर्कु	१	-	१	-	-	२
	४८	हिमालय आ वि दह						
	४९	सरस्वती आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	५०	गणेश आधारभुत विद्यालय	१	-	-	-	-	१
	५१	कालिका मा.वि	१	१	१	-	-	३
	५२	लालिगुरांस आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
	५३	कृष्ण आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	२
९	५४	पशुपती मा.वि छेपाडी	३	-	१	-	-	४
	५५	सर्जना आधारभुत विद्यालय	३	-	१	-	-	४
	५६	आर्दश आधारभुत विद्यालय	२	-	१	-	-	३
	५७	गणेश आधारभुत विद्यालय	२	-	१	-	-	३
	५८	आर्दश आधारभुत विद्यालय मेहेलगाउ	२	-	१	-	-	३
जम्मा			६०	१६	३२	-	-	१०८

स्रोत : स्थलगत अध्ययन -२०७४

तालिका नं. ४३ क : संस्थागत विद्यालयमा शौचालय उपलब्धताको विवरण

वडा नं.	क्र.स.	संस्थागत विद्यालयको नाम	शौचालयको किसिम (संख्यामा)					जम्मा
			सबैले प्रयोग गर्ने किसिमको	शिक्षक शिक्षिका लागि भिन्दा भिन्दै	छात्रछात्राका लागि भिन्दा भिन्दै	अपङ्गका लागि भिन्दै	शौचालय नभएको	
१	१	गुड लक बोर्डिङ स्कूल						
२	२	ब्राइट होप इडलिस स्कूल						
	३	वेस्टर्न युनियन इडलिस स्कूल						
४	४	सूर्योदय एकेडेमी प्रा.लि	१	-	१	-	-	२
	५	जनचेतना विद्या मन्दिर	१	-	१	-	-	२
	६	ब्लु मुन इगलिस एकेडेमी	१	-	१	-	-	२
६	७	एभरेष्ट एकेडेमी	१	-	-	-	-	१

४६. शिक्षकको पर्याप्तताको अवस्था :

यस नगरपालिका अर्न्तगतका विद्यालयहरूमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात तथा शिक्षकहरूको पर्याप्तता सम्बन्धी विवरण निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४४ : आठबीस नगरपालिकामा शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता

वडा नं.	क्र.स	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)
१	१	वण्डाली आधारभुत विद्यालय	१५२	५	१:३०
	२	कालिका आधारभुत विद्यालय भुंज	११६	४	१:२९
	३	मानदेव आधारभुत विद्यालय	८६	२	१:४३
	४	अधिकारी आधारभुत विद्यालय	५०	२	१:२५
	५	सिद्धार्थ आधारभुत विद्यालय	३२	१	१:३२
	६	भानुभक्त आधारभुत विद्यालय	२५६	७	१:३७
	७	सत्यसंग्राम आधारभुत विद्यालय	८५	३	१:२८
	८	सूर्योदय आधारभुत विद्यालय	२८	१	१:२८
	९	लक्ष्मी मा.वि साताला	७७५	१४	१:५५
२	१०	सिद्धपाईला आधारभुत विद्यालय	६९	२	१:३५
	११	जनता आधारभुत विद्यालय	६७	४	१:१७
	१२	सरस्वती मा.वि	७१९	१८	१:४०
	१३	राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	४७	३	१:१६
	१४	जनता आधारभुत विद्यालय	६९	३	१:२३
	१५	गुरांस आधारभुत विद्यालय	७१	३	१:२४
३	१६	कालिका आधारभुत विद्यालय	२२२	९	१:२५
	१७	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि	३२१	१२	१:२७
	१८	मष्टा आधारभुत विद्यालय	८७	३	१:२९
	१९	मालिका आधारभुत विद्यालय	१२८	३	१:४३
	२०	नेपाल राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	२१३	८	१:२७
४	२१	जनज्योती मा.वि राकमकर्णाली	६६०	१५	१:४४
	२२	द्विपेन्द्र आधारभुत विद्यालय	७१	४	१:१८
	२३	हिमालय आधारभुत विद्यालय	४७	३	१:१६

वडा नं	क्र.स	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)
	२४	ज्ञानोदय आधारभुत विद्यालय	७५	३	१:२५
५	२५	दिप मा.वि पिपलकोट	४९०	१२	१:४१
	२६	हिमालय आधारभुत विद्यालय	८९	३	१:३०
	२७	कालिका आधारभुत विद्यालय	७१	४	१:१८
	२८	पशुपती आधारभुत विद्यालय	१३३	५	१:२७
	२९	गोकुल आधारभुत विद्यालय	५९	२	१:३०
	३०	नैनेलदेव आधारभुत विद्यालय	१५९	४	१:४०
	३१	जनता आधारभुत विद्यालय	४८	६	१:८
६	३२	कालिका मा.वि सिहासैन	६५३	१७	१:३८
	३३	मालिका आ वि ताउनी			
	३४	मंगोलीयन आधारभुत विद्यालय	४५	४	१:११
	३५	शिव आधारभुत विद्यालय	१३१	३	१:४४
	३६	भैरव आधारभुत विद्यालय	२७७	११	१:२५
	३७	हियाधारा आधारभुत विद्यालय	९४	३	१:३१
	३८	गणेश मा.वि रोल	४०५	१३	१:३१
७	३९	भाउरेपिपल आधारभुत विद्यालय	१३०	६	१:२२
	४०	जनता आ वि गैराखेत			
	४१	जनता आ वि मडासैन			
	४२	सरस्वती आ वि कालिकोट			
	४३	नारायण आधारभुत विद्यालय	३२२	९	१:३६
	४४	शान्ती आधारभुत विद्यालय	४५	३	१:१५
	४५	सृजना आधारभुत विद्यालय	५८	३	१:१९
	४६	स्यानवाल शिक्षा आधारभुत विद्यालय	४०	१	१:४०
८	४७	विरेन्द्र मा.वि तर्कु	३६१	१३	१:२८
	४८	हिमालय आ वि दह			
	४९	सरस्वती आधारभुत विद्यालय	४१	२	१:२१
	५०	गणेश आधारभुत विद्यालय	१११	५	१:२२
	५१	कालिका मा.वि तिलेपाटा	५४६	१५	१:३६
	५२	लालिगुरांस आधारभुत विद्यालय	७३	४	१:१८
	५३	कृष्ण आधारभुत विद्यालय	४५	३	१:१५
९	५४	पशुपती मा.वि छेपाडी	६७९	१३	१:५२
	५५	सर्जना आधारभुत विद्यालय	३७	३	१:१२
	५६	आर्दश आ.वि, राईदुंगा	४१	३	१:१४
	५७	गणेश आधारभुत विद्यालय	१०९	५	१:२२
	५८	आर्दश आधारभुत विद्यालय मेहेलगाउ	६०	२	१:३०
जम्मा			१०८०१	३५५	१:३०

स्रोत : सम्बन्धित विद्यालय स्थलगत अध्ययन २०७५

तालिका नं.४४ : आठबीस नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयमा शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता

वडा नं	क्र.स	संस्थागत विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)
१	१	गुड लक बोर्डिङ स्कूल			
२	२	ब्राइट होप इडलिस स्कूल			
	३	वेस्टर्न युनियन इडलिस स्कूल			
४	४	सूर्योदय एकेडेमी प्रा.लि	२९९	१४	१:२१
	५	जनचेतना विद्या मन्दिर	४१२	१६	१:२६
	६	ब्लु मुन इंगलिस एकेडेमी	२१२	१२	१:१८
६	७	एभरेष्ट एकेडेमी	८०	४	१:२०

४७. वडा अनुसार विद्यालयहरूको तहगत शिक्षक विवरण विवरण

यस आठबीस नगरपालिकाकाभित्र संचालित अधिकांश सामुदायिक विद्यालयहरूमा दरबन्दी अनुसारका शिक्षकको संख्यामा कमि देखिन्छ । यस नगरपालिका अर्न्तगत संचालन भईरहेका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा रहेका शिक्षक दरबन्दीहरूको प्रकृति र संख्यालाई निम्नानुसार तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं.४५ :आठबीस नगरपालिकाका विद्यालयहरूमा कार्यरत शिक्षकहरूको विवरण

वडा नं.	क्र.स	विद्यालयको नाम	स्वीकृत दरबन्दीमा कार्यरत						परियोजना		राहत दरबन्दीमा कार्यरत			नीजि श्रोतमा			PCFमा			तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	कुल जम्मा	
			म.	पू.	जम्मा	स्थायी		अस्थायी		म	पु	म.	पू.	जम्मा	म.	पू.	जम्मा	म.	पू.			जम्मा
						म	पु	म	पु													
१	१	वण्डाली आधारभुत विद्यालय	१	-	१	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	३	३	-	-	-	१	५
	२	कालिका आधारभुत विद्यालय भुंज	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	-	२	२	-	१	१	४	५
	३	मानदेव आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	-	१	-	१	१	-	२
	४	अधिकारी आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	-	१	१	-	१	-	२
	५	सिद्धार्थ आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	-	-	१
	६	भानुभक्त आधारभुत विद्यालय	१	२	३	-	१	१	१	-	-	-	२	२	-	२	२	-	-	-	-	७
	७	सत्यसंग्राम आ. विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	-	१	-	१	१	-	१	१	-	३
	८	सूर्यदय आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	-	१	-	१
	९	लक्ष्मी मा.वि साताला	-	४	४	-	३	-	१	-	-	१	७	८	-	२	२	-	-	-	१४	१४
२	१०	सिद्धपाईला आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	-	-	-	-	-	२
	११	जनता आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	२	४	-	-	-	-	-	४
	१२	सरस्वती मा.वि	१	५	६	-	-	१	५	-	-	२	६	८	१	३	४	-	-	-	-	१८
	१३	राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	-	२	२	-	१	-	१	-	-	१	-	१	-	-	-	-	-	-	३	३
	१४	जनता आधारभुत विद्यालय	१	१	२	-	-	१	१	-	-	१	-	१	-	-	-	-	-	-	३	३
	१५	गुरांस आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३	३	-	-	-	-	-	३
३	१६	कालिका आधारभुत विद्यालय	१	२	३	-	१	१	१	-	-	-	-	२	३	५	-	१	१	-	-	९
	१७	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि	१	१	२	-	-	१	१	-	-	१	१	२	-	८	८	-	-	-	-	१२
	१८	मष्टा आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	२	१	१	-	-	१	१	-	-	३

वडा नं.	क्र.स	विद्यालयको नाम	स्वीकृत दरवन्दीमा कार्यरत						परियोजना		राहत दरवन्दीमा कार्यरत			नीजि श्रोतमा			PCFमा			तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	कुल जम्मा	
			म.	पू.	जम्मा	स्थायी		अस्थायी		दरवन्दीमा कार्यरत		म.	पू.	जम्मा	म.	पू.	जम्मा	म.	पू.			जम्मा
						म	पु	म	पु	म	पु											
	१९	मालिका आधारभुत विद्यालय	-	२	२	-	-	-	२	-	-	-	-	-	१	१	-	-	-	-	३	
	२०	नेपाल राष्ट्रिय आधारभुत विद्यालय	२	१	३	-	१	२	-	-	-	१	१	१	२	३	-	१	१	-	६	
४	२१	जनज्योती मा.वि राकमकर्णाली	-	४	४	-	४	-	-	-	२	१	५	६	-	२	२	-	१	१	७	१५
	२२	दिपेन्द्र आधारभुत विद्यालय	-	३	३	-	२	-	१	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	३	४	
	२३	हिमालय आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	-	२	-	१	१	-	-	-	-	३
	२४	ज्ञानोदय आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	-	२	-	१	१	-	-	-	-	३
	२५	दिप मा.वि	१	२	३	१	१	-	१	-	-	-	६	६	-	३	३	-	-	-	-	१२
५	२६	हिमालय आधारभुत विद्यालय	१	२	३	-	१	१	१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३
	२७	कालिका आधारभुत विद्यालय	-	२	२	-	१	-	१	-	-	-	१	१	-	१	१	-	-	-	-	४
	२८	पशुपती आधारभुत विद्यालय	१	२	३	-	१	१	१	-	-	-	-	-	२	२	-	-	-	१	५	
	२९	गोकुल आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	-	-	-	-	२
	३०	नैनेलदेव आधारभुत विद्यालय	१	१	२	-	-	१	१	-	-	-	-	-	-	२	२	-	-	-	-	४
	३१	जनता आधारभुत विद्यालय	२	१	३	-	-	२	१	-	-	-	-	१	२	३	-	-	-	-	-	६
६	३२	कालिका मा.वि सिहासैन	-	३	३	-	३	-	-	-	-	३	४	७	३	३	६	-	१	१	-	१७
	३३	मालिका आ वि ताउनी																				
	३४	मंगोलीयन आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	१	२	३	-	-	-	१	४
	३५	शिव आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	-	-	-	-	१	१	-	३
	३६	भैरव आधारभुत विद्यालय	१	१	२	१	१	-	-	-	-	१	१	२	२	३	५	-	२	२	७	११
	३७	हियाधारा आधारभुत विद्यालय	-	१	१	-	-	-	१	-	-	-	-	-	-	२	२	-	-	-	१	३
	३८	गणेश मा.वि रोल	-	५	५	-	५	-	-	-	१	३	४	१	१	२	-	२	२	६	१३	
७	३९	भाउरेपिपल आधारभुत विद्यालय	१	१	२	-	१	१	-	-	-	१	१	१	२	३	-	-	-	२	६	
	४०	जनता आ वि गैराखेत																				

वडा नं.	क्र.स	विद्यालयको नाम	स्वीकृत दरवन्दीमा कार्यरत						परियोजना		राहत दरवन्दीमा कार्यरत			नीजि श्रोतमा			PCFमा			तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	कुल जम्मा	
			म.	पू.	जम्मा	स्थायी		अस्थायी		दरवन्दीमा कार्यरत		म.	पू.	जम्मा	म.	पू.	जम्मा	म.	पू.			जम्मा
						म	पु	म	पु	म	पु											
	४१	जनता आ वि मडासैन																				
	४२	सरस्वती आ वि कालिकोट																				
	४३	नारायण आधारभुत विद्यालय	-	३	३	-	१	-	२	-	-	-	१	१	-	१	१	३	४	-	९	
	४४	शान्ती आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	१	-	१	-	३	
	४५	सृजना आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	-	२	-	१	१	-	३	
	४६	स्यानवाल शिक्षा आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	-	१	
६	४७	विरेन्द्र मा.वि तर्कु	-	३	३	-	१	-	२	-	-	१	-	१	२	५	२	७	७	४	१३	
	४८	हिमालय आ वि दह																				
	४९	सरस्वती आधारभुत विद्यालय	-	१	१	-	-	-	१	-	-	-	-	-	१	१	-	-	-	-	२	
	५०	गणेश आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	१	१	२	१	-	१	२	५	
	५१	कालिका मा.वि तिलेपाटा	३	११	१४	१	७	२	४	-	-	-	१	१	-	-	-	-	-	७	१५	
	५२	लालिगुरांस आधारभुत विद्यालय	-	१	१	-	-	-	१	-	-	-	-	२	१	३	-	-	-	-	४	
	५३	कृष्ण आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	-	१	१	-	३	
९	५४	पशुपती मा.वि छेपाडी	१	३	४	-	३	१	-	-	१	३	४	-	५	५	-	-	-	-	१३	
	५५	सर्जना आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१	२	३	-	-	-	-	३	
	५६	आर्दश आधारभुत विद्यालय	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	१	३	-	-	-	-	३	
	५७	गणेश आधारभुत विद्यालय	-	१	१	-	-	-	-	-	१	-	१	-	३	३	-	-	-	-	५	
	५८	आर्दश आधारभुत विद्यालय मेहेलगाउ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	२	-	-	-	-	२	
जम्मा			२०	७१	९१	३	३९	१७	३१	-	२	२४	४९	७३	५०	११४	१५८	१२	१९	३१	६६	३५६

स्रोत : सम्बन्धित विद्यालय रेकर्ड-२०७५

तालिका नं. ४५क : आठबीस नगरपालिकाका संस्थागत बिद्यालयहरुमा कार्यरत शिक्षकहरुको विवरण

वडा नं.	क्र.स	बिद्यालयको नाम	स्वीकृत दरवन्दीमा कार्यरत						परियोजना		राहत दरवन्दीमा कार्यरत			नीजि श्रोतमा			PCFमा			तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	कुल जम्मा	
			म.	पू.	जम्मा	स्थायी		अस्थायी		दरवन्दीमा कार्यरत		म.	पू.	जम्मा	म.	पू.	जम्मा	म.	पू.			जम्मा
						म	पु	म	पु	म	पु											
१	१	गुड लक बोर्डिङ स्कूल																				
२	२	ब्राइट होप इडलिस स्कूल																				
	३	वेस्टर्न युनियन इडलिस स्कूल																				
४	४	सूर्योदय एकेडेमी प्रा.लि	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	५	९	१४	-	-	-	-	-	१४
	५	जनचेतना विद्या मन्दिर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	७	९	१६	-	-	-	-	-	१६
	६	ब्लु मुन इगलिस एकेडेमी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३	९	१२	-	-	-	-	-	१२
६	७	एभरेष्ट एकेडेमी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२	२	४	-	-	-	-	-	४

४८. विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरू :

स्वास्थ्य मानिसको जीवन हो । त्यसैले गुणस्तरीय जीवनका लागि असल स्वास्थ्यको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । कुनै पनि स्थानका नागरिकहरू स्वस्थ र स्वच्छ रहन सके मात्र उनीहरूको अन्य विकास सम्भव हुन सक्छ । तर मानिसहरूलाई स्वस्थ र स्वच्छ वातावरण सिर्जना गर्नका लागि आधारभूत शिक्षा र चेतनाको साथै पूर्वाधारको विकास हुनु जरूरी हुन्छ । समुदायमा विद्यमान स्वास्थ्य सम्बन्धी परम्परागत ज्ञान र जानकारीलाई सुदृढ र प्रभावकारी बनाउँदै समुदायको चेतना अभिवृद्धि गरी स्वच्छ सामुदायिक वातावरणको सिर्जना द्वारा मानव स्वास्थ्यलाई सबल बनाउँदै लैजानु सरकारको पहिलो दायित्व हो ।

४८.१. दैलेख जिल्लामा रहेका स्वास्थ्य सेवाहरूको विवरण

दैलेख जिल्लामा विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरूमा सरकारी, सामुदायिक निजी लगाएतका स्वास्थ्य संस्थाहरूले सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् जसको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ४६ : जिल्लामा रहेका विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरूको विवरण

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	१	
२	सरकारी अस्पताल	२	
३	वाल अस्पताल	-	
४	आयुर्वेद अस्पताल तथा औषधालय	-	
५	प्राकृतिक चिकित्सा	-	
६	स्वास्थ्य चौकी	५६	
७	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र	२	
८	निजी अस्पताल	-	
९	फार्मसी	-	
१०	चिकित्सक संख्या	-	
११	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ	४	
१२	खोप केन्द्र	२४९	
१३	बर्थिङ सेन्टर	५४	
१४	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	६४.१	
१५	दक्ष स्वास्थ्यकर्मी बाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	६४.१	
१६	सुडेनीवाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत:	२६.२२	
१७	महिला स्वयम सेविका संख्या:	८१०	
१८	टि.बी. उपचार केन्द्र:	-	
१९	परिवार नियोजन का ५ विधी र ३ विधीको सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य	-	
२०	बि.ओ.सी.(आधारभूत):	३	
२१	सि.ई.ओ.सी.(अपरेसन सेवा) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	
२२	गर्भवती जाच पहिलो पटकको प्रतिशत	८६%	
२३	गर्भवती जाच चौथो पटक सम्मको प्रतिशत	४८.६%	

स्रोत: जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय दैलेख

४८.२ आठबीस नगरपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

हाल यस नगरपालिकाका विभिन्न वडा तथा टोलहरुमा ७० जना महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका ले स्वयमसेवा गरिरहेका छन् । यस नगरपालिकामा २५ वटा खोप क्लिनिक र १९ वटा गाउँघर क्लिनिक रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाअन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण देहायवमोजिम दिईएकोछ ।

तालिका नं.४७ : आठबीस नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण

वडा नं	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	स्वास्थ्य चौकी	उपस्वास्थ्यचौकी, बर्थिङ सेन्टर, सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई
१	साताला स्वास्थ्य चौकी	१	-
२	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	१	-
४	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	१	-
५	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	१	-
६	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	१	-
८	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	१	-
९	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	-	१
जम्मा		६	१

श्रोत: सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था-२०७५

४८.३.आठबीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कार्यरत कर्मचारी विवरण

नेपाल सरकारको पछिल्लो स्वास्थ्य नीति अनुरूप हरेक स्थानीय निकायमा एउटा स्वास्थ्य केन्द्र कम्तिमा २५ शैयाको स्थापना गर्ने लक्ष्य रहेको छ । यस नगरपालिकामा विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट विरामीहरुले उचित उपचार प्राप्त गर्नका लागि कठिन भएको तथा बढ्दो जनसंख्या र सिमित जनशक्तिका कारण पर्याप्त मात्रामा स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था हुन सकेको छैन । नगरपालिकामा १ जना जनस्वास्थ्य निरीक्षकको मातहतमा स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीहरु रहने गरी स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कर्मचारी खटाइएको छ । यस नगरपालिका अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका नं.४८ : आठबीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारी विवरण

क्र.स.	स्वास्थ्य चौकीको नाम	हे अ , सि अ हे व	स्टाफ नर्स	अ हे व	सि अनमि/ अनमि	ल्याव	कर्यालय सहयोगी	जम्मा
१	साताला स्वास्थ्य चौकी	१	-	३	३	-	२	९
२	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	१	-	२	२	-	१	६
३	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	१	-	२	३	-	२	८
४	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	१	-	२	२	-	१	६
५	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	१	-	२	३	-	२	८
६	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	१	-	२	४	-	१	८
जम्मा		६	-	१३	१७	-	९	४५

श्रोत: स्थलगत अध्ययन -२०७५

४८.४ आठबीस नगरपालिकाका स्वास्थ्य चौकीमा सेवा प्राप्त गर्ने सेवा ग्राहीको विवरण

यस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सेवा लिने सेवाग्राही मध्ये विभिन्न उमेर समुहका गरी अधिल्लो आर्थिक वर्ष २०७३/०७४ मा कुल १३ हजार २ सय २२ जनाले स्वास्थ्य सेवा लिएको पाईयो । यस सम्बन्धी विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.४९ : आठबीस नगरपालिका अर्न्तगत स्वास्थ्य संस्थाहरूमा उमेर अनुसार सेवा प्राप्त गर्नेको विवरण

क्रस	स्वास्थ्य संस्थाहरू	०-११ म	२-११ म	१२-२३ म	००-२३ म	६-२३ म	००-३५ म	००-५९ म	६-५९ म	१२-५९ म	०-१४ वर्ष	१०-१९ वर्ष		जम्मा	१५-४५ वर्षका महिला	प्रजनन उमेरका महिला (१५-४९)	विवाहित महिला (१५-४९)	अनुमानित गर्भवती
												महिला	पुरुष					
१	साताला	११४	१२०	१२५	२५०	१९८	३७०	६००	५३५	४८५	१,७७२	६७०	५४०	१,२१०	१,४७३	१,६८०	१,३००	२१०
२	सिगौडी	२१२	१८०	१४५	२५०	२३४	४५०	७५०	६१०	५१०	१,८३०	७८०	७४०	१,५२०	१,७८०	१,९२०	१,५००	३०४
३	राकमकर्णाली	७२	-	९२	-	-	-	२४४	-	२४४	-	३१५	२९५	६१०	-	-	-	-
४	पिपलकोट	१०८	१०२	१५६	६०	६०	१२०	१५६	१८४	१८४	६८४	३२४	२५२	५७६	८२८	९२८	९२८	२१५
५	सिहासैन	४६	६५	६९	१३६	१०३	२०१	१६८	२९०	२५६	३४७	४०२	५५८	९६०	८०५	७८२	६६९	८१
६	तिलेपाटा	९४	२४	९६	१९०	१४३	२८१	४५२	४०५	३५८	१,३२४	६२४	५८६	१,२१०	२,६३९	१,४१९	१,२२०	१,०००
७	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई छेपाडी	२३	१०३	१०९	११५	१६२	२१८	३१२	३५९	३०६	७००	२२८	२६२	४९०	७१७	६९९	५६०	१३०
जम्मा		६६९	५९४	७९२	१००१	९००	१६४०	२६८२	२३८३	२३४३	६६५७	३३४३	३२३३	६५७६	८२४२	७४२८	६१७७	१९४०

श्रोत: सबन्धित स्वास्थ्य कार्यालय

४८.५ गर्भवती महिलालाई स्वास्थ्य चौकीबाट उपलब्ध गराइएको सुरक्षित मातृत्व सेवा सम्बन्धी विवरण

आठबीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थाहरूमा गर्भवती महिलाले स्वस्थ चौकीबाट सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी सेवा लिनेमा प्रथम पटक चेक जाँच गर्ने, प्रोटोकल अनुसारको प्रथम पटक चेक जाँच गर्ने र प्रोटोकल अनुसारको चौथो पटक चेक जाँच गर्नेको संख्या लगभग उस्तै उस्तै छ । जुन निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.५० : आठबीस नगरपालिकाका स्वास्थ्य चौकीबाट सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी सेवा लिने गर्भवती महिलाको विवरण

गर्भ अवस्थाको चेक जाचको विवरण											सुत्केरी सेवा								
क्र.स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	प्रथम पटक चेक जाँच			प्रोटोकल अनुसारको प्रथम पटक चेक जाँच			प्रोटोकल अनुसारको चौथो पटक चेक जाँच			तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी			तालिम प्राप्त नगरेका स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी			जम्मा		
		<२० वर्ष	>२० वर्ष	जम्मा	<२० वर्ष	>२० वर्ष	जम्मा	<२० वर्ष	>२० वर्ष	जम्मा	सेवा लिएका	घरमा	जम्मा	सेवा लिएका	घरमा	जम्मा	सेवा लिएका	घरमा	जम्मा
१	साताला	३५	१०३	१३८	३५	१०३	१३८	१०	४८	५८	-	-	-	१०४	-	१०४	१०४	-	१०४
२	सिगौडी	३७	१३५	१७२	३१	९९	१३०	१०	६७	७७	६०	-	६०	२२	-	६६	१०९	-	१०९
३	राकमकर्णाली	१३	१३६	१४९	-	४६	४६	-	४६	४६	८१	-	८१	१४	-	१४	९५	-	९५
४	पिपलकोट	४	२५	२९	५	३०	३५	२	७	९	३९	७	४६	३०	७	३७	६९	१४	८३
५	सिहासैन	२९	४४	७३	१८	४४	६२	११	३९	५०	१६	-	१६	३४	-	३४	५०	-	५०
६	तिलेपाटा	१५	४४	५९	-	७९	७९	-	४५	४५	५२	-	५२	-	-	-	५२	-	५२
७	सामुदायिक स्वा. इकाई	१४	२४	३८	१३	१८	३१	२	६	८	६	-	६	३	-	३	-	-	-
जम्मा		१४७	५११	६५८	१०२	४१९	५२१	३५	२५८	२९३	२५४	७	२६१	२०७	७	२५८	४७९	१४	४९३

श्रोत: सबन्धित स्वास्थ्य कार्यालय

४.६ गर्भवती महिलाले स्वास्थ्य चौकीबाट लिएको सुत्केरी सेवाको विवरण

आठबीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गर्भवती महिलाले स्वास्थ्य चौकीबाट सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी सेवा लिनेमा सबै जनताले स्वास्थ्य संस्थामा गएर तालिम प्राप्त स्वास्थ्य कर्मीबाट सुत्केरी भएका र तालिम प्राप्त नगरेका स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी नगराउने गरेको पाइन्छ।

तालिका नं.५१ : आठबीस नगरपालिकामा गर्भवती महिलाले स्वास्थ्य संस्थाबाट लिएको सुत्केरी सेवाको विवरण

क्र.स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	बच्चा जन्माउने सख्याको आधारमा आमाको विवरण					कुल जम्मा
		स्वास्थ्य संस्थामा बच्चा जन्माउने			घरमै बच्चा जन्माउने		
		एउटा बच्चा जन्माउने	दुईवटा बच्चा जन्माउने	दुईवटा भन्दा बढी बच्चा जन्माउने			
१	स्वास्थ्य चौकी साताला	१०४	-	-	-	१०४	
२	स्वास्थ्य चौकी सिगौडी	६३	-	-	९	७२	
३	स्वास्थ्य चौकी राकमकर्णाली	९५	-	-	-	९५	
४	स्वास्थ्य चौकी पिपलकोट	६९	-	-	१४	८३	
५	स्वास्थ्य चौकी सिहासैन	५०	२	-	-	५२	
६	स्वास्थ्य चौकी तिलेपाटा	१९	-	-	२	२१	
७	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	१४	-	-	-	१४	
जम्मा		४१४	२	-	२५	४४१	

४९. खोप सेवाको विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्र भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिएका वि.सि.जि, डि.पि.टि.एच.इ.वी.र.वी.एच.आई.वी, आई.पि.भि, दादुरा / रुवेला र पोलियो जस्ता खोपहरु दिइएको थियो । विगत ३ वटा आर्थिक वर्षमा उपलब्ध गराइएको खोपको विवरण देहाय बमोजिम तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.५२ : नगरपालिका क्षेत्रको विगत ३ वर्षको खोप सेवाको विवरण

स्वास्थ्य संस्थाको नाम	क्र.स.	विवरण	आर्थिक वर्ष		
			२०७१/०७२	२०७२/०७३	२०७३/०७४
			संख्या	संख्या	संख्या
स्वास्थ्य चौकी साताला	१	वि.सि.जि.	१३५	१२५	१४०
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	८४	९६	१०२
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	११०	१०६	११४
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	७५	८८	९४
	५	दादुरा / रुवेला १	१२३	१२९	१३६
	६	पोलियो ३	७५	८८	९४
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	९८	१०३	१०८
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	१३५	१२४	१३२
	जम्मा खोपको विवरण			८३५	८५९
स्वास्थ्य चौकी सिगौडी	१	वि.सि.जि.	१०९	१६३	१३६
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	८६	१४६	१५९
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	७८	१७१	१५०
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	६८	१६४	१६२
	५	दादुरा / रुवेला १	७३	१७३	२४३
	६	पोलियो ३	६८	१६४	१६२
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	१५	६२	३३
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	४८	९२	८७
	जम्मा खोपको विवरण			५४५	१,१३५
स्वास्थ्य चौकी राकमकर्णाली	१	वि.सि.जि.	९९	९५	११८
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	१११	९३	१४१
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	९९	८४	१४०
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	१०१	८४	१४०
	५	दादुरा / रुवेला १	८४	७२	१५०
	६	पोलियो ३	३११	२६१	४२९
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	३७	६२	५५
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	६०	१२८	१२०
	जम्मा खोपको विवरण			९०२	८७९
स्वास्थ्य चौकी पिपलकोट	१	वि.सि.जि.	९०	१०१	८४
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	९६	११६	८३
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	८७	११५	९१
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	९०	१०२	९०

स्वास्थ्य संस्थाको नाम	क्र.स.	विवरण	आर्थिक वर्ष		
			२०७१/०७२	२०७२/०७३	२०७३/०७४
			संख्या	संख्या	संख्या
	५	दादुरा / रुवेला १	९०	८८	८५
	६	पोलियो ३	९८	१०३	८६
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	९९	९९	५२
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	५५	३५	४०
	जम्मा खोपको विवरण		७०५	७५९	६११
स्वास्थ्य चौकी सिहासैन	१	वि.सि.जि.	११५	१२५	१४०
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	७४	९५	१०२
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	११०	१०५	१०४
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	८५	९०	९४
	५	दादुरा / रुवेला १	११३	१३९	१२६
	६	पोलियो ३	८५	८८	९४
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	८९	१०५	१०८
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	१२५	१२१	१४२
	जम्मा खोपको विवरण		७९६	८६८	९१०
स्वास्थ्य चौकी तिलेपाटा	१	वि.सि.जि.	३४	२१	२८
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	-	१५	३१
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	-	१२	२२
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	-	१५	३०
	५	दादुरा / रुवेला १	२७	६१	५२
	६	पोलियो ३	१९	२१	२९
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	१६	३५	१२
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	१०	२४	१०
	जम्मा खोपको विवरण		१०६	२०४	२१४
सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई छेपाडी	१	वि.सि.जि.	-	-	१२
	२	डि.पि.टि. /हेप /हिव १	-	-	१५
	३	डि.पि.टि. /हेप /हिव २	-	-	१४
	४	डि.पि.टि. /हेप /हिव ३	-	-	१६
	५	दादुरा / रुवेला १	-	-	६७
	६	पोलियो ३	-	-	१०१
	७	टि.टि (गर्भवती महिला: -२)	-	-	४५
	८	टि.टि (गर्भवती महिला: २+)	-	-	४३
	जम्मा खोपको विवरण		-	-	३१३
कुल जम्मा खोपको विवरण			३,८८९	४,७०४	५,३९३

श्रोत: सम्बन्धित स्वास्थ्य कार्यालयहरु-२०७५

५०. खोप सेवा छोडने बालबालिकाको अवस्था

नगरपालिका अर्न्तर्गत सञ्चालित विभिन्न स्वास्थ्य चौकी र सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ मार्फत विगतका ३ आर्थिक वर्षहरूको तथ्याङ्क अध्ययन गर्ने हो भने आर्थिक वर्ष २०७१/०७२, २०७२/०७३ र २०७३/२०७४ मा विभिन्न प्रकारका खोपहरू लगाएको पाइन्छ । पछिल्लो समयमा मिति २०७५ आषाढ २० भित्र खोपको दिगोपना र सुनिश्चितताका लागि नगरका सबै वडाहरू पूर्ण खोप युक्त घोषणा भइसकेको हुँदा यस क्षेत्रका सबै बालबालिकहरूले खोप नछुटाएको पाइन्छ । तुलनात्मक हिसाबले हेर्ने हो भने एउटै आर्थिक वर्षमा पनि खोपको दरमा घटबढ भईरहेको छ ।

५१. विगत ३ वर्षहरूको पोषणको अवस्था

आठवीस नगरपालिका अर्न्तर्गत सञ्चालित विभिन्न स्वास्थ्य चौकी र सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ तथा अन्य स्वास्थ्य सेवा प्रदायक कार्यालयको अभिलेख अनुसार विगतका ३ आर्थिक वर्ष (२०७१/०७२, २०७२/०७३, २०७३/०७४)को पोषण अवस्थाको तुलनात्मक विश्लेषण देहाय बमोजिम तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं.५३ : आठवीस नगरपालिकाको विगत ३ वर्षहरूको पोषणको अवस्था

स्वास्थ्य संस्था	सुचकांकहरू	आर्थिक वर्ष		
		२०७१/२०७२	२०७२/२०७३	२०७३/२०७४
सातला चौकी स्वास्थ्य	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	२४०	२३६	२४८
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	१००	१०६	११५
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	१००	१०६	११५
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	८०	७७	९४
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	४७०	४९०	५१२
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	४१५	४५०	४९०
सिगौडी चौकी स्वास्थ्य	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	१४०	१०५	१००
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	७५	३७	१०५
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	७८	३७	१०५
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	५४	९०	६९
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	३५४	१,७१७	१,७१९
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	३१४	९७३	१,५४५
राकमकर्णाली चौकी स्वास्थ्य	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	-	-	७५
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	१७१	१६६	१०५
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	१७१	१६६	१०५
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	१२५	१२१	६९
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	२९९	१९६	९८
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	३५२	२०८	८६

स्वास्थ्य संस्था	सुचकांकहरू	आर्थिक वर्ष		
		२०७१/२०७२	२०७२/२०७३	२०७३/२०७४
पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	२४	२४	२४
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	२०	२५	८३
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	२०	२५	८३
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	२०	२५	८३
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	८४८	७७९	४२८
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	६४७	५७०	३८३
सिंहसैन स्वास्थ्य चौकी ६	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	२४	२४	६५
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	२६	३५	१२६
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	२७	३५	१३३
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	२०	२५	१२३
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	९४८	८७९	७२०
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	७४७	६७०	६३५
तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	२७	२९	२७०
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	२४	२७	३६
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	२३	२५	१८०
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	२२	२७	४१
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	८४३	७७१	७०५
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	६४२	५७६	७०५
सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई छेपाडी	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	-	-	६३
	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण(जना)	-	-	९४
	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	-	-	९५
	सुत्केरी भएका महिलाहरूका लागि भिटामिन ए वितरण (जना)	-	-	९४
	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	-	-	२२१
	१ देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको जुकाको औषधी (जना)	-	-	२०९

श्रोत: सिम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाहरू-२०७५

५२. कुपोषणको अवस्था सम्बन्धी विवरण

नेपाल सरकारले संचालन गरे बमोजिमका सबै पोषण सम्बन्धी कार्यक्रमहरु यस नगरपालिकामा संचालन भई कार्यान्वयन भएका छन् । स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरुको गत आर्थिक वर्ष २०७३/०७४ को अवस्थालाई हेर्ने हो भने यस नगरपालिकामा कुनै बालबालिकाको कुपोषणका कारणले ज्यान गएको नपाइएकोले पोषणको अवस्था सन्तोषजनक भएको देखिन्छ ।

५३. दीर्घ रोगको समस्यामा रहेका जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय दैलेखको र आठवीस नगरपालिका स्थित स्वास्थ्य संस्थाहरुका प्रतिवेदनहरुले दिएको विवरण अनुसार यस नगरपालिकामा सबैभन्दा धेरै एच.आई.भि. / एड्स, दमरोग भएका रोगीहरु रहेको , त्यसैगरी क्षयरोग, चिनीरोगी क्यान्सर लगायतका दीर्घ रोगहरुको संक्रमण देखिएको छ । नगरपालिका स्थित विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार आर्थिक वर्ष २०७३/०७४ मा २ जना महिला र १ जना पुरुष सहित ३ जना एच.आई.भि. / एड्स र १ जना पुरुषको क्षयरोगका कारणले मृत्यु भएको पाइएको छ ।

५४. लिङ्ग अनुसार बाल विवाह सम्बन्धी विवरण (१८ वर्ष मुनिका)

जनचेतना बृद्धि संगै शिक्षा क्षेत्रमा भएको विकासका कारण यस आठवीस नगरपालिका अन्तर्गतका वडाहरुमा बालबालिकाको औषत विवाहको उमेर पहिलेको तुलनामा विस्तारै बृद्धि भएको पाइन्छ । बालविवाहको आधिकारिक तथ्यांक प्राप्त गर्न कठिन भएतापनि लक्षित समुह छलफलबाट अझै पनि गाउँघरतिर बालविवाहको प्रचलन कायमै रहेकाले यसका लागि नगरपालिकाले स्थानीय स्तरमा चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गनुपर्ने देखिन्छ ।

५५. कामदारको रूपमा घर/परिवारबाट घर बाहिर गएका बालबालिकाहरुको विवरण

आठवीस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरुबाट बालबालिका विद्यालय छाडी विभिन्न क्षेत्रमा कामदारको रूपमा जाने प्रचलन रहेको छ । विशेष गरी यस नगरपालिकाबाट जिल्ला सदरमुकाम दैलेख छिमेकी जिल्ला सुर्खेत, बाँके र छिमेकी देश भारत लगाएतका स्थानमा जाने गरेको देखियो । जसको विवरणलाई निम्नअनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.५४ : कामदारको रूपमा घरबाट बाहिर गएका बालबालिकाहरु :

लिंग	संख्या वडागत रूपमा									कुल जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	
बालिका	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
बालक	५	१२	२५	६	५०	१००	१२०	११	७०	३९९
जम्मा	५	१२	२५	६	५०	१००	१२०	११	७०	३९९

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७५

५६. श्रमिक बालबालिकाको प्रकार

विशेष गरी यस क्षेत्रबाट बालबालिकाहरु श्रमका लागि जिल्ला सदरमुकाम दैलेख, छिमेकी जिल्ला सुर्खेत, बाँके र छिमेकी देश भारत लगाएतका स्थानमा जाने गरेको देखियो । उक्त स्थानहरुमा घरेलु कामदार, होटल रेष्टुरेन्ट, उद्योग कलकारखाना आदि कामका लागि जाने गरेको देखियो । सिजनल रूपमा श्रममा जाने र सिफारिस बनाउन नआउने भएकाले बालश्रमिकको यथार्थ विवरण प्राप्त गर्न कठिनाई रहेको छ । यद्यपि यस क्षेत्रको सामाजिक संरचना र जीवनस्तरलाई विश्लेषण गर्ने हो भने वर्षेनी दर्जनौ बालबालिकाहरु श्रमका लागि बाहिरिने गरेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ ।

५७. बालबालिकाहरूको हत्या अपहरण सम्बन्धी विवरण

यस आठवीस नगरपालिका अन्तरगतका विभिन्न वडाहरूको सुरक्षा निकाय तथा अन्य सामाजिक संघ सस्थाहरूको अभिलेखलाई विश्लेषण गर्दा विगत १ वर्षको अवधिमा बालबालिकाहरूको हत्या, अपहरण तथा यस्ता प्रकारका जघन्य अपराधका घटनाहरू घटेका पाइएन, जसले गर्दा बालबालिकाहरू भौतिक तथा सामाजिक रूपले सुरक्षित रहेको बुझ्न सकिन्छ। यो अवस्थालाई यथावत राख्दै यस नगरपालिकाको शान्ति सुरक्षालाई चुस्तदुरुस्त र नागरिक मैत्री बनाउनको लागि थप ठोस कदम चाल्न उपुक्त हुन्छ।

५८. स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था

स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको विश्लेषणका लागि गरिएको अध्ययनमा राष्ट्रिय स्तरको तथ्यांकमा शिशु मृत्यु दर ३३ प्रतिशत, कुपोषण ११ प्रतिशत र चर्पीमा पहुँच भएको जनसंख्या करिब ६२ प्रतिशत भएता पनि पछिल्लो समयमा सरसफाई लगाएतका सूचकहरूमा उल्लेख्य प्रगति भएकाले यसमा पक्कै पनि परिवर्तन आएको छ। यस नगरपालिकाको साविकका सबै गाविसहरू खुला दिसा मुक्त घोषणा भैसकेकाले चर्पीको पहुँच सबै घर परिवारमा रहेकोछ। स्वास्थ्य सम्बन्धी आधिकारिक सूचकांकहरूको विवरण नआएकाले यहाँ समावेश गरिएको छैन।

तालिका नं.५५: स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकांकहरूको विवरण :

सूचक	राष्ट्रियस्तरमा
शिशु मृत्युदर	३३ प्रतिशत
कुपोषणको अवस्था	११ प्रतिशत
चर्पीमा पहुँच भएको जनसंख्या	६१.८३ प्रतिशत

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

५९. बाल क्लबहरूको विवरण :

बालबालिकाको सम्बन्धमा नेपाल सरकारको नीति पछिल्लो समयमा बालकेन्द्रित हुँदै गए पश्चात यिनीहरूको क्षमता विकास र सशक्तिकरणमा उल्लेखित परिवर्तन देखिएको छ। जसको परिणाम स्वरूप हरेक स्थानीय तहहरूमा बालबालिकाहरूलाई समुहबद्ध बनाई आवाज उठान तथा बाल अधिकार र बालबालिकाको हितका पक्षमा संगठित भई गतिविधिहरू संचालन गर्नका लागि विभिन्न बालक्लबहरूको गठन गरी उनीहरूलाई क्रियाशिल बनाउदै आएको छ। तर यिनीहरूको निरन्तरताको व्यवस्थापन उचित तवरले नभएकाले पछिल्लो समयमा नगरपालिकाभित्र क्रियाशिल विद्यालय तथा समुदाय स्तरका बालक्लबहरूलाई ब्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ। राज्यको नीतिगत व्यवस्थामा बालबालिकाहरूलाई समुहबद्ध बनाई आवाज उठान गर्नका लागि विभिन्न बालक्लबहरूको गठन गरी उनीहरूलाई क्रियाशिल बनाउदै लैजाने नीति अनुरूप हरेक विद्यालय तथा समुदायमा बालक्लबहरूको गठन गर्नका लागि निर्देशन भएबमोजिम हाल नगरपालिकामा हरेक समुदाय र विद्यालयस्तरका बालक्लबको विवरणहरू निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.५६ : बालक्लबहरूको वडागत विवरण :

वडा नं.	समुदायमा आधारित बालक्लबहरू				विद्यालयमा आधारित बालक्लबहरू			
	बालक्लबको कूल सङ्ख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा	बालक्लबको कूल सङ्ख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा
१	-	-	-	-	१	८	७	१५
२	-	-	-	-	६	३६	४६	८२
३	१	२०	२५	४५	३	२०	२६	४६
४	३	५८	५६	११४	१०	१३०	७९	२०९
५	१	-	-	-	१	६	५	११
६	१	२४	३५	५९	२	३१	३७	६८
७	१	-	-	-	२	१९	१२	३१
८	१	-	-	-	२	३४	२९	६३
९	१	१२	१५	२७	१	५	६	११
जम्मा	९	११४	१३१	२४५	२८	२८९	२४७	५३६

स्रोत: स्थलगत अध्ययन

६१. बालक्लव तथा बालसमूहले प्रतिनिधित्व गरेका संघ संस्थाहरूको विवरण:

यस नगरपालिकामा समावेश भएका साविकका गाविसहरूमा भएको अभ्यासलाई विश्लेषण गर्ने हो भने बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनका लागि राज्यले तयार गरेको नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ । जसका लागि विभिन्न बालक्लवहरूको गठन, उनीहरूको स्थानीय स्तरका संजालहरूमा प्रतिनिधित्वको सुनिश्चितता लगायत रहेका छन् । यस नगरपालिकामा संचालित विभिन्न बालक्लव तथा बालसमूहले प्रतिनिधित्व गरेका समूह तथा संस्थाहरूको सबै वडाहरू तथा नगरपालिकाले विविध क्षेत्रमा उनीहरूको प्रतिनिधित्व गराउनुपर्ने आवश्यक रहेको छ । सोही बमोजिम नगरपालिकाले बाल सरोकारका सबै विषयमा बालबालिकाको प्रतिनिधित्व गराउन शुरुवात गरिएको छ ।

६२. जिल्ला बाल कल्याण समिति (DCWB) मा दर्ता भई नगरपालिका अन्तर्गत रहेका बालक्लवहरूको संख्या:

यस नगरपालिका भित्रका बालबालिकाहरू एक आपसमा समुहबद्ध भई आफ्नो हक अधिकारको खोजी गर्न थालेको पाइन्छ । नेपालको सन्दर्भमा विशेष गरी बालमैत्री क्रियाकलाप संचालन हुन थालेपछि उनीहरूको क्षमता विकास भएको पाइन्छ । यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा पनि समुदाय र विद्यालयमा आधारित बालक्लवहरू रहेको पाइयो । नगरपालिकाको भौगोलिक विकटता र जिल्ला बाल कल्याण समितिमा पहुँचको अभावको कारणले गर्दा वडा नं ४ अन्तर्गतका १० वटा बालक्लव मात्र वर्तमान समयमा जिल्ला बाल कल्याण समितिमा दर्ता भएका छन् भने अन्य बालक्लवहरू दर्ता हुन नसकेको पाइयो ।

६३. जन्म दर्ता भएका बालबालिकाको संख्या

यस नगरपालिका अन्तर्गतका विभिन्न वडाहरूमा जन्म दर्ताको विवरण आधुनिक प्रविधिबाट सुव्यवस्थित गरिएको नपाइएता पनि परम्परागत शैलीबाट अभिलेखिकरण गरिएको पाइन्छ । जन्मदर्ता आवश्यक परेको बखत जुनसुकै उमेर समूहका व्यक्तिहरूले पनि बनाएको पाइन्छ । विद्यालय भर्नाको लागि आवश्यक पर्ने भएकोले आजभोली सबै बालकालिकाहरूको अनिवार्य रूपमा अभिभावकहरूले जन्मदर्ता गरीदिने प्रचलन रहि आएको छ ।

६४. परिवार विहीन बालबालिकाको अवस्था

बालबालिकाहरू आफ्नो घर तथा आफ्ना अविभावकहरूसँग बस्न पाउने उनीहरूको नैसर्गिक अधिकार हो । तर विशेष परिस्थितिवश सबै बालबालिकाहरूलाई यस किसिमको वातावरण प्राप्त गर्ने सौभाग्य हुदैन । विभिन्न कारणवश आफ्ना अविभावक गुमाउन पुगेका बालबालिकाहरूको मनोविज्ञान कमजोर हुन पुग्दछ । यस किसिमका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी उनीहरूको विशेष व्यवस्थापन गर्न जरूरी हुन्छ । यस आठवीस नगरपालिका अन्तर्गतका विभिन्न वडाहरूबाट प्राप्त तथ्यांकहरूलाई विश्लेषण गर्दा आ.ब. २०७४/०७५ मा यस किसिमको समस्यामा वडा नं २,३,४,६ र ९ मा अविभावक बिहिन भई आफन्तको जिम्मामा कुल ५१ जना बालबालिकाहरू बसिरहेको पाइयो । यस्ता बालकालिकाहरूको भविष्य उज्ज्वल पार्नको लागि केही योजनाहरू ल्याउनु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं.५७: परिवार बिहिन बालबालिकाको विवरण :

विवरण	बालिका	बालक	जम्मा	कैफियत
परिवारिक संरक्षण विहीन बालबालिकाको कूल सङ्ख्या	८	२	१०	
परिवारमा वयस्क व्यक्ति नभई बालबालिका मात्र भएको	८	५	१३	
अवस्थामा रहेका बालबालिका	-	-	-	
आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिका	११	१०	२१	
संस्थागत संरक्षणमा रहेका बालबालिका	-	-	-	
सडक बालबालिका	-	-	-	
जेलमा रहेका	-	-	-	

हिंसा /यातना पीडित बालबालिका	४	२	६	
अलपत्र वा वेवारिसे अवस्थामा फेला परेका बालबालिका	-	१	१	
बेचबिखनमा परेका बालबालिका	-	-	-	
जम्मा	३१	२०	५१	

स्रोत : स्थलगत अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफल

६५. महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण :

नेपालको अन्य भागहरूमा जस्तै यस आठवीस नगरपालिकामा पनि पारिवारिक तथा सामाजिक तहबाट महिला हिंसाका केही घटनाहरू घट्ने गरेको देखिन्छ। विशेषगरी सामाजिक अन्धविश्वास, अशिक्षा, पारिवारिक बेमेल, आर्थिक विपन्नता लगाएतका समस्याहरूका कारण यस्तो अवस्था आउने गरेको छ। यस नगरपालिकामा आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को चैत्र मसान्त सम्मको स्थानीय मेलमिलाप केन्द्र, वडा कार्यालय तथा प्रहरी चौकीको तथ्याङ्क अनुसार देखा परेका महिला हिंसाका घटनाहरूमा सबैभन्दा बढी ५३ जना श्रीमानबाट अर्को विवाह गरेका कारण पिडित भएका छन्। नगरपालिकाभित्र भएका महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण निम्नअनुसार उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.५८ : महिला हिंसाका घटनाहरूको विवरण :

क्र.स	विवरण	वडागत संख्या									जम्मा संख्या
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	
१	घरेलु हिंसाबाट पिडित	३०	१०	-	-	-	-	-	-	-	४०
२	सौता रहेको	४	७	६	८	१०	१२	१	२	३	५३
३	बेचबिखनमा परेका	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
४	श्रीमानबाट पिडित/पिटिएका	१०	१२	-	-	-	-	-	-	-	२२
५	द्वन्द्वबाट पिडित	५	६	१	२	-	-	-	१	-	१५
६	सामाजिक कुरीति लगाईएका	२	-	-	-	-	-	-	-	-	२
७	अन्य	-	-	७	-	-	५	-	-	-	१२
	जम्मा	५२	३७	१७	१४	१५	२३	८	११	१२	१४४

स्रोत : स्थानीय मेलमिलाप केन्द्र तथा वडा कार्यालय

६६. वातावरण तथा सरसफाई

यस नगरपालिकामा वातावरण तथा सरसफाईका लागि राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूपका आधारहरू पुरा नभए पनि नगरपालिकाभित्र समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरू खुला दिसामुक्त गा.वि.स.हरू घोषणा भई अहिले पूर्ण सरसफाईका लागि अग्रसर भएका छन्। यद्यपि यस नगरपालिकाभित्रका विभिन्न सार्वजनिक स्थानहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण तथा यथोचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

६७. फोहरमैला व्यवस्थापन

यस आठवीस नगरपालिका शहरीकरण उन्मुख भएकोले यसको व्यवस्थित तवरको ल्याडफिल्ड साइटको व्यवस्थापन गर्नु जरुरी देखिन्छ। विशेष गरी खोला खोल्सा, नदी किनारा, घर नजिकै खाडल बनाएर कुहिने बस्तुहरूलाई कम्पोष्ट मलको रूपमा विसर्जन गर्ने गरेको देखिन्छ। यस नगरपालिकामा आगामी दिनमा नगरलाई सफा र स्वच्छ गराउनका लागि फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न जरुरी देखिएको छ।

६८. सेवा प्रवाह विवरण

यस नगरपालिकामा अत्यावश्यक सेवा प्रवाहका लागि व्यवस्थित किसिमको स्रोत साधनको अभाव रहेको छ । विपद ब्यस्थापनको सन्दर्भमा उद्धारको लागि आवश्यक दमकल, एम्बुलेन्स, शववाहन तथा सुरक्षा निकायको सवारी साधन जस्ता साधन स्रोतहरूको ब्यवस्थापन गरी अत्यावश्यक सेवा प्रवाहलाई ब्यवस्थित गर्नको लागि सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरूले तदारुकता देखाउन जरुरी देखिन्छ ।

६९. कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह

नेपालीहरूको प्रमुख पेशा तथा व्यवसायका रूपमा कृषि तथा पशुपालन भएता पनि ग्रामिण समुदायका नागरिकहरूले उक्त क्षेत्रमा उचित सेवा प्राप्त गर्न सकेका छैनन् । यस नगरपालिका अन्तरगतका वडाहरूमा कृषिसेवा प्रवाह गर्नका लागि वडा नं. ४ मा कृषि सेवाकेन्द्र रहेको छ । नगरपालिकामा विभिन्न कृषक समुहहरू दर्ता भई संचालनमा आएका छन् जसको विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.५९ : नगरपालिका भित्र दर्ता भई संचालनमा रहेका कृषक समुहहरू

सि.नं.	समुहको नाम	ठेगाना	जम्मा सदस्य संख्या			समुह दर्ता मिति	पकेट क्षेत्र
			म	पु	जम्मा		
१	काफलपानी ताजा तरकारी उत्पादन कृ.स	तिलेपाटा ३	१६	२२		२०७१-१०-११	तरकारी
२	खाद्यान्न तथा तरकारी बाली कृ.स	तिलेपाटा २	१०	१५	२५	२०५९-०६-०६	तरकारी
३	टिमिसैन ताजा तरकारी उत्पादन कृ.स	सातला ८	३	११	१४	२०६८-०३-०५	तरकारी
४	वाटेफल तरकारी कृ.स.	पिपलकोट २	१४	२	१६	२०७०-०२-१९	तरकारी
५	सरस्वती तरकारी उ.कृ.स.	पिपलकोट ८	१७	८	२५	२०७१-१२-२२	तरकारी
६	बेलगडा तरकारी उत्पादन कृ.स	सिगौडी १	२५	०	२५	२०७१-०१-२६	तरकारी
७	कालिका सामुदायिक कृ.स.	सिगौडी ९	२४	०	२४	२०७१-०१-२५	तरकारी
८	प्रगतिशिल तरकारी उ.कृ.स	पिपलकोट ३	१६	३	१९	२०७१-०८-१६	तरकारी
९	खडिक टुडेगडा फलफुल कृ.स.	तिलेपाटा ३	२	२३	२५	२०७२-०६-२७	तरकारी
१०	वाटिका फलफूल बहुउदेशिय उ.कृ.स.	पिपलकोट ७	८	७	१५	२०७१-०७-२९	फलफूल
११	सिद्धपाइला तरकारी उ.कृ.स	सिगौडी ३	३३	०	३३	२०७१-०१-०१	तरकारी
१२	ईसा तरकारी उ. कृ.स.	सिगौडी ६	८	१७	२५	२०७२-०६-२३	तरकारी
१३	किसान कल्याण फलफुल कृ.स.	सिगौडी ८	१४	११	२५	२०७२-०६-१२	फलफुल
१४	वरपिपल खाद्यान्न तथा तरकारी उ.कृ.स	सिगौडी ९	२५	०	१७	२०६४-०२-१०	खाद्यान्न
१५	महिला उत्थान तरकारी उ.कृ.स.	राकमकर्णाली १	१५	५	२०	२०६६-०७-२९	तरकारी
१६	मालिका फलफूल तथा तरकारी उ.कृ.स	सिगौडी ९	३	१२	१५	२०७२-०६-२२	तरकारी
१७	विजय अम्मर खाद्यान्न तथा तरकारी उत्पादन कृ.स.	राकमकर्णाली १	१३	१	१४	२०७०-०५-१५	खाद्यान्न
१८	कालिका खाद्यान्न तथा तरकारी उ.कृ.स.	सिगौडी ९	१४	१	१५	२०६८-०५-२०	खाद्यान्न
१९	वसुन्धरा कृ.स.	राकमकर्णाली २	२३	२	२५	२०७२-०२-१७	तरकारी
२०	कालिका फलफुल उ.कृ.स.	पिपलकोट ८	११	१२	२३	२०७१-१२-२१	तरकारी
२१	किसान कल्याण ताजा तरकारी उ.कृ.स.	सिहासैन ९	११	६	१७	२०६७-०८-२०	तरकारी
२२	आय आर्जन ताजा तरकारी तथा वर्ष फलफुल कृ.स.	सिहासैन ३	५	२१	२६	२०७२-०९-३०	अलैची
२३	लालीगुरास तरकारी उ.कृ.स.	तिलेपाटा ६	१७	९	२६	२०७२-०१-०९	तरकारी
२४	नैनलदेव तरकारी उ.कृ.स.	राकमकर्णाली ९	५	७	१३	२०७२-१०-१२	तरकारी
२५	कालिका तरकारी उ.कृ.स.	राकमकर्णाली ७	२८	१	२९	२०७१-०५-१५	तरकारी
२६	लालिगुरास तरकारी उ.कृ.स.	सिहासैन ७	६	१९	२५	२०७२-१०-१२	तरकारी
२७	जनजागरण तरकारी तथा विउ उ.कृ.स.	सिगौडी ५	२२	५	२७	२०७२-१२-२८	तरकारी
२८	जनचेतना तरकारी कृ.स.	राकमकर्णाली ६	३६	१	३७	२०७१-०५-२०	तरकारी
२९	दलित महिला उत्थान कृ.स.	सिगौडी ९	२५	०	२५	२०६९-०६-०६	तरकारी

७०. पशु सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह

दैलेख जिल्लामा कुल १२ वटा पशुसेवा केन्द्रहरू संचालनमा रहेका छन् । ती पशुसेवा केन्द्रलाई क वर्ग र ख वर्गमा विभाजन गरीएको छ । क वर्गका २ वटा र ख वर्गका १० वटा पशुसेवा केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन् । यस मातहतमा पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरू रहेका हुन्छन् । प्रत्येक पशु स्वास्थ्य केन्द्रमा ३ जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । जिल्ला पशु सेवा कार्यालय दैलेखको तथ्याङ्क अनुसार यस नगरपालिकामा साविकको सिंगौडी र सिंहासैन गाविस अर्थात हालको वडा नं. २ र वडा नं. ६ मा “ख” वर्गको पशु सेवा केन्द्र रहेको छ ।

७१. हुलाक सेवा,

हुलाक सेवा संचार तथा खबर आदान प्रदानको लागि एउटा महत्वपूर्ण माध्यम हो । बदलिदो संचार प्रविधि संगसंगै नेपालमा हुलाक सेवाको प्रविधिमा समयानुकूल विकास र बिस्तार हुन नसक्दा हाल आएर हुलाक सेवाको लोकप्रियता घट्दै गिरिरहेको छ । यस आठवीस नगरपालिकामा साविकका गाविसहरू सात्तला, सिंगौडी, पिपलकोट, सिंहासैन र तिलेपाटामा ५ वटा अतिरिक्त हुलाक कार्यालय र राकमकर्णालीमा एक वटा इलाका हुलाक कार्यालय गरी जम्मा ६ वटा हुलाक कार्यालयहरू रहेका छन् । भौतिक स्रोत साधनका हिसाबले यस नगरपालिकामा रहेका हुलाक कार्यालयहरूलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ६० : नगरपालिकाको हुलाक सेवाको अवस्था

क्र.स	नगरपालिकाको वडा नं.	भवनको प्रकृति (वटा)		कैफियत
		कच्ची	पक्की	
१	१	१	-	भाडामा
२	२	१	-	भाडामा
३	४	१	-	भाडामा
४	५	१	-	भाडामा
५	६	१	-	भाडामा
६	८	१	-	भाडामा

स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७५

७२. नगरपालिकामा भएका हालका भवनहरू

यस नगरपालिका अर्न्तर्गत रहेका साविकका गाउँ विकास समितिहरू तथा हालका कार्यालयहरूले आ-आफ्ना भवनहरूबाट निरन्तर रूपमा सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् भने नयाँ बनेका वडा कार्यालयहरू भवन विहिन अवस्थामा भाडामा कार्यालय संचालन गरिरहेका छन् । नगरपालिका कार्यालय पनि हाल वडा नं. ४ मा भाडाको भवनबाट संचालन गरिएको छ । यसरी हेर्दा यस नगरपालिकाका दैनिक सेवा प्रवाहका कामहरू संचालन गर्नमा भौतिक संरचनाको अभाव रहेको छ । यस सम्बन्धी थप विवरणलाई निम्न अनुसारका तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६१ : नगरपालिकामा भएका हालका भवनहरूको अवस्था

क्र.स.	नगरपालिका/वडा नं.	भवनको प्रकृति : वटा			स्वामित्व
		कच्ची	पक्की	जम्मा	
१	१	१	-	१	भाडामा
२	२	१	-	१	सरकारी
३	३	१	-	१	भाडामा
४	४	-	२	२	भाडामा
५	५	१	-	१	सरकारी

क्र.स.	नगरपालिका/वडा नं.	भवनको प्रकृति : वटा			स्वामित्व
		कच्ची	पक्की	जम्मा	
६	६	२	-	२	सरकारी
७	७	-	१	१	भाडामा
८	८	-	१	१	सरकारी
९	९	१	-	१	भाडामा
१०	नगरपालिका केन्द्र	-	१	१	भाडामा
जम्मा		७	५	१२	

स्रोत : स्थलगत अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफल २०७५

७३. बसपार्क वा बस स्टेशन

सुर्खेत-जुम्ला राजमार्ग खण्डमा यस नगरपालिका पर्ने भएता पनि आफ्नो सबै क्षेत्र भित्र आवत जावत गर्नको लागि भने उपयुक्त सडक तथा सवारी साधनको अभाव रहेको छ । सुर्खेत-जुम्ला राजमार्ग सडक खण्डमा दैनिक दर्जनौ सवारी साधनहरु गुडिरहेता पनि व्यवस्थित बसपार्क भने नगरपालिकाको कुनै पनि स्थानमा उपलब्ध छैन । हाल यस क्षेत्रका विभिन्न स्थानका सडक किनाराहरुमा गाडी पार्किङ तथा स्टप सेन्टरहरु बन्दै आइरहेका छन् । यस नगरपालिकाको समग्र विकासको लागि विभिन्न स्थानहरुमा सुविधा सम्पन्न बसपार्कहरु निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

७४. सिंचाईको स्रोत

यस नगरपालिकामा सिंचाईका लागि मुख्य गरी स्थानीय स्तरमा बग्ने खोलाहरुलाई स्रोतका रूपमा लिईएको छ । यी खोलाहरुबाट नियमित तथा मौसमी रूपमा स्थानीय बासीहरुले सिंचाई सेवा लिइरहेका छन् । नगरपालिकामा रहेका सिंचाईको स्रोतहरुलाई बढाउनका लागि पानीको अभाव भएको स्थानहरुलाई पहिचान गरी आकाशे पानी संकलन गरी प्रयोग गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाभित्र उपलब्ध विभिन्न सिंचाईका स्रोतहरुको विवरण निम्न तलिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६२ : नगरपालिकामा हाल प्रयोगमा रहेका सिंचाईका स्रोतहरु

वडा नं.	क्र.स.	सिंचाईको स्रोतको नाम	कैफियत
१	१	माभुवगर आँपखेत सिंचाई कुलो	संचालनमा
	२	छानाखेत सिंचाई कुलो	संचालनमा
	३	लेस्टेचौर सिंचाई कुलो	संचालनमा नरेको
२	४	टुनीखेत सिंचाई कुलो	संचालनमा
	५	सिमनेटोल सिंचाई	संचालनमा
	६	चिउरीखेत सिंचाई	संचालनमा
	७	सिमखेत सिंचाई	संचालनमा
	८	आमखेत सिंचाई	संचालनमा
३	९	जाक्सीखोला सिंचाई योजना	संचालनमा
	१०	साईखोला सिंचाई योजना	संचालनमा
४	११	सेरीकुलो सिंचाई योजना	संचालनमा
	१२	चौडीकुलो सिंचाई योजना	संचालनमा
	१३	कुडीकुलो सिंचाई योजना	संचालनमा
	१४	वगरखेत सिंचाई योजना	संचालनमा
	१५	सिरुवारी सिंचाई योजना	संचालनमा

वडा नं.	क.स.	सिचाईको स्रोतको नाम	कैफियत
	१६	जिउला सिचाई योजना	संचालनमा
	१७	वाखेकोट सिचाई योजना	संचालनमा
	१८	रिटा सिचाई योजना	संचालनमा
	१९	सानखेत सिचाई योजना	संचालनमा
५	२०	दुहडेखोला सिचाई योजना	संचालनमा
	२१	भिन्निखोला सिचाई योजना	संचालनमा
	२२	कोलखेत सिचाई योजना	संचालनमा
	२३	रामरहे पातेमेला सिचाई योजना	संचालनमा
	२४	घटेखोला सिचाई योजना	संचालनमा
६	२५	लामधारा सिचाई योजना	संचालनमा
	२६	वागेचारुकुला सिचाई योजना	संचालनमा
	२७	पालपावन कुलो सिचाई योजना	संचालनमा
	२८	टाडु सिचाई योजना	संचालनमा
	२९	वाग्ज्यामेल सिचाई योजना	संचालनमा
	३०	हियाधारासिचाई योजना	संचालनमा
	३१	लयासिम सिचाई योजना	संचालनमा
७	३२	कल्यान खोला सिचाई योजना	संचालनमा
	३३	टुढाखोला सिचाई योजना	संचालनमा
	३४	गैराडाडा सिचाई योजना	संचालनमा
	३५	सिस्नेखोला सिचाई योजना	संचालनमा
८	३६	पोखरीखाल सिचाई योजना	संचालनमा
	३७	तालडाडा सिचाई योजना	संचालनमा
	३८	उतिसेपानी सिचाई योजना	संचालनमा
	३९	भण्डारीमुल सिचाई योजना	संचालनमा
९	४०	कालापडा सिचाई योजना	संचालनमा
	४१	भकभकेपानी सिचाई योजना	संचालनमा
	४२	घम्कखापा सिचाई योजना	संचालनमा
	४३	सेरीगडा माभकुलो सिचाई योजना	संचालनमा
	४४	काफलपानी सिचाई योजना	संचालनमा

स्रोत : स्थलगत अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफल २०७५

७५. तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम

यस नगरपालिकाभित्र उल्लेख्य मात्रामा तालतलैयाहरू नरहेता पनि केही संख्यामा तालतलैयाहरू रहेका छन् । नगरपालिकाभित्र उपलब्ध तालतलैयाहरूको उचित संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस नगरपालिकामा उपलब्ध तालतलैयाहरूको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६३ : तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम

क्र.स	नाम	वडा नं.	प्रमुख विशेषता	कैफियत
१	कुमालखाडा पोखरी	३	प्राकृतीक सौन्दर्यता,सिचाई	
२	कुजेडा पोखरी		प्राकृतीक सौन्दर्यता,सिचाई	
३	जाक्सी पोखरी		प्राकृतीक सौन्दर्यता,सिचाई	
४	नाव पोखरी	६	प्राकृतीक सौन्दर्यता,सिचाई	
५	तिरुवा पोखरी		प्राकृतीक सौन्दर्यता,सिचाई	
६	पैवागडा पोखरी		प्राकृतीक सौन्दर्यता,सिचाई	
७	पोखरी ताल	८	प्राकृतीक सौन्दर्यता	
८	पुरानो कुवा		प्राकृतीक सौन्दर्यता	
९	पाण्डवको कुरुवाहरु		प्राकृतीक सौन्दर्यता,प्राचिन	

स्रोत : स्थलगत अध्ययन लक्षित समुह छलफल २०७५

७६. नगरपालिकाको टाढाको बस्ति बाट वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

भौगोलिक रूपमा विकटता रहेका क्षेत्रहरूलाई समावेश गरी यो नगरपालिका बनेको छ । यस नगरपालिकाका अधिकांश वस्ती तथा टोलहरूमा पर्याप्त मात्रामा सडक संजाल विस्तार गर्न सकिएको छैन, विस्तार भएका क्षेत्रहरूमा पनि सवारी साधनहरूको उपलब्धता नभएकोले अधिकांश नागरिक नगरपालिका भित्रका कामहरूमा पैदल यात्रा नै गर्न बाध्य छन् । वडा कार्यालयमा आएर सेवा लिनको लागि पनि घण्टौं हिड्नु पर्ने बाध्यता रहको छ । वडाका गाउँहरूदेखि वडा केन्द्रसम्म आउन लाग्ने समयलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६४ : नगरपालिका कार्यलय देखि अन्य वडाहरूमा पुग्न लाग्ने अनुमानित समय तालिका

वडा नं.	टाढाको बस्तिको नाम	माध्यम	वडा केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१	मानाकोट	पैदल	२.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
२	सिस्ने	पैदल	२.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
३	टुनिवगर	पैदल	२ घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
४	खिडकीजिउला	सवारी	३० मिनेट	कार्य प्रकृति अनुसार
५	लयापातल	पैदल	२.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
६	खिडकीजिउला	पैदल	२.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
७	मडासैन	पैदल	१.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
८	नाउली	पैदल	२.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार
९	विरेधुन	पैदल	१.३० घण्टा	कार्य प्रकृति अनुसार

स्रोत: लक्षित समुह छलफल आधारमा २०७५

७७. बैंक तथा वित्तीय संस्था

साविकको छ वटा गाविसहरू एक आपसमा गाभिएर बनेको यस नगरपालिका भौगोलिक तथा विकासका हिसाबले दैलेख जिल्लाका अन्य नगरपालिकाहरू भन्दा विकट र विकासोन्मुख नगरपालिका हो । हाल सम्म यस नगरपालिकाभित्र इनभेष्टमेण्ट बैंकको शाखा अपर कर्णाली जल विद्युत आयोजनाको अफिस क्षेत्रमा रहेको तर उक्त बैंकले ठुलो आर्थिक कारोवार नगर्ने भएकाले यस नगरपालिका क्षेत्रका सरकारी तथा अन्य आर्थिक कारोवारहरूको अधिकांश बैंकिङ कारोवारहरू जिल्ला सदरमुकाम तथा दुल्लु नगरमा रहेका बैंकहरू मार्फत नै हुने गर्दछन् । सबै गाउँपालिका तथा

नगरपालिकाहरूमा अनिवार्य रूपमा वाणिज्य बैंकहरूको शाखा विस्तार गर्ने नेपाल सरकारको नीति अनुरूप यस नगरपालिकाको केन्द्र राकमकर्णालीमा इनभेष्टमेण्ट बैंकको शाखा विस्तार गर्ने नीतिगत सहमति भए पनि बैंकिङ कारोबारको शुरुवात भईसकेको छैन ।

७८. खुला क्षेत्र

दैलेख जिल्ला आफैमा एक पहाडी जिल्ला हो । त्यसमा पनि भौगोलिक विकटता रहेको यस आठवीस नगरपालिकामा प्रशस्त डाँडाकाडा, वन जंगल भएको हुनाले राकमकर्णालीमा बाहेक समथर क्षेत्र छैन र खुला क्षेत्र भने पाउन मुस्किल छ । त्यसकारण यस नगरपालिकाका अन्य क्षेत्रमा जस्तो व्यवस्थित तथा तोकिएको खुला क्षेत्रको व्यवस्था गरिएको छैन । यद्यपि विपदको बेला आकस्मिक उद्धार गर्न तथा मेला पर्व तथा मनोरञ्जनका कार्यक्रम गर्नको लागि खुल्ला क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । हाल नगरपालिकाका साना सार्वजनिक स्थल, सामुदायिक विद्यालयका चौर र नदी किनारा तथा खुल्ला डाँडाहरूमा यस्ता प्रकारका सार्वजनिक कार्यक्रम तथा मेला, जात्राहरू संचालन हुने गर्दछन् ।

७९. अचल सम्पत्ति विवरण

नागरिकलाई दिनु पर्ने न्यूनतम सेवा सुविधा प्रवाह गर्नका लागि यस नगरपालिकामा नगरकार्यपालिकाको कार्यालय र सो अन्तरगत विभिन्न विषयगत शाखाहरू (शिक्षा ,स्वास्थ्य, पशु स्वास्थ्य कृषि विकास आदि) ,नयाँ सहर आयोजना, प्रहरी चौकी , इलाका वन,इलाका हुलाक कार्यालय तथा नगर विकास समिति लगायत रहेका छन् जसको भौतिक विवरणलाई निम्न तालिकामा उल्लेख गरीएको छ ।

तालिका नं. ६५ : अचल सम्पत्ती सम्बन्धी विवरण तालिका

वडा नं	क्र.स.	अचल सम्पत्ति	इकाइ (वटा, विगाहा, रोपनी, कठ्ठा आदी)	स्वामित्वमा रहेको	कैफियत
नगरपालिका केन्द्रमा	१	भवन	२	निजी	भाडामा
	२	जमिन	-		
	३	गाडी	३	नगरपालिका	
	४	मोटर साइकल	६	नगरपालिका	
	५	अन्य मेशिन	-	नगरपालिका	
१	१	भवन	१	नगरपालिका	भाडामा
	२	जमिन	५ रो	स्वास्थ्य चौकी	
	३	गाडी	१	स्वास्थ्य चौकी	
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		
२	१	भवन	१	स्वास्थ्यचौकी	
	२	जमिन	११ रो	स्वास्थ्यचौकी ,वडाकार्यालय	
	३	गाडी	१	स्वास्थ्यचौकी	
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		
३	१	भवन	१	वडा कार्यालय	भाडामा
	२	जमिन	-		
	३	गाडी	-		

वडा नं	क्र.स.	अचल सम्पति	इकाइ (वटा, विगाहा, रोपनी, कठ्ठा आदी)	स्वामित्वमा रहेको	कैफियत
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		
४	१	भवन	२	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य भवन	वडा कार्यालय भाडामा
	२	जमिन	८ रो	स्वास्थ्यचौकी	
	३	गाडी	-		
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		
	६	अन्य मेशिन	-		
५	१	भवन	१	स्वास्थ्यचौकी	
	२	जमिन	१ रो	स्वास्थ्यचौकी	
	३	गाडी	-		
	४	मोटर साइकल	-	वडा कार्यालय	
	५	अन्य मेशिन	-		
६	१	भवन	२	वडाकार्यालय	भाडामा
	२	जमिन	२	स्वास्थ्यचौकी	
	३	गाडी	-		
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		
७	१	भवन	१	वडाकार्यालय	भाडामा
	२	जमिन	-		
	३	गाडी	-		
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		
८	१	भवन	२	वडाकार्यालय, स्वास्थ्य चौकी	
	२	जमिन	५	वडा कार्यालय	
	३	गाडी			
	४	मोटर साइकल			
	५	अन्य मेशिन	-		
९	१	भवन	१	वडाकार्यालय	भाडामा
	२	जमिन	-		
	३	गाडी	-		
	४	मोटर साइकल	-		
	५	अन्य मेशिन	-		

स्रोत: नगरपालिकाको कार्यालय आठवीस २०७५

८०. धार्मिक स्थलको नाम

अठावीस नगरपालिकामा धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विद्यमानता र विकास न्यून रहेको छ । विशेष गरी यातायातको असुविधा, प्रचार प्रसारको कमी, संरक्षणमा समस्या, भौगोलिक विकटता, आर्थिक समस्या लगायतले यस्ता सम्पदाहरूको विकासमा उल्लेख्य प्रगति भएको देखिँदैन । यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख धार्मिक स्थलहरूको विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६६ : धार्मिक स्थलको विवरण :

वडा नं.	मन्दिर	मस्जीद	गुम्बा	चर्च	जम्मा
१	बण्डाली ,मष्टा,अधिकारी,मौला,कालिका	-	-	-	५
२	माई,कालिका,बण्डाली,मष्टा,सुगासैनी,अधिकारी	-	-	-	६
३	कालिका,बण्डाली,मष्टा,माई,कुलदेवता	-	-	-	५
४	नैनेल,लाटाथान,पितरथान,बसुन्धारा	-	-	-	४
५	नैनेल देवता,माई,नैन थान,ढेके ढुंगा माई	-	-	-	४
६	नैनेल,कालिका,माई,कुल देवता,भैरव	-	-	-	५
७	अधिकारी,मंगलासैनी,भैरव,मष्टा,कुल देवता,माई,कालिका	-	-	-	७
८	अधिकारी,कालिका,कुल देवता,जगनाथ,भगवति,विशाला,मष्टा,दुधे मष्टा	-	-	-	८
९	माई,वयलढुंगा,कालिका,खोदाई,कुलदेवता	-	-	-	५
जम्मा	४५	-	-	-	४७

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७५

८१. सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्था :

दैलेख जिल्लालाई देशको अन्य भू-भाग लगायत बाह्य संसारसँग भू-मार्गबाट जोडने सडकको निर्माण पनि वि.सं. २०४७ सालतिर मात्र भएको हो । हाल यस नगरपालिका भएर कर्णाली राजमार्ग,मध्यपहाडी राजमार्ग जोडिएको छ भने साविकका छ गाविसहरू मिली बनेको यस नगरपालिकाका केही वस्तीहरूमा मोटर बाटोले अझै पनि छुन सकेको छैन । हाल संचालनमा आइरहेका केही सडक बाटाहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेकोछ ।

तालिका नं. ६७ : सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्थाको विवरण

क्र.सं.	सडकको वर्गीकरण	लम्वाई कि.मि.	सडकको औसत चौडाइ (मि.)	सडकले सेवा पुगेका वडाहरू
१	कर्णाली राजमार्ग	३५	८	वडा नं. १,२,३,४ र ५
२	मध्य पहाडी राजमार्ग	२५	१०	वडा नं १,२ र ३ सम्म
३	पक्की तथा कालोपत्रे	४०	८	वडा नं. १,२,३,४ र ५
४	ग्राभेल सडक	१	६	वडा नं. ४
५	कच्ची सडक/मौसमी सडक	१२०	५	१ देखि ९ सम्म सबै वडामा
६	मुल वाटो (Trail)	२१	२	१ देखि ९ सम्म सबै वडामा
७	ढुंगा छापेको वाटो	१	१	आ.वि.न.५का केही केही भागमा
जम्मा		२३७		

स्रोत :लक्षित समुह छलफल २०७५

८२. निर्माणाधीन नगर स्तरीय सडकहरू :

आठवीस नगरपालिकाको राकम बजारमा नयाँ सहर आयोजना अन्तरगत ग्राभेल हुदै छ भने नगरपालिकाका अन्य वडा केन्द्र र अन्तर वडा जोडने सडकहरू निर्माण भै रहेका छन ।

तालिका नं. ६८ : नगरपालिकाभित्र निर्माणधिन सडकहरु

सडकको किसिम	अनुमानित लम्बाई किमी	सडकको औसत चौडाई (मि.)	सडकले सेवा पुग्न सक्ने वडा तथा बस्तीहरु	लाभान्वित जनसंख्या
कालो पत्रे	-	-	-	-
ग्राभेल	१	५	राकमकर्णाली	५००
कच्ची तथा धुले	१२०	५	१ देखी ९ सम्मका विन्भिन वस्तीहरु	१५,०००
जम्मा	१२१			

स्रोत :लक्षित समुह छलफल २०७५

८३. नगरपालिका क्षेत्रभित्र रूट परमिट लिएर संचालन भएका सवारी साधनहरुको विवरण

यस नगरपालिकाको नियमित गाडीहरु चल्ने सडक भनेको कर्णाली राजमार्ग नै हो । नगरपालिकाका कतिपय वडाहरुमा सडक संजालको सुविधा अझै पनि प्रभावकारी रूपले संचालन हुन नसकेकाले यस नगर क्षेत्रहरुका नागरिकहरुले सास्ती भोग्नुपरेका छन् । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र मात्र रूट परमिट लिएर हालसम्म कुनै सवारी साधनहरु संचालनमा आएको स्थिति छैन ।

८४. नगरपालिका क्षेत्रमा चल्ने सवारी साधनहरुको विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रका विभिन्न स्थानहरुमा संचालन भएका विभिन्न प्रकारका दुई पाङ्ग्रे र चार पाङ्ग्रे सवारी साधनहरुको विवरणलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरीएको छ ।

तालिका नं. ६९ : नगरक्षेत्रमा सञ्चालन भएका सवारी साधनहरुको विवरण :

क्र.स.	सवारी साधनको प्रकार	संख्या	अवस्था		कैफियत
			१० वर्ष सम्म पुरानो	१० वर्ष भन्दा बढि पुरानो	
१	नीजि	१९	१९	-	
२	सरकारी स्वामित्वका	४	४	-	
३	सार्वजनिक (भाडाका)	१	१	-	
४	कुटनैतिक	-	-	-	
५	अन्तराष्ट्रिय गै.स.स.	-	-	-	
जम्मा		२४	२४	-	

स्रोत : स्थलगत अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफल, २०७५

८५. विद्यमान सतह ढलको अवस्था

नगरपालिकाको अधिकांश भु-भागमा व्यवस्थित सतह ढलको व्यवस्था देखिदैन । दैलेख जिल्लाका स्थानीय तहहरुमा न्यून शहरीकरण,अव्यवस्थित बसाइसराई, विकासको न्यून अवस्था लगाएतका कारणले गर्दा यस नगरपालिकामा पनि यस किसिमको व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । तर पनि भविष्यमा सहरीकरण संगसंगै यस किसिमको आयोजना संचालन गर्ने सोच नगरपालिकाको रहेको छ ।

८६. सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाका अधिकांश क्षेत्र पहाडी भागमा अवस्थित रहेको र जनघनत्व पनि कम भएको हुनाले प्राय गरेर निजी बाहेक सार्वजनिक शौचालयहरूको निर्माण तथा प्रयोग न्युन रहेको छ। यद्यपि दैलेख जिल्ला सन २०१५ मा नै खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भई सकेकाले नगरपालिका भित्रका साविकका केही गाविसहरूका स्थानहरूमा सार्वजनिक शौचालय बनाउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था अनुसार जम्मा ३ वटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्। नगरपालिकाभित्र उपलब्ध सार्वजनिक शौचालयहरूको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ७० : नगरपालिकामा रहेको सार्वजनिक शौचालयहरू

क्र.स	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	वडा नं.	कैफियत	सञ्चालनको अवस्था	सञ्चालक
१	खिडकी जिउला	६	कच्ची	चालु	वजार समिती
२	खोलीवजार,वाखेकोटवजार	४	पक्की	चालु	वजार समिती
३	खम्मडाडा	१	कच्ची	चालु	सल्लेरीचौर सा.व.उ.स.
४	भैल्टडी	४	पक्की	चालु	वजार समिती
जम्मा		४ वटा			

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७५

८७. प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा प्राकृतिक प्रकोपबाट भएको क्षतिको विवरणलाई विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रमा आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को चैत्र मसान्त सम्ममा वडा नं. २,३ र ८ मा आगजनी र ५ मा पहिरोले वन जंगल, घर, जग्गा तथा मानविय क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ भने हावाहुरीले घर,विद्यालयका छाना उडाएको छ खडेरीले तरकारी र खेतीवालीलाई नोक्सान पुऱ्याएको पाइन्छ। जुन विषय निम्न अनुसारको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ७१ : प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण

प्रकोपको किसिम	क्षतिको विवरण	भएको अनुमानित क्षती	मानवीय क्षति
		(रकम रु. हजारमा)	
बाढि	घर जग्गा नष्ट	१००,०००	-
पहिरो	घरजग्गा र वनजंगल	८५००००	-
आगजनी	घर ३ वटा	७०००००	-
महामारी	छैन	-	-
हावाहुरी	भवन भत्काएको	८२५०००	-
चट्यांग	पशुधन नष्ट	८००००	-
नदी कटान	छैन	-	-
खडेरी	खेतीवाली नष्ट	७२००००	-
शित लहर	छैन	-	-
भुकम्प	छैन	-	-
अन्य..	छैन	-	-
जम्मा		३,२७५,०००	-

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७५

८८. विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी सम्बन्धी विवरण:

नेपाल सरकारले भर्खरमात्र संघिय संरचना अनुसार साविकका गाविसहरूलाई समायोजन गरी विभिन्न गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू बनाएको छ । यस किसिमका स्थानीय तहहरूमा आधारभुत सेवाको समेत अभाव देखिएको छ । यो नगरपालिकाले विपद व्यवस्थापनको पूर्व तयारी स्वरुप स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिती गठन , विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना गरिसकेको छ, भने वडा स्तरमा समिति गठन, सुरक्षित स्थानको छनौट, पूर्व तयारी योजना निर्माण, उद्धार सामग्रीको व्यवस्थापन लगायतका आधारहरू तयार गर्ने सोच राखेको छ ।

८९. सहरी विद्युतीकरण

यस आठवीस नगरपालिका सबै वडाहरूमा विद्युत सेवा पुग्न सकिरहेको छैन । यस नगरपालिकाका अधिकांश नागरिकहरू अझै पनि परम्परागत बत्तिका श्रोतहरू र सोलार बत्तिको प्रयोग गरिरहेका छन् । यस नगरपालिकामा हाल सम्म पनि केन्द्रिय विद्युत प्रशारण लाइन जडान हुन सकेको छैन । आठवीस नगरपालिकाको वडा नं. ४ र ७ का ४७५ घरधुरीले मात्र कानेगाड र छडिखोला जस्ता स्थानीय लघु जल विद्युत आयोजनाबाट सुविधा लिएका छन् । यस नगरपालिकाको विद्युत प्रयोग तथा वितरणको अवस्थालाई निम्न अनुसारको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७२ : विद्युत प्रशारण लाईन जडान संख्या

क्र.सं.	विवरण	परिमाण (संख्या) वडागत रुपमा									जम्मा संख्या
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	
१	निजी ग्राहक लाईन संख्या	-	-	-	२१४	-	-	१९७	-	-	४११
२	व्यापारिक संख्या	-	-	-	५०	-	-	-	-	-	५०
३	अस्थायी वक्ति	-	-	-	८	-	-	६	-	-	१४
जम्मा ग्राहक संख्या		-	-	-	२७२	-	-	२०३	-	-	४७५

स्रोत: स्थलगत अध्ययन , २०७५

९०. दुर संचार सम्बन्धी विवरण

दैलेख जिल्लामा दुरसञ्चार सुविधा प्रदायक सस्थाहरूमा नेपाल दुरसञ्चार संस्था लिमिटेड र एनसेल नेपालले सेवा प्रदान गरिरहेकाछन् । नेपाल दुरसञ्चार संस्था लिमिटेडले जिएसएम तथा सिडिएमए मार्फत पनि फोन तथा इन्टरनेट सेवा प्रदान गर्दै आएकोछ । एनसेल नेपालले पनि जिएसएम प्रविधिमा आधारित फोन तथा इन्टरनेट सुविधा पुऱ्याउदै आएकोछ । यद्यपि भौगोलिक विकटता रहेको यस नगरपालिकाका केही वडाहरूमा सेवा प्रभावकारी नभएको पाइएको छ । स्थानीय आवश्यकताहरूको संभाव्यता अध्ययन गरी सेवा प्रभावकारी नभएका स्थानहरूमा थप सेवा विस्तार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

९१. नगरभित्र पक्की तथा आरसिसि पुल, कल्भर्ट तथा भोलुङ्गे पुलहरूको विवरण

यस नगरपालिकाका विभिन्न सडक खण्ड तथा खोलानाला, नदी तथा अन्य स्थानमा आवतजावतलाई सुरक्षित र सहज बनाउनको लागि विभिन्न स्थानहरूमा भिन्दा-भिन्दै प्रकृतिका पुलहरू निर्माण गरीसकिएको छ भने स्थानीय आवश्यकताहरूलाई मध्यनजर गर्दै केही पुलहरू निर्माणार्थिन अवस्थामा रहेका छन् । भौगोलिक विकटता भएको यस नगरपालिकामा पक्की र भोलुङ्गे पुलको संख्या बढी रहेको छ । नगरपालिकामा रहेका पुलहरूको विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ७३ : पुल सम्बन्धी विवरण

वडा नं	पुल/खोलाको नाम	दायाँ किनारा रहेको स्थान	बायाँ किनारा रहेको स्थान	निर्मित साल (वि.स)	सहयोगी निकाय
१	चिनेखोला पक्की पुल	आठबीस न.पा.१	आठबीस न.पा.१	२०६९	नेपाल सरकार
	चिनेखोला भो पुल	आठबीस न.पा.१	आठबीस न.पा.१	२०७२	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
	असाराघाट कर्णाली नदीमा भो.पुल	आठबीस न.पा.१	अछाम	२०६७	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
२	सिस्नेखोला पक्की पुल	सिस्नेगाउँ	सिस्नेको जंगल	२०४५	नेपाल सरकार
३	जाक्सीखोला पक्कीपुल	कुमालखाडा	जाक्सी	२०७५	नेपाल सरकार
	साइखोला पक्कीपुल	साईगाउ	कुमालडाडा	२०६५	नेपाल सरकार
	कर्णाली नदीमा पक्की पुल	आठबीस न.पा.३	टोटकेशाल,अछाम	२०७३	नेपाल सरकार
	टुनीवगर भोलुङ्गे पुल	आठबीस न.पा.३	लोडे,अछाम	२०५८	नेपाल सरकार
४	राकम कर्णाली कर्णाली नदीमा भोलुङ्गे पुल	आठबीस न.पा.४	अछाम	२०५२	नेपाल सरकार
	भेलतडी कर्णाली नदीमा भोलुङ्गे पुल	आठबीस न.पा.४	अछाम	२०७०	नेपाल सरकार
	खिडकी जिउला कर्णाली नदीमा भोलुङ्गे पुल	आठबीस न.पा.४	अछाम	२०६५	नेपाल सरकार
	खोली बजार पक्की पुल	खोलीबजार	पारीगाउ	२०६८	नेपाल सरकार
५	राहुलरहे खोला भोलुङ्गे पुल	दिपमावि	गोर्खी	२०६९	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
	खुनखोला भोलुङ्गे पुल	पिपलकोट	सिहासैन	२०६७	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
	लयापाताल भोलुङ्गे पुल	लयापातल	तोलीचाका	२०७०	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
	खिडकी जिउलाखोला पक्की पुल	सिहासैन	पिपलकोट	२०६७	नेपाल सरकार
६	खुनखोला भोलुङ्गे पुल	पिपलकोट	राता ताडु	२०६२	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
७	कानेगाड खोला भोलुङ्गे पुल	वडाखेत	टिमीलेखेत	२०७२	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु
	छिडिखोला कानेगाड खोला भोलुङ्गे पुल	आइतेडाडा	सिमलखेत	२०६०	जिविस दैलेख टि.वि.एस.यु

स्रोत:स्थलगत अध्ययन लक्षित समूह छलफल २०७५

९२. व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

यस नगरपालिकाको प्रमुख व्यापारिक केन्द्र राकमकर्णाली बजार हो । यसलाई नेपाल सरकारले मध्य पहाडी राजमार्ग अन्तर्गत नयाँ सहर आयोजना क्षेत्र(मेघासिटी)को रुपमा प्रस्ताव गरेको छ । यसका अलावा नगरपालिकाका अन्य वडाहरू अर्न्तगत स-साना बजारहरू, जसले वडाहरूको पाएक पर्ने स्थानलाई केन्द्र बनाई संचालित छन् , ती बजारहरूको वडा अनुसाको विवरणलाई देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ७४ : प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरू

क्र.सं.	व्यापारिक केन्द्रहरूका नाम	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरू	वडा न	कैफियत
१	रामाघाट बजार	खाद्यान्न ,लत्ता कपडा, भाँडाकुडा,होटेल	१	
२	खम्मडाडा	घरायसी उपभोगका वस्तु		
३	असाराघाट	खाद्यान्न ,लत्ता कपडा, भाँडाकुडा		
४	हुलाकडाँडा	घरायसी उपभोगका वस्तु	२	
५	टुनिवगर	खाद्य, खुद्रा ,लत्ताकपडा,भाडाकुडा,होटेल	३	
६	राकमकर्णाली	खाद्यान्न, कपडा, भाँडाकुँडा, हार्डवेयर,होटेल व्यवसाय,सुनचादी पसल, औषधी,	४	
७	मालाचौर,	खाद्यान्न,खुद्रा,कपडा	५	
८	शान्तीबजार	खाद्यन्न, कपडा		
९	खिडकी जिउला	खाद्यान्न, कपडा, भाँडाकुँडा,होटेल,औषधी पसल	६	
१०	सिहासैन	घरयासी उपभोग्य सामग्री		
११	तिलेपाटा	खाद्यान्न,खुद्रा,कपडा	८	
१२	दहबजार	खाद्यान्न,खुद्रा,कपडा	९	

स्रोत:स्थलगत अध्ययन लक्षित समूह छलफल २०७५

९३.सामुदायिक भवनहरूको विवरण :

नेपाल सरकारले सबै समुदायको पहुँच विस्तार गरी गाउँ र नगरको टोल टोलमा सामुदायिक क्रियाकलाप संचालन गर्नका लागि सामुदायिक भवनहरूको अवधारणा अगाडि सारेको हो । यस नगरपालिकामा सामुदायिक भवन, गाउँघर क्लिनिक, सामुदायिक वन, दलित,महिला नेटवर्क लगायत विभिन्न प्रकृतिका सामुदायिक भवनहरू रहेका छन् । जुन निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७५ : नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेको सामुदायिक भवनहरू

क्र.सं.	सामुदायिक भवनहरूका नाम	वडा नं. वस्ती	हालको उपयोग
१	वन उपभोक्ता समितिको भवन	१ खम्मडाडा	प्रयोग
२	महिला सामुदायिक भवन	१ खम्मडाडा	प्रयोग
३	अधिकारी हरियाली वन सा भवन	२ डाडाघर	प्रयोग
४	दलित नेटवर्क भवन	१ राचोड	प्रयोग
५	सि.वि.ओ भवन	२ हुलाकडाडा	प्रयोग
६	दलित नेटवर्क भवन	३ निमायल	प्रयोग
७	कृषि संकलन केन्द्र	४ वासखोला	प्रयोग
८	दलित नेटवर्क भवन	५ पातेमेला	प्रयोग
९	साना खेत सामुदायिक वन भवन	६ रोल	प्रयोग
१०	वाभुकाटिया सहकारी भवन	६ वाभुकाटिया	प्रयोग
११	जनकल्याण सामुदायिक भवन	८ तिलेपाटा	प्रयोग
१२	वर्धग सेन्टर	८ तर्कू	प्रयोग

स्रोत :लक्षित समूह छलफल २०७५

१४. सार्वजनिक पाटीपौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण :

यस नगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा समुदायमा आधारित विभिन्न सार्वजनिक क्रियाकलाप संचालन तथा स्थानीयहरु जमघट , विश्राम गर्नको लागि सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौतारा रहेका छन् । ती विभिन्न सार्वजनिक पाटी,पौवा तथा चौताराहरुलाई निम्नअनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ७६ : सार्वजनिक पाटीपौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	सार्वजनिक वस्तु विवरण	उपयोग	संख्या
१	खम्मडाडा पिपलचौतारा	सार्वजनिक क्रियाकलाप	१
२	हुलाकडाडा पिपलचौतारा, प्रतिक्षालय	सार्वजनिक क्रियाकलाप	२
३	लाटिकांध चौतारा निमायल,वरपिपलचौतारा कुमालखाडा	सार्वजनिक क्रियाकलाप	२
४	सेरावाडा पिपलचौतारा	सार्वजनिक क्रियाकलाप	१
	जाक्सी कोट	दृश्यावलोकन	१
५	चिउरी पिपलचौतारा	सार्वजनिक क्रियाकलाप	१
६	निरागल चौतारा	सार्वजनिक क्रियाकलाप	
८	सिमडाडा,लाटाकांध चौतारा	सार्वजनिक क्रियाकलाप	२
९	आका पिपलचौतारी	सार्वजनिक क्रियाकलाप	१
	जम्मा		१०

स्रोत : स्थलगत अध्ययन तथा लक्षित समुह छलफल २०७५

१५. खेल मैदान सम्बन्धी विवरण:

यस नगरपालिका अर्न्तगतका विभिन्न वडाहरुमा खुला तथा ठुला खेल मैदानहरु नभएता पनि साना खेल मैदानहरु तथा विद्यालय हाताभित्र खेल मैदानहरु रहेको देखिन्छ । अन्य स्थानमा रहेका खेल मैदानहरुलाई निम्नअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं. ७७ : खेल मैदान सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खेल मैदानको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल (रोपनी)	स्थान तथा वडा नं.	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्छ)	कैफियत
१	राचौड खेलमैदान	५ रोपनी	वडा नं. २ राचौड	विद्यालय	
२	निमायल खेलमैदान	४ रोपनी	वडा नं. ३ निमायल	विद्यालय	
३	वाम्नीथान खेल मैदान	६ रोपनी	वडा नं. ३ वाम्नीथान	विद्यालय	
४	सुखीपिपल खेल मैदान		वडा नं १		

स्रोत :लक्षित समुह छलफल २०७५

१६. नगरपालिका कार्यालयदेखि प्रत्येक वडा केन्द्र सम्मको दूरी

यस नगरपालिका अर्न्तगतका विभिन्न वडा केन्द्रहरुबाट नगरपालिका केन्द्र सम्म आउन लागने दूरीमा सबैभन्दा बढी वडा नं. १ बाट छ, भने नगरपालिका कार्यालय नै वडा नं. ४ मा रहेकोले सबैभन्दा कम वडा नं. ४ मा रहेको छ यसको विस्तृत जानकारीलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ७८ : नगरपालिका कार्यालयदेखि प्रत्येक वडा केन्द्रसम्मको दूरी

वडा नं.	नगर केन्द्रको स्थान	वडा केन्द्रको स्थान	वडा केन्द्र देखि नगर केन्द्रको दूरी(किमि) अनुमानित	कैफियत
१	राकमकर्णाली	खम्मडाडा	२६ कि.मि	
२	राकमकर्णाली	सिगौडी	२० किमी	
३	राकमकर्णाली	निमायल	१० किमी	
४	राकमकर्णाली	राकमकर्णाली	१०० मि	
५	राकमकर्णाली	तोलीचाखा	१५किमी	
६	राकमकर्णाली	सिहासैन	१२ किमी	
७	राकमकर्णाली	ओमकाना	७ किमी	
८	राकमकर्णाली	तिलेपाटा	१२किमी	
९	राकमकर्णाली	दहवजार	२२ किमी	

स्रोत :लक्षित समुह छलफल २०७५

९७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संघसंस्थाको विवरण

नगरपालिकाको विकास र समृद्धिमा ठूलो भुमिका र योगदान पुऱ्याउने हेतुले विभिन्न गैरसरकारी संघसंस्थाहरू पनि लागि परेका छन् । कृषि विकास, शिक्षा, स्वास्थ्य,स्थानीय विकास र सुशासन, उद्यमशिलता विकासमा यी सम्पूर्ण गैरसरकारी संस्थाहरूले आफ्नो कार्यक्रम लक्षित वर्गसम्म पुऱ्याएका छन् । विभिन्न विकास साभेदार अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूको सहयोगमा संचालित संस्थाहरू मात्र यस क्षेत्रमा रहेका छन् । यस नगरपालिकामा देहाय अनुसारका गैर सरकारी संस्थाहरू कार्यरत रहेको विवरण छलफल तथा अभिलेखबाट देखिएको छ ।

तालिका नं. ७९: NGOsहरूको विवरण

क्र.स.	NGO को नाम	लागु भएको स्थान	उद्देश्य / कार्य क्षेत्र	विकास साभेदार
१	सेवक दैलेख	आठवीस नगरपालिका	कृषि,आर्यआर्जन,सुशासन	हेल्भेटास/पहल कार्यक्रम
२	सोसेक दैलेख	आठवीस नगरपालिका	आयआर्जन,जलवायु परिवर्तन	आसा नेपाल / युनिसेफ / सेभ द चिल्डेन
३	एभरेष्ट क्लब दैलेख	आठवीस नगरपालिका	पोषण,आर्यआर्जन	युनिसेफ / सेभ द चिल्डेन/सुआहारा कार्यक्रम
४	फेफोन शाखा दैलेख	आठवीस नगरपालिका	जलवायु परिवर्तन	पानी परियोजना
५	महिला सशक्तिकरण मञ्च दैलेख	आठवीस नगरपालिका	अधिकारमा आधारित	युनिसेफ / सेभ द चिल्डेन
६	ग्रामिण विकास सेवा केन्द्र दैलेख	आठवीस नगरपालिका	भोलुगे पुल	टि.वि.एस.यु

स्रोत :लक्षित समुह छलफल २०७५

९८. नगरपालिका क्षेत्रभित्र गठन भएका टोल विकास संस्थाहरूको विवरण

नेपाल सरकारले गाउँ तथा नगरको विकासका लागि विभिन्न टोल विकास संस्थाहरूको गठन गरी क्रियाशिल गराउने नीति अनुरूप यस्ता संस्थाहरूको गठन गर्ने गरेको छ । यस्ता टोल विकास संस्थाहरू विशेष गरी नगरपालिका क्षेत्रहरूमा बढी केन्द्रित हुने भएकाले यस नगरपालिकाको विभिन्न टोलटोलमा यस किसिमका संस्थाहरूको गठन गर्ने प्रक्रियाहरू अगाडी बढाइएको छ ।

१९. वडा नागरिक मञ्च तथा नागरिक सचेतना केन्द्र सम्बन्धी विवरण

साविकका गाविसहरूका हरेक वडाहरूमा एक एक वटा वडा नागरिक मञ्च र साविकका गाविसहरूको पिछ्छाडिएको वस्तीहरूमा विपन्नता मापनको आधारमा अति विपन्न वस्तीहरू मध्येमा नागरिक सचेतना केन्द्र संचालन गरिनुपर्ने प्रावधान अनुरूप रहेका वडा नागरिक मञ्चहरू हाल विघटनको स्थितिमा हरेका छन् । स्थानीय तहहरूको नयाँ संरचना पछि नागरिक सचेतना केन्द्र र वडा नागरिक मञ्चहरूको सञ्चालन प्रकृया के हुने भन्ने विषयमा प्रष्टता नभएको देखिन्छ ।

१००. जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या विवरण

यस नगरपालिकामा सरकारी र गैर सरकारी संघ संस्थाहरूको समन्वयमा विभिन्न सचेतनामूलक अन्तरक्रिया कार्यक्रम २०७५ साल आषाढ २ गते गरिएको थियो । स्थानीय सरकार र अन्य सेवा प्रदायक निकायहरूबाट बेला बेलामा संचालन गरिने यस्ता प्रकारका अन्तरक्रियाले उल्लेख्य मात्रामा सहभागिता रहेको थियो । यस किसिमको अन्तरक्रिया नियमित रूपमा भई संघ संस्थाहरू संगको समन्वय ,सहकार्य र सामाजिक परिचालन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

१०१. मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा सरकारी र गैर सरकारी संघ संस्थाहरूको समन्वयमा तथा व्यक्तिहरूको आफ्नै पहलमा विभिन्न पेशा व्यवसायहरू संचालनमा रहेको पाईन्छ । यस क्षेत्रका नागरिकहरूको प्रमुख पेशा कृषि देखिन्छ जसमा करिव ८० प्रतिशत नागरिकहरू संलग्न रहेका छन् भने बाँकि अन्य आयआर्जन, व्यापार, नोकरी, वैदेशिक रोजगार, शिक्षण आदी पेशामा संलग्न भएको पाईन्छ ।

१०२. औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी विवरण

यस नगरपालिकाको जनसंख्यालाई विश्लेषण गर्ने हो भने नगरपालिकाका अधिकांश घरधुरीहरूको मासिक आन्तरिक आम्दानी सन्तोष जनक देखिदैन । विशेष गरी नजिकको सहर र छिमेकी देश भारतमा मौसमी ज्याला मजदुरी तथा अन्य काममा सरिक भई यस क्षेत्रका नागरिकहरूले जीवन निर्वाह गरेको पाइन्छ । यहाँका अधिकांश नागरिकहरू निर्वाहमुखी कृषि पेशामा संलग्न रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका ५२६३ परिवारको आम्दानी विश्लेषण गर्दा पारिवारिक मासिक आम्दानी रु.१००० सम्म मात्र हुने ७.२०प्रतिशत छन् भने रु.२५००० भन्दा वढि हुने ३.८० प्रतिशत परिवार छन् । बाँकी ८९ प्रतिशत परिवारको आम्दानी पनि सन्तोषजनक देखिदैन । पछिल्लो यथार्थ विवरण नआएकाले यस अध्ययनमा समावेश गरिएको छैन ।

१०३. विप्रेषण (रेमिटान्स)को विवरण

यस नगरपालिकाको जनसंख्यालाई विश्लेषण गर्ने हो भने केही घरधुरीहरूको आम्दानीको अर्को प्रमुख स्रोतका रूपमा वैदेशिक रोजगारलाई लिईएको छ । यस नगरपालिका क्षेत्रबाट करिव ३५० जना कामको सिलसिलामा वैदेशिक रोजगारमा गएको लक्षित समुह छलफलबाट बुझिन आएको छ । यस नगरपालिका अन्तर्गत साना मनि ट्रान्सफर सेन्टरहरू भए पनि प्रभावकारी हुन नसकेकोले आफन्तले विदेश बाट पठाएको पैशा लिनका लागि यस क्षेत्रका नागरिकहरू अन्य सुविधा सम्पन्न ठाँउमा पुग्नुपर्ने बाध्यता रहेको छ । यस स्थानका नागरिकहरू अन्य स्थान लगायत अन्य जिल्लाका रेमिटान्स सेन्टरबाट रकम बुझ्ने गरेकोले यस नगरपालिकामा वार्षिक भित्रने रेमिटान्सको यथार्थ विवरण प्राप्त गर्न सकिएको छैन ।

१०४. वडा अनुसार विपन्नता स्तरीकरणको अवस्था

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाका घरधुरीहरूको गरिवी मापन विश्लेषण गर्दा प्राप्त नतिजालाई तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ८० : वडा अनुसार विपन्नता स्तरीकरण मापनको घरधुरी विवरण

वडा नं.	विपन्नता स्तरीकरण					कैफियत
	अति गरिव	गरिव	मध्यम	सम्पन्न	जम्मा	
१	१८०	२८०	३४०	३३	८३३	
२	९०	१७०	२४०	११	५११	
३	१२३	२४२	२६५	२५	६५५	
४	११७	१९४	२३०	१५	५५६	
५	१०७	१४४	२६६	२७	५४४	
६	१२७	१९८	२९३	१८	६३६	
७	१२७	१९८	२४६	२०	५९१	
८	१२७	१९३	२३५	१९	५७४	
९	७१	११९	१६०	१३	३६३	
जम्मा	१०६९	१७३८	२२७५	१८१	५२६३	

स्रोत : गाविसड्याग म्यापिड प्रतिवेदन तथा लक्षित समूह छलफल

१०५. विद्युत/सौर्य उर्जा आयोजनाहरूको स्थिति

यस नगरपालिका अर्न्तगतका सबै वडाहरूमा विद्युत सेवा नपुगेता पनि यस क्षेत्रमा सौर्य उर्जा मार्फत नागरिकहरू दैनिकी चलाईरहेका छन् । यस नगरपालिका वडा नं ४ को कानेगाड खोलामा १४ वाट र वडा नं ७ को छडिखोलामा १८ वाट क्षमताको लघुजलविद्युत आयोजनाहरू संचालनमा रहेका छन् । यद्यपि लघु जलविद्युत सुविधा पुगेका वडा नं ४ र ७ का घरधुरीहरूले पनि उल्लेखनीय मात्रामा विद्युत आपूर्ति हुन नसकेकोले सौर्य उर्जा समेत प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

१०६. वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

अन्न वाली, दलहन, तेलहन, तरकारी, फलफुल तथा जडिबुटी खेती गरिएको यस क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी खाद्यान्न उत्पादन र सबैभन्दा कम नगदे वाली रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा बाहिर निकासी तथा भित्र प्रवेश गराउने विभिन्न उत्पादनको कुनै पनि रेकर्ड राख्ने प्रणालीको विकास भैनसकेको कारण अहिले विस्तृत विवरण उपलब्ध नभए पनि आगामी दिनहरूमा विषयगत क्षेत्रको अध्ययन तथा तथ्याङ्कहरू व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ । नगरपालिका भित्रका साविकका गाविसमा कृषि वालीको उत्पादनको अवस्था यहाँ उल्लेख गरिएको छ, जुन निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ८१ नगरपालिकामा कृषि वालीको उत्पादन विवरण

वाली/उत्पादन समूह	आर्थिक वर्ष (२०६९/२०७०)	
	क्षेत्रफल (हे)	उत्पादन (क्विन्टलमा)
अन्न वाली		
धान	५७३.००	११,४६०.००
मकै	९२०.००	२३,५००.००
कोदो	१४०.००	२,४३०.००
गहुँ	१,००७.००	१३,२५०.००

वाली/उत्पादन समूह	आर्थिक वर्ष (२०६९२०७०)	
	क्षेत्रफल (हे)	उत्पादन (क्विन्टलमा)
दलहन वाली	-	-
मास, बोडी,सिमी, मस्याङ, मुसुरो	२६०.००	३,९००.००
तेलहन वाली	-	-
तोरी, सूर्यमुखी	७८.००	१,१२५.००
तरकारी वाली	२२३.००	७,५९०.००
आलु, प्याज, काउली, भन्टा, बन्दा, गोलभेडा, राम तोरिया, साग.....	२७६.००	४,६९०.००
अदुवा, बेसार, लसुन, खुसानी	२७०.००	२,७५०.००
फलफूल खेती	२०७.००	१,२३०.००
केरा, आँप, सुन्तला, नासपाती, भुईकटहर ...	४०.००	४३०.००

स्रोत : लक्षित समूह छलफल / गाविस प्रोफाइल

१०७. पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्था सम्बन्धी विवरण

हाम्रो अधिकांश ग्रामीण क्षेत्र कृषिमा आधारित रहेको छ । कृषि पेशा भन्नाले खेतीपाती गर्ने र पशुपंक्षी पालन गर्ने दुवैलाई जनाउँदछ । ग्रामीण भेगमा मानिसहरूले अनिवार्य रूपमा दुग्धजन्य, मासुजन्य र मलका लागि अनिवार्य रूपमा पशुपंक्षी पालन गर्ने गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकाका स्थानीय बासीको प्रमुख पेशा कृषि नै भएकोले यहाँका जनताहरूले पशुपालन गर्ने गर्दछन् । त्यसमध्ये पनि आय आर्जनका हिसाबले महत्वपूर्ण मानिने बाखापालनका लागि उपयुक्त हावापानी, चरन समेत पाइने भएकाले बाखापालन गरेको पाइन्छ भने गाई गोरू तथा भैसी पनि पाल्ने गरेको पाइन्छ ।

तालिका नं.८२: नगरपालिकामा पशुधन उत्पादनको अवस्था

क्र. सं.	किसिम	स्थानीय	संख्या	जम्मा	उत्पादन		
					उन्नत	दूध लि.	मासु केजी
१	पशुधन	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
क	गाई गोरू	११२८०	-	११२८०	१४००	-	-
ख	भैसी रागा	६९००	-	६९००	६७९००		
ग	बोका खसी वाखा	१९६२०	२८०	१९९००	०	५२६३०	
घ	भेडा च्यांग्रा	१५०	०	१५०	०	२०५	
ङ	सुगुर वंगुर	१९०	४	१९४	०	७००	
च	अन्य.....	-	-	-	-	-	
२	पंक्षी	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	अण्डा सख्या		मासु केजी
क	कुखुरा	१७८०	८७	१८६७	६७००		५६००
ख	हास	१७७	३५	२१२			
ग	अन्य	-	-	-	०		
३	माछा	-	-	-	७५० केजी		
क	मौरी घर			-	९० मह केजी		

क्र. सं.	किसिम	स्थानीय	संख्या	जम्मा	उत्पादन		
					दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
१	पशुधन		उन्नत				
४	अन्य			-			

स्रोत : लक्षित समुह छलफल

१०८. नगरपालिकाबाट बाहिर निकासी हुने वस्तुहरूको विवरण:

नेपालको प्रमुख व्यवसाय कृषि भएकाले यहाँका अधिकांश नागरिकको जीवन निर्वाह कृषि बाट नै भएको छ । यस नगरपालिकामा मुख्यतः खाद्यान्न बालीको उत्पादन भएतापनि कृषि तथा अन्य क्षेत्रमा व्यवसायीकरण भन्ने हुन सकिरहेको छैन जसले गर्दा स्थानीय स्तरमा उत्पादन तथा रोजगारीको अवस्था सृजना हुन सकिरहेको छैन । सामान्यतया यस क्षेत्रबाट निम्न परिमाणमा वस्तुहरू निकासी हुने गरेका छन् ।

तालिका नं. ८३ : नगरबाट बाहिर निकासी हुने वस्तुहरूको विवरण :

क्र.स	वस्तुहरूको नाम	निकासी हुने सामग्रीहरूको नाम	कैफियत
१	कृषिजन्य	लसुन, मकै, भटमास आदी	
२	पशुजन्य	खसी, बाखा, कुखुरा, घिउ, मह	
३	बन तथा जडिबुटी	काउलो, भ्याउलो, सुनगाभा, पखानवेत, लोक्ता आदी	
४	खानिजन्य	स्लेट, बालुवा आदी	

श्रोत श्रोत : लक्षित समुह छलफल तथा साविकका गाविस प्रोफाइल

१०९:जग्गाको किसिम अनुसारको विवरण :

यस नगरपालिका भित्र अब्बल,दोयम,सिम,चाहार र अन्य (पाँचौ) गरी सबै किसिमका जग्गाहरू रहेको पाइएको छ । जिल्ला मालपोत कार्यालय दैलेखका अनुसार यस नगरपालिकामा वडागत रूपमा रहेको जग्गाको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ८४ : जग्गाको किसिम अनुसारको विवरण

जग्गाको किसिम	वडागत रूपमा रोपनीमा									जम्मा क्षेत्रफल (रोपनीमा)
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	
अब्बल	१९	-	-	३२०	१५	-	४	९	-	३६७
दोयम	३३९	१२६	५८	२९९	१५	१९	१७६३	३३४७	५९	६०२५
सिम	१२९९	९४५	७१७	१२६	३३४१	४१२	७४७	९३९	५५५	९०८१
चाहार	७६३	२५६	२२०	५४	१४८३	६३९	७८९	८०३	८०९	५८१६
अन्य	-	-	-	९	९५१६	-	२	२	-	९५२९
जम्मा	२४२०	१३२८	९९४	८०७	१४३७१	१०७०	३३०५	५१००	१४२३	३०८१७

स्रोत: मालपोत कार्यालय, दैलेख

११०. उद्योग तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिका अर्न्तगतका अधिकांश टोल तथा बस्तीहरूमा औद्योगिककरण तथा ब्यपारिकरणको लागि नभई नहुने न्युनतम आधारका रूपमा रहेको सडक तथा विद्युत सेवाको उचित व्यवस्थापन भई नसकेकाले व्यापार व्यवसाय संचालनमा कठिनाई देखिएको छ । यद्यपि यसका बावजुद पनि नागरिकहरूले विभिन्न ३८ प्रकारका व्यवसाय संचालन गरेका छन् । जसको विवरणलाई निम्नअनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ८५ : उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको विवरण

सि.न	व्यापार, व्यवसाय विवरण	जम्मा संख्या	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	वडा नं. ६	वडा नं. ७	वडा नं. ८	वडा नं. ९
१	दुग्ध व्यवसायी	९	-	-	-	-	५	-	-	४	-
२	टेलर्स	११३	१०	१७	२०	१५	१	२०	५	२०	५
३	सुनचाँदी व्यवसायी	१७	२	२	२	६	-	३	-	२	-
४	भाडा व्यवसायी	१३	२	-	२	७	-	२	-	-	-
५	होटल तथा रेष्टुरेन्ट	१११	१५	२	१५	२९	८	२५	-	१०	७
६	फेन्सी व्यवसायी	९३	१०	२	१२	३९	-	२०	-	५	५
७	क्लिनिक तथा औषधी	१४	२	२	२	५	-	२	-	-	१
८	तरकारी तथा फलफूल	१८	४	-	३	५	-	२	-	३	१
९	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	२४	३	१	२	१५	-	२	-	-	१
१०	माछामासु पसल, व्यवसायी	२१	३	२	६	५	-	२	-	२	१
११	हेयर सैलुंग तथा सौन्दर्यकला	२	-	-	-	२	-	-	-	-	-
१२	बंगुर पालन	५	-	-	४	-	१	-	-	-	-
१३	बोर्डिंग स्कुल संचालन	७	१	१	१	३	-	१	-	-	-
१४	ठेक्कापट्टा	२	१	१	-	-	-	-	-	-	-
१५	जुत्ता पसल	२८	२	-	१०	७	-	५	-	२	२
१६	फोटो स्टुडियो	९	१	-	२	५	-	१	-	-	-
१७	फर्निचर	१	-	-	-	१	-	-	-	-	-
१८	किराना पसल तथा व्यवसायी	२३८	५०	९	३०	५०	१५	३६	८	३०	१०
१९	सि.डि.पसल	१	-	-	-	१	-	-	-	-	-
२०	राइस मिल	५	-	१	-	१	-	१	-	१	१
२१	घडि रेडियो टि.भी मर्मत	१६	३	१	२	५	-	४	-	१	-
२२	पेट्रोल पम्प	१	-	-	१	-	-	-	-	-	-
२३	मसला उद्योग	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
२४	खाजाघर तथा चिया पसल	७८	१०	४	१५	१३	१	१८	-	१५	२
२५	ढुवानी सेवा	१०	१	१	-	३	-	५	-	-	-
२६	टयुसन सेन्टर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
२७	कार्पेट पसल	७	-	-	२	५	-	-	-	-	-
२८	मदिरा व्यवसाय	११	-	-	-	६	-	५	-	-	-
२९	ग्यास डिलर	१	-	-	-	१	-	-	-	-	-
३०	निर्माण व्यवसायी तथा सप्लायर्स	२४	-	-	७	१७	-	-	-	-	-
३१	मल बिउ उत्पादन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
३२	कम्प्युटर टेनिंग सेन्टर साईवर	३	-	-	-	१	-	१	-	१	-
३३	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपी	१६	-	२	३	६	-	२	-	२	१
३४	मनी ट्रान्सफर	२	-	-	-	२	-	-	-	-	-
३५	सहकारी	१५	२	३	१	४	१	१	-	२	१
३६	बैंक	१	१	-	-	-	-	-	-	-	-
३७	भेटरीनरी	१२	१	१	२	४	-	२	-	१	१

सि.न	व्यपार, व्यवसाय विवरण	जम्मा संख्या	वडा न. १	वडा न. २	वडा न. ३	वडा न. ४	वडा न. ५	वडा न. ६	वडा न. ७	वडा न. ८	वडा न. ९
	जम्मा	९२८	१२४	५२	१४४	२६३	३२	१६०	१३	१०१	३९

स्रोत: स्थलगत अध्ययन २०७५

१११ अधिल्लो आर्थिक वर्षको आयव्ययको विवरण :

आठबिस नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को आय-व्यय विवरण यस प्रकार रहेकोछ ।

तालिका नं. ८६ : आ न पा को आ.व. २०७४/०७५ को आय ब्यय विवरण

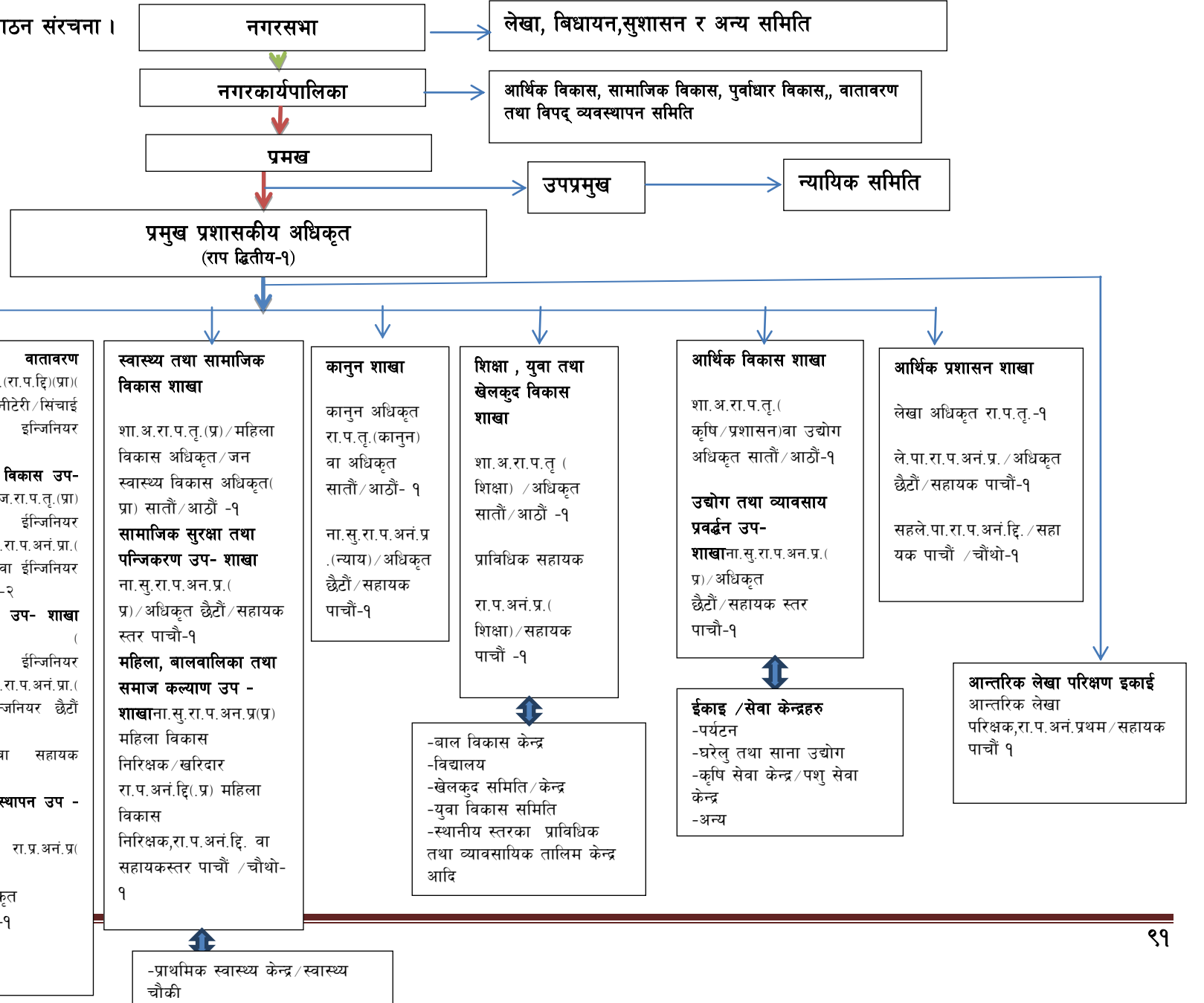
आय तर्फ			व्यय तर्फ			बचत		
	अनुमान	यथार्थ	अनुमान	अनुमान	यथार्थ	संघीय संचति कोष	स्थानीय संचति कोष	जम्मा
)&#.)&\$ sf] df}Hbft	८८८५	८८८५	)&#.)&\$ sf] df}Hbft	८८८५	७५८१	?	१३०४	१३०४
cfGtl/s cfo	२४७०	३६३	!= cfGtl/s >f]t	२४७०	?	?	३६३	३६३
l]Qo ;df]gs/Of	२२१७८६	२२१७८६	२. वित्तिय समालिकरण	२२१७८६	१८३५३२	?	३७८५४	३७८५४
s]Gb Lo z;t{ cg'bfg	५४८५५	१०१४३८	#_ s]Gb Lo ;zt{ cg'bfg	५४८५५	५५३५०	६०८८	?	६०८८
;fdflhs ;'/lff cg'bfg	४५०००	३५५२३	;fdflhs ;'/lff cg'bfg	४५०००	३५६४०	???	?	२८३
:yf zf ;f la sf	१५७५	१३७४	:yf zf ;f la sf	१५७५	१३७४	?	?	०
a lf] kf] sf	१४०२	१४०२	a lf] kf] sf	१४०२	१४०२	?	?	०
ul/a ;+u la lk sf	४२९	४२९	ul/a ;+u la lk sf	४२५	४२५	?	?	०
RCIW	८०००	८०००	RCIW	८०००	७५७६	२४	?	२४
;8s af]8{	२५००	२४९०	;8s af]8{	२५००	२४५०	?	?	०
;fgf l;rfO of]hgf	३०३०	३०३०	;fgf l;rfO of]hgf	३०३०	?	३०३०	?	३०३०
;+ k gf p d+qfno	८००	८००	;+ k gf p d+qfno	८००	८००	?	?	०
bft[lgsfo	३८००६	३८००६	bft[lgsfo	३८००६	३८००६	?	?	०
hDdf	४२०५	४२७५२६	hDdf	४२८७४६	३७८५८०	५४२५	३५५२१	४८५४६

स्रोत: नगरकार्यपालिका, २०७५

११२ .नगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा :

नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जनसंख्याको आधारमा २०७४ चैत्र महिनामा प्रकाशन गरेको स्थानीय तहहरूको अस्थाई सांगठनिक संरचना अनुसार यस नगरपालिकामा २५ हजार देखि ५० हजार भन्दा कम जनसंख्या रहेकोले निम्न अनुसारको संगठन संरचना रहेको छ ।

चित्र नं. १. आठबीस नगरपालिका को संगठन संरचना ।

दरबन्दी तेरिज बिबरण

११३. जिल्लाका प्रदेश र प्रतिनिधी सभा तर्फका सांसदहरुको विवरण

मुलक प्रादेशिक संचनामा रुपान्तरण भईसकेपछि दैलेख जिल्लाको राजनितिक सिमांकनमा पनि फेरबदल भएको छ, जस अर्न्तगत २ वटा प्रतिनिधीसभा र ४ वटा प्रदेशसभाको लागि निर्वाचन क्षेत्र कायम गरी राजनीतिक सिमांकन भएको छ। वि.स २०७४ मंसिर २१ गते सम्पन्न निवर्चानबाट प्रदेश र प्रतिनिधि सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने संसादहरुको विवरण निम्न बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं. ८७ : दैलेख जिल्लाका प्रदेश र प्रतिनिधि सभाका सदस्यहरु

प्रतिनिधि सभा सदस्य (प्रत्यक्ष)		
क्षेत्र नम्बर	नाम थर	मोवाइल नम्बर
१	रविन्द्रराज शर्मा	९८४८०२६६०९
२	राजबहादुर वुढा	९८५११९५२९५
प्रतिनिधि सभा सदस्य (समानुपातिक)		
१	पार्वती विसुन्के	९८५८०५०४५४
प्रदेशसभा सदस्य(प्रत्यक्ष)		
क्षेत्र नम्बर	नाम थर	मोवाइल नम्बर
१.१	धर्मराज रेग्मी	९८५११७०८७५
१.२	अम्मर बहादुर थापा	९८५११९५१२३
२.१	सुशिल थापा	९८४८०३९२५३
२.२	राजबहादुर शाही	९८५११२८५६४
प्रदेशसभा सदस्य (समानुपातिक)		
क्र.स	नाम थर	मोवाइल नम्बर
१	मिनासिंह रखाल	९८४८०६३६७१
२	हिमबहादुर शाही	९८४८१९६७९७

श्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

११४. जिल्लाका स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरुको विवरण

स्थानीय तहमा २० वर्ष देखि रिक्तता रहेको जनप्रतिनिधिको स्थान भर्खरै मात्र पुरा भएको छ। स्थानीय तहहरुको गठन पश्चात प्रथम पटक मिति २०७४ वैशाख ३१ गते भएको स्थानीय तहको प्रथम चारणको निर्वाचनले दैलेखका ११ वटै स्थानीय तहले जनप्रतिनिधिहरु पाएका छन्। यसरी निर्वाचित स्थानीय तहका प्रमुख तथा उपप्रमुखहरुको विवरण निम्न बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं. ८८ : दैलेख जिल्लाका स्थानीय तहका प्रमुख तथा उपप्रमुखहरु

क्र.स	स्थानीय तह	पद	नाम	सम्पर्क नं.
१	नारायण नगरपालिका	मेयर	रत्नबहादुर खड्का	९८६६०२७१११
		उपमेयर	सावित्री मल्ल	९८४८०६४१३४
२	दुल्लु नगरपालिका	मेयर	श्री घनश्याम भण्डारी	९८५१००२६६८
		उपमेयर	श्री विष्णु थापा	९८६६२२८१०१
३	चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिका	मेयर	सुर्य बहादुर शाही	९८४८११७०८८
		उपमेयर	तारा कुमारी खत्री	९८४८२७६७४०

क्र.स	स्थानीय तह	पद	नाम	सर्म्क नं.
४	आठवीस नगरपालिका	मेयर	खड्गराज उपाध्याय	९८५८०५०६९९
		उपमेयर	दीपा बोहरा	९८४८०६६६३५
५	भगवतीमाई गाउँपालिका	अध्यक्ष	दान बहादुर थापा	९८५८०५०७६५
		उपाध्यक्ष	चन्द्रा रेग्मी	९८००५६९५९४
६	गुराँस गाउँपालिका	अध्यक्ष	खेमराज वली	९८५८०६६०२९
		उपाध्यक्ष	दीपा बी.सी	९८६६५०२८६७
७	डुङ्गेश्वर गाउँपालिका	अध्यक्ष	नगेन्द्र बहादुर मल्ल	९८४८०४९८५०
		उपाध्यक्ष	सिता ज्ञावली	९८६८०७२४३५
८	नौमुले गाउँपालिका	अध्यक्ष	भदे बुढा मगर	९८९५३३३६६६
		उपाध्यक्ष	अमृता सिंह	९८९९५९५०९
९	महावु गाउँपालिका	अध्यक्ष	जंग बहादुर शाही	९८४८२४२२७३
		उपाध्यक्ष	प्रेम कुमारी बुढा	९८४८२८४५२३
१०	भैरवी गाउँपालिका	अध्यक्ष	प्रेम बहादुर बुढा	९८४८०५९५३८
		उपाध्यक्ष	पदम कुमारी बिष्ट	९८४९३९२४२२
११	ठाँटीकाँध गाउँपालिका	अध्यक्ष	धिर बहादुर शाही	९८४८९३४४४
		उपाध्यक्ष	सुस्मिता सिंह	९७४८०२०४३२

श्रोत: सम्बन्धित कार्यालय

११५. स्थानीय राजनैतिक दलहरू

यस आठवीस नगरपालिकामा क्रियाशिल राजनैतिक दलहरू प्राय गरेर राष्ट्रिय राजनीतिक दलहरू नै हुन । नगरपालिकामा क्रियाशिल राजनैतिक दलहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ८९ : राजनीतिक दलहरूको विवरण

सि.नं.	राजनैतिक दलको नाम	कैफियत
१	नेकपा एमाले	
२	नेपाली काङ्ग्रेस	
३	नेक पा माओवादी केन्द्र	
४	राष्ट्रिय जनमोर्चा	
५	राप्रपा	
६	नेमकिपा	
७	नेकपा	

श्रोत: लक्षित समुह छलफल

११६. नगरपालिकासंग साभेदारी गरेका संघ संस्थाहरू

नगरपालिका भर्खर मात्र स्थापना भएको कारण अहिले नै कुनै पनि साभेदार संस्थाहरूले सहकार्यका लागि सम्भौता गरिसकेका छैनन् तर सो सम्बन्धमा विभिन्न संस्थाहरूसंग छलफल भइरहेको छ ।

११७. नगरपालिकाको भगिनी सम्बन्ध

आठवीस नगरपालिकाले आधिकारिक रूपमा स्वदेश वा विदेशका कुनै पनि नगर वा गाउँपालिका संग भगिनी सम्बन्ध गाँसिसकेको छैन ।

११८. नगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण :

नेपालको परिवर्तित संरचना अनुसार २०७३/११/२६ को नेपाल सरकारको निर्णयले गठित यस नगरपालिकामा मिति २०७४/०८/२९ गते सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट प्रथम पटक निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. १० : नगरपालिकाको स्थापनाकाल देखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

सि.नं.	नाम	कार्य अवधि	निर्वाचित र मनोनित	कैफियत
१	खड्गराज उपाध्याय	५ वर्ष	निर्वाचित	प्रथम

स्रोत : आठवीस नगरपालिका कार्यालय , २०७४

११९. विगत ३ वर्षको MCPMको स्तर

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, स्थानीय निकाय वित्तीय आयोगको सचिवालयले गाविसको न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापनका लागि स्विकृत कार्यविधि बमोजिम हरेक गाविसको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापन गरिरहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६९/०७० देखि आर्थिक वर्ष २०७१/७२ को नतिजा अनुसार यस नगरपालिका अन्तरगतका साविकका गाविसहरूको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापनको अवस्थालाई हेर्दा (राकमकर्णाली २०६९/०७० मा अनुतिर्ण) भएको बाहेक सबै उत्तीर्ण भएको पाइयो ,जसको विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ भन्दा अगाडी जिल्लामा कार्य सम्पादन मापन नभएको र आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ बाट कार्यसम्पादन मापन कार्य सुरु भएको भएतापनि विविध कारणवस दैलेख जिल्लाका कुनै पनि गाविसहरूमा लागुहुन नसकेको कारण यस नगरपालिका भित्रका साविकका गाविसहरूमा पनि कार्यसम्पादन मापन भएको थिएन । साविक गाविसको MC को स्तर निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ११ : विगत ३ वर्षको MCको स्तर

क्र.स.	साविक गाविस	आ.व. २०६९/०७०	आ.व. २०७०/०७१	आ.व. २०७१/०७२
१	सातला	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण
२	सिगौडी	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण
३	राकमकर्णाली	अनुत्तीर्ण	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण
४	पिपलकोट	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण
५	सिहासैन	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण
६	तिलेपाटा	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण	उत्तीर्ण

स्रोत: साविक गाविस रेकर्ड

१२०.विमानस्थल तथा हेलिप्याडको विवरण

विमानस्थल र हेलिप्याडको अवस्था विश्लेषण गर्ने हो भने दैलेख जिल्लाको नारायण नगरपालिकामा मात्र एउटा हेलिप्याड रहेकोछ । यस आठवीस नगरपालिकामा कुनै पनि विमानस्थल र हेलिप्याडहरू नभएको हुँदा आपत कालिन राहत र उद्धारको लागि उपयुक्त स्थानमा हेलिप्याड निर्माण गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

१२१.शवदाह स्थल,पशु वधशालाको विवरण

यस नगरपालिकाभित्र व्यवस्थित रूपमा शवदाह सञ्चालनमा ल्याइएको पाइदैन । परम्परागत रूपमा नै गाउँका खोला तथा नदीका किनारमा नै शवदाह गर्ने चलन रहेकोछ । साथै आफ्नो परम्परा तथा धार्मिक रीतिरिवाज अनुसार कसैले लासलाई जमिनमा गाड्ने र कसैले जलाउने प्रचलन रहेकोछ ।

त्यसैगरी यस नगरपालिकामा पशुबधशाला व्यवस्थित गर्नको लागि संस्थागत रूपमा व्यवस्थित बधशाला छैन । गाउँघरमा आ-आफ्नै घर वा टोल छिमेकमा बध गर्ने र त्यसबाट निक्लने फोहरलाई गाउँघरमा नै मलको रूपमा प्रयोग गरिने हुनाले त्यसले फोहर व्यवस्थापनमा खासै समस्या परेको छैन ।

१२२. विशेष ब्यवसायिक खेती र उत्पादन हुने मुख्य कृषि बाली

क) उत्पादन पकेट क्षेत्र विवरण

कृषिलाई विषेश प्राथमिकता दिई उत्पादन बढाउन जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले विभिन्न बाली विकासका लागि निश्चित क्षेत्रहरूलाई उत्पादन पकेट क्षेत्रको रूपमा घोषणा गरेकोछ । उत्पादन पकेट क्षेत्र बितरणका हिसाबले दैलेख जिल्लामा विभिन्न विधा गरी जम्मा ७ वटा विद्यामा उत्पादन पकेट क्षेत्र निर्माण गरेकोछ । तर यस आठवीस नगरपालिकामा विभिन्न विधाका कुनै पनि उत्पादन पकेट क्षेत्र नरहेको पाईन्छ ।

ख) ब्यवसायिक खेती (जस्तो तरकारी खेती बाखापालन कुखुरा पालन आदि)

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडा, टोल तथा बस्तीहरूमा विभिन्न व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालनको सम्भावना भएकोले नगरपालिका कार्यालय तथा जिल्लाका क्रियाशिल संघ सस्थाहरूको समन्वयमा हाल व्यवसायिक कुखुरा पालन, पशुपालन ,नगदेवाली तथा व्यवसायिक तरकारी खेतीको अभ्यास तथा सेवा विस्तार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१२३. नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका होटलहरूको विवरण :

यस आठवीस नगरपालिकाको अधिकांश भाग ग्रामिण क्षेत्रमा पर्ने भएकाले यहाँ व्यवसायिक होटल धेरै न्युन मात्रमा रहेका छन् । यस नगरपालिकाका विभिन्न वडारूमा रहेका होटल व्यावसायहरूको विवरणलाई निम्न तालिकाबाट देखाउन सकिन्छ ।

तालिका नं. ९२ : नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका होटलहरूको विवरण

क्र.सं.	किसिम	संख्या	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	वडा नं. ६	वडा नं. ७	वडा नं. ८	वडा नं. ९
१	सामान्य आवासीय	३९	५	१	८	१६	१	३	०	१	४
२	खाजा तथा नास्ता को लागि	२४	१	२	३	६	३	२	२	३	२
३	खाजा सहित सामान्य बसोबास भएको	२१	२	१	४	७	२	२	१	१	१
जम्मा		८४	८	४	१५	२९	६	७	३	५	७

स्रोत : लक्षित समुह छलफल २०७५

१२४. बेरोजगारको तथ्याङ्क:

यस नगरपालिकाका नागरिकहरूले आर्थिक रूपमा आफ्नो जीवन निर्वाह गर्नका लागि विभिन्न पेशा व्यवसायमा संलग्न भएको देखिन्छ । यस नगरपालिकाका नागरिकहरूको आर्थिक विश्लेषणका लागि गरिएको लक्षित समुह छलफलबाट रोजगार युक्त जनशक्तिको तुलनात्मक रूपमा कमी र बेरोजगारको अवस्था उच्च रहेको देखिन्छ । यद्यपि भर्खरै बनेको नगरपालिका भएकोले नगरपालिकासंग यस विषयमा यथेष्ट तथ्याङ्क भने नभएको हुंदा यस विषयमा वस्तुनिष्ठ योजना सहित कार्यारम्भ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१२५. सुरक्षा ईकाईहरू:

दैलेख जिल्लामा सुरक्षा निकायहरूमा नेपाल आर्मी, जनपद प्रहरी र ससस्त्र प्रहरी बल रहेका छन् । यस आठवीस नगरपालिकाको सुरक्षा निकायको रूपमा नेपाल जनपद प्रहरी रहेका छन् । सुरक्षा एकाई रहेको स्थान र तिनीहरूको कार्यक्षेत्रको विवरण देहाय बमोजिम छ ।

तालिका नं. ९३ : नगरपालिकामा रहेका सुरक्षा निकायहरू

क्र.सं.	विवरण	स्थान	वडा नं
१	इलाका प्रहरी चौकी	राकमकर्णाली	४
२	प्रहरी चौकी	तिलेपाटा	८
३	प्रहरी चौकी	साताला (डाव)	१

स्रोत : स्थलगत अध्ययन २०७५

१२६. सहकारी संस्थाहरूको विवरण

नेपालमा वि.स. २०१६ सालमा सहकारी संस्था नियमावली तर्जुमा, वि.स. २०१९ मा सरकारी प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना र २०२१ सालतिर भूमिसुधार कार्यक्रम अर्न्तगतको आफुसँग भएको जग्गा जमिनको अनुपातमा अनिवार्य अनाज बचत उठाई उनीहरूकै शेयरमा परिणत गर्ने सहकारीको नीति अनुसार धेरै सहकारी संस्थाहरू खोलिए। वि.स.२०३६ मा सहकारीलाई आर्थिक मेरुदण्डको रूपमा स्वीकार्दै तत्कालीन संविधानमा समावेश गरिएको थियो। यसरी सरकारको अनावश्यक नियन्त्रणमा उकुस-मुकुस भएर बचेका न्युन संस्थाहरूमा अवस्थित सहकारी वि.स. २०४६ सालमा प्रजातान्त्रिक वातावरण पश्चात स्वतः स्फुर्त भई विकासको पुन प्रारम्भ भयो। वि.स. २०५८ सालमा राष्ट्रिय सहकारी बोर्डको गठन वि.स. २०४९ मा सहकारी नियमावली तथा वि.स. २०५० मा राष्ट्रिय सहकारी संघको स्थापना भई स्वतन्त्र स्वायत्त संस्थाको रूपमा विकास हुने मौका पाएको छ। यसरी समाज सहकारी संर्र्गठन प्रति आर्कषित भई सहकारी दिनप्रतिदिन टोल समुदायमा च्याउ उम्रे जस्तै गरी स्थापना भईरहेका छन्।

आर्थिक विकासको मुख्य आधार र मेरुदण्ड भनेकै स्थानीय पुँजी संकलन र यसको परिचालन हो जसले स्थानीय स्थानको समृद्धिको पहिचान गरी स्थानीय रोजगारीको अवस्था सृजना गर्दछ। अर्थ नै मानव जीवन र विकासका लागि अपरिहार्य स्रोत हो भन्ने धारणाले गर्दा हाल विश्व आर्थिक क्रान्ति र विकासलाई एक अर्काको परिपुरकका रूपमा लिने गरी विकासको आन्दोलनमा समग्र विश्व समाज होमिरहेको पाइन्छ। जसलाई ग्रामीण अर्थ तथा पुँजी परिचालनको नमुनाको रूपमा सहकारीहरूलाई लिईएको छ। यस नगरपालिका अर्न्तगत बचत तथा ऋण सहकारी र कृषि तथा पशु सेवा सहकारीहरू गरी जम्मा २१ वटा सहकारीहरू संचालनमा रहेका छन् जसलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ९४ : नगरपालिकामा स्थापना तथा संचालनमा रहेका सहकारी संस्थाको विवरण

वडा नं.	क्र.सं.	दर्ता मिति	सहकारी संस्थाको नाम	साबिक ठेगाना	सदस्य			संचालक संख्या		
					म.	पु.	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१	२०६९.८.२५	हाम्रो मिलिजुली महिला बचत तथा ऋण स.स.लि.	सात्तला ४	२५		२५			९
	२	२०७१.३.२४	चिने जिउला कृषि स.स.लि.	सात्तला १ दैलेख			२९			९
	३	२०५८.०३.०४	नवज्वती बचत तथा ऋण सहकारी	सात्तला १ दैलेख						
२	४	२०६९.८.२५	हाम्रो लालीगुरांस बचत तथा ऋण स.स.लि.	सिंगौडी ५	२५		२५			९
	५	२०७२.४.२६	सिंगौडी साना किसान कृषि सहकारी लि.	सिंगौडी ५	२१०	१०५	३१५	४	५	९
	६	२०६५.८.२६	हुलाकडाडा उपभोक्ता स.सं.लि	सिंगौडी ५ दैलेख			२५			११
४	७	२०७१.२.९	वसुन्धरा कृषि स.स.लि.	राकमकर्णाली ६ दैलेख	१०४	४२	१४६			९
	८	२०७१.१०.२२	नागरिक महिला कृषि स.स.लि.	राकमकर्णाली ४ दैलेख			२५			११

वडा नं.	क्र.सं.	दर्ता मिति	सहकारी संस्थाको नाम	साबिक ठेगाना	सदस्य			संचालक संख्या		
					म.	पु.	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
	९	२०६६.३.१५	श्री राकम कर्णाली उपभोक्ता स.स.लि.	राकम ६ दैलेख			२५			११
	१०	०६९.५.२०	जन हातेमालो महिला बचत तथा ऋण स.स.लि.	राकमकर्णाली ६	२५		२५			११
	११	२०६८.१२.१	समता बचत तथा ऋण स.स.लि.	राकमकर्णाली ६	३०	६५	९५	३	६	९
३	१२	२०७३.११.२३	आठवीस बचत तथा ऋण सहकारी सं.लि	सिंगौडी ९						
	१३	२०७३.०५.२७	शक्तिसाल कृषि तथा पशुपालन स.स.लि	सिंगौडी ८						
५	१४	२०६६.०१.१३	समाज कल्याण उपभोक्ता स.स.लि	पिपलकोट, २						
६	१५	०६८.१.१६	बयल ढुगा बचत तथा ऋण स.स.लि	सिंहासैनी ७	४३	९९	१४२			९
	१६	२०७१.५.१५	सिंहासैन कृषि तथा पशुपालन स.स.लि.	सिंहासैन ७,दैलेख	१५	२१	३६			१३
	१७	२०७३.०९.२६	किसान कल्याण कृषि तथा पशुपालन	७						
	१८	२०६६.२.१९	सिर्जनशील उपभोक्ता स.स.लि	सिंहासैन ७ दैलेख			२६			१३
७	१९	२०६५.०३.११	जनसुधार बहुउद्देशिय स.स.लि	तिलेपाटा ३ दैलेख						
८	२०	२०७२.८.१६	जनउत्थान कृषि तथा पशुपालन स.स.लि	तिलेपाटा ४ दैलेख	१४	११	२५			७
९	२१	०६८.१.१६.	जनचेतना बचत. तथा ऋण स.स.लि.	सहासैनी १	५	४७	५२			९

श्रोत : डिभिजन सहकारी कार्यालय सुर्खेत २०७४ र स्थलगत अध्ययन

१२७. एफ.एम / रेडियो स्टेशनहरूको विवरण

भौगोलिक रूपमा बिकट यस नगरपालिका भित्र कुनै पनि एफ.एम स्टेशनहरू नभएता पनि जिल्ला भित्रका तथा छिमेकी जिल्लाका गाउँपालिका, नगरपालिका तथा सदरमुकामका एफ.एम रेडियोहरू मार्फत यस क्षेत्रका नागरिकहरूले सूचना प्राप्त गरिरहेका छन् । भौगोलिक बिकटताले गर्दा टेलिभिजन तथा पत्रपत्रिकाको पर्याप्त पहुँच हुन नसकेको यस नगरपालिकाका अधिकांश बासिन्दाहरूको पहिलो सूचनाको स्रोत भनेकै एफ.एम रेडियोहरू हुन् । यस क्षेत्रमा पहुँच र कभरेज भएका एफ.एम तथा रेडियो स्टेशनहरू निम्न अनुसार रहेका छन् ।

तालिका नं. १५: नगरपालिकामा सुनिने रेडियो तथा एफ एम को अवस्था

सि.नं	नाम	फ्रिक्वेन्सी मेगाहर्ज	प्रसारण क्षमता
१	रेडियो ध्रुवतारा, दैलेख	८९.८	१००० वाट
२	ज्वाला एफ.एम, दैलेख	१०४	१०० वाट
३	दुल्लु एफ.एम, दैलेख	१०१	१०० वाट
४	चंखेली एफ.एम, कालिकोट	९८.८	५०० वाट
५	रामारोसन एफ.एम.अछाम		

श्रोत : सम्बन्धित कार्यालय

१२८. व्यापारिक फर्महरूको विवरण:

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूका केन्द्र अथवा अन्य स्थानहरूमा व्यापार व्यवसाय सञ्चालन गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा भएका फर्महरूको विवरण हेर्दा आठवीस नगर पालिकामा दर्ता जम्मा १२ वटा र उद्योग वाणिज्य संघ दैलेखमा जम्मा २४४ वटा व्यापारिक फर्महरू गरी कुल जम्मा २५६ वटा फर्महरू दर्ता भएको पाइन्छ, जस मध्ये केही दर्ता मात्र भएर संचालनमा नआएको पनि पाइएकोको छ । सामान्यतया दर्ताको अवस्था हेर्दा यस नगरपालिकाभित्र देहाय बमोजिमका फर्महरू रहेको पाइन्छ ।

तालिका नं. १६ : नगरपालिकाभित्र दर्ता भएका व्यापारिक फर्महरू

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
१	राजेन्द्र स्टोर्स	राजेन्द्र कुमार वि.सि.	सात्तला ४	आठवीस १
२	राजन किराना पसल	कृत बहादुर बुढा	सात्तला ७	आठवीस १
३	राजन खाद्य खुद्रा पसल	सुरेन्द्र थापा	सात्तला ४	आठवीस १
४	राधा खाद्य खुद्रा पसल	मिन बहादुर वि.सी.	सात्तला ४	आठवीस १
५	सागर होटल	जौमति शाही	सात्तला १	आठवीस १
६	देवेन्द्र फेन्सी स्टोर्स	विर बुढा	सात्तला ४	आठवीस १
७	अमर होटल	गोपी बुढा	सात्तला ४	आठवीस १
८	ओम स्वास्थ्य सेवा क्लिनिक	प्रकाश बहादुर वि.सी.	सात्तला ४	आठवीस १
९	मेनका जनरल स्टोर्स	डेकेन्द्र वि.सी	सात्तला ४	आठवीस १
१०	मञ्जु होटल	बेल खड्का	सात्तला १	आठवीस १
११	मनिषा जनरल स्टोर्स	धनपती बुढा	सात्तला ४	आठवीस १
१२	मध्यपश्चिम होटल	छत्र थापा	सात्तला ६	आठवीस १
१३	महेन्द्र खाद्य स्टोर्स	कर्ण बहादुर वयक	सात्तला ४	आठवीस १

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
१४	महेन्द्र होटल	भद्रकली वि.क.	सात्तला १	आठवीस १
१५	भवानी ट्रेडर्स	चन्द्र बहादुर शाही	सात्तला १	आठवीस १
१६	नम्रता भांडा पसल	संगिता थापा	सात्तला ४	आठवीस १
१७	न्यु वुटवल वस्त्रालय	रोसन अलि शाहा	सात्तला १	आठवीस १
१८	न्यू डल्फीन होटल एण्ड लज	दशरथ बहादुर शाही	सात्तला १	आठवीस १
१९	न्यू खनाल जनरल स्टोर्स	शिव प्रसाद खनाल	सात्तला ४	आठवीस १
२०	जमुना फेन्सी स्टोर्स	गोविन्द्र बहादुर रावत	सात्तला ४	आठवीस १
२१	पुरी स्टोर्स	जिव पुरी	सात्तला १	आठवीस १
२२	प्रेम खुद्रा पसल जनरल स्टोर्स	प्रेम प्रसाद खनाल	सात्तला ४	आठवीस १
२३	प्रशान्त फेन्सी पसल	कालो वुढा	सात्तला ४	आठवीस १
२४	पंचकोशी होटल	खगेन्द्र बहादुर थापा	सात्तला १	आठवीस १
२५	पुष्पा अफसेट प्रेस	मदन बहादुर कार्की	आठबिस १	आठबिस १
२६	पुष्पा फेन्सी स्टोर्स	दिपक बहादुर वि.सी.	सात्तला ४	आठवीस १
२७	दिपा स्टोर्स	देवसरा वुढा	सात्तला ४	आठवीस १
२८	दिपक स्टोर्स	गम्भीर कामि	सात्तला ४	आठवीस १
२९	मिलन अपर कर्णाली खाद्य स्टोर्स	चक बहादुर माभी	सात्तला ४	आठवीस १
३०	वि.सि इलेक्ट्रोनिक्स पसल	चन्द्रा कुमारी वुढा वि.सी.	सात्तला ४	आठवीस १
३१	प्रिय नविन सुनचादी पसल	मोति कामी	सात्तला ४	आठवीस १
३२	हिमाल खुद्रा पसल	रण बहादुर बयक	सात्तला ४	आठवीस १
३३	कर्णाली रिसोर्ट	सर्पो भण्डारी	सात्तला १	आठवीस १
३४	कुमार खुद्रा पसल	नन्दराम वुढा	सात्तला १	आठवीस १
३५	कुलदिप होटल	कुल बहादुर कठायत	सात्तला १	आठवीस १
३६	तुल्सी किराना पसल	विष्णु बहादुर वुढा	सात्तला ४	आठवीस १
३७	खरिद खाद्य तथा खुद्रा पसल	रविन्द्र थापा	सात्तला ४	आठवीस १
३८	थापा स्टोर्स	कलम बहादुर थापा	सातला २	आठवीस १
३९	थापा खाद्यान्न खुद्रा पसल	दिर्घ ब. थापा	सात्तला २	आठवीस १
४०	थापा होटल	शेर बहादुर थापा	सात्तला ४	आठवीस १
४१	शाही स्टोर्स	तेज बहादुर शाही	सात्तला १	आठवीस १
४२	शाही भांडा पसल	खड्क ब. शाही	सातला १	आठवीस १
४३	शर्मिला मिल उद्योग	तेज बहादुर खनाल	सात्तला २	आठवीस १
४४	बाखाकोट ध्यू टिमुर संकलन केन्द्र	नरे कामी	सिंहासैन ४	आठवीस २
४५	भरत स्टोर्स	गंगा विश्वर्का	सिंगौडी ५	आठवीस २
४६	भैराडी बाखा पालन	भुपेन्द्र विश्वकर्मा	आठबिस २	आठवीस २
४७	पूर्ण प्रकाश जनरल स्टोर्स	पूर्ण प्र. खनाल	सिंगौडी ३	आठवीस २
४८	शुभ लक्ष्मी होटल	कुष्माखर खनाल	सिंगौडी ५	आठवीस २
४९	शाही पशुपालन व्यवसाय केन्द्र	लोग बहादुर शाही	सिंगौडी ५	आठवीस २
५०	रविन्द्र जनरल स्टोर्स	भिम बहादुर सिजापति	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५१	सुदुर पश्चिम शाही होटल	राम बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
५२	सागर सुनचांदी मर्मत पसल	नेत्र बहादुर सुनार	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५३	सन्तोष स्टाप होटल	नवराज बुढा	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५४	सुनिल शाही अप्सरा होटल	सुनिल शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५५	सुखेत स्टाप होटल	राम बहादुर गुरुड	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५६	श्रृष्टी सलिना अर्डर सप्लायर्स	लोक बहादुर शाही	सिंगौडी ८	आठवीस ३
५७	श्री बडी मालीका स्टोर्स	नैन सिंह बुढा	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५८	बुटवल लोकप्रिय जनरल एण्ड अर्डर सप्लायर्स	मक्बुल अली	सिंगौडी ६	आठवीस ३
५९	बयक अर्डर सप्लायर्स	सावित्री देवी बयक	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६०	देवकोटा वस्त्रालय	अम्मर नाथ देवकोटा	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६१	दैलेखी टप फेस हाउस	अक्कल बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६२	अपरकर्णाली स्टाप होटल	पार्वति शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६३	मनकामना अर्डर सप्लायर्स	केशव शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६४	भैरवस्थान मेकअप पसल	दान बहादुर बुढा	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६५	भुपेन्द्र जनरल स्टोर्स	अम्मर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६६	नर वि.सी इलेक्ट्रोनिक्स एण्ड मोवाइल मर्मत सेन्टर	भरत बहादुर वि.सी.	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६७	न्यु प्रेम खाद्य तथा खुद्रा पसल	कर्णखर देवकोटा	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६८	न्यु मिलन सुनचांदी पसल	जगत सुनार	सिंगौडी ६	आठवीस ३
६९	न्यु शाही होटल एण्ड लज	पदम बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७०	न्यु न्यौपाने स्टोर्स	चेतराज न्यौपाने	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७१	न्यु प्रितिक मोवाइल सेन्टर	देवेन्द्र माझी	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७२	न्यु हिमाल गेष्ट हाउस	सुना देवी शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७३	न्यूजन होटल	नेत्र बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७४	न्यौपाने स्टोर्स	टिकाराम जैसी	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७५	न्यौपाने ट्रेडर्स	टिकाराम न्यौपाने	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७६	न्यौपाने अर्डर सप्लायर्स	केशव राज न्यौपाने	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७७	जनप्रीय फेन्सी स्टोर्स	लतिफ मियां	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७८	प्रकाश स्टोर्स एण्ड सप्लायर्स	जगत बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
७९	रिगल होटल एण्ड लज	नम शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८०	पिडी अर्डर एण्ड सप्लायर्स	नवराज देवकोटा	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८१	चन्द्र स्टेशनरी	प्रयाग बहादुर शाही	सिंगौडी ८	आठवीस ३
८२	कमल एग्रोभेट सेन्टर	कमल व. बु१	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८३	तपेन्द्र इलेक्ट्रोनिक्स एण्ड मोवाइल मर्मत सेन्टर	अमर सिंह नेपाली	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८४	तुफान ट्रेडर्स	पुर्ण बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८५	खनाल होटल एण्ड लज	कविराज खनाल	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८६	धमाला जनरल एण्ड कपडा पसल	मनिषा धमाला	सिंगौडी ६	आठवीस ३

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
८७	धमाली शाही होटल	विश्व बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
८८	शुभ लक्ष्मी होटल पुस्तक पसल	मिन बहादुर शाही	सिंगौडी ८	आठवीस ३
८९	शाही जर्मन होटल	दुर्ग बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
९०	शाही जनरल स्टोर्स	भिम बहादुर शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
९१	शाही कालीकोट होटल	जिवन शाही	सिंगौडी ६	आठवीस ३
९२	रेखा किराना पसल	पूणै बहादुर थापा	राकमकर्णाली ४	आठवीस ४
९३	रोसनी जनरल स्टोर्स	राम बहादुर माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
९४	रोहित ट्रेडर्स एण्ड अर्डर सप्लायर्स	नैन बहादुर शाही	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
९५	राज होटल	भिमसुरा कठायत	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
९६	राजु होटल	लाल ब. शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
९७	राजकुमार जनरल स्टोर्स	नर बहादुर सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
९८	राकमेली सुनचादी पसल	दिपक कुमार मिजार	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
९९	रजनी कस्मेटिक पसल	हिक्मत बहादुर वोहोरा	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१००	रश्मि स्टोर्स एण्ड अर्डर सप्लायर्स	भिम ब. रावल	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१०१	सरस्वती स्टोर्स एण्ड जनरल अर्डर सप्लायर्स	नौरता माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१०२	सुरेन्द्र जनरल स्टोर्स	लव ब. शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१०३	सुदीन जनरल स्टोर	गणेश बहादुर शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१०४	सौगात मोवाइल मर्मत सेन्टर	खेमराज सिजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१०५	सावद होटल	विर बहादुर सावद	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१०६	सन्तोष होटल	सिंहराज शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१०७	सुजन मोवाइल मर्मत सेन्टर	तपेन्द्र बहादुर विष्ट	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१०८	सुनिता जनरल स्टोर्स	गोपाल शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१०९	सजिरा कस्मेटिक पसल	बर्कदिन मियां	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
११०	सलामी बर्कसप	एन बहादुर सलामी	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
१११	सुर्यदय होटल	लक्ष्मी माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
११२	सुर्खेत स्टाप होटल एण्ड कोल्ड सेन्टर	पुर्णा कुमारी रामजाली मगर	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
११३	श्रुटि खाद्य खुद्रा पसल	नेत्र बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
११४	श्रुष्टी होटल एण्ड लज	पंख बहादुर शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
११५	श्रीआ होटल एण्ड लज	बडुवाल	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
११६	बसन्त होटल	महेश कु. बोहरा	राकम कर्णाली ६	आठवीस ४
११७	बुटवल हौटल	कृष्ण सिंह ठकुरी	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
११८	बुटवल जनरल एण्ड सपिड सेन्टर	सकिल अली	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
११९	बडुवालस्टोर्स क	कुस्मे बडुवाल	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१२०	दर्लामी होटल	कृष्ण बहादुर दलामी	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
१२१	दर्शन अर्डर सप्लायर्स	इनद्र बहादुर विष्ट	राकम कर्णाली २	आठवीस ४
१२२	ओमजोड खाद्य खुद्रा पसल	ओमजोड शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
१२३	आकृति कस्मेटिक पसल	पुष्कर बहादुर सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१२४	अनुसा मोवाइल सेन्टर	श्याम बहादुर माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१२५	अर्जुन जनरल स्टोर्स	रमेश कु. माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१२६	अर्जुन जनरल स्टोर्स एण्ड अर्डर सप्लायर्स	अर्जुन बहादुर शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१२७	अम्बिका खाद्य खुद्रा पसल	केहेर सिंह सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१२८	अग्रिन पलेरी स्टोर्स	सरोज कुमार माभी	राकम कर्णाली ६	आठवीस ४
१२९	मोवाइल मर्मत सेन्टर	नवराज कुवर	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१३०	मौसम होटल एण्ड लज	अमर बहादुर माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१३१	मालिका जनरल स्टोर्स एण्ड अर्डर सप्लायर्स	बिनोद कु. सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१३२	मनोज फोटो स्टुडियो एण्ड कम्प्युटर सर्भिस	मन बहादुर सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१३३	मीरा स्टेशनरी एण्ड सप्लायर्स	मिरा कु. शाही	राकमकर्णाली ४	आठवीस ४
१३४	भेरी कर्णाली स्टेशनरी	बल ब. सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१३५	भावना होटल	जगत बहादुर शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१३६	नम जानकी निर्माण हार्डवेयर एण्ड पसल	नमराज थापा माभी	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
१३७	नदी दिया होटल	धनराज माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१३८	न्यु राकमेली सुनचादी पसल	मानसिंह मिजार	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१३९	न्यु बुटवल खाद्य खुद्रा फेन्सी पसल	ताज महमद मियां	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४०	न्यु भेरी कर्णाली पुस्तक	भद्र बहादुर थापा	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४१	न्यु जय विन्द्रासौनी	अनिल बहादुर शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४२	न्यु बुटवल फेन्सी पसल	जुन महमह मियां	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१४३	न्यु आठबिसे धनलक्ष्मी सुन चांदी पसल	धन ब. सुनार	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४४	न्यु प्रकाश स्टोर्स	रण ब. माभी	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
१४५	न्यु तृप्ती इम्पोरियम	देव ब. रावल	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१४६	न्यौपाने इम्पोरियम	शिवराज न्यौपाने	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४७	नगेन्द्र वडुवाल होटल	टिकारान वडुवाल	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४८	जोनिष होटल	नन्दराम सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१४९	जानकी कस्मेटिक पसल	जानकी वोहोरा	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१५०	जनम सुनचांदी पसल	जन्म मिजार	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१५१	जगत स्टोर्स	शेर ब. शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१५२	जगत होटल	जगत ब. माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१५३	वराहदेवी जनरल स्टोर्स	राम बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१५४	बुटवल सविरा फेन्सी स्टोर्स एण्ड अर्डर सप्लायर्स	सोकेदिन मिया	राकम कर्णाली ६	आठवीस ४
१५५	बुटवल अस्लाम स्टोर्स	असद अली	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१५६	वडुवाल फेन्सी पसल	कसिरा खतुन	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
१५७	प्रकाश जनरल स्टोर्स	लोक बहादुर शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१५८	पंचकोशी खाद्य खुद्रा पसल	लोक बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१५९	पंचकोशी होटल	वम बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१६०	पंकज जनरल स्टोर्स	राज कमल बटाला	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१६१	पारस स्टोर्स	दुर्ग बहादुर सिंजापती	राकम कर्णाली ७	आठवीस ४
१६२	पार्वती स्टेशनरी एण्ड सप्लायर्स	धन ब. सिंजापती	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१६३	सिता हार्डवेयर एण्ड अर्डर सप्लायर्स	धर्मराज शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१६४	बि.एम.खाद्य खुद्रा किराना पसल	भेष बहादुर शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१६५	बिकास होटल	मिरादेवी शर्मा (न्यौपाने)	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१६६	द्विरेनी खुद्रा पसल	छत्र बहादुर माभी	राकम कर्णाली ८	आठवीस ४
१६७	द्विपेन्द्र जनरल स्टोर्स	सीतादेवि बडुवाल	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१६८	निराजन जनरल स्टोर्स एण्ड सप्लायर्स	भूपट ब. शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१६९	निमराज होटल	भद्र बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१७०	निश्चल स्टोर्स	चन्द्र ब. शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१७१	जि एम स्टोर्स	गोपाल बहादुर शाही	राकम कर्णाली ९	आठवीस ४
१७२	जि.टि. एस कस्मेटिक पसल	तारा माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१७३	विराज तरकारी तथा फलफुल थोक पसल	रविन्द्र बहादुर सिंजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१७४	बि. एन कोल्ड सेन्टर	टंक कुमार शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१७५	विमल तरकारी संकलन तथा प्रशोधन	विमल शाही	राकम ४	आठवीस ४
१७६	किरण हार्डवेयर एण्ड जनरल स्टोर्स	बल बहादुर माभी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१७७	किसान कृषि पसल	भरत कुमार थापा माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१७८	ध्विरेन्द्र स्टोर्स	नमराज माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१७९	हिमाल सूर्य अर्डर सप्लायर्स	धर्मदेवी थापा	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१८०	हिमालय ईलेक्ट्रोनिक्स	रण ब. माभी	राकम कर्णाली ६	आठवीस ४
१८१	शिव कस्मेटिक पसल	खगेन्द्र कामी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१८२	शितल होटल	सिर्जना माभी	राकम कर्णाली	आठवीस ४
१८३	लोकेन्द्र स्टोर्स	रत्ना कामी	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१८४	लक्ष्मी कस्मेटिक पसल	पवन बहादुर शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१८५	ललित होटल	नरेन्द्र कु. माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१८६	एवान अप्सरा होटल एण्ड लज	भरना माभी	राकम कर्णाली ७	आठवीस ४
१८७	एलिना ईलेक्ट्रोनिक्स	लोकेन्द्र ब. बुढा	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१८८	एच एस कस्मेटिक सेन्टर	प्रकास माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१८९	चन्द्र सूर्य पुस्तक पसल	मान ब. सिंजापति	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१९०	कैलाश स्टेशनरी एण्ड अर्डर सप्लायर्स	कलम बहादुर शाही	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१९१	कर्णाली भेरी मोवाईल पसल	प्रेम बडुवाल	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१९२	कटक फेन्सी पसल	तर्क बडुवाल	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१९३	कमल आर्ट	कमल बहादुर मुसीकोट	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
१९४	कमल कर्णाली फेन्सी स्टोर्स	खगेन्द्र नेपाली	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१९५	कामना मेडिकल हल	कृतिका शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१९६	कालीकोट दैलेखी चाहाना होटल	खम्ब बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१९७	गडलक फेन्सी एण्ड अर्डर सप्लायर्स	मकर ब. रावल	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
१९८	गणेश कर्णाली होटल	फनिन्द्र न्यौपाने	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
१९९	गुट्टु रिदम सुन चांदी पसल	चक्र ब. सुनार	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२००	गोलक स्टेशनरी	गोकर्ण बहादुर माभी	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
२०१	गौरी सुनचादी पसल	कमानीस सुनार	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
२०२	गीता कस्मेटिक जनरल स्टोर्स	बम बहादुर कठायत	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
२०३	ध्रुवतारा जनरल स्टोर्स एण्ड अर्डर सप्लायर्स	धन ब. सिजापती	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२०४	होटल रोयल एण्ड रेष्टुरेन्ट	भुपेन्द्र बहादुर शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२०५	होटल द रोयल रिभर साइड	भरत बहादुर शाही	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२०६	होटल अन्नपूर्ण	मान बहादुर सिजापति	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२०७	होटल शंकर एण्ड लज	रुपा बडुवाल	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२०८	शुभलक्ष्मी हार्डवेयर पसल	टेक ब. वटाला	राकम कर्णाली ५	आठवीस ४
२०९	शर्मिला एग्रोभेट सेन्टर	जनम ब. सिजापति	राकम कर्णाली ४	आठवीस ४
२१०	रारा जडिवुटी फर्म	उमकान्त जैसी	पिपलकोट	आठवीस ५
२११	अर्जुन संज्याल खाद्य खुद्रा पसल	मनकला जैसी	पिपलकोट ६	आठवीस ५
२१२	राजु सप्लायर्स	दान ब. माभी	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२१३	राजेश कुटानी पिसानी पेलानी मील	जग्य बहादुर शाही	तिलेपाटा ६	आठवीस ६
२१४	सरिता होटल	भद्र बडुवाल	सिंगौडी ८	आठवीस ६
२१५	सुर्य हिमाल स्टेशनरी	सर्वराज थापा	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२१६	मदन जनरल स्टोर्स	मदनराज भाट	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२१७	नविन किराना पसल	लालु प्रसाद आचार्य	सिंहासैन ५	आठवीस ६
२१८	न्यु भेरी सुनचादी पसल	मन बहादुर मिजार	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२१९	न्यु थापा स्टोर्स	भरत बहादुर थापा	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२०	न्यू राजु स्टोर्स	नगेन्द्र ब. थापा	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२१	न्यू अनिल फेन्सी इन्टरप्राइजेज	कटक प्र. जैसी	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२२	पुरी होटल	धन पुरी	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२३	प्रकास एण्ड जिवन कपडा पसल	छविलाल सलामी मगर	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२४	पंचकोशी होटल	चन्द्रा कुमारी थापा	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२५	पवित्रा होटल	भगीराम थापा	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२६	निशा स्टोर्स	नरेन्द्र नाथ योगी	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२७	विमला खुद्रा तथा तरकारी पसल	विमला आरुपाते मगर	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२८	ग्रिन होटल एण्ड रेष्टुरेन्ट	गोविन्द्र रोका मगर	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२२९	लक्ष्मण सप्लायर्स	लक्षिराम आरुपाते	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२३०	ललित कस्मेटिक पसल	ललित बि.क.	सिंहासैन ९	आठवीस ६

क्र.स	फर्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना
२३१	उदय जडिबुटि सप्लायर्स, अल्लो प्र.केन्द्र	उदय सिंह मगर	सिंहासैन ७	आठवीस ६
२३२	कुसुम एण्ड निर्दोष स्टोर्स	भक्त बहादुर रावत	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२३३	थापा इलेक्ट्रोनिक्स एण्ड डि.सि. सोलार पसल	दिल बहादुर थापा	सिंहासैन ९	आठवीस ६
२३४	राजेन्द्र स्टोर्स	राम बडुवाल	तिलेपाटा ५	आठवीस ८
२३५	दुर्गा अर्डर सप्लायर्स	मान सिंह बडुवाल	आठविस ८	आठवीस ८
२३६	पुष्पदिप्त स्मृति स्टेशनरी	उर्मिला शाही	तिलेपाटा ५	आठवीस ८
२३७	कठायत स्टोर्स	कलम बहादुर कठायत	तिलेपाटा ५	आठवीस ८
२३८	सरिता इलेक्ट्रोनिक्स सेन्टर	बडुवाल	सिंहासैन १	आठवीस ९
२३९	अर्जन खाद्य तथा खुद्रा पसल	विक्रम बडुवाल	सिंहासैन २	आठवीस ९
२४०	अनिल स्टेशनरी एण्ड अर्डर सप्लायर्स	धन ब. सिजापती	सिंहासैन २	आठवीस ९
२४१	चेताना स्टोर्स	लाला सिंह बडुवाल	सिंहासैन २	आठवीस ९
२४२	कठायत जनरल स्टोर्स	खड्क बहादुर कठायत	सिंहासैन १	आठवीस ९
२४३	हेमन्त होटल एण्ड लज	दिप थापा	सिंहासैन ४	आठवीस ९
२४४	विष्णु बडुवाल वस्त्रालय	जय बहादुर बडुवाल	आठविस	आठविस
२४५	खनाल पशुपालन फर्म	लालमनी खनाल	आठवीस	आठवीस२
२४६	आठवीस बुक्स हाउस तथा सप्लायर्स	टिकाराम कठायत	आठवीस	आठवीस४
२४७	लोकसेवा फर्निचर उद्योग	लवराज शाही	आठवीस	आठवीस४
२४८	सृजना वनजन्य फर्निचर उद्योग	राजकुमार शाही	आठवीस	आठवीस३
२४९	लेकवेशी बाखापालन फर्म	हिम बहादुर शाही	आठवीस	आठवीस८
२५०	हिमशिखर खाद्य तथा खुद्रा पसल	पुर्ण बहादुर थापा	आठवीस	आठवीस१
२५१	जैसी वाखा पालन फर्म	दयाराम जैसी	आठवीस	आठवीस३
२५२	भवानी फलफूल तथा तरकारी फर्म	भगिराम जैसी	आठवीस	आठवीस३
२५३	देवी कोल्डसेन्टर अडर एन्ड सप्लायर्स	धन बहादुर सिजापती	आठवीस	आठवीस९
२५४	आर.सी.कन्टक्सन	प्रदिप विक्रम आर.सी.	आठवीस	आठवीस१
२५५	कोपिला नास्ता पसल	नमराज बडुवाल	आठवीस	आठवीस८
२५६	अम्बिका बाखापालन व्यवसाय	कृपाराम जैसी	आठवीस	आठवीस३

श्रोत: आठवीस नगरपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ दैलेख २०७५

१२९. सामुदायिक मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन र क्रियाकलाप

साविकका गाविसहरूको संरचना रहेका बखत गाविस सचिवको संरक्षकत्वमा सामुदायिक मेलमिलाप समिति स्थानीय मेलमिलाप कर्ता मध्येबाट एक जना संयोजक, एक जना उप संयोजक, एक जना सचिव, एक जना कोषाध्यक्ष र बाँकि स्थानीय मेलमिलाप कर्ताहरू सदस्य रहने गरी यसको गठन गरिएको थियो। परियोजनाको कार्य अवधि सकिए सँगै स्थानीय स्तरमा गठन गरिएको सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रहरू पनि साधन स्रोतको अभावले गर्दा निष्क्रिय रहन पुगेका छन्। यसको लागि नगरपालिका र सरोकारवालाहरूले ठोस योजना बनाएर सुचारु गर्नुपर्ने देखिन्छ।

१३०. प्राकृतिक श्रोत (खानी/खनिज आदि) :

नेपाल प्राकृतिक सम्पदाले सम्पन्न देश मानिन्छ भने यस आठबीस नगरपालिकालाई विभिन्न खनिजका लागि सम्भावित क्षेत्रको रूपमा लिइन्छ । तर यहाँ अध्ययन र उत्खननको अभावले यस क्षेत्रमा पाइने खनिजको भने एकिन जानकारी हुन सकेको छैन । यस नगरपालिका वडा नं. १,२,३,४ र ५ स्थित कर्णाली नदीमा प्रसस्त मात्रामा ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा रहेको छ, जुन विभिन्न नगर, गाउँपालिका तथा छिमेकी जिल्ला सुर्खेतसम्म समेत निकासी हुने गर्दछ । यस नगरपालिका अर्न्तगतको वडा नं. ५ र ६ मा स्लेट खानीको सम्भावना रहेको छ भने वडा नं. ५ को माथिल्लो पहाडमा निलम, कार्बोनेट समेत रहेको चर्चा चलिरहेको बुढापाकाहरु बताउदछन् ।

१३१. पशुपंक्षी/वन्यजन्तुको विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका विभिन्न प्रकृतिका वन जंगलहरूमा वनसँग सम्बन्धित जैविक विविधता विद्यमान रहेको छ । यस क्षेत्रको जैविक विविधता दर्शाउने प्रमुख जनावर तथा चरा चुरूंगी सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ९७ : आठबीस नगरपालिकामा उपलब्ध पशुपंक्षी तथा वन्यजन्तुहरु

वडा नं.	गाउँको नाम	मुख्य जंगली जनावरहरूको नाम	मुख्य जंगली चराचुरूङ्गीहरूको नाम
१	सातला	वाघ, जरायो, मृग, खरायो, मलसाप्रो, स्याल, दुम्सी, बाँदर	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, मैना, चिल, गिद्ध, सुगा आदी
२	सिगौडी	वाघ, भालु, घोरल, खरायो, स्याल, बाँदर, खरायो	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, आदी
३	निमायल	मृग, दुम्सी, खरायो, स्याल, बाँदर, गुना, चितुवा	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, सुगा आदी
४	राकमकर्णाली	मृग, दुम्सी, बाँदर, स्याल	लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, चिल आदी
५	पिपलकोट	मृग, घोरल, दुम्सी, बँदेल, बाँदर, गुना, भालु, मलसाप्रो, वाघ	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, आदी
६	सिहासैन	मृग, घोरल, दुम्सी, स्याल, बाँदर, गुना, चितुवा	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, चिल आदी
७		मृग, घोरल, दुम्सी, वाघ, बाँदर, गुना, भालु, स्याल	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, गिद्ध आदी
८	तिलेपाटा	मृग, दुम्सी, बाँदर, चितुवा, स्याल	लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, आदी
९	छेपाडी	भालु, जरायो, मृग, घोरल, खरायो, मलसाप्रो, स्याल, दुम्सी, बाँदर	कालिज, लुइचे, ढुकुर, काग, जुरेली, कोईली, तित्रा, मैना, चिल, गिद्ध, सुगा आदी

स्रोत : लक्षित समुह छलफल, २०७५

१३२ सुकुम्वासीको तथ्याङ्क:

यस नगरपालिकामा अधिकांश नागरिकहरूको आफ्नो घर जग्गा भएको तथा केही घरपरीवारहरूको घर मात्र भएको कुरा विभिन्न प्रतिवेदन तथा लक्षित समुह छलफलका क्रममा आएको छ । यस नगरपालिकामा हाल खासै सुकुम्वासी भएको तथ्यांक नआएकाले यसको विवरण समावेश गरिएको छैन ।

१३३. अल्पसंख्यक/सिमान्तीकृत बर्गको तथ्याङ्क:

नेपाल सरकारले राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा कुल जनगणनाको (०.५) शुन्य दशमलव पाँच प्रतिशत भन्दा कम जनसंख्या रहेका जाति र समुदायहरूलाई अल्पसंख्यकको रूपमा तोकेको छ । यस नगरपालिकामा अधिकांश नागरिकहरू ब्राहमण, क्षेत्री, ठकुरी, दलित र जननातीहरु रहेको केही घरपरिवारहरू अन्य जातजातीहरूको रहेको कुरा

विभिन्न प्रतिवेदन तथा लक्षित समुह छलफलका क्रममा आएको छ । यस नगरपालिकामा नेपाल सरकारको अल्पसंख्यकको सूचीमा भएका जातिहरूको परिवार संख्या विवरणलाई निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ९८: अल्पसंख्यक/सिमान्तीकृत बर्गको विवरण

वडा नं.	साविक गाविस	जातजाती	जम्मा	पुरुष	महिला
१	सात्तला	बादी	२५	१०	१५
कुल जनसंख्या			२५	१०	१५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८

१३४. घरभाडामा बस्नेहरूको विवरण:

यस नगरपालिकामा बसोवास गर्ने अधिकांश नागरिकहरूको बसोवासका लागि आफ्नो घर भएको तथा केही बाहिरबाट व्यापार व्यवसाय तथा रोजगारीको सिलसिलामा यस क्षेत्रमा अस्थायी बसोवास गर्ने नागरिकहरू मात्र भाडामा बस्ने गरेको पाइन्छ ।

१३५. नगरपालिका भित्र रहेका विशेष, संरक्षित, स्वायत्त क्षेत्रको विवरण :

नेपाल प्राकृतिक सम्पदाले सम्पन्न देश मानिन्छ । यस नगरपालिकाभित्रका विभिन्न स्थानहरू विशेष संरक्षित क्षेत्र घोषणा गरी व्यवस्थापन गर्न जरूरी रहेको छ । यस नगरपालिकाको संवेदनशिल क्षेत्रहरूलाई राज्यले विशेष संरक्षित क्षेत्र घोषणा गरी यसको व्यवस्थापन गर्न जरूरी छ । साथै यस नगरपालिकालाई छोएर बगेको कर्णाली नदी विभिन्न खोलानाला किनार र भौगोलिक विकटता रहेका नगरपालिकाका केही वडाका टोल, बस्ती तथा स्थानहरूलाई विशेष संरक्षित क्षेत्र घोषणा गरी सोहि अनुरूपको कार्ययोजना ल्याउन जरूरी देखिन्छ ।

१३६. नगरपालिका आफैले बनाएका ऐन,नियम , विनियम,कार्यविधि,निर्देशिकाहरूको विवरण

यस आठबीस नगरपालिकाको कार्य संचालन तथा सेवा प्रवाहलाई चुस्त दुरुस्त र व्यवस्थित बनाउनका लागि निम्न बमोजिमका ऐन नियम तथा विनियमहरू निर्माण गरी अनुमोदन समेत गरिएको छ ।

१. नगर कार्यपालिका बैठक संचालन सम्बन्धी कार्यविधि -२०७४
२. नगर कार्यपालिका कार्यसम्पादन नियमावली -२०७४
३. नगर कार्यपालिकाको आर्थिक कार्यविधि ऐन -२०७४
४. नगर कार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश र अधिकारपत्रको प्रमाणिकरण कार्यविधि नियमावली -२०७४
५. नगरपालिकाको सहकारी ऐन २०७४
६. नगरसभा संचालन कार्यविधि २०७४
७. नगरपालिकाको कार्य विभाजन नियमावली २०७४
८. नगरपालिकाका पदाधिकारीहरूको आचार संहिता २०७४
९. मदिरा नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यविधि २०७४
१०. भवन निर्माण मापदण्ड र नक्सा पास कार्यविधि २०७४
११. नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन २०७४
१२. बाल क्लव संजाल गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका २०७४
१३. बाल विवाह न्युनिकरण रणनीति २०७४
१४. बाल संरक्षण नीति २०७४

१३७. नगर पालिकाका संभावना, अवसर, चुनौती र समस्याहरू

वि.सं २०७३ साल फागुन २६ गते साविकका सातला,सिगौडी,राकमकर्णाली,पिपलकोट,सिहासैन र तिलेपाटा गाविसलाई समेटेर घोषणा भएको यस नगरपालिकाका प्रचुर संभावना र केही चुनौतीहरू रहेका छन् । प्राकृतिक, भौगोलिक, सामुदायिक सांस्कृतिक एवं पुरातात्विक विविधता जस्ता संभावनाहरू रहेको भए पनि व्यापारिक तथा औद्योगिक कृषाकलापमा आशातित प्रगती हुन नसक्नु आधुनिक व्यवसायिक कृषि प्रणाली तर्फ समन्वयात्मक अभ्यासको कमी, एकिकृत जग्गा विकासको अवधारणामा अधि बढ्न नसक्दा वसाई सरी जानेको उच्च दर हुनु, आन्तरिक आय वृद्धिमा श्रोतको पहिचान तथा दायरा फराकिलो बनाउने सम्बन्धमा पर्याप्त प्रयासहरू हुन बाँकी रहेकोले आन्तरिक आयको अवस्था निकै न्यून हुन गई विकासमा लम्कने सपना पुरा गर्न धेरै पहल गर्न बाँकी नै छ ।

लोकतन्त्रको उच्चतम अभ्यास र लाभ नजिकको सरकारबाट जनता समक्ष प्रदान गर्न विकेन्दीकरणको अवधारणा अनुसार स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लगायत सम्बद्ध नियम कार्यविधी, निर्देशिका र आदेश परिपत्र मार्फत जवाफदेही उत्तरदायी र पारदर्शी सरकारको रूपमा स्थापित गर्ने प्रयत्न गरिएको छ । नगरक्षेत्र भित्रका वनजंगलबाट जडिबुटी,काठ दाउरा, नदीबाट ढुङ्गा गिटी र बालुवा निर्यात गरी आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न सकिने प्रचुर सम्भावनाहरू रहेको यस नगरपालिकामा कर्णाली नदीमा डुंगा शयर,र्याफिट^६ तथा मनोरम प्राकृतिक सुन्दरता र पर्यटकीय क्षेत्रको पनि उत्तिकै सम्भावना छ । राकम कर्णालीमा मध्य पहाडी राजमार्गको मेघासिटी निर्माण गर्ने नेपाल सरकारको योजना रहेकोले यी विभिन्न कुरालाई अवसरको रूपमा लिइएको छ । प्राकृतिक स्रोत र मानवीय स्रोत दुबैको समुचित संयोजन भएको यस नगरपालिकामा एक असल प्रभावकारी सरोकारवालहरूको संयन्त्रको निर्माण गरी समग्र विकासका लागि एक गुरुयोजना निर्माण गर्न नितान्त जरूरी देखिन्छ ।

पुर्वाधार विकासका मेरुदण्डका रूपमा रहेका मध्यपहाडी राजमार्ग र कर्णाली राजमार्ग पनि यही भएर विभिन्न स्थानमा जाने भएकोले यस नगरपालिकाका वडाहरूलाई जोड्ने सडकहरू निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन् । अब वडा जोड्ने सडकलाई व्यवस्थित गर्न जरूरी छ ।

स्थानीय तहको अनुदान मार्फत संचालित योजनाको अनुगमन र मूल्या^६ न सही र प्रभावकारी रूपमा नहुनु, कृषि तथा पशुपालन विकासमा उचित योजनाको अभाव,शैक्षिक क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन गर्न नसक्नु र गुणस्तरीय शिक्षामा जोड नदिनु, सुरक्षाका क्षेत्रमा प्रहरी सेवा प्रभावकारी नहुनु जस्ता समस्या र चुनौतीहरूले नगरपालिकाको स्रोत व्यवस्थापन र समग्र विकासमा बाधा पुऱ्याइरहेका छन् । त्यसैगरी विद्युतिकरणका सवालमा नगरपालीकामा हालसम्म राष्ट्रिय विद्युत लाइनले छुन नसक्नु , खानेपानीको स्रोत हुदाहुदै पनि त्यसको समुचित परिचालन र व्यवस्थापन हुन नसक्नु जस्ता विषयहरू यस नगरपालिकाका चुनौतिहरू रहेका छन् । त्यस्ता खाले कैयन चुनौतीहरू बीचबाट पनि आफैँ धेरै काम गरेर नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर र समृद्ध बनाउन सक्ने सम्भावनालाई जिवितै राखेको छ । यस नगरपालिकाका संवाभाना, अवसर र चुनौतीहरूलाई बुँदागत रूपमा निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

➤ नगरपालिकाका संभावनाहरू:

- आठवीस नगरपालिकाको सबैभन्दा अग्लो स्थानमा बयलढुङ्गा भएकोले भ्यु टावर निर्माण गरी पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्न सकिने ।
- कर्णाली नदीमा र्याफिटङ्गको व्यवस्था गरी पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्न सकिने ।
- राकमकर्णाली मेगासिटी नेपालकै १० वटा सहरहरू मध्ये १ यसै नगरपालीकामा भएकोले उक्त स्थानहरूलाई औद्योगिक केन्द्रका रूपमा विस्तार गरी आर्थिक विकास गर्न सकिने ।
- कर्णाली नदीको पानीको उपयोग गरी मत्स्यपालन, तरकारी खेतीको पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरी व्यवसायिक कृषि प्रणाली अवलम्बन गर्न सकिने ।
- आठवीस नगरपालिकाको विभिन्न क्षेत्रलाई स्याउ, सुन्तला, कागती, आँप जस्ता फलफुल र अलैंची, अम्रिसो,अदुवा जस्ता नगदे बालीको पकेट क्षेत्रको रूपमा घोषणा गर्न सकिने ।
- यस नगरपालिकामा रहेका वनजंगलहरूमा रहेका प्रशस्त जडीबुटीहरूको पहिचान गरी संकलन र प्रशोधन गर्न सकिने ।

- यस नगरपालिकाको माथिल्लो भागमा बाखापालन र तल्लो भागमा उन्नत गाई,भैसी पालन व्यवसायको पकेट क्षेत्रको रूपमा घोषणा गर्न सकिने ।

➤ **अवसर :**

- कानेगाड ,खुनगाड, घट्टे खोलामा जलविद्युत् आयोजना विकास गर्ने ।
- आर्थिक केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने ।
- कृषि पकेट क्षेत्रको विकास गर्ने ।
- जातीय, भाषिक तथा कलासंस्कृति प्रवर्धन गर्ने ।
- पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नका लागि ताल तलैया,गुफाको खोजी तथा संरक्षण गर्ने ।
- रोजगारीको सिर्जना गर्ने ।
- प्राविधिक शिक्षामा जोड दिई दक्ष जनशक्ति निर्माण गर्ने ।
- काठ उद्योग संचालन गर्ने ।
- पुराना मठ मन्दिर,पाटी पौवाको संरक्षण संवर्धन गर्ने ।

➤ **चुनौतीहरू :**

- सदियौंदेखि एकात्मक राज्य प्रणालीमा अभ्यस्त हामीलाई स्थानीय सरकार नौलो प्रयोग हो । भर्खरै गठन भएको यस नगरपालिकाको संस्थागत , प्राविधिक र स्रोत परिचालन क्षमता बृद्धि गर्ने तथा यसको पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- आयोजनाहरूको अपुरो तयारी, कमजोर व्यवस्थापकीय,वित्तीय र प्राविधिक क्षमता,कानुनी, नीतिगत र प्रक्रियागत जटिलताका साथै सरोकारवाला वर्गहरूको उदासिनताका कारण देखिएको कमजोर कार्यान्वयन क्षमतालाई कम गरी लक्ष्य अनुसार कार्यसम्पादन गर्नु ।
- यस क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको उपस्थिति नै नभएको सन्दर्भमा उत्पादनका क्षेत्रहरू पहिचान गरी सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको लगानी सहकार्यबाट उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्नुपर्ने चुनौती रहेको छ ।
- कानूनको परिपालना, सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता र सुदृढ र सक्षम संस्थागत सुशासन कायम गरी सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउने चुनौती रहेको छ ।
- सार्वजनिक निर्माणमा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।
- राजस्वका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने, राजस्वको दायरा फराकिलो बनाउने र राजस्व चुहावट नियन्त्रण गरी आन्तरिक राजस्व बृद्धि गर्ने ।
- सम्पूर्ण आर्थिक कारोबारलाई बैकिक प्रणालीमा लैजान ,बैकसम्म आम नागरिकको पहुँच पुऱ्याउने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- जन चाहना बमोजिम आर्थिक, सामाजिक पूर्वाधार विकास गर्ने ।
- भष्ट्राचारको अन्त्य गरी सुशासन कायम गर्ने ।
- घरेलु हिंसा,बालविवाह,छाउपडी प्रथा न्यूनिकरण गर्दै जाने ।
- रोजगारीको सिर्जना गरी दक्ष जनशक्तिको विदेश पलायन रोक्ने ।
- सामाजिक विकृति विसङ्गति रोकथाम गर्ने ।

१३८. नगरपालिकाको विकास सम्भावनाहरू (कृषि, पर्यटन, उद्योग, आदि)

यस नगरपालिकामा विभिन्न जातजाति तथा धर्म संस्कृतिका मानिसहरूले बसोबास गर्दै आइरहेको भएतापनि नेपाल एक बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुजातीय, बहुसाँस्कृतिक विविधता भएका मानिसहरूको बसोबास भएको एक साँस्कृतिक विविधताले भरिपूर्ण देश हो । यहाँ विभिन्न किसिमका भौगोलिक,राजनैतिक तथा साँस्कृतिक विविधतायुक्त पहिचान

भएका विभिन्न स्थानहरू रहेका छन् । यस नगरपालिका कृषि, लघुजलविद्युत, वनजंगल, धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा, पर्यटन विकास, व्यापारिक केन्द्र, उद्योग संचालन, शैक्षिक लगायतका सम्भावनाहरू रहेका छन् ।

आठवीस नगरपालिकामा सम्भावना र अवसरहरू रहेको नगरपालिका भएता पनि दुर्गम नगरपालिकाका रूपमा चिनिन्छ । साविकका सातला, सिगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट, सिहासैन र तिलेपाटा गाविस मिलेर बनेको आठवीस नगरपालिकाका वडा नं. ४ वाहेकका सबै वडाहरूमा न सडक सञ्जाल पुगेको छ, न सहजरूपमा स्वास्थ्य, शिक्षा, संचार र विद्युत सुविधा नै छ । पशुपालनका दृष्टिकोणले यस नगरपालिका उर्वर भूमिका रूपमा रहे पनि उत्पादित वस्तुहरूको सहज रूपमा बजारीकरण हुन सकिरहेको छैन । नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा वातावरण मैत्री तवरले सडक सञ्जाल जोड्नु अबको प्रमुख आवश्यकता रहेको छ । शैक्षिक, व्यापारिक र व्यवसायिक हिसावमा पनि सडक तथा विद्युतीकरण अनिवार्य मानिन्छ तर सहज रूपमा निरन्तर यातायातका साधनहरू चल्न नसक्दा सम्भावनाका ढोकाहरू खुल्न सकेका छैनन् ।

☞ सामान्यतया यस क्षेत्रको विकासका संभावनाहरूलाई निम्न बिषयगत क्षेत्रमा बिभाजन गरी अगाडी बढाउन सकिन्छ ।

१) आर्थिक विकास :

क) पर्यटन:

- बयालढुङ्गा, नानीटापुलाई व्यवस्थित गरी संरक्षण र संवर्द्धन गर्न सकेको खण्डमा आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरूको लागि पर्यटकिय गन्तव्य बनाउन सकिने ।
- कर्णाली नदीमा ज्याफिटङ्गको व्यवस्था गर्न सकेको खण्डमा आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरूको लागि पर्यटकिय गन्तव्य बनाउन सकिने ।

ख) कृषि:

- दैलेख जिल्लाकै प्रचुर सम्भावना रहेको कृषि क्षेत्र मध्ये पशुपालनको लागि प्रायाप्त जंगल तथा डाले घाँसको सम्भावना बोकेको यो क्षेत्र हो । खेतियोग्य जमिनहरूमा तरकारी, खाद्यान्न वाली विकास बाट विऊ तथा तरकारी उत्पादन गरी कर्णाली प्रदेशको जिल्लाहरू, राजधानी सुर्खेत, अछाम जिल्ला र बाहिर बिक्री गरी आमदानी भित्राउन सकिने ।
- फलफुलमा सुन्तला, अमिलो, कागती, आँप उत्पादनको लागि सुहाउँदो हावापानी रहेको ।
- टिम्मुर, अलैची अदुवा, बेसार जस्ता हाइ भ्यालु बढाउने जस्ता मसलाजन्य बस्तुको उत्पादन बढाउन सके स्थानीयको आर्थिक बृद्धि गर्न सकिने ।
- व्यवसायिक कृषि क्षेत्र अन्तरगत बाख्रापालन, कुखुरापालन, बंगुर पालन, मौरीपालन, गाइ फार्म, भैसी फार्ममा जनतालाई लगानी गर्न उत्साहित गर्नको लागि अनुदान मार्फत आर्कषित गर्नसके रोजगारी श्रृजना हुने रोजगारीका कारण नगरपालिकाको आर्थिक गतिविधिमा बृद्धि हुन जाने देखिन्छ ।

ग) उद्योग :

- पर्याप्त खुला क्षेत्र अत्याधिक वनले ढाकेको क्षेत्र र पानी, बिजुली, संचार, सडक, जस्ता उद्योगका लागि आवश्यक आधारभूत सेवाहरू यस नगरपालिकामा हाल न्यून रहेका छन् भने आगामी दिनमा यस क्षेत्रको विकास गर्दैजिल्ला भित्र वा बाहिरका लगानी कर्तालाई आवश्यक सेवा सुविधाहरू प्रदान गर्न सकेमा बाहिर रहेका लगानीकर्ताहरूलाई आकर्षित गर्न सकिने
- स्थानीय कच्चा पदार्थको प्रशोधन तथा बस्तु उत्पादनको लागि उद्योगको विकास गरी रोजगारी सृजना गरी आयआर्जन तथा समृद्धि हासिल गर्न सकिने ।
- कर्णाली प्रदेशकै व्यापारिक केन्द्रको रूपमा हालको राकमकर्णाली बजारलाई विस्तार गर्न सकिने ।
- खानीजन्य उद्योग(स्लेट) को पहिचान र उत्खननका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने सकिने ।

घ) सहकारी :

- नगरपालिकामा रहेका सहकारीहरूका सदस्य तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी सरहकारी को मापदण्ड अनुसार सहकारीमा सबैलाई आवद्ध गराउन सकेमा स्थानीय स्तरमा व्यवसायिकता कायम गर्न सकिने ।

२) सामाजिक विकास :

- शिक्षा स्वास्थ्य लगायतका क्षेत्रको विकास गरी गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्यको लागि मानिसहरूलाई नगरपालिकामा नै विस्वस्त गराउन सकिने ।
- पानीजन्य रोगहरूको प्रकोपको न्युनिकरण गर्न स्वास्थ्य तथा सरसफाई गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न सके स्वास्थ्यको स्थितिमा सुधार आउन सक्दछ ।
- लक्षित समुदाय विशेष गरी एचआइभी संक्रमित, महिला, दलित, बालबालिका र फरक क्षमता भएकाहरूका लागि सीपमूलक, आयमूलक तालिम सञ्चालन गर्न सकिने ।
- पुख्र्यौली पेशालाई निरन्तरता दिने पिडिहरूका लागि अनुदान र पेशाको सुरक्षाका उपायहरू अपनाउन सकिने ।
- यस क्षेत्रमा उपलब्ध विभिन्न पानीका श्रोत तथा मुहानहरूलाई संरक्षण गरी खानेपानीको गुणस्तर कायम रहने गरी स्वच्छ खानेपानीको वितरणलाई प्रभावकारी बनाउन सकिने ।
- हाल नगरपालिकामा संचालनमा रहेको क्याम्पसको स्तरोन्नती गरी कृषि विषयको अध्ययनलाई व्यवस्थित गराउन सकिने ।

३) भौतिक पूर्वाधार :

- सडक सेवा व्यवस्थित हुन नसकेको यस नगरपालिकामा सबै वडाहरूमा व्यवस्थित र गुणस्तरीय सडक विस्तार गर्नको लागि स्थानियको पुर्णरूपमा सहयोग लिन सकिने ।
- नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूलाई राजमार्गमा सडक संजाल मार्फत जोड्न सकिने ।
- विभिन्न खोलाहरूमा पुल निर्माण गरी सडक संजाल विस्तरमा सहज हुने ।
- परम्परागत उर्जाको उपयोगलाई न्युन गर्न वैकल्पिक उर्जाको बहुआयामिक श्रोतलाई प्रोत्साहन गर्न सकिन्छ ।
- ग्रामिण कृषि सडक र पर्यटन सडक निर्माण कार्यलाई क्रमागत योजनाको रूपमा सञ्चालन गर्न सकिने ।
- वैज्ञानिक भुउपयोगका मान्यतालाई आत्मसात गरी भुउपयोग, वस्ती तथा आवासको न्युनतम मापदण्ड तयार गरी भु-उपायोगलाई वैज्ञानिक र व्यवस्थित गर्न सकिने ।
- जनघनत्व कम रहेको यस नगरपालिकालाई ग्रामिण शहरीकरणको रूपमा विकास गर्न सकिने ।

४) वन तथा वातावरण :

- आठवीस नगरपालिकामा वन क्षेत्रको पनि विविधता रहेको पाइन्छ । यहाँ उष्ण प्रदेशीय वन देखि लेकाली वनस्पति समेत पाइन्छ । वनमा विविधता हुनुले यहाँ वन पैदावरमा आधारित उद्योगहरूको लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ सहजै प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- वनमा हुने टिमुर जस्ता मसला र जडिबुटिको संरक्षण, संवर्द्धन तथा उत्पादन गरी निकासी पैठारीबाट आम्दानी हुन जाने देखिन्छ ।
- एकातिर खोटोजन्य पदार्थको उत्पादन दिने सल्लाको बोटहरूको संरक्षण गरी हालको वनक्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्दै खोटोको निकासी गर्न सकिने छ भने भने अर्कोतर्फ वन क्षेत्रको संरक्षण र विकास बाट वातावरण सन्तुलन हुन जाने देखिन्छ ।

५) संस्थागत विकास तथा सुशासन :

- नगरपालिकामा सञ्चालन हुने योजनाहरूको अनिवार्य सार्वजनिक सुनुवाई, समिक्षा तथा जनलेखा परीक्षण गर्न सकेको खण्डमा पारदर्शी संस्कृतिको विकास गरी नागरिकहरूमा सूचना प्रवाह तथा सुशासनको संस्कार शुरु गर्न सकिन्छ ।
- लक्षित वर्ग तथा विषयगत क्षेत्रको बजेट सही प्रयोजनका लागि लक्षित समुदाय र विषयगत क्षेत्रमा नै व्यवस्थापन गर्न सकेमा लक्षित वर्ग र विषयगत क्षेत्रको सशक्तिकरण गर्न सकिन्छ ।
- सुशासनका आधारभूत मान्यता स्थापित गर्दै सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र सहज गराउन सकिने ।
- नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत कर, सेवा शुल्कको क्षेत्र र दर व्यवस्थापन गरी आन्तरिक आयलाई सुदृढ गरी स्रोत परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन सकिने ।
- संघ संस्थाहरूको कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी गराउन आधुनिक सूचना प्रविधिको उपयोग र भौतिक सुविधा बृद्धिमा जोड दिन सकिने ।
- सहयोगी निकायहरूले संचालन गर्ने परियोजनाहरूलाई नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमसंग समन्वय गराई संचालित कार्यक्रमहरूलाई दोहोरोपन हुनबाट बचाई नतिजामुखी कार्यक्रमहरू संचालन गर्न सकिने ।
- जनश्रमदानलाई अनिवार्य गराई विकासमा जनताको अपन्नत्वलाई प्रभावकारी बनाउन सकिने ।

१३९. नगरपालिकाको आ.व. २०७५/०७६ को लागि प्रस्तावित नीति योजना तथा कार्यक्रम

“आठवीस नगरको समुन्नतिका आधार, शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार” भन्ने नाराका साथ मिति २०७५ साल अषाढ १० गते सम्पन्न भएको आठवीस नगरपालिकाको दोस्रो नगरसभामा उप मेयर दीपा बोहराले निम्न बमोजिमको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेट प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।

(१) पूर्वाधार विकास नीति :

- १.१. आठवीस नगरपालिकाको कृषि, आवास, उद्योग र वाणिज्य क्षेत्र,सडक तथा यातायात, खानेपानी, विद्युत, सिंचाई, खूल्ला क्षेत्र तथा पार्क र धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रलाई समेटिने गरी एकीकृत नगर विकास योजना (Integrated Town Development Plan), वस्ती विकास तथा भू-उपयोग योजना निर्माण गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने नीति लिईनेछ ।
- १.२. नगरको भौतिक पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रमहरूमा सुधार तथा विस्तारलाई निरन्तरता दिनुका साथै अधुरा रहेका तथा क्रमागत आयोजनालाई पूर्णताका लागि प्राथमिकता दिईनेछ ।
- १.३. स्वीकृत भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार नगरपालिका क्षेत्रमा घर निर्माण गर्दा संलग्न डकमी/मिस्त्री आदिलाई भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिबाट मात्र भवन निर्माण गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- १.४. योजनाबद्ध ढल निर्माण तथा विस्तार गर्ने ।
- १.५. यस नगर क्षेत्रका सडक फराकिला बनाई सडक किनारामा रहेका अव्यवस्थित घर टहराहरूलाई व्यवस्थित गर्नको लागि नापी, मालपोत र सडक डिभिजन कार्यालयको समन्वयमा कार्यारम्भ गरिनेछ ।
- १.६. सम्बद्ध संस्था र निकायहरूसंगको समन्वयमा समृद्ध सहरको परिकल्पना अनुरूप नगर स्तरीय पूर्वाधारहरू बसपार्क, सिटी हल, भ्यु टावर, मनोरन्जन पार्क, सभा गृह, खेल मैदान, स्मसान घाट, बाल उद्यान, बृद्धाश्रम आदिको निर्माणमा प्राथमिकता दिइनेछ ।
- १.७. आठवीस नगरपालिकामा भवन निर्माण तथा योजना मापदण्ड तयार गरी राष्ट्रिय भवन संहिता २०६० अनुसार भूकम्प प्रतिरोधी घर तथा भवन निर्माण कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न प्रत्येक वडाका दक्ष डकमीहरूलाई सूचीकृत गरी भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण प्राविधिक तालिम संचालन गरिनेछ ।
- १.८. व्यवस्थित शहरीकरणका लागि शहरी विकास मन्त्रालय, नगर विकास कोष,नयाँ सहर आयोजना कार्यालय,नगर विकास समितिको सहयोग र समन्वयमा LAND POOLING कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- १.९ नगर यातायात गुरुयोजना अनुसार नयाँ ट्रयाक निर्माण गर्ने कार्य न्यूनीकरण गर्दै नगरस्तरीय सडकहरूको स्तरोन्नती तथा मर्मत संभार गरी बाह्रै महिना यातायात संचालनको सुनिश्चिततामा जोड दिइनेछ । साथै यातायात सेवा नपुगेका वडा केन्द्रहरूमा यातायात सेवा पुऱ्याउने नीति लिइनेछ ।
- १.१० कर्णाली राजमार्गलाई आधार बनाई यस नगरपालिकाका सबै वडाहरू समेटी चक्रपथ निर्माणको पञ्चवर्षिय कार्ययोजना तयार गरी लागु गरिनेछ ।
- १.११ दह देखी बासुल्ले, किला हान्ने कालिकोट जोड्ने पर्यटकीय सडक निर्माण गरिनेछ ।
- १.१२ सडक नै विकासको मुल आधार भएको हुँदा यातायातको पहुँच हुन कठीन ठाउँहरूमा तत्कालका लागि पैदल यात्रा सहज बनाउन गोरेटो बाटो र स्थानीय खोलानालामा भोलुङ्गे पुल निर्माण कार्यलाई तत्काल सुरुवात गरिनेछ ।
- १.१३ नगरपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका र निर्माणाधीन सडकहरू स्तरोन्नती सहित यथाशिघ्र निर्माणका लागि पहल गरिनेछ ।
- १.१४ आठवीस नगरपालिकाको केन्द्रमा रहेको राकमकर्णालीलाई एक उदाहरणीय शहर बनाउने उद्देश्यका साथ सञ्चालित मेगासिटीको अवधारणालाई स्थानीय जनताको सहभागिता र भावना बमोजिम अझ प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयनमा लैजान विशेष भूमिका निर्वाह गरिनेछ ।
- १.१५ नयाँ शहर आयोजना कार्यालयको कार्यक्रमहरू यस नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा लागु गरी सो कार्यालयको समन्वयमा यथासंभव छिटो सडक तथा खानेपानी सुविधा बिस्तार गरिनेछ ।
- १.१६ कृषि योग्य भूमीलाई अधिकतम उपयोग गरी उत्पादन बृद्धिका लागि संभाव्य स्थानमा सिचाइ कुलो निर्माण र लिफ्ट सिचाई प्रविधिमा जोड दिइनेछ ।
- १.१७ संचार सुविधाबाट बन्चित यस नगरपालिकामा सम्बद्ध निकायहरूसंगको समन्वय र सहकार्यमा ती सेवाहरूका पूर्वाधार निर्माण तथा गुणस्तर सुधारमा जोड दिइनेछ ।
- १.१८ यस नगरपालिकाको उर्जा संकटलाई हटाउन सरोकारवाला निकायहरूसंगको समन्वयमा स्थानीय लघु जल विद्युत योजना निर्माण, वैकल्पिक उर्जाको प्रबर्द्धन र राष्ट्रिय प्रशारण लाइनको बिस्तारमा जोड दिइनेछ ।

(२) आर्थिक बिकास नीति :

- २.१ नगरपालिकाको राजस्व बृद्धिका लागि करका क्षेत्र पहिचान गरी करको दायराहरूलाई दिगो र फराकिलो पादै कर असुलीमा कडाई गरिने छ । साथै आन्तरिक श्रोत कर, शुल्क, महशुल आदि असुली व्यवस्थालाई योजना बनाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- २.२ आगामी दिनमा राजस्व प्रक्षेपण सम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन गरी सोही आधारमा नगर स्तरीय राजस्व परामर्श समितिका सिफारिसहरूलाई नगरपालिकाको राजस्व नीतिको आधारको रुपमा अवलम्बन गरिनेछ । नगरपालिकाको कर तथा राजस्व असुलीका लागि स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघसंग सहकार्य गरिनेछ ।
- २.३ नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सम्पत्तिहरू तथा अन्य सार्वजनिक सम्पत्तिहरूको उचित संरक्षण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- २.४ एकिकृत सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, बहाल कर तथा करका अन्य श्रोतहरूको लगत अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।
- २.५ आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धिका लागि सार्वजनिक निजी साभेदारी अन्तर्गत विभिन्न संघसंस्थाहरू संग सहकार्य गरिनेछ ।
- २.६ पेशकी तथा बेरुजुहरू फछ्यौट गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- २.७ आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान गरी आ.व. २०७५/०७६ बाटै एकीकृत सम्पत्ती कर प्रणाली लागू गरी करको दायरा फराकिलो बनाइनेछ ।
- २.८ योजना संचालनमा हुने पेशकी बेरुजुलाई न्यूनीकरण गर्न पेशकी सून्य अभियानलाई प्राथमिकता दिइनेछ र साविकका गाविसहरूमा रहेको पेशकी तथा बेरुजुको लगत कायम गरी फछ्यौट तथा असुल उपर प्रक्रिया अगाडी बढाइनेछ ।
- २.९. कृषि योजना अनुसार यस नगरपालिकालाई कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउने नीति लिइनेछ । यसको लागि सामुहिक खेतीमा जोड दिइनेछ ।

- २.१० एक वडा एक बस्तुको पहिचानको अवधारणा अनुसार तुलनात्मक लाभका बस्तु तथा सेवाको छनौट गरी जडीबुटी, फलफुल र तरकारी उत्पादनको लागि विशेष सहयोगको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । साथै प्रत्येक वडामा तरकारी संकलन केन्द्र र नगरपालिका केन्द्रमा शित भण्डारको व्यवस्था गरिने छ ।
- २.११ कृषि र पशुसेवा कार्यालय तथा सम्बन्धित गैर सरकारी संस्था एवं दातृ निकायहरूको साभेदारीमा एकिकृत पशु र कृषि सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरी व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गर्न पशु बिमा,बाली बिमा र ऋण अनुदानको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- २.१२. नगरपालिका, सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, उद्योग वाणिज्य संघ, होटल व्यवसायी, पर्यटन व्यवसायी, नागरिक समाज र संचार माध्यम संगको समन्वय र सहकार्यमा आठवीस क्षेत्रका पर्यटकीय स्थलको प्रवर्द्धन तथा विकास गर्दै थप पर्यटकीय स्थलको संभाव्यता अध्ययन र पहिचानको थालनी गरिनेछ साथै पर्यटकीय सेवा सुविधा बृद्धि र आधुनीकरण गरिनेछ ।
- २.१३ प्राकृतिक, साँस्कृतिक तथा धार्मिक सम्पदाहरूले भरिपूर्ण यस नगरपालिकामा नगर पर्यटन योजना निर्माण र सोको कार्यान्वयनमा जोड दिईनेछ । स्थानीय साँस्कृती तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण तथा संबर्द्धनमा विशेष जोड दिईने छ ।
- २.१४ आधुनिक पर्यटन व्यवसायको आधारको रुपमा रहेको होम स्टे को अवधारणालाई प्राथमिकता दिई कार्यान्वयन गरिने छ तथा पर्यटकीय मार्ग निर्माण गरिनेछ ।
- २.१५ जल पर्यटनको प्रवर्द्धनको लागि निजि क्षेत्रसँगको साभेदारीमा कर्णाली नदीमा च्याफ्टीड व्यावसाय सञ्चालन गरिने छ ।
- २.१६ पर्यटन व्यावसायलाई प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय तहमा होटेल व्यावसायीहरूको क्षमता विकास र प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- २.१७ नगर क्षेत्रका बित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूको अनुगमन र नियमन गरी क्षमता विकासमा जोड दिइनुका साथै उनीहरूको पूँजिलाई उत्पादनमुखी कार्यमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- २.१८ यस क्षेत्रको कृषि,उद्योग, व्यापार र पर्यटन क्षेत्रको विकास तथा विस्तारमा आवश्यक नीति तर्जुमा गरी अगाडी बढाईनेछ ।

(३) वन, वातावरण तथा बिपद ब्यवस्थापन नीति

- ३.१ वातावरण, सरसफाई र विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा सुधार गरी स्वस्थ र सुरक्षित नगरको विकासमा जोड दिईनेछ । सडक निर्माण गर्दा हुने वन विनास रोक्न हरित सडक(Greenary Roads)को अवधारणालाई अनुशरण गरिनेछ ।
- ३.२ निरन्तर रुपमा मानवीय क्रियाकलापबाट जलवायू परिवर्तनमा पर्ने प्रभाव न्यूनिकरणका लागि वातावरण संरक्षण गर्न वातावरण कोष निर्माण गरी वृक्षारोपण, सवै खाले प्रदुषण नियन्त्रण एवं Water Recharge को कार्यक्रम सहित प्रत्येक घरमा करेसावारीको कार्यक्रम प्रवर्द्धन गरी तरकारीमा आत्म निर्भर नगर बनाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- ३.३ यस नगरपालिकालाई वातावरण मैत्री बनाउनको लागि संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट तयार पारिएको वातावरण मैत्री स्थानीय शासन प्रारूप २०७० का प्रावधानहरूलाई कार्यरुपमा ल्याउन थालनी गरिनेछ ।
- ३.४ हरित गृह प्रभाव (Green House Effect) र विश्व तापमान वृद्धि (Global Warming) को प्रभाव कम गर्न तथावन, वातावरण र भूसंरक्षणका लागि यस नगरपालिकामा खाली रहेका क्षेत्रमा वस्ती विकास तथा भू-उपयोग योजना लागु गरी कृषि उत्पादनको लागि र अन्य जमिन संरक्षणका लागि सहभागितामूलक वृक्षारोपण र समुदायमा आधारित वन संरक्षणका कार्यक्रमहरूका साथै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरू दीगो रुपमा संचालन गरिनेछ ।
- ३.५ वन जंगल, जंगली जनावर, चराचुरुङ्गी र लोपोन्मुख जडीबुटी संरक्षणका लागि पहल गरिनेछ ।

वन विनास रोकनका लागि अनुगमन र नियमन गरिनुका साथै यस नगरपालिकाका वडा नं ५,६,७,८,९ मा जडिबुटीको सर्वेक्षण गरी तिनको संरक्षण, उत्पादन र बिक्री बढाई व्यवसायीकरण गरिनेछ। साथै ती वडाहरूमा नेपाली कागजको व्यवसायिक उत्पादनमा जोड दिइनेछ।

३.६ वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको लागि अर्गानिक खेती प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ।

३.७ वातावरणीय प्रदूषण न्यूनीकरणका लागि स्थानीय स्तरमा उत्पादन गर्न सकिने श्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग गरी प्लाष्टिक र प्लाष्टिक जन्य सामग्रीहरूको प्रयोगमा कमी ल्याउन उचित नीति नियम तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। साथै पूर्ण अर्गानिक नगरपालिका बनाउन पहल गरिनेछ।

३.८ जल सम्पदाहरूको संरक्षण, प्रदूषण नियन्त्रण गरी जलचरहरूको संरक्षण गर्ने नीति लिइनेछ।

३.९ स्थानीय तहहरूको चुनौतीको रूपमा रहेको फोहरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा निजी क्षेत्र स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ, टोल विकास संस्था, अन्य निजी क्षेत्र एवं सामाजिक संघ संस्थाहरूको साभेदारीमा 'स्वच्छ नगर, हाम्रो रहर्' को नाराका साथ 'शून्य फोहर' को अवधारणा अनुरूप फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ। साथै वातावरण मैत्री स्थानीय शासनका आधारभूत तथा विकसित सूचक पुरा गरी वातावरण सुधारमा प्रभावकारीता ल्याइनेछ। दीर्घकालीन फोहर व्यवस्थापनको लागि ल्याण्डफिल साईट (Sanitary Landfill site) को निर्माण तथा व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ।

३.१० नगरको प्राकृतिक सुन्दरतालाई कायम राखी हरियाली वृद्धि गरिनेछ।

३.११ यस नगरपालिकामा विपद व्यवस्थापनको लागि आवश्यक साधन श्रोतको व्यवस्था गरी कार्य योजना सहित अधि बढिनेछ। यसको लागि आगामी आ व मा कम्तिमा एम्बुलेन्स, शव वाहन र यथाशक्य दमकलको व्यवस्था गर्न पहल गरिनेछ।

४. सामाजिक विकास नीति :

४.१ नगर शिक्षा समितिको सकृयता र अगुवाइमा नगर शिक्षा योजना तयार र कार्यान्वयन गरी यस नगर क्षेत्रमा संचालित शैक्षिक संस्थाहरूलाई सम्बद्ध निकायहरूसंगको समन्वयमा प्रभावकारी रूपमा संचालन गरी जीवनोपयोगी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ। शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि कम्तीमा एउटा वडामा एउटा नमूना विद्यालय बनाउने नीति लिइनेछ, साथै नगरपालिकामा एक आधुनिक ई-पुस्तकालय, तथा सबै वडाहरूमा पुस्तकालय स्थापना गरिनेछ र सुचना प्रविधि मैत्री शिक्षामा जोड दिइनेछ।

४.२ यस नगरपालिकाका मा वि तहको शिक्षामा उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्ने विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ र उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि बहुमुखि क्याम्पसको स्थापना गर्नुका साथै आर्थिक रूपमा विपन्न, जेहेन्दार र क्षमतावान बालबालिकाका लागि छात्रवृत्तीको व्यवस्था गरिनेछ र उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि समेत विशेष छात्रवृत्तीको व्यवस्था गरिनेछ।

४.३ नगर स्वास्थ्य योजना निर्माण गरी नगरपालिकामा आधुनिक अस्पताल स्थापना गरिनेछ र यस नगर क्षेत्रमा संचालित हुने र भएका अस्पताल, नगर स्वास्थ्य केन्द्र र स्वास्थ्य चौकीहरूलाई सम्बद्ध निकायहरूसंगको समन्वयमा प्रत्येक वडामा पुऱ्याई नगरबासीहरूलाई स्वास्थ्य सुविधा प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ। साथै दक्ष स्वास्थ्य कर्मीहरूको परिचालन मार्फत नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा घुम्ती शिविर संचालन गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नुका साथै थप उपचारका लागि सम्बन्धित सुविधा सम्पन्न स्थानमा प्रेषण गर्ने नीति लिइनेछ।

४.४ यस नगरपालिका क्षेत्रमा विगत देखी दुर्घटनाहरू बढिरहेको हुँदा घाइतेहरूको तत्काल उपचारका लागि ट्रमा सेन्टर स्थापना गरिने र मानसिक समस्या भोगिरहेका व्यक्तिहरूको उचित उपचार तथा परामर्शका लागि मनोसामाजिक परामर्श केन्द्रको स्थापना गरिनेछ।

४.५ गुणस्तरीय जीवन यापनका लागि परिवार नियोजन दर बढाउन र मातृ शिशु मृत्युदर घटाउन पहल गर्नुका साथै महिला स्वास्थ्य क्लिनिक सेवा सञ्चालन गरिनेछ र भौगोलिक विकटता भएका वडा हरुमा बर्थिङ्ग सेन्टर स्थापनाका लागि पहल गरिनेछ।

४.६ समाजमा कुपोषित बालबालिकाहरूको संख्या धेरै रहेको हुँदा स्वास्थ्य संस्था मार्फत समाजमा पोषणयुक्त खाद्यान्नलाई प्रयोगमा ल्याउने बानी र वातावरणको विकास गरिनेछ। साथै हाल संचालित बहु क्षेत्रीय पोषण योजना कार्यक्रमलाई सबै वडाहरूमा विस्तार गरिनेछ।

४.७ पूर्ण खोपयुक्त आठवीस नगरपालिकाका सबै स्वास्थ्य चौकीमा सुरक्षित प्रसूती सेवा सुनिश्चित

- गरिनेछ । साथै स्वास्थ्य सुविधाको समानुपातिक पहुँच बृद्धि गर्न आवश्यक स्थानमा आधारभुत शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक स्थापना गर्दै लगिनेछ ।
- ४.८ खुला दिसामुक्त घोषणा भईसकेको यस नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरपालिका घोषणा गर्नका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरु क्रमशः सञ्चालन गरिदै लगिनेछ ।
- ४.९ नगरपालिकाले स्वच्छ तथा स्वस्थ खानेपानी वितरणलाई प्रभावकारी बनाउन समन्वयकारी भुमिका खेल्नेछ ।
- ४.१० स्थानीय भाषिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरु (मौलिक संस्कृति: भुवो, भैलो, पञ्चैबाजा हुड्केनाच, देउडा, मारुनी, सरम, धमारी, मागल, चुट्का) मेला पर्व आदीको संरक्षण गर्ने नीति लिईनेछ । साथै स्थानीय मगर, खाम भाषाहरुको संरक्षण गरिनेछ ।
- ४.११. नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका धार्मिक संघ संस्था तथा स्थल लगायत साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- ४.१२. महिला आदिवासी जनजाती दलित, फरक क्षमता भएका, सिमान्तकृत समुदायलाई विशेष प्राथमिकता दिई लक्षित वर्गको सिप, क्षमता विकास तथा आय आर्जन बढाउने कार्यक्रमहरु संचालन गरी लैंगिक मैत्री, समन्यायिक सोचका साथ सामाजिक समावेशिकरणमा जोड दिईनेछ ।
- ४.१३. नगरपालिकाको खेलकुद प्रबर्द्धन तथा विकासका लागि केन्द्रीय, क्षेत्रीय र जिल्लास्तरीय खेलकुदमा नगरबासीको सहभागिताका लागि उच्च प्राथमिकता दिनुका साथै नगर क्षेत्रमा खेलकुद विकासका लागि प्रत्येक वडामा खेलकुद मैदान निर्माणका लागि विशेष पहल गरिनेछ साथै खेलकुद संग सम्बन्धित एकेडेमीहरु स्थापनाका लागि पहल गरिनेछ , त्रैमासिक रुपमा नगरस्तरिय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन गरिनेछ र नगरपालिकाको केन्द्रमा सभागृह निर्माण गरिनेछ ।
- ४.१४. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा भत्ता, वृत्ति बैक मार्फत वितरण गर्ने नीति लिईनेछ । साथै सो कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउन सरोकारवाला पक्षहरु मार्फत अनुगमन गरिनेछ ।
- ४.१५. नगरको विकासमा गैर सरकारी र अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था तथा विषयगत कार्यालयसंग समन्वय गरी साभेदारी गर्दै नगरको विकास गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- ४.१६. सामाजिक परिचालनको माध्यमबाट गरिदै आएका विभिन्न कार्यहरुलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- ४.१७. बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता बालमैत्री स्थानीय शासनका आधारभूत तथा विकसित सूचक पुरा गर्ने गरी समाज परिवर्तनका बाहक बालबालिकाको क्षमता विकासको कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी असहाय, अभिभावक विहीन, जोखिममा परेका र अपांग बालबालिकाको लगत संकलन र बालश्रम न्यूनिकरणको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ साथै जोखिममा परेका बालबालिकाहरुको लागि आकस्मिक कोष र बालगृह स्थापनाका लागि पहल गरिनेछ ।
- ४.१८ महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका तथा सिमान्तकृत समुदाय, एच आई. भि. एड्स भएका व्यक्तिहरुलाई विशेष योजना बनाई सामाजिक परिचालनको माध्यमद्वारा सशक्तिकरण र आर्थिक विकासमा मुल प्रवाहिकरण गरिनेछ ।
- ४.१९ नगरको अपांगता, अभिभावक विहीन बालबालिकाको प्रोफाईल तयार गर्न सम्बन्धित क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी संस्था संग समन्वय गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ४.२० राज्यका गहनाको रुपमा रहेका जेष्ठ नागरिकहरुको मनोबल उच्च राख्न जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रमका साथै जेष्ठनागरिक मिलन केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
- ४.२१ यस नगरपालिकामा सामाजिक कलङ्को रुपमा रहेका जातीय विभेद, छुवाछुत, छाउपडी प्रथा, बाल विवाह रहित नगरपालिकाको रुपमा परिणत गर्ने नीति लिईनेछ ।
- ४.२२ शान्त र सुव्यवस्थित समुदाय विकासका लागि मदिरा नियन्त्रण अभियानलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- ४.२३ युवा रोजगारीलाई बढावा दिन एक बजार एक उद्योगको निती अवलम्बन गरी यथासक्य चाँडो कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ४.२४ युवापिँढीको विदेश जाने प्रवृत्ति कम गर्ने नीति लिई स्वयं नगरपालिका, सरोकारवाला निकायहरुसंगको समन्वय र सहकार्यमा युवा लक्षित योजनालाई कार्यान्वयन गर्न बीउ पुँजी तथा पैचों कार्यक्रमलाई लागु गरिनेछ र प्रत्येक वर्ष उपलब्धीको अद्यावधिक गरी नमुना रोजगारदातालाई सम्मान गरिने छ ।

- ४.२५ गुणस्तरिय सहितको दक्ष स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नका लागि प्रत्येक वडाहरुमा स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न घुम्ती शिवीरहरु संचालन गरिनेछ र थप उपचारका लागि सम्बन्धित सुविधा सम्पन्न क्षेत्रमा प्रेषण गरिने निति लिइनेछ ।
- ४.२६ स्वास्थ्य संस्था नभएका वडाहरुमा यथासक्य स्वास्थ्य इकाइहरुको स्थापना र कार्य संचालनका लागि निरन्तरता दिइने छ ।

(५) सुशासन प्रवर्द्धन एवं संगठन विकास नीति :

- ५.१. नगरपालिकाबाट दिइने सेवा सुविधालाई अझ बढि प्रभावकारी बनाउनका लागि सुशासन सम्बन्धी कार्यहरूलाई प्रभावकारी बनाउदै लगिनेछ । साथै नगरपालिकाको काम कारवाहीलाई अझै व्यवस्थित र चुस्त दुरुस्त बनाउन आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, आचारसंहिता बनाई लागु गरिनेछ ।
- ५.२ पर्यटन व्यावसायलाई प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय तहमा होटेल व्यावसायीहरूको क्षमता विकास र प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- ५.३. नगरपालिकाको सांगठनिक संरचनामा सुधार तथा प्रशासनिक दक्षता अभिवृद्धि गरी सेवाग्राहीलाई प्रदान गरिने सेवा सुविधामा थप प्रभावकारिता ल्याउन व्यवस्था मिलाईनेछ । यसको लागि क्षमता विकास योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ५.४. पाँच वर्षे बिजनेस प्लान तयार गरी नगरपालिकाले हरेक कर्मचारी संग व्यक्तिगत तथा शाखागत रुपमा अलग/अलग सूचकमा आधारित कार्यसम्पादन सम्झौता गर्नेछ ।
- ५.५. सर्वसाधारणको सूचनाको हकलाई सम्मान गर्दै सञ्चार क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनका लागि सो क्षेत्रमा कार्यरत सञ्चारकर्मीहरूको सल्लाह र सुझावकै आधारमा कार्यक्रमलाई बढि प्रभावकारी बनाउदै संचारकर्मीहरूको सीप र क्षमता विकासमा जोड दिईने छ ।
- ५.६. नगरपालिकाको निर्णय एवं कार्यलाई पारदर्शी तुल्याउन नगरपालिकाको वेब साईट, स्थानीय पत्र पत्रिका एवं रेडियो तथा अन्य प्रकाशन सामग्रीहरू मार्फत संप्रेषण गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित गरिनेछ, साथै नागरिक वडापत्र, योजना तथा कार्ययोजना सूचना पाटीलाई समयानुकुल अद्यावधिक र परिमार्जन गरिनेछ ।
- ५.७. विशेष कार्ययोजना बनाई नगरपालिकालाई भ्रष्टाचारमा शुन्य सहनशिल नगरपालिका बनाउन पहल गरिनेछ ।
- ५.८ नगरको सम्पूर्ण वास्तविक वृत्तचित्र भल्कने नगर प्रोफाइल, वडा प्रोफाइल र आवधिक नगर विकास योजना तयार गरिनेछ ।
- ५.९. संचालित योजनाहरूको नियमित अनुगमन एवं सुपरिवेक्षण कार्यमा प्रभावकारिता ल्याई समयमै कार्य सम्पन्न गरी त्यस्ता योजनाहरूको जाँचपास एवं फरफारक गरी सम्बन्धित उपभोक्ताहरूलाई हस्तान्तरण गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- ५.१० यस नगर क्षेत्रका नगरबासीहरूलाई प्रदान गर्नु पर्ने विविध सुविधाहरू सम्बद्ध विषयगत निकाय /संस्थाहरूसंगको समन्वयमा प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्ने नीति लिइनेछ ।
- ५.११२ सेवाप्रवाह प्रभावकारी बनाउन कर्मचारी मुल्यांकनका सूचकहरू निर्धारण गरी दण्ड, पुरस्कार र प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ र वर्षको उत्कृष्ट कर्मचारी घोषणा गर्ने नीति लिइनेछ ।
- ५.१२ मुस्कान सहितको सेवा भन्ने नारालाई अविलम्ब कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ५.१३ विभिन्न कारणले हिंसा भोगिरहेका समुदायहरूको अधिकारलाई संरक्षण गर्दै तत्काल कानूनी उपचारको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ५.१४ नगरबासीहरूलाई सुरक्षाको प्रत्याभूति दिन नेपाल प्रहरीको सुरक्षा गस्ती बढाउनुको साथै नगर प्रहरीको व्यवस्था गर्ने नीति लिइनेछ ।

(६) विविध :

- ६.१ नगर क्षेत्रमा रहेको ऐलानी पर्ति जग्गा तथा सार्वजनिक सडकमा भईरहेको अतिक्रमण रोक्न लगत तयार गरी सार्वजनिक जग्गा संरक्षणको कार्यक्रम प्राथमिकताका साथ लागु गरिनेछ ।
- ६.२ बस्ती विकास संगै बढ्दै गएको जग्गाको खण्डीकरणलाई रोकी उत्पादन मूलक कार्यमा लगाउन प्राथमिकता दिइनेछ ।
- ६.३ यस नगर क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरूको संरक्षण गर्दै तिनको दीगो र समानुपातिक एवं बहुपक्षीय उपयोगमा जोड दिइनेछ ।
- ६.४ आठवीस नगरपालिका भित्र रहेको जलश्रोतलाई अधिकतम उपयोग गरी सिँचाई र खानेपानी परियोजनालाई प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्न तथा खानेपानी समस्याको दीगो समाधानको लागि नगर स्तरीय खानेपानी समिति गठन गरी जलउपयोग गुरु योजना अनुसार योजना तथा कार्यक्रमहरू एकीकृत ढंगले संचालन गरिनेछ । यसका साथै “एक घर एक धारा शुद्ध पिउने पानी” को अवधारणा लिइनेछ ।

- ६.५ माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत आयोजना सञ्चालन र त्यसको लाभ बाँडफाँडमा स्थानीय बासिन्दाहरुको अधिकतम हितलाई प्राथमिकता दिलाउने नीति लिइनेछ ।
- ६.६ नापि भई जग्गाधनी पुर्जा लिन बाँकी जग्गा दर्ता गर्न सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
- ६.७ सार्वजनिक निजी साभेदारी (Public Private Partnership) को अवधारणालाई आत्मसात गरी विकासका कार्यहरु अगाडी बढाइनेछ ।
- ६.८ नगर क्षेत्रमा सडकहरु तथा अन्य निर्माण कार्य गर्दा वातावरणीय पक्षलाई ध्यान दिदै वायो इन्जिनियरिङ् पद्धति अवलम्बनमा जोड दिइनेछ ।
- ६.९ नगर क्षेत्रका खुला स्थानहरु हरियाली उद्यानको रूपमा विकास गर्न पहल गरिनेछ साथै यस कार्यमा र अन्य शहरी पूर्वाधार विकासमा सार्वजनिक निजी साभेदारी नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- ६.१० बालमैत्री, अपांग मैत्री, महिला मैत्री, वातावरणमैत्री, सूचनामैत्री, नगर सुशासनको अवधारण अवलम्बन गरिनेछ ।
- ६.११ नगरपालिकाको सबै क्षेत्रमा समानुपातिक र सन्तुलित सेवाप्रवाह गर्न घुम्तीसेवा प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
- ६.१२ सम्पूर्ण सरोकारवालासंगको सहयोग, सहकार्य, सहअस्तित्व, समन्वय र अर्थपूर्ण सहभागितालाई प्राथमिकता दिईने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- ६.१३ विकास निर्माण र प्रशासनिक कार्यमा दण्ड र पुरस्कार प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
- ६.१४ गैरसरकारी संघसंस्थाहरुका कार्यक्रमहरु एउटै द्वारबाट समन्वयात्मक ढंगले सञ्चालन गरिनेछन् ।
- ६.१५ खेलकुद विकासको लागि पूर्वाधार निर्माण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ र युवा तथा बालबालिकाको लागि खेदकूद कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ६.१६ नगर क्षेत्रमा थप विषयगत कार्यालय स्थापना गर्न पहल गरी एकीकृत सेवा सञ्चालन गर्न जोड दिइनेछ ।
- ६.१७ बजार व्यवस्थापन समिति, सरसफाई उप समिति, टोल विकास संस्था गठन र आवश्यकताको आधारमा नागरिक सचेतना केन्द्र बिस्तारएवं सचेतीकरणका माध्यमबाट सामाजिक परिचालन तथा सहभागितामुलक सामुदायिक विकासलाई सशक्त बनाइनेछ ।
- ६.१८ टोल सुधार समिति र टोल विकास संस्थाहरुको सशक्तिकरण गरी थप भूमिका प्रदान गर्दै सरसफाई, विकास निर्माण, बचत तथा पूँजी परिचालनका साथै राजस्व वृद्धिका क्रियाकलापमा समेत परिचालन गरिनेछ ।
- ६.१९ आठबीस नगरपालिका भित्र हुने विभिन्न सामाजिक कुरीति एवम् विसंगतिहरु न्यूनीकरण गर्नका लागि प्रभावकारी सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ र पिडकलाई दण्ड तथा जरिवाना गराउने र सहयोगी हातहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- ६.२० कार्यालयको संस्थागत विकासको लागि आवश्यकता र स्रोतसाधन बमोजिम आवश्यक कर्मचारीहरुको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ६.२१ प्राकृतिक श्रोत र सम्पदाको संरक्षण र संबर्द्धनका लागि आवश्यक कार्ययोजना बनाई विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- ६.२२ विद्युत आपूर्ति समस्याको समाधानको लागि बैकल्पिक उर्जाको प्रवर्द्धनमा जोड दिई उज्यालो नगरपालिका बनाउन पहल गरिनेछ र लघु जलविद्युत उत्पादनमा जोड दिनुका साथै यस नगरपालिकालाई विद्युतको राष्ट्रिय प्रसारण लाईनमा आवद्ध गर्न पहल गरिनेछ ।
- ६.२३ घर भित्रको धुवाँमुक्त अभियान नगरपालिकाका सबै वडामा संचालन गरि गोबरग्याँस र सुधारीयको चुलो जस्ता कार्यक्रमलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- ६.२४ योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन एवं मूल्यांकनमा सुधार, समन्वय र सहयोगका लागि कार्यतालिका (Work Schedule) बनाई कार्यक्रम संचालनमा अभ्र प्रभावकारीता ल्याइनेछ ।
- ६.२५ नागरिक सचेतना केन्द्र, वडा नागरिक मञ्च, सामाजिक परिचालक तथा महिला स्वास्थ्य स्वयम सेवीकाहरुको उत्कृष्ट सेवालाई प्रोत्साहन गरिने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ६.२६ व्यक्तिगत घटना दर्ता कार्यलाई बैज्ञानिक एवं प्रभावकारी बनाउन कम्प्युटर सफ्टवेयर मार्फत घटना दर्ता गर्ने प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ र पूर्ण व्यक्तिगत घटना दर्ता अभियान क्रमशः

सञ्चालन गरिनेछ ।

- ६.२७ मासिक तथा चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन लक्षित वर्ग तथा समुदाय स्तर सम्म सार्वजनिक गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउदै **WEB Based Reporting** प्रणालीको पालना गरिनेछ ।
- ६.२८. बालश्रम न्यूनिकरण, बाल शोषणको अन्त्य, घरेलु बालश्रमिकको पुनः स्थापना, द्वन्द्व पिडित, एच.आई.भि.भएका, जोखिममा परेका बालबालिकाको पुनः स्थापना गर्न विभिन्न संघसंस्थाहरु संग समन्वय गरी सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ६.२९. नगरपालिका क्षेत्रमा नागरिक स्वास्थ्य एवम् खाद्य सुरक्षा र खाद्य गुणस्तर कायम गर्न बजार अनुगमन गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।
- ६.३०. नगरवासीहरुका लागि आधुनिक सेवा प्रवाहमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने नगरपालिकाहरुको कार्य प्रकृति अबलम्बन गर्न जनप्रतिनिधिहरु, उपभोक्ता समिति, सामुदायिक संस्था, टोल विकास संस्था, वडा नागरिकमञ्च, स्थानीय समूह एवम् सञ्जाल तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकासको लागि आवश्यक अध्ययन अबलोकन भ्रमणको अवसर प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ ।
- ६.३१. नगरको मुख्य बजार क्षेत्रहरुमा सडक बत्ति व्यवस्थापन गर्न संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र संगको समन्वय र सहकार्यमा निजी क्षेत्र, नगर उद्योग वाणिज्य संघ तथा टोल विकास संस्थाको साभेदारीमा सौर्य सडक बत्ती जडान कार्यको बिस्तार गरिनेछ ।
- ६.३२. लघु उद्यमलाई प्राथमिकता दिई प्राकृतिक श्रोत र परम्परागत सिप तथा प्रविधिको प्रयोग हुने माटोको भाँडा बनाउने, फलामबाट बन्ने कृषि औजारहरु सम्बन्धि व्यवसाय प्रवर्द्धन गरी आधुनीकरणको व्यवस्था गरिनेछ साथै सिपमूलक पेशा व्यवसायलाई प्राथमिकीकरण गरी व्यवस्थापन सहित यसको अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- ६.३३. नगरलाई राष्ट्रिय स्तरमा र विश्व सामु परिचित गराउन तथा विकास अनुभवहरु आदानप्रदान गर्न राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय नगरहरुसंग भगिनी सम्बन्ध कायम गरिनेछ ।
- ६.३४. निश्चित अवधि भित्र योजना सम्भौता र कार्यान्वयन नगरे रकम फ्रिज गर्ने, घटाउने वा अन्य विकल्प व्यवस्था गरी समयमै योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- ६.३५. लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणका लागि प्रत्येक वडामा सचेतनामूलक क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ । साथै सबै वडाहरुमा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना गरेर मेलमिलाप कर्ताहरुको सिप, क्षमता विकास द्वारा हिंसामा परेका व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी प्रभावकारी कानुनी उपचारमा जोड दिइने छ ।
- ६.३६. एच आई भि भएका **ART** लिने व्यक्तिहरुका लागि सन्तुलित भोजनको व्यवस्थापनका लागि गरिएको विशेष भत्ताको व्यवस्थालाई निरन्तरता गरिनेछ साथै विभिन्न कारणले हिंसा भोगिरहेका व्यक्तिहरुको लागि उनिहरुको सिप र क्षमता अनुसार आर्थिक रुपमा सबल बनाउन विशेष पहल गरिनेछ ।
- ६.३७. नगर क्षेत्रका युवाहरुको सिप दक्षता र योग्यता अनुसार युवा स्वरोजगारीका लागि पहल र प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- ६.३८. सिंगो कर्णाली क्षेत्र र बाजुरा, अछाम समेतका बासिन्दाहरुको सुर्खेत पुग्ने मार्ग यहि नगरपालिका र विशेष गरी यसको केन्द्र राकम कर्णालीसंग जोडिएको व्यापारिक दृष्टिले आ.न.पा. उच्च संभावनायुक्त भएकोले व्यापारको विविधीकरणको कार्ययोजना तर्जुमा गरिनेछ ।
- ६.३९. भूमी हिन विपन्न वर्ग,समुदाय पहिचान गरी एक वडा एक नमूना बस्ती बसाल्ने नीति लिइनेछ ।

१४०. नगरपालिकाकापदाधिकारीहरू:

२०४६ सालको जनआन्दोलन पश्चात जब राजनैतिक दलहरू माथिको प्रतिबन्ध खुला भई बहुदलीय प्रतिस्पर्धा र प्रजातन्त्रको उदय भए सँगै राजनैतिक दलको विकास द्रुत गतिमा बढ्यो र जनतामाझ राजनैतिक दलको छवि बलियो भएर स्थापित हुन पुग्यो ।

नेपालको संविधान २०७२ ले परिकल्पना गरेका संघियता तथा विकेन्द्रीकृत शासन प्रणाली अनुरूप यस नगरपालिकामा बि.स.२०७४ बैशाख ३१ गते स्थानीय तहको प्रथम निर्वाचन सम्पन्न भएको छ । उक्त निर्वाचनबाट नगरपालिकाको प्रमुखमा नेकपा एमालेका खड्गराज उपाध्याय तथा उपप्रमुखमा नेपाली काङ्ग्रेसका दीपा बोहरा

विजयी भएका छन् भने वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरूमा नेकपा एमाले, नेपाली काङ्ग्रेस र नेमकिपाको मिश्रित नतिजा आएको छ । यस नगरपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ
तालिका नं. ९९: नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरूको विवरण-२०७४

क्र.स	पदाधिकारीको नाम थर	पद	ठेगाना
१	खड्गराज उपाध्याय	नगर सभा अध्यक्ष	आठवीस नगरपालिका ७
२	दीपा बोहरा	नगर सभा उपाध्यक्ष	आठवीस नगरपालिका ४
३	पर्वसिंह विश्वकर्मा	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका १
४	पूर्ण प्रसाद खनाल	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका २
५	प्रयाग बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ३
६	रण बहादुर माझी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४
७	कर्ण बहादुर मगर	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ५
८	धीर बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ६
९	चक्र बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ७
१०	मुक्ति प्रसाद उपाध्याय	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ८
११	धन बहादुर सिजापती	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ९
१२	कलम कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका २
१३	गम्भिर कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका १
१४	डवल बहादुर सुनार	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ८
१५	बम बहादुर विष्ट	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका १
१६	महासिं रावत	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका १
१७	कल बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका २
१८	मान बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका २
१९	दीप बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ३
२०	नरु जैसी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४
२१	दान बहादुर माझि	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४
२२	ललित जंग माझी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४
२३	गोपाल वि.क.	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ५
२४	प्रेम बहादुर बस्नेत	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ५
२५	जोरा थापा	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ६
२६	धन पुरी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ६
२७	अवि कठायत	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ७
२८	मान बहादुर चन्द	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ७
२९	बल बहादुर शाही	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ८
३०	मनसा बडुवाल	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ८
३१	कलम बहादुर बडुवाल	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ९
३२	खड्ग बहादुर कठायत	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ९
३३	कमला थापा	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका १
३४	निर्मला खनाल	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका २
३५	पदमा कार्की	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ३
३६	नन्नकला कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४

क्र.स	पदाधिकारीको नाम थर	पद	ठेगाना
३७	लालसरी थापा	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ५
३८	धनकला जैसी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ६
३९	पुल्टी कठायत	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ७
४०	पालना टमटा	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ८
४१	नन्नरुपा बडुवाल	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ९
४२	शिवकला नेपाली	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका १
४३	दिर्घा कमेनी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका २
४४	कोकिला कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ३
४५	जौकला कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ४
४६	कौसी कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ५
४७	सुपारी दमाई	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ६
४८	अवि कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ७
४९	शिवा विश्वकर्मा	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ८
५०	देउधरी कामी	नगर सभा सदस्य	आठवीस नगरपालीका ९

श्रोत : गाउँकार्यपालिका रेकर्ड, २०७५

तालिका नं. १०० : नगरपालिकाका निर्वाचित कार्यपालिकाका सदस्यहरुको विवरण-२०७४

क्र.स	पदाधिकारीको नाम थर	पद	ठेगाना	फोन नं.
१	खड्गराज उपाध्याय	नगर प्रमुख	आठवीस नगरपालिका ७	९८५८०५०६९९
२	दीपा बोहरा	नगर उपप्रमुख	आठवीस नगरपालिका ४	९८४८०६६६३५
३	पर्वसिंह विश्वकर्मा	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका १	९८४८१७३३०८
४	पूर्ण प्रसाद खनाल	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका २	९७४८१४५१९७
५	प्रयाग बहादुर शाही	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ३	९८६७९६३३३८
६	रण बहादुर माथी	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४	९८४८१९९३४९
७	कर्ण बहादुर मगर	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ५	९८४८३९८३१०
८	धिर बहादुर शाही	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ६	९८६४९८२७४६
९	चक्र बहादुर शाही	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ७	९८४८२७२७१५
१०	मुक्ति प्रसाद उपाध्याय	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ८	९८४८१९७९१३
११	धन बहादुर सिजापती	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ९	९८४८०१४७१३
१२	कलम कामी	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका २	९८६८२६०५४९
१३	गम्भिर कामी	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका १	९८६८०८७७७०
१४	डबल बहादुर सुनार	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ८	९८६५६९६७६७
१५	कमला थापा	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका १	९८४४८७१०३६
१६	लालसरी थापा	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ५	९७४८०३५१८२
१७	नन्नरुपा बडुवाल	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ९	९८६५८९११७८
१८	जौकला कामी	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ४	-
१९	देउधरी कामी	नगर कार्यपालिका सदस्य	आठवीस नगरपालिका ९	-
२०	मातृका प्रसाद भट्टराई	सदस्य सचिव	आठवीस नगरपालिका	९८५१०९३३४२

१४१.नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

यस नगरपालिकालाई १ देखि ९ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ । प्रत्येक वडा कार्यालयको आफ्नै भवन छैन । हालै भएको स्थानीय तहको निर्वाचन पश्चात सबै वडा कार्यालयहरूबाट सेवा संचालन गर्नको लागि साविकका गाविस कार्यालयहरूबाट र केही वडा कार्यालयलाई भाडाका भवनमा राखेर भएपनि सेवा प्रवाहको काम भैरहेको छ । यस नगरपालिकाका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा अन्य कर्मचारीहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १०१ : नगरपालिका कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.स	नाम	पद	कार्यस्थल	कैफियत
१	श्री मातृका प्रसाद भट्टराई	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	प्रशासन
२	दिल बहादुर शाही	कार्यक्रम अधिकृत	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	प्रशासन
३	श्री गणेश बहादुर बिष्ट	बागवानी अधिकृत	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	आर्थिक विकास शाखा
४	श्री सुमित कुमार दास	इन्जिनियर	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	सडक तथा अन्य पूर्वाधार विकास उप-शाखा
५	श्री विष्णु प्रसाद पाठक	श्रोत व्यक्ति	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	शिक्षा , युवा तथा खेलकुद विकास शाखा
६	श्री शेर बहादुर सिजापती	सूचना प्रविधी अधिकृत	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	सूचना प्रविधि
७	श्री जय बहादुर थापा	लेखापाल	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	लेखा शाखा
८	श्री गणेशमान सिंह	वडा सचिव	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	प्रशासन, स्टोर
९	श्री केन्द्र बहादुर शाही	वडा सचिव	वडा कार्यालय २	वडा सचिव
१०	श्री विमल कुमार थापा	सव इन्जिनियर	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	पूर्वाधार विकास शाखा
११	श्री विष्णु शाही	कार्यालय सहायक	वडा कार्यालय ६	वडा सचिव
१२	श्री शिवराज थापा	कार्यालय सहायक	वडा कार्यालय १	वडा सचिव
१३	श्री आशाराम माझी	कार्यालय सहायक	वडा कार्यालय ४	वडा सचिव
१४	श्री हर्क बस्नेत	कार्यालय सहायक	वडा कार्यालय ५	वडा सचिव
१५	श्री लालमणी खनाल	कार्यालय सहायक	वडा कार्यालय ३	वडा सचिव
१६	श्री प्रकाश पाल थापा	स.ले.पा.	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	लेखा शाखा
१७	श्री बखत वि.क.	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	आठवीस नगरपालिकाको कार्यालय	पंजिकरण,योजना
१८	श्री नवराज आचार्य	सामाजिक परिचालक	वडा कार्यालय ९	वडा सचिव

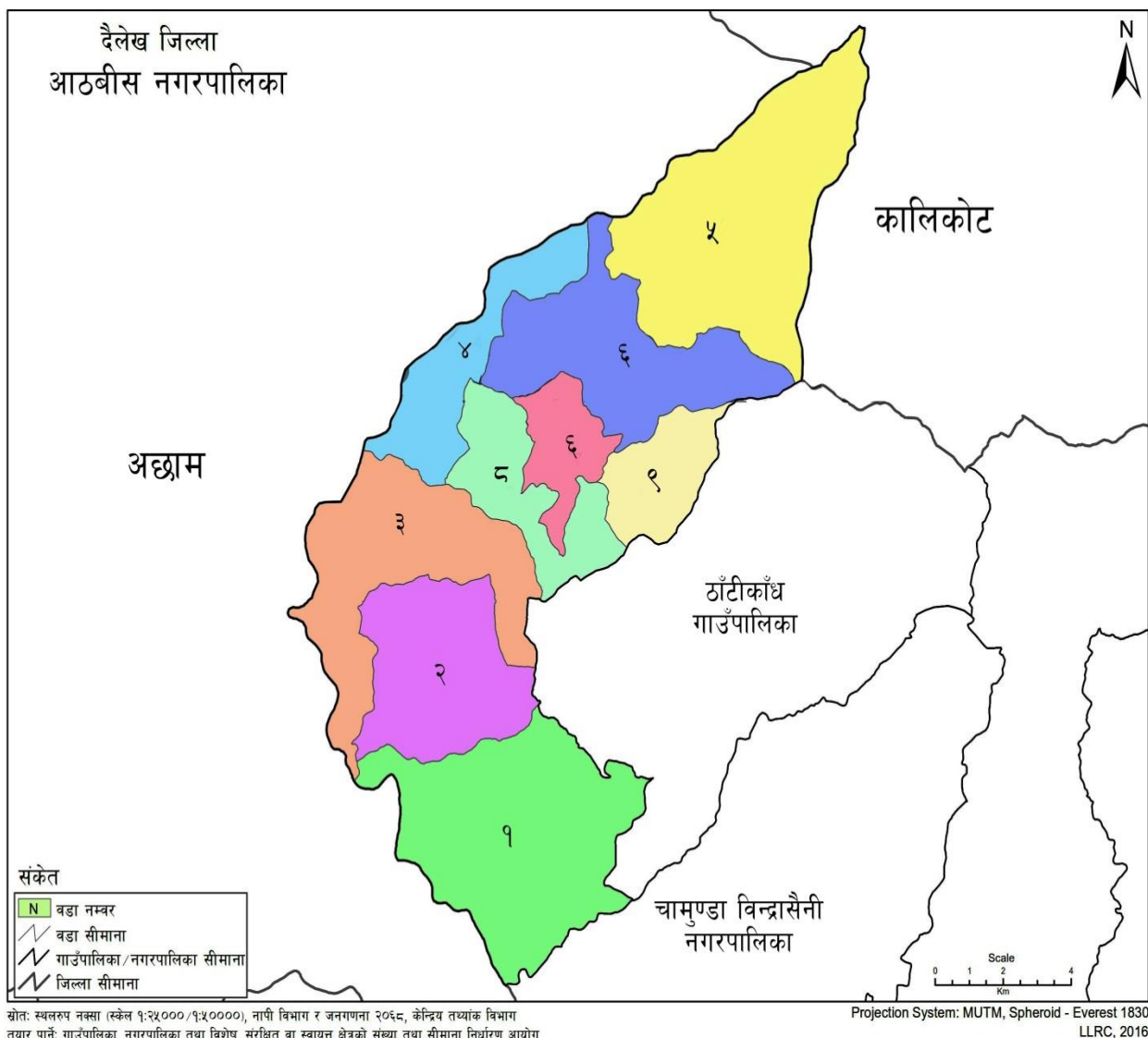
क्र. स	नाम	पद	कार्यस्थल	कैफियत
१९	श्री भिम बहादुर कठायत	सामाजिक परिचालक	वडा कार्यालय ७	वडा सचिव
२०	श्री दिल बहादुर मिजार	सामाजिक परिचालक	वडा कार्यालय ८	वडा सचिव
२१	श्री टंक प्रसाद खनाल	सामाजिक परिचालक	वडा कार्यालय २	वडा सहायक
२२	श्री नरेन्द्र घोडासैनी	का.स	आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय	आठबीस कार्यालय नगरपालिकाको
२३	श्री जैसिंह कठायत	का.स	आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय	आठबीस कार्यालय नगरपालिकाको
२४	श्री कविलास जैसी	का.स	वडा कार्यालय २	आठबीस कार्यालय नगरपालिकाको
२५	श्री कुशल कुमार थापा	ना.प.स्वा.प्रा	आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय	ना.प.स्वा.प्रा ४
२६	श्री अच्युत राज उपाध्याय	ना.प.स्वा.प्रा	आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय	ना.प.स्वा.प्रा ८
२७	श्री महेन्द्र सावन	ना.प.स्वा.प्रा	आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय	ना.प.स्वा.प्रा ५
२८	श्री केशव व.विष्ट	ना.प.स्वा.प्रा	आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय	ना.प.स्वा.प्रा १
२९	नरेश्वरी शाही	हे.अ.	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३०	विनोद कुमार कठायत	अ.हे.व	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३१	रनिदेवी वोहोरा	अ.न.मी	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३२	लक्ष्मी माभी	अ.न.मी	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३३	रोजिना जैसी	अ.हे.व.चौथो	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३४	प्रतिका खड्का	अ.न.मी	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३५	नर बहादुर माभी	का.स	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३६	चन्द्र बहादुर माभी	का.स	राकमकर्णाली स्वास्थ्य चौकी	
३७	दिपेन्द्र मन्डल	हे.अ.	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
३८	लक्ष्मी कु.माभी	अनमी	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
३९	रेश्मा कुमारी .वि.क	अ.न.मी	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
४०	इन्द्रमणी रोकाय	हे.अ.व	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
४१	रामेश्वर शाह	हे.अ.व	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
४२	अनिता शाही	अ.न.मी	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
४३	जसु भण्डारा	अ.न.मी	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	
४४	नर बहादुर नेपाली	का.स	तिलेपाटा स्वास्थ्य चौकी	

क्र.स	नाम	पद	कार्यस्थल	कैफियत
४५	डिल्ली सापकोटा	हे.अ.	सातला स्वास्थ्य चौकी	
४६	प्रदिप कुमार शाह	अ.हे.व	सातला स्वास्थ्य चौकी	
४७	धुर्वराज विष्ट	अ.हे.व	सातला स्वास्थ्य चौकी	
४८	स्वेता खडका	आ.न.मी	सातला स्वास्थ्य चौकी	
४९	विनिता खत्री	अ.न.मी	सातला स्वास्थ्य चौकी	
५०	धनसरा वि.सी	अ.न.मी	सातला स्वास्थ्य चौकी	
५१	कुल व. विष्ट	का.स	सातला स्वास्थ्य चौकी	
५२	निर्मला श्रेष्ठ	हे.अ.	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५३	माला वि.क	अ.न.मी	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५४	धन बहादुर गुरुगं	अ.हे.व	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५५	मानसिंह राजी	अ.हे.व	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५६	हरिकला शाही	अ.हे.व	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५७	जानकी शाही	अ.न.मी	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५८	बिष्णा शाही	अ.न.मी	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
५९	मोतीराम खनाल	स्वास्थ्य अभियानकर्ता	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
६०	नवराज शाही	का.स.	सिगौडी स्वास्थ्य चौकी	
६१	कालुसिंह वि.क	हे.अ.	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	
६२	गणेश बली	अ.हे.व	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	
६३	रन्जु कुमारी मेहेत्ता	अ.न.मी	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	
६४	एलिना चौधरी	अ.न.मी	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	
६५	पृथी व.शाही	का.स.	सिहासैन स्वास्थ्य चौकी	
६६	राम वीर यादव	हे.व.	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
६७	डवेन्द्र जैसी	अ.हे.व	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
६८	विमला वोगटी	अ.हे.व	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
६९	भद्रा खाती	अ.न.मी	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
७०	रेखा कुमारी वस्नेत	अ.न.मी	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
७१	दुर्गा शर्मा	अ.न.मी	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
७२	दुर्गा शाही	अ.न.मी	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	
७३	डिल व.शाही	का.स.पाचौ	पिपलकोट स्वास्थ्य चौकी	

श्रोत : नगरपालिका कार्यालय रेकर्ड-२०७५

अनुसूचि

अनुसूचि १: आठबीस नगरपालिकाको नक्शा

अनुसूची २: नगरपालिका वस्तुगत विवरण प्रमाणिकरण कार्यशालाको उपस्थिति विवरण

आज मिति २०७६ साल असार १६ गतेका दिन यस आठबीस नगरपालिकाका नगर प्रमुख श्री रविकाराज उपाध्याय अरुका अध्यक्षतामा र तपासित कमोजिमको उपाध्यतिमा नगर नखुवात विवरणका मस्यौदा माथी हलफल तथा प्रमाणिकरण गोपदी सम्पन्न गरियो।

उपाध्यति

श्री रविकाराज उपाध्याय	नगर प्रमुख	आ.र.पा.
श्री दिपक खोहरा	नगर उपप्रमुख	— ।। —
श्री सातका प्रसाद भट्टराई	प्रमुख ए०.अ०.आ.र.पा.	
श्री पवीरसिंह विस्वकर्मा	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १
श्री पूर्ण प्रसाद खराल	वडा अध्यक्ष	वडा नं. २
श्री प्रयाग बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ३
श्री रण बहादुर माझी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ४
श्री कवि बहादुर मगा	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ५
श्री धीर बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ६
श्री चक्र बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ७
श्री मूलि प्रसाद उपाध्याय	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ८
श्री धन बहादुर खेजापती	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ९
श्री कलम कार्की	कार्यपालिका सदस्य	
श्री शर्मिष्ठा कार्की	— ।। —	
श्री इवम पुता	— ।। —	
श्री कमला थापा	— ।। —	
श्री लालमारी थापा	— ।। —	
श्री जी कला कार्की	— ।। —	
श्री रत्न कृपा बडुवाल	— ।। —	
श्री देवकी कार्की	— ।। —	
श्री सुषमा शर्मा	सुवेत तालिम तथा सुवेत	

निर्णय नं. १. यस आठबीस नगरपालिका र सुवेत तालिम तथा सुवेतद्वारा विद्यालय केन्द्र विद्यार्थी, सम्मानित अनुदान रकम केन्द्र - तयार पारी यस नगरपालिकाको नखुवात विवरणका मस्यौदा माथी नगर कार्यपालिकाको बैठकमा हलफल गरी प्राप्त सुझावहरूलाई सम्भावना गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गरी निर्णय गरियो।

(Handwritten signatures and marks)

आठबीस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५
मस्यौदा माथि छलफल तथा प्रमाणीकरण
कार्यशाला

मिति: १५ आषाढ, २०७५

स्थान: आठबीस नगरपालिकाको कार्यालय, दैलेख

प्राविधिक सहयोग
सुर्खेत तालिम तथा अनुसन्धान केन्द्र
सुर्खेत

आयोजक
आठबीस नगरपालिका
दैलेख

सन्दर्भ सामाग्री :

१. साविकका गाउँ विकास समिति सात्तला, सिगौडी, राकमकर्णाली, पिपलकोट, सिंहासैन, तिलेपाटाको वस्तुस्थिति विवरण (VDC Profile)
२. जनगणना २०६८ का प्रतिवेदनहरू, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०११,
३. अधिल्लो र चालु आर्थिक वर्षका नगरसभा निर्णयहरू,
४. विभिन्न अर्थिक वर्षका नगरपालिकाकालेखा परिक्षण प्रतिवेदनहरू,
५. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा उल्लेखित नितिगत व्यवस्थाहरू
६. जिल्ला विकास समिति पार्श्व चित्र दैलेख
७. डिभिजन सहकारी कार्यालय,सहकारी सन्देश, वार्षिक पुस्तिका (२०७४)
८. जिल्ला वन कार्यालय, दैलेख, वार्षिक प्रतिवेदन(२०७४),
९. जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दैलेख, वार्षिक कृषि विकास तथा तथ्याङ्क पुस्तिका प्रतिवेदन (२०७४)
१०. जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, वार्षिक प्रतिवेदन (२०७३/०७४)
११. जिल्ला शिक्षा कार्यालय , दैलेख
१२. अन्य विभिन्न प्रतिवेदनहरू
१३. इमेल तथा इन्टरनेट

यो वस्तुगत विवरण तयार गर्ने क्रममा तथ्यांक उपलब्ध गराइसहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण नगरपालिकावासी आमाबुबा दाजुभाइ तथा दिदी बहिनीहरूमा हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता व्यक्त गर्दै सदा सकरात्मक सहयोगको अपेक्षा गर्दछौं ।

तथ्यांक नै स्रोतको आधार हो ।

धन्यवाद ॥

